

CRONICA

revistă de cultură

Nr. 5, mai 1998

Poem de mai

Risipei se dedă florarul

Ne-om aminti cândva tîrziu
de-această întîmplare simplă,
de-această bancă unde stăm
tîmplă fierbinte lîngă tîmplă.

De pe stamine de alun,
din plopii albi, se cerne jarul.
Orice-nceput se vrea fecund,
risipei se dedă florarul.

Polenul cade peste noi,
în preajmă galbene troiene
alcătuieste-n aur fin.
Pe umeri cade-ne și-n gene.

Ne cade-n gură cînd vorbim,
și-n ochi, cînd nu găsim cuvîntul.
Și nu știm ce păreri de rău
ne tulbură, piezis, avîntul.

Ne-om aminti cândva tîrziu
de-această întîmplare simplă,
de-această bancă unde stăm
tîmplă fierbinte lîngă tîmplă.

Visînd, întrezărim prin doruri -
latente-n pulberi aurii
păduri ce ar putea să fie,
și niciodată nu vor fi.

Lucian BLAGA

Stefan LUGHIAN: "Luminis"

Dimineata Cuvîntului

Într-o scrisoare pe care i-o trimitea în 1930 din Buenos Aires mamei sale, Antoine de Saint-Exupéry afirma: "Lumea aceasta a amintirilor din copilărie, a vorbelor și a jocurilor pe care le născocim mi se va părea, mereu, dureros de mai adevărată decît cealaltă lume". Într-adevăr, lumea plămămurilor copilăriei ne marchează existența și tot ce realizăm de-a lungul vieții își are originea în "jocurile și jucăriile pline de hazul copilăresc", pe care le evoca și genialul humuleștean Ion Creangă în atît de iubitele sale *Amintiri din copilărie*.

Fără a fi constrînși de norme și canoane, dînd frîu liber imaginației, cîndori și talentului, copiii își iau în serios preocupările creative, chiar dacă acestea își au izvorul mai mult "în zburdalnică vîrstă a tineretii", decît în constientizarea importanței și sacralității actului creator.

Și dacă printre multele flori ce "bat la poarta vieții" se vor afla și cîteva care să poarte rod, e de datoria grădinarilor literari să le cultive, să le îngrijească, să le ajute să-și îndeplinească menirea. În fond, după cum ne asigură și I. Codru-Drăgusanu, "copilul e ca o plantă, care, de ar fi și de specie sălbatică, cultivîndu-se de un grădinar cu cunostință, inoculîndu-se cu rămurile bune, fructifică și ne face decoarea pămîntului ce o poartă, iară din contră, lăsîndu-se fără nici o cultură, fie de specie excelentă, se sălbăticește, se împresoară de ierbi părăsite, de spini și devine buruiană".

Poate de aceea, reîntorcîndu-se la visele și la speranțele copilăriei, diriguitorii revistei "Cronica" au hotărît în urmă cu 22 de ani să canalizeze seriozitatea preocupărilor literare și plastice ale micilor creatori spre finalitatea concursului "Autori: copiii!", să le ofere girul atît de dorite confirmări într-un cadru instituționalizat.

Cînd scriu aceste rînduri, la redacție au și început deja să sosească din toată țara plicuri cu creațiile copiilor dornici să participe și să se impună la cea de a 22-a ediție a concursului pe care anual îl organizează "Cronica". În ciuda numeroaselor avatururi suferite de revistă de-a lungul vremii, copiii s-au dovedit a fi cei mai fideli colaboratori ai ei. Fără sprijinul și participarea lor, nu ne-ar fi fost posibil să organizăm, de peste două decenii, fără întreruperi, acest concurs atît de cunoscut și de prețuit în toată țara.

Nu lucrăm la "Cronica" atunci cînd în redacție s-a conturat ideea de a oferi, o dată pe an, celor mai mici creatori, posibilitatea de a-și publica nepretuitele bijuterii în paginile revistei, de a se cunoaște, de a se confrunța și de a se impune măcar în conștiința colegilor de generație, dacă nu chiar în lumea literară. Știu însă că, multă vreme, sufletul acestui concurs a fost colega noastră Virginia Burduja care a știut să-și aproprie lumea fascinantă a copilăriei, înfrumusețînd și înobilînd paginile numărului ce apărea în preajma datei de 1 iunie cu metafore și culori pline de prospectime și gingășie.

Peste tot în lume au existat (și, din fericire! există încă) scriitori ce și-au scaldat operele în scînteietorul și neseccatul izvor al copilăriei. E destul să amintesc, aleatoriu, cîteva din numele ce ne-au vrăjît primele clipe de lectură ale vieții - Ion Creangă, Charles Perrault, Hans Cristian Andersen, Jacob și Wilhelm Grimm, Jules Verne, Walter Scott, Mark Twain, Selma Lagerlöf, Charles Dickens, Maurice Carême, Edmondo De Amicis, Charles De Coster, Daniel Defoe, Cezar Petrescu - ca să constatăm că acestea au dăruit nepieritoare opere patrimoniului literaturii universale.

Dar, după opinia mea, copiii își doresc să se regăsească în cărți scrise de ei înșiși. Logica dorinței lor e ilustrată și de acest concurs: competiții nu sînt scriitori maturi care să se reîntorcă prin creația lor în lumea jocului, ci copiii-scriitori, care, prin jocul lor, să pătrundă în lumea creației.

De peste 20 de ani, concursul "Autori: copiii!" adună la 1 iunie elevi din întreaga țară, reviste

scolare, cercuri de creație, într-o atmosferă de adevărată și stimulativă emulație, proprie marilor sărbători ale spiritului. De-a lungul vremii, acest concurs a devenit tot mai cunoscut, tot mai mediatizat și premiile sale tot mai rîvnite de micii creatori.

De altfel, nu puțini dintre laureații edițiilor trecute ale concursului sînt astăzi autori de certă valoare, cu cărți publicate sau cu expoziții personale, sînt creatori bine primiți atît de critica de specialitate, cît și de publicul larg, beneficiar, în ultimă instanță, al actului de cultură ce i-a lansat.

Cu toate acestea, o antologie a concursului, care să consemneze tot ce are mai valoros tînăra generație de creatori la un moment dat, nu s-a publicat pînă acum, deși aceasta poate constitui nu doar o oglindă a mișcării literare în rîndul tinerilor, ci și un document de istorie literară, un util instrument de lucru mai ales pentru creatorii din școli, o rîvnită lucrare pentru biblioteca fiecărui elev. În plus, prin stimularea încrederii în propriul talent, prin oferirea unei finalități concrete, editoriale, activității de creație, antologia ajută copiii să-și formeze credința că, prin lucrările proprii, orice tînăr scriitor care e dăruit de Dumnezeu cu har, care-și susține acest har prin muncă neîntreruptă, care se ia, deci, în serios ca autor, își poate publica încercările, poate apărea într-o astfel de antologie reprezentativă pentru tînăra generație. Lucrarea ce vede în aceste zile lumina tiparului este în mod indubitabil un extraordinar stimul creativ, iar publicarea unui volum de asemenea anvergură și valoare oferă posibilități de înflorire a talentului, a imaginației și a dorinței de muncă a micilor creatori.

În fond, pentru că orice împătimit al scrisului, oricît de fragedă i-ar fi vîrsta, visează să-și vadă numele "adunat pe-o carte", Casa de Presă și Editură "Cronica" a hotărît să le ofere puilor de scriitori (și de pictori) cel mai frumos cadou, cel mai rîvnit premiu: o carte a concursului. Primul volum adună între copertile sale laureații ediției din 1997 a concursului, dar proiectul redacției e mult mai ambițios: ne propunem să edităm în fiecare an un volum cu cele mai reprezentative creații ale

scriitorilor din cea mai tînăra generație, acoperînd astfel un gol resimțit atît de cititori, de critica literară, de bibliografia școlară, cît și de creatorii înșiși care, deși de o valoare indubitabilă, nu se regăsesc aproape deloc în paginile publicațiilor cultural-literare din țară. Acest proiect n-ar fi putut depăși stadiul bunelor intenții dacă revista "Cronica" n-ar fi avut prieteni inimoși, statornici și generosi, care să înțeleagă importanța concretizării unei astfel de inițiative. De aceea, împreună cu cei 58 de copii-scriitori care au fost incluși în prima antologie a concursului, mulțumim Fundației pentru o Societate Deschisă și Fundației Culturale "Alexandru-Mălin Tacu" pentru sprijinul acordat în editarea unui volum într-adevăr "fără pereche".

Nu știu cîți dintre copiii pentru care astăzi a înflorit "dimineata Cuvîntului" se vor impune mîine ca veritabili și valoroși creatori. Știu însă că e datoria noastră să le acordăm șansa exprimării. Oricum, cîștigătorul ediției din 1997 a concursului, Constantin Vică din Ploiești, a publicat deja un volum de versuri primit cu entuziasm de critică și de cititori. Creatori cunoscuți astăzi în lumea literelor românești, au fost de-a lungul vremii laureații concursului "Autori: copiii!" E suficient să-i amintesc pe Ioan Vieru, Ronald Gasparic, Alexandru Mălin Tacu, Alina Mungiu, Alina Tacu, Ana-Maria Caia.

Și dacă ediția a XXI-a a adus noutatea antologiei, începînd cu ediția a XXII-a, cîștigătorului Marelui Premiu al concursului i se va edita cu sprijinul Fundației Culturale "Alexandru-Mălin Tacu" un volum în colecția "dimineata Cuvîntului".

Și pentru că numai copilăria ne uităm servi-tuțile, mizeriile, durerile și greutățile vieții, numai copilăria ne ne purificăm, spre a intra neprihăniți în lumea celor ce ne guvernează rosturile existențiale, întreaga redacție a revistei "Cronica" le mulțumește acestor mlădite ale sufletului nostru pentru că în fiecare an, la 1 iunie, ne oferă prilejul de a ne copilări!

Valeriu STANCU

Dosar Anton Trifaș

Dănuț DOBOS

Nevoia de adevăr

În expunerea de motive la "Proiectul de lege privind accesul la propriul dosar și deconspirarea securității ca politică politică" se precizează: "nevoia de adevăr, care constituie dezideratul major al poporului român eliberat de dictatura comunistă, nu se poate împlini fără deconspirarea securității ca politică politică". În mod paradoxal, istoria contemporană a României nu poate fi astăzi deslușită corect și în integralitatea sa decât prin studierea arhivelor fostei securități în pofida faptului că sînt întreținute judecări de genul: "adevărul acestor dosare nu este istoric, ci pur securistic". În această ordine de idei, cazul Anton Trifaș nu va putea fi niciodată rezolvat în absența cunoașterii "dosarului A. Trifaș" păstrat în arhivele securității și pe care nu l-am putut folosi în cercetarea de față. Altfel spus, adevărul rezultat doar din sursele accesibile este unul trunchiat dar și un model privind modul în care poate fi manipulat adevărul istoric prin omisiunea unor fapte și acțiuni de care poliția politică s-a făcut vinovată.

Arestarea și condamnarea

Nu sînt cunoscute astăzi data și nici motivele reale pentru care proaspăt înființata securitate română a decis arestarea la 24 august 1948 a preotului Anton Trifaș. Se știe doar că denunțul oficial a aparținut profesorului iesean I. State, care la 18 august 1948, în calitate sa de reprezentant al Ministerului Învățămîntului Public în comisia pentru preluarea bunurilor din Bucium Iasi ale Seminarului Catolic, constatase, după cum arăta acesta, sustragerea unor obiecte de către chiar fostul administrator al respectivelor bunuri, preotul A. Trifaș. Denunțul a fost adresat postului de jandarmi Bucium care, după anchetă sumară, a ajuns la concluzia că "preotul Anton Trifaș, fost director al Seminarului Catolic din Iasi, ca și paznicul Gheorghe Mateias a dorit și sustras, primul una masină de stropit via, două găleți roșii, una găleată de zinc albă și două bucăți de lanț în lungime de 6-7 metri...". Pentru "faptele" de mai sus, împotriva preotului Anton Trifaș a fost deschisă o acțiune penală printr-un rechizitoriu introductiv bazat pe decretulele 175, 176 și 177 din 3 august 1948 care prevedeau reforma comunistă a învățămîntului, laicizarea și ateizarea acestuia precum și desființarea școlilor și instituțiilor, congregațiilor și ordinelor religioase precum și trecerea acestora în proprietatea statului comunist.

Arestat și încarcerat la penitenciarul Galata, preotul Anton Trifaș a fost anchetat timp de patru luni de Cabinetul I Instrucție de pe lângă Tribunalul Iasi. La 27 octombrie 1948. Camera de Instrucție, prin hotărîrea nr. 326 constata vinovăția celui cercetat și dispunea trimiterea sa în judecata Curtii de Apel Iasi pentru "crima de sustragere de obiecte de la inventarierea din patrimoniul statului". La 14 decembrie 1948, Secția penală a Curtii de Apel Iasi sub presedinția lui Ioan Leondary și în componenta Octav Hulubei, consilier, Traian Candrache, procuror de secție, Al. Manea, I. Berneagă, I. Albescu, asesori populari, și I. Moraru, grefier de sedință pronuntau Decizia penală nr. 32 a prin care preotul Anton Trifaș era condamnat la 3 ani închisoare corecțională în baza articolelor 35 și 37 din Decretul nr. 175/1948 dispunînd totodată confiscarea averii pe care o deținea în satul Horlești - Iasi (2,70 ha teren arabil, 0,20 ha vie, 8 stupi și 4 oi). Textul deciziei penale este o mostră de imixtiune politică în actul judecătoresc, ideologizat la maximum, și care nu urmărea decât incriminarea cu orice pret a persoanei inculpat. Deși toate cele 11 declarații ale martorilor Neculai Formagiu, Ana Formagiu, Maria Crupenschi, Iosefina Mihai Radu, Maria Gherbută, Ana Cărus, Virginia Matroni, Ana M. Balint, Maria Mateias, Ion Sinihur și preot Andrei Asaftei i-au fost favorabile preotului A. Trifaș, iar Curtea a recunoscut că obiectele presupus sustrate îi aparținuseră celui inculpat, A. Trifaș a fost găsit vinovat de faptul că nu îl înștiințase în prealabil pe delegatul ministeriului. "Preotul inculpat - se arată în decizie - prin sustragerea făcută, conștient de piedica ce pune actului de laicizare a instituției școlare pe care a condus-o, ca și a preluării de către stat a patrimoniului integral al Seminarului Catolic, a căutat să arate desolidarizarea de opera de transformare a învățămîntului nostru public, desăvîrșind această operă de interes general care, aplicată pe teren, a lezată interesele Congregației religioase din care inculpatul face parte. În această situație acuzatul preot Anton Trifaș se situează pe o poziție potrivnică intereselor generale, de unde a căutat să zădărnicească aplicarea normală a Decretului de Reformă a Învățămîntului Public

săvîrșind astfel infracțiunea prevăzută și penată de art. XXXVII din această lege..." Judecătorii comunisti au mai constatat faptul că, prin actul său, preotul A. Trifaș ar fi prejudiciat moral grav statul comunist fixîndu-i prin urmare despăgubiri civile în sumă de 15.000 lei, la care se adăugau plata onorariului avocatului (1000 lei) și cheltuielile penale (800 lei). Pe toată durata procesului, Anton Trifaș a respins acuzațiile declarînd că nu sustrăsese niciodată obiecte care ar fi aparținut fie Episcopiei Catolice fie Seminarului Catolic, pe care le reprezenta în fapt!

La 19 ianuarie 1949, preotul A. Trifaș a cerut recurs față de decizia penală nr. 32 a, respins de Curtea Supremă din București. În această situație, condamnatul a fost predat Penitenciarului Galata din Iasi pentru executarea condamnării de 3 ani închisoare corecțională, din care s-a redus detenția preventivă de la 24 august 1948 la 14 decembrie 1948.

EPILOG

După respingerea recursului, desi condamnat definitiv, preotul Anton Trifaș va intra direct în anchetele Direcției Securității Iasi, care avea să-l detină în arestul său din B-dul Copou 3 (Casa Conachi) în două rînduri, între 27 aprilie - 4 mai 1949 și 5 mai - 15 august 1950. Intuim doar faptul că la dosarul informativ Anton Trifaș trebuie să se afle zecile de declarații-interogator pe care ofiterii de securitate i le-au luat în cele două perioade cit a fost preluat de Direcția Securității Iasi, precum și referatele-control ale ofiterilor anchetatori, inclusiv dosarul penitenciar.

La 14 ianuarie 1950, Curtea de Apel Iasi a depus dosarul penal A. Trifaș la Tribunalul Militar Iasi, preluat ulterior de arhiva securității iesene. În 1991, S.R.I. a predat Tribunalului Militar Iasi dosarele penale judecate în deceniile cinci și șase dar, fapt inexplicabil, acest dosar nu apare pe lista celor predate. Să fi rămas în arhiva S.R.I.? În arhiva militară de la Pitesti? Sau nu mai există pur și simplu? Un răspuns corect ni-l pot oferi doar documentele rămase încă necercetate în arhivele fostei securități (dosarul de urmărire informativă).

Arestarea și condamnarea preotului Anton Trifaș trebuie explicate și în contextul anilor 1948-1949, ani de prigoană împotriva Bisericii Catolice, a preoților și ierarhilor acesteia, dar și a simplilor credincioși. Printre preoții catolici arestați atunci s-au numărat Episcopul martir Anton Durcovici, preotul martir Matei Dumitru, preoții Anton Bisoc, Petru Bogdan, Ioan Butnaru, Petru Băcăoanu, Gheorghe Sascău Cocianga, Petru Dincă, Anton Dămoc, Andrei Ghergut, Wilhelm Klain, Dumitru Lucaciu, Petru Martinescu, Anton Matees, Ioan Mărtinas, Dominic Nicolăes, Leopold Nestmann, Iosif Petrisor, Gheorghe Patrășcu, Carol Susan, Rafael Friedrich, Traian Iavanelli s.a. Arestările în rîndul clerului catolic al Episcopiei Catolice din Iasi aveau să continue pe toată durata deceniului al șaselea, pentru vini imaginare.

În mod cu totul particular, cazul Trifaș a fost instrumentat de securitate în legătură cu apariția decretelor 175, 176 și 177 din 3 august 1948 care lichidau școlile confesionale catolice și confiscau bunurile și proprietățile acestora. Or, rectorul Seminarului era văzut ca un obstacol în acțiunea regimului comunist de confiscare abuzivă a bunurilor Seminarului, motiv pentru care a și ordonat arestarea și condamnarea sa. Evenimentele dramatice din luna august 1948, care au culminat cu acțiunea în forță de preluare a Seminarului Catolic și a proprietăților acestuia, asteaptă încă să fie dezvăluite de cercetarea istorică.

CONFESIUNI

Monsenior dr. Anton Despinescu
Părintele Anton Trifaș
1906-1968

S-a născut în comuna Horlești (Voinești), jud. Iasi, la 21 octombrie 1906, dintr-o familie fruntașă. După cursurile seminariale la Iasi, este trimis la Genova (Italia) pentru studiile teologice. Este hirotonisit preot în 1932. Activează ca vicar și apoi paroh la Dărmănești-Bacău. În 1940 vine la Iasi ca administrator al bunurilor Episcopiei de Iasi. În timpul războiului, cînd frontul era deja pe teritoriul Moldovei, episcopul Robu, refugiat la Beius-Bihor, îi încredințează grija parohiilor din Moldova.

Între 1945 și 1948 este rector al seminarului diecezan. O dată cu instaurarea regimului comunist și reformele dure întreprinse, inventarul seminarului fiind confiscat de stat, rectorul Trifaș și prefectul de studii Vasile Gabor au fost acuzați ca fraudulosi în acțiunea de predare (au sustras niste bunuri). Pr. Trifaș a fost judecat și condamnat la 2 ani detenție. După eliberare a activat ca vicar parohial la Oituz-Bacău pînă în 1956 cînd s-a redeschis seminarul diecezan, actualul Institut Teologic. Pentru a doua oară i s-a încredințat conducerea acestei instituții diecezane, pe care a condus-o între anii 1956-1967. Bolnav de ciroză hepatică, în urma detenției și a stresului psihic ulterior, moare la Iasi pe data de 29 februarie 1968. Este înmormîntat în cimitirul Horlești, satul natal. S-a remarcat prin zelul preoțesc, talentul organizatoric și spiritul său practic.

remember

Omul politic OCTAVIAN GOGA

Gheorghe I. FLORESCU

"Istoria va veni în urma noastră și va verifica faptele noastre la lumina adevărului pragmatic. Atunci se va vedea conștiința curată ce am pus în lupta pe care am dus-o. În măsura curățeniei noastre de gînduri, ne va da dreptate." La 15 iulie 1920, cînd Octavian Goga avansa în plenul Camerei această declarație, premonitoare în aparență, deși era un postulat tradițional, el era proaspăt ministru în cel de al doilea guvern condus de generalul Al. Averescu și unul dintre membrii marcanti ai Partidului Poporului, formațiune politică propulsată în ipostaza de salvatoare a țării după ce vicisitudinile războiului începuseră să-și arate urmările lor inimaginabile. Contemporanii îl numeau deja, de mai mult timp, "poetul de altădată", urmărindu-l ca politician, dar sperînd în taină că mai devreme sau mai tîrziu autorul *Furtunei* se va întoarce la rostul său de început, ce părea a-i fi fost hărăzit pentru totdeauna. Din nefericire, Goga optase deja pentru politică și ascensiunea sa într-un fotoliu ministerial îl făcea să creadă că toate drumurile mării îi erau deschise pentru totdeauna.

Abandonînd poezia pentru a se lăsa sedus de farmecele politicanismului, primul poet ardelean ajuns ministru în România Mare a încercat nu o dată să-și justifice infidelitatea, care a fost numai în aparență o tranzacție cu sine, fiind în realitate vorba de o voluptate mesianică. "Dacă aș face o disecare a stării mele sufletești, conceda el, fără intenția sinceră a elucidării, ar trebui să mă întreb care e cauza acelei dualități, care, ca o fatalitate, m-a urmărit în viață? Literatura de o parte și de alta chemarea către treburile publice; pe de o parte, abstractiunea, pe de altă parte, jocul realităților?" De-a lungul anilor, literati ilustri, precum și unele personalități politice au încercat să răspundă acestei întrebări, retorice uneori, iar altele formale, întrucît contextul influența ori atrăgea după el explicații diferite. Astfel, Octavian C. Tăslăuanu, vechi prieten al poetului, considera că "intelectualii ardeleni voiau să lupte pentru libertatea neamului lor, (...) să-și avînte sufletul spre zările largi și îndrăznete ale liberei gîndiri și ale liberei discutii. Aceste exerciții ale spiritului aveau să le fecondeze activitatea, fapta, pe terenul politic". Goga însuși încerca la un moment dat să argumenteze că, fiind născut într-un loc anume, "am avut totdeauna tendința (...) să văd cele două aspecte ale aceluiași popor: soarta a vrut deci să iau de la început contact cu realitatea, găsindu-mă pe coloana vertebrală a românismului. Cred - pretindea el - într-un determinism geografic care îndrumază toată mentalitatea noastră și, firește, întreaga structură sufletească și intelectuală". Ceva adevăr poate fi acceptat în aceste reflecții, care, înainte de toate, își propuneau să lanseze ideea că transilvănenii erau altfel decât ceilalți români, după ce, suspinat, secole de-a rîndul, cu ochii atinți asupra Vechiului Regat. Vrînd să fie și mai explicit, Goga preciza la un moment dat că "orizonturile" care îl atrăgeau le preluase de la părinți, unul născut la munte, celălalt la cîmpie, astfel că "tendința de a intra în afunzimi" și cea "de nostalgie, de povestire" "s-au transmis în sufletul meu și sub povara lor se mentine această zbuciumare paralelă, care se traduce în cele două îndeletniciri ale vieții mele: literatura și politica". În realitate, "zbuciumarea" de care vorbea el era ceva cultivat și întreținut cu multă grijă, întrucît nu-i convenea să recunoască, deci să accepte că poetul s-a abandonat pur și simplu omului politic, între ei intervenind o ruptură iremediabilă, care a exclus dualitatea invocată din rațiuni de ordin personal. De altfel, chiar fragmentarea aceasta, adusă mereu în discuție și nu întîmplător, a fost un act deliberat și nemijlocit.

"Cînd era tînăr", își va aminti Tăslăuanu, "avea cult pentru Napoleon, care cucerise Europa. Era idealul activității sale. Caesarismul e o notă predominantă în firea poetului", care "s-a manifestat mai mult în atitudinile politice". Dar și în poezie, așa cum recunoștea Goga, afirmînd că la începutul activității sale poetice, "era, cum să vă spun, atunci, fiecare manifestare literară și un act politic". Peste ani, politicianul ce se visa ajuns în vîrfurile piramidei partidiste a vremii își amintea cu nostalgie de poetul de odinioară, apreciînd că "după stingerea lui Eminescu, care-și înfipsea pana lui de ziarist în toate problemele mari ale vremii lui, atingînd cele mai înalte culmi ale cugetării politice la noi, poeți și artiști n-au mai coborît în Agora". "Nivelul intelectual al luptelor politice a scăzut", iar "politică s-a prefăcut în politicianism și în locul scriitorilor au năvălit scribii cu călimara lor de închiriat". Fără a-și duce gîndul pînă la capăt, o asemenea observație lăsa să se înțeleagă cu destulă transparentă că el era singurul care făcea excepție, continuîndu-l deci pe Eminescu, desi acesta nu și-a folosit niciodată poezia pentru a accede la fotolii ministeriale. "Izbitor de la început în poezia lui Goga este tonul profetic, mesianismul", așa cum va remarca G. Călinescu, și "peste talentul său", nota E. Lovinescu, "ceea ce stăpînește într-însul e instinctul de dominație, voința de putere și, deci, fără nici o reticență, ca la toți cei ce domină pe căi spirituale sau materiale, egoismul".

(Continuare în pag. 4)

După o lungă perioadă de publicistică la "Știința tineretului" (1951-1969), Iosif Sava și-a început adevărata carieră de jurnalist, de cronicar muzical o dată cu transferarea la Radio București. Acolo era (și mai există) imensa discotecă și fonotecă în care găsești toată muzica veacurilor, în cele mai bune interpretări. Acolo se păstrează documentele sonore ale artei componistice și interpretative românești. Și-apoi, lucrând la Radio, Iosif Sava a avut posibilitatea să cronicizeze majoritatea recitalurilor, concertelor, festivalurilor muzicale, din București și din țară, să le pună în valoare. Talentul, orgoliul, ambiția jurnalistului pur sînge, extraordinara putere de muncă, eficiența cu care și-a organizat și îndeplinit întotdeauna programul de lucru, dorința de a fi prezent mereu peste tot, de a-și spune părerea și de a fi ascultat - toate acestea l-au ajutat să ajungă poate cel mai cunoscut comentator-jurnalist în domeniul muzical. Radioprogramul "Invitațiile Eutherpei" a fost, din 1972 pînă în 1996, unul dintre cele mai ascultate de publicul meloman datorită subiectelor incitante legate de momente importante din istoria muzicii, de interpreți celebri, datorită înregistrărilor excepționale pe care le-a pus mereu în undă.

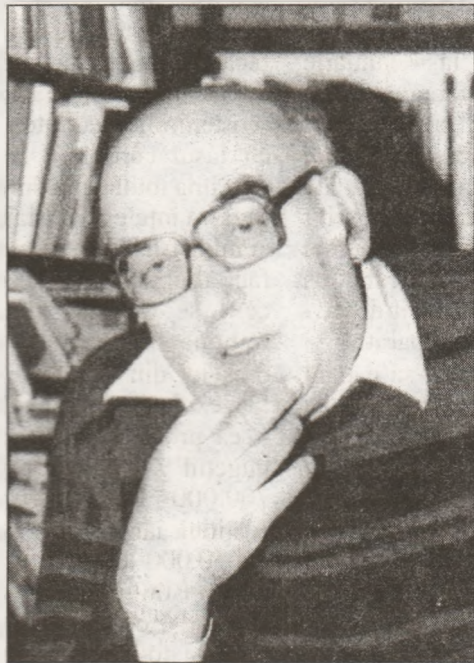
Începîndu-și apoi activitatea la televiziune, Iosif Sava a realizat multe emisiuni de popularizare a elevilor și studenților premiați la concursurile din țară și din străinătate, dar izbînda cea mai importantă (pentru publicul telespectator și pentru sine) a fost, fără îndoială, "Serata muzicală T.V.". Acolo, Iosif Sava a dat măsura talentului ca organizator al colocviilor Tv, punînd în discuție subiecte de cultură generală de maxim interes, aducînd în studio personalități ale vieții științifice și culturale, reușind, încă din perioada 1980-1985, să asigure Seratei dinamismul, atractivitatea pe care toate celelalte emisiuni nu le aveau.

Iosif Sava s-a folosit de toate "falanșele" (e un cuvînt care îi place) media - radio, televiziune, cotidiane, reviste de cultură, revista de specialitate "Muzica", volumul editat - spre a populariza mult, repede, eficient valori ale muzicii românești și universale. A participat la spectacole-colocvii de muzică și poezie în calitate de moderator și pianist (o veche înregistrare video a Simfoniei cu orgă de Saint-Saëns, interpretată de Orchestra Radio sub bagheta regretatului Ion Baciu, în 1972, ni-l descoperă pe organistul Iosif Sava).

Ca orice personalitate ce se exprimă atât de pregnant pe toate canalele, cu aproape toate ocaziile, Iosif Sava poate avea scâpările, exagerările, orgoliile care sîfîresc uneori prin a stresa publicul - este un risc pe care domnia sa și l-a asumat de la bun început. Dar cred că ideea la care ține cel mai mult este ceea ce rămîne în urma unei asemenea activități fastidioase: documentul, mărturia, oglinda unei epoci pe care a trăit-o și a cunoscut-o pînă la esență.

Jurnalele lui Iosif Sava, publicate la diverse edituri sînt, asemenea "Seratelor", atractive prin opiniile despre oameni importanți și situații speciale, prin dezvăluirile unor trăsături puțin sau deloc cunoscute ale personalităților polițice, culturale cu "munci de răspundere" în anumite perioade și în anumite domenii. Fără a urmări vreodată senzaționalul ieftin, Iosif Sava dă samă despre ani care au însemnat și bune și rele pentru viața publică românească. Cine are interesul, timpul și banii necesari pentru a-i citi cărțile, nu rămîne păgubas.

Fără a-i provoca în mod obstinat aducerile-aminte despre Iașul natal, pe care oricum l-a evocat în puține și tulburătoare cuvinte de cîte ori a avut prilejul de-a lungul timpului (ori de cîte ori revine la Iași, Iosif Sava își poartă pașii nostalgici pe străzile adolescenței, pe aleile "Eternității" în care se strîng tot mai mulți colegi, prieteni, profesori, colaboratori...), am preferat să rămîn cu domnia sa tot în vârtejul actualității faptelor și ideilor, cărora nu poate decît să le rămîna fericit prizonier.

"Singura avere pe care o am este timpul!"

Alex Vasiliu - Cunosîndu-vă activitatea deosebit de bogată, de alertă, de complexă și de diversă la Radio, Televiziune - în aproape toate formele media -, vă pun o întrebare firească: cînd aveți timp de toate?

Iosif Sava - Am învățat la Liceul National, domnule, la Iași, și principala grijă a profesorilor mei (am vizitat din nou liceul) era să ne învețe pe toți să pretuim timpul: asta pînă în clasa a III-a de liceu pe care am terminat-o în 1948, cînd a venit reforma învățămîntului care a distrus și Academia Mihăileană și Liceul National, cu spiritul său unic. Profesorii de-acolo ne-au insuflat ideea că esențial este să învățăm, să învățăm și că toată viața trebuie să fim elevi, nu? Toată generația mea așa a fost crescută și, cel puțin de-atunci, știam că trebuie să învăț și că singura avere pe care o am este timpul. Am avut și un tată minunat, instrumentist la Filarmonica din Iași, dintr-o veche familie de muzicieni de profesie, și în fiecare seară mă întrebam, de la cinci ani mă întrebam, tot ieri mi-am amintit: "ce carte ai citit astăzi?" Așa încît am stat sub semnul cărții, sub semnul activității continue. Ordinea și organizarea au fost în mine.

- Ceea ce îmi spuneți acum se leagă de ceea ce am observat cînd realizați "Seratele" la Televiziune: prezențindu-vă invitații, peste vrafal de cărți scrise de cei cu care dialogați, puneți o mîină respectuos-protectoare spunînd: "Aceasta este opera, domnilor, asta e tot ce contează". Țineți foarte mult ca omul să facă, să construiască, deci ideea originală "a învăța" se continuă în "a crea".

- Da, depinde de registrul... Uitați-vă, am discutat aici, la Iași, într-o "Serată", cu domnul Adrian Marino care este un savant, un om care a scris mii de pagini, nu? Asta rămîne esențial pentru devenirea domnului Marino - dincolo de concepțele politice, literar-filosofice s.a.m.d.

- Ați practicat mai multe genuri de publicistică: interviul, eseul, cronică, talk-show-ul. Care dintre acestea vă dă cele mai multe satisfacții din punct de vedere profesional?

- Cred că la ora actuală, ceea ce numiți dumneavoastră interviu, eu i-aș spune "dialog". Cărțile autorilor aflate pe masa mea în timpul "Seratelor" mă obligă de fiecare dată, o spun fără modestie, să știu totul despre personalitatea cu care discut simbăta și dialogul acesta mi se pare esențial în momentul actual, cînd vrem să punem la radiografie - iată, folosesc titlul uneia dintre cărțile mele, *Radiografie muzicale* - să radiografiem marile personalități ale țării. România e plină de oameni formidabil de interesanți și

atunci, datoria noastră a publiciștilor muzicali este să-i evaluăm, să-i punem la un Roentgen special pe care ni-l oferă microfonul radioului, ecranul televizorului.

- Ați călătorit foarte mult și impresiile au rămas în volumele dumneavoastră. Rețin dintr-un jurnal american pe care l-ați publicat, dacă nu mă înșel, în 1991, că vizitînd un post de radio american care difuzează muzică clasică 24 de ore din 24 l-ați întrebat cu mirare pe unul din șefii studioului "de ce nu există comentarii și prezentări?" Care ar fi calea cea mai bună pentru publicul de astăzi, care vrea să asculte muzică, și care vrea să se și informeze, pentru tineretul de azi, victimă a invaziei genurilor pop-rock pe ațitea posturi radio-TV, casete, CD-uri, - care este cea mai bună modalitate de a-l învăța, de a-l cultiva?

- Să unești cuvîntul cu muzica - cuvîntul e hotărîtor pentru lămurirea, pentru luminarea muzicii. Îmi amintesc acest episod petrecut la San Francisco - era un post de radio formidabil. Pentru prima oară am văzut un astfel de post care transmitea non-stop numai muzică simfonică, un post deservit de numai șase persoane. Am rămas impresionat de modul în care cinci redactori aveau la îndemîină sute de discuri din care era selectată muzica. Oamenii sunau din oras și doreau să asculte peste cinci minute o simfonie de Ceaikovski sau o piesă de Chopin - cei din radio o aveau la îndemîină. Călătoria mea de documentare în SUA a avut loc în 1987 - ei erau în așa fel instruiți, încît redactorul era omul care conducea mașina (în cazul unei transmisii directe), făcea regia muzicală, comenta în același timp și postul acela de radio din San Francisco realiza zilnic cîte o transmisie directă din diferite centre ale Americii unde aveau loc evenimente muzicale. Postul mi s-a părut hotărîtor pentru o instrucție muzicală. L-am întrebat pe director (era un norvegian): "domnule, de ce nu comentați?" zice: "stăpînul meu nu-mi dă voie și de aici vine toată tristetea mea. El crede că publicul american, publicul din San Francisco nu are nevoie decît de muzică în mod continuu, mai punem reclame ș.a.m.d." E și acesta un punct de vedere.

- Deci, muzica clasică devenea la postul lor, într-o anumită măsură, un fond sonor.

- Un fond sonor dar totuși avea o logică pentru că acel director reușea să creeze programe ilustrînd o anumită epocă, dincolo de interogațiile publicului, la care răspundea. Reușea să-ți creioneze în fiecare zi - prin felul cum era selectată muzica - o personalitate. Dar ce frumos ar fi fost dacă ar fi spus și cîteva lucruri despre Chopin... Însă, probabil, șeful lor nu era chiar un iubitor de muzică, iar sponsorii, nici alții... În Elveția e cu totul altceva, am însoțit Filarmonica din București timp de două zile și în camera de hotel am ascultat Radio Basel. Și, într-adevăr, acolo era ce trebuie. La fel ca în toate țările astea, germanice, se cultivau cu larghețe explicațiile, comentariile muzicale - ceea ce faceți dumneavoastră, domnule Alex Vasiliu, ceea ce încerc să fac și eu și toți colegii noștri și la Radio București și la Radio Iași. Fără cuvînt nu cred că poate exista îndreptare reală spre muzică.

- Tocmai la acest aspect aș vrea să ne oprim - la cuvîntul despre muzică, la ora actuală, în Radio și la Televiziune. Am ascultat ațitea ani comentariile unor lucrări cîntate în concerte transmise direct sau în emisiuni, în cicluri tematice - comentarii pe care le-ați scris dumneavoastră, Ada Brumar, Luminița Vartolomei și alți critici-comentatori de prestigiu. Credeți că astăzi trebuie cultivat un stil mai mult adaptat gustului publicului tînr? Nu în sensul scăderii stachetei dar care să facă față ofertei de programe radio-TV, casetelor, CD-urilor de care au parte cei interesați.

- Trebuie să ne adaptăm, pentru că altfel nu avem ce face! Uitați-vă ce se întîmplă cu cărțile muzicale, de pildă: nu găsim mai mult de 300-400 de persoane care citesc asemenea volume. Trec, așa, cu inima ruptă pe la magazinul "Muzica" din București și văd că nici o carte, chiar dacă e tipărită în 200-300 de exemplare, nu se vinde.

- Nici reclamă nu se face...

- Nici reclamă nu se face - totul e grav. Și singurul teritoriu în care există o criză a cărții este cel muzical. Lucrurile se întîmplă așa nu numai pentru că tinerii au alte mijloace de informare, ci și pentru că tinerii n-au cultură muzicală generală din școală, n-au îndreptare sufletească spre Marea Muzică, pentru care școala generală nu face nimic, pentru că critica muzicală nu reușește să-i atragă. Totul e pentru că predilecțiile lor sînt altele - de la politic pînă la muzica pe care eu o numesc *derizorie*, nu? Dacă ar veni Michael Jackson la București, săli și stadioane ar fi arhipline... Numai cîteva tineri buni vin să asculte orchestra Filarmonicii sau orchestra Radio. Majoritatea tinerilor nu au încă elemente hotărîtoare pentru înțelegerea, pentru asimilarea, pentru Templul Muzical care trebuie să existe în fiecare... Atunci, datoria noastră este să încercăm să ne adresăm lor. Cum s-o facem? Să coborîm stacheta și să-i aducem spre Muzică. În țară nu există o carte despre Bach, cum să-l înțeleagă ei pe Bach? Cum pot ei să înțeleagă de la altcineva decît de la noi? Despre ce trebuie să vorbim, despre "Arta fugii"? Nu. Trebuie să vorbim despre biografia lui Bach, despre lupta lui Bach, despre lumina din Bach, despre religiozitatea lui Bach. De ce să nu coborîm stacheta, cum ziceti dumneavoastră? Asta nu-i coborîre de stachetă. E un alt etaj de la care privești muzica pentru a-i aduce la etajele superioare unde vor avea cultura necesară.

- Nici despre muzicienii români importanți încă nu avem cărțile necesare...

- N-avem nimic, domnule!

- Din această perspectivă, ce vă gîndiți să publicați în viitorul apropiat?

- Deocamdată, doresc să redau publicului în continuare stenogramele "Seratelor", la care au participat mari personalități. Și chiar dacă au spus unii dintre ei puține cuvinte despre muzică - înseamnă totuși enorm pentru atragerea publicului spre muzică. Cînd cineva vede că Horia Roman Patapievici sau Liiceanu sau Peleologu iubeste muzica și a crescut cu muzică și nu se poate trăi fără muzică - mi se pare mai important decît orice altă activitate pe care o desfășurăm noi, din acest punct de vedere. După volumele *Simfonia Destinului* (editura "Integral"), datorită doamnei Doina Uricariu, voi continua pe această linie, după cum voi continua cu documentele din jurnalele mele, am scos patru astfel de volume, alte șase mai stau încă prin rafturile unor edituri, după cum as dori acum, la îndemnul unei edituri din Craiova, să fac o mică enciclopedie muzicală. Avem nevoie și de asemenea instrumente pentru tineri, să deschidă cartea și să vadă că Achim Stoia a trăit între anii cutare și cutare, să stie cine a fost și de ce e important pentru Iași și pentru Tara Românească.

- De la Dictionarul de muzică pe care l-ați redactat în 1978 împreună cu Luminița Vartolomei au trecut totuși douăzeci de ani.

- Da. Și marile lexicoane scoase acum de Viorel Cosma sînt opus-uri necesare dar sînt prea augmentate, n-a reușit să ajungă decît la litera "C", nu știu dacă va găsi sponsorii necesari pentru a continua... De aceea, o asemenea carte de 200-300 de pagini rămîne absolut trebuincioasă pentru popularizarea și victoria Muzicii.

Prezentare și interviu de
Alex VASILIU

P.P. CARP și separatiștii (II)

Cătălin TURLIUC

“Uniți-vă și pe străzile Iașului vor crește bălării!” - aceasta era amenințarea slogan a antiunioniștilor mijlocului de veac trecut. Că nu au crescut bălării este evident, dat tot atât de evident este faptul că nicicând din acel moment pînă astăzi - poate cu excepția scurturei și tragicului moment cînd Iașul a devenit “capitala rezistenței pînă la capăt” în cursul războiului de reîntregire a neamului - vechea capitală moldavă nu și-a mai găsit locul și strălucirea de odinioară. Această tristă constatare s-a făcut simțită încă din a doua jumătate a secolului trecut și, credem noi, este valabilă și astăzi. Ce a determinat dacă nu decăderea, măcar stagnarea îndelungată a urbei de pe malurile Bahluiului? Răspunsurile la o astfel de întrebare sînt fără îndoială numeroase, dar toate au ca origine un singur aspect și anume acela al politicii constant centralizatoare a guvernelor care s-au perindat de atunci încolo la cîrma țării. Centralizarea a însemnat pentru Iași și ieșeni, ca de altfel și pentru alte numeroase centre urbane de mare tradiție, scufundarea într-un provincialism impus, pierderea prestigiului și nu în ultimul rînd a generat o “hemoragie” a valorilor atrase de punctele decizionale și de

cele care ofereau capital simbolic plasate întotdeauna în capitală. Din perspectivă contemporană, faptul că Moldova a dat Domnul și Muntenia capitala s-a dovedit a fi o soluție care a favorizat pe termen lung Bucureștii. Pe de altă parte, este greu de închipuit cum Iașii, aflați la mai puțin de 18 km de granița rusă, ar fi putut fi o alegere înțeleaptă pentru capitala României rezultată după Unirea din 1859. Nu intenționăm să continuăm pe această linie de argumentare, ci să facem mai bine înțeleasă și atitudinea celor care fără a fi separatiști și-au manifestat dezacordul față de presiunea centralizatoare exercitată constant de puterea politică cu sediul la București, față de politica bugetară discriminatorie manifestată vis-a-vis de Moldova și orasele ei. Că acest sentiment împărtășit astăzi de mulți dintre noi nu este unul arbitrar și pur subiectiv o dovedește și faptul că el a fost prezent de multă vreme, nu numai în rîndurile celor de jos, ci și ale elitei politice a țării. Fără a fi un port drapel al nemulțumirilor moldoveni, ba chiar din contra, P.P. Carp nu a fost insensibil la o realitate care părea multora dintre colegii săi conservatori moldoveni o injustiție la adresa Moldovei și a locuitorilor ei.

Un manuscris al lui P.P. Carp cuprinzînd note despre ședința Partidului Conservator desfășurată la Iași în sălile hotelului Traian la 4 ianuarie 1891 dezvăluie starea de spirit și nemulțumirile politicienilor conservatori moldoveni față de starea de lucruri creată de neglijarea globală a intereselor regionale. În intervenția sa, colonelul Langa “Arată că scopul întrunirii e lipsit de caracter politic. Nu e separatist, ci pentru unire, căci D-sa e unul din acei care a jucat hora la hanul lui Petrea Bacalu. Prin inițiativa cîtorva s-a format un Comitet de șapte persoane spre a releva cetățenilor durerile și nedreptățile ce se fac Moldovei de către guverne, după care să facă serioase intervenții pentru înflorirea orașelor de dincoace de Milcov care merg spre o decadentă crescîndă. Muntenii persecută pe moldoveni pînă a face ca să nu fie reprezentați în guvern, că în genere funcționarii munteni copleșesc țara, iar moldovenii sînt îndepărtați; așa e în toate ramurile economice și culturale!”. Chemat la tribună, deputatul Alexandrescu (fost liberal) “începe a face acuzațiuni generalului Manu că i-a zis, de față era și Marghiloman, că nu găsește nici un moldovean demn de a-l lua în Minister... Dintre toți deputații țării Moldovei numai el și cu Toni au luat cuvîntul în chestia de Moldovenism, dar că dînsii neavînd concurs de la nimeni, totdeauna vocea lor a rămas slabă, nebăgată în seamă. Iașul fiind un centru de lumină din toate orasele Moldovei și a țării

în afară de București, din el au ieșit ideile propagatoare tuturor actelor mărețe și demne... Dînsul cu toți ieșenii vor să facă ca regele să audă că pe dînsii nu-i importă regularea moștenirii, ereditatea la tron, că Iașul care l-au secerat va exprima totdeauna durerile sale pînă va înțelege și Majestate Sa și ministrii săi că trebuie să i se facă dreptate, să i se dea ceea ce i se răpește zilnic, adică îmbunătățirile lui și ale orașelor din Moldova - care se fac exclusiv numai Munteniei -, că proba e că discutîndu-se bugetul s-a acordat Craiovei 700.000 lei pentru Palatul Justiției, iar Iașului i s-au refuzat 50.000 lei pentru repararea unor instituții publice. Nu e separatist ci, din contra, conjură pe toți pentru Unire, dar cere ca Moldova, din care au ieșit sentimentele de Unire, să nu fie considerată ca provincie cucerită ci ca o tovarășă la actul măreț al Unirii, căci dacă Moldova nu era, nu era nici România. Cere ca toți care țintesc binele patriei să ceară ca guvernul să nu lase Moldova pradă decadentei morale și economice”.

Prezent și el la întrunire, George Scortescu, demonstrează că interesele Moldovei sînt profund neglijate. Cu mare avînt patriotic “Arată că e pentru Unire și nu e separatist. Numai acel care nu voeste binele patriei poate fi calificat astfel (separatist - n.ns.). Din contra toți de orice nuanță politică trebuie să respire cu aceiași durere cînd vîd nedreptatea ce se face Moldovei. Detaliază că țara fiind pătunsă

de rețele de cale ferată pe o lungime de 4000 km, Moldova e reprezentată numai cu 900 km. Că Galațiul ca port, care era inima Moldovei, acum nu mai reprezintă decît 17% din venitul cel avea, pe cînd Brăila reprezintă 60% și înfloreste zilnic prin îmbunătățirile ce i se fac. Apoi Corabia care înainte de război (1877-1878 n.ns.) era un sătîșor cu cîteva case, astăzi reprezintă 10%, aproape cît are Galațiul acum, tot așa și celelalte orașe de pe malul Dunării, plus că țara Munteniei e străbătută în toate direcțiile de căi ferate din care două rețele paralele chiar cu Dunărea. Unii rău voitori comentează că prosperitatea orașelor din Valahia se datorește Dunării care e navigabilă - dar dacă e așa de ce nu se face navigabil și prutul din Moldova. De ce numai Oltul, Jiul și alte rîuri din Valahia le-au găsit că trebuie canalizate, numindu-se și Comisii pentru accelerarea lucrării și de ce nu au găsit că și Siretul și Prutul din Moldova pot avea această onoare luîndu-se în considerație și nevoile Moldovei - că linia Iași-Dorohoi deși votată, guvernul pentru a lovi Iașul a schimbat inginerul care deși trăsese linia și fixase și locul pentru gară în Iași și prețextînd că face o economie de 450.000 lei a oprit linia la Cucuteni”.

NOTE

1. Mss. M.L.R. Iași, Nr. 5611/1-4, fila 1
2. Ibidem
3. Ibidem

Omul politic OCTAVIAN GOGA

(Urmare din pag. 2)

Publicîndu-și volumul de *Poezii*, care l-a determinat pe Maiorescu să-l considere “un poet dintre cei chemați și aleși”, Goga se imaginase, în realitate, așa cum va declara cîndva, “un răscolitor de mase, un revoltat, un pricinuitor de rebeliuni”, atribute capabile a-l purta către puterea politică. “Un moment - își va aminti C. Argetoianu - am crezut cu toții că un mare geniu se născuse pe plaiurile noastre și că locul rămas gol după moartea lui Eminescu era să fie împlinit. Luasem cu toții drept un început ceea ce în realitate era deja un sfîrșit”. Mai îndreptățit a se rosti poate și mai la obiect. N. Iorga sublinia că, din păcate, “ceea ce se spune în *Ne cheamă pămîntul și Din umbra zidurilor* fiind repetiții convenabile față de răsunațoarea inspirație primă, *Însemnările unui trecător* din 1911 arătau, într-o proză adesea prolixă în violenta ei fără stavilă, că noul cîntăreț ardelean era cîștigat definitiv de viața politică, închinîndu-i această distinsă proză de literator de gustat”.

După o pasageră experiență carcerală, care nu poate fi trecută cu vedere, și după îndepărtarea de poezie, era de așteptat ca în biografia viitorului ministru să intervină unele schimbări, nu surprinzătoare, ci așteptate. Începutul primului război mondial l-a găsit la Paris, de unde s-a grăbit să ajungă la București, pentru a se alătura aceluia care se pronunțau pentru intrarea în război alături de Antantă, singura acțiune ce putea asigura eliberarea Transilvaniei. Apoi, după ce a demisionat, la sfîrșitul anului 1914, din Comitetul Executiv al Partidului Național Român, pentru a-și redobîndi independența politică, poetul și-a subsumat voința întreagă realizării idealului național. Se va reîntoarce la poezie în 1916, dar nu pentru poezia în sine, cum constata Iorga, ci din “dorinta arde-

leanului pribegit în București, în momentul dezlîntuirii războiului mondial, de a combate nu numai pe amicii Centralilor, dar și pe «lașii» unei neutralități care i se părea din cale afară de prelungită”. Dintr-o dată, poetul unanim apreciat, care tindea să se transforme într-un mit național, s-a înfățișat celor din jur ca un cruciat modern, chinat de un singur gînd, acela de întregitor de țară și de unic reformator moral. “Cum s-a făcut prefacerea lăuntrică n-a știut-o poate el însuși: de la sine? din afară? Deodată, constata N. Iorga, și în zilele încă nehotărîte, deși nu în ce privește idealul însuși, din neutralitate, a apărut omul în zale, lovind necontenit, cu o neobosită nevoie de război, pe plăsele fierului. Simțea în el puterea ce trebuie pentru a revoluționa imediat și complet o societate care-i părea șovăitoare și lîncedă. Literatura o respingea acuma, poezia trecutului, a unui în adevăr mare poet, îi era o povară și-i părea o scădere: politica-l domina și prin politică voia să domine, inexorabil”.

În momentul în care dezideratele naționale ale atîtor generații de români au devenit realități incontestabile, Octavian Goga, metamorfozat iremediabil în politician, se vede ajuns, în decembrie 1919, ministru al Cultelor și al Instrucțiunii Publice, demnitate la care va renunța, deoarece între timp se va converti altor crezuri politice. Așa se explică intrarea sa, în martie 1920, împreună cu unii dintre vechii săi comilitoni, în gruparea partidistă condusă de generalul Al. Averescu, acela care îl va investi din nou cu prepotența de ministru, în 1920-1921. Ajuns vicepreședinte al Partidului Poporului, formațiune politică apărută în 1918, cînd își asumase răspunderea viitoarelor “îndreptări”, omul politic Goga a crezut pentru o clipă că va reuși să devină un posibil cezar al României noi. A fost chiar și ministru de Interne, în 1926-1927, atunci cînd veleitățile sale autoritare au găsit terenul unor manifestări concrete. Din fericire, Regele Ferdinand, informat despre intențiile ministrului ardelean, a renunțat la serviciile acestuia înainte ca România să fi fost pusă în fața unei situații care ar fi îndepărtat-o de lumea

civilizată. Nemulțumit de rolul care i se rezervase în Partidul Poporului - de perpetuu supleant al mareșalului Averescu -, politicianul Goga se va desprinde, fără regrete, de acela pe care îl crezuse cîndva un mare om de stat, fondînd, în 1932, Partidul Național-Agrar. Evoluînd, tot mai vizibil, către dreapta eschierului politic românesc, fuziona, în iulie 1935, cu Liga Apărării Național-Crestine, condusă de A.C. Cuza, rezultînd astfel Partidul Național-Crestin, al cărui președinte devenea poetul Goga.

Între timp s-a afirmat, ca adept al lui Carol al II-lea, împotriva partidelor politice, idee care prefata abandonarea sistemului democratic ce funcționa la acea dată în România. În fine, la 28 decembrie 1937 a ajuns și prim-ministru, recompensă pe care o aștepta de două decenii, dar care, probabil, nu mai era în măsură să răspundă obsesiilor exacerbate ale mesianismului său maladiv. La 10 februarie 1938 își încheia cariera de premier, pentru a se stinge din viață trei luni mai tîrziu, adică la 6 mai, același an.

Omul politic Octavian Goga, necunoscut încă azi, a apărut, poate, cînd a trebuit, dar nu a avut tăria de a renunța la un rol ce nu i se mai potrivea atunci cînd din luptător pentru o cauză înaltă s-a trezit pe o baricadă ce-i era întru totul străină și împovărătoare. Dominat de surprinzătoare instincte despotice, s-a lăsat purtat de ele ca de un torent primordial, esuînd tocmai atunci cînd profetiile sale păreau a i se fi împlinit, transformîndu-se în adevăruri irecuabile. “Cu mult înainte de vreme, scria N. Iorga, Octavian Goga părăsește o viață pe care a trăit-o cu o putere extraordinară, mergînd cu un fanatic avînt pînă la distrugerea unui trup care ca prin minune a putut să reziste și pînă acum acestui necruțător zbucium”. Liviu Rebreanu, la rîndul lui, opina că, dincolo de orice posibile considerații, “cîntărețul pămîntului noastre a trebuit să-și poarte destinul”, admitînd că “prin moartea timpurie ursita lui poate a vrut să-i crute durerea crîncenă a sfîrșimării hotarelor”.

DRAMAFEST la Tg. Mureș

Mioara Adina AVRAM

În ultimii ani, destule voci au deplîns soarta tinerilor dramaturgi ale căror piese rămîneau. Cel mai adesea și în cel mai bun caz, la stadiul de texte tipărite, fără a se întrezări posibilitatea montării lor scenice. Puținele încercări în sensul valorificării spectacologice a producțiilor Noii Dramaturgii apăreau mai degrabă ca pete de culoare într-un peisaj arid. De aceea, Festivalul Dramaturgiei Noi - DRAMAFEST -, etapa a treia (după un Colocviu și o întâlnire a regizorilor care au selectat piesele) a unui proiect generos de materializare scenică a noilor producții dramatice nu putea decît să stîrnească interes. Pus sub semnul internaționalizării, adăugîndu-i-se un atelier dramaturgic (care a alăturat autori și regizori) și un Seminar internațional (cu invitați din Anglia, Franța, Olanda, Lituania, Estonia, Polonia etc.) care a dezbătut condiția Noii Dramaturgii, Festivalul conceput și coordonat de Alina Cadariu s-a dovedit o manifestare concentrată, alături de la Tîrgu Mureș, pe parcursul a 5 zile, 5 spectacole românești (plus o piesă radiofonică) și 3 spectacole străine.

Latura spectacologică autohtonă a fost reprezentată de producții ale Teatrelor Naționale din Tîrgu Mureș și Iași, Teatrului "Andrei Muresanu" din Sfîntu Gheorghe și Teatrului de Nord din Satu-Mare care, cu excepția montării tîrg-mureșene, au fost destul de neconcludente. Aceasta, în ciuda unor texte valoroase cum ar fi *Petru de Vlad Zografi* și *Povestea povestilor* de Radu Macrinici după Ion Creangă. Primul a generat la Teatrul din Satu-Mare, în lectura regizorală a lui Cristian Ioan, un spectacol plictisitor, căznit, departe de semnificațiile ample și profunzimea unei piese eclatante premiate de breasla criticilor de teatru. Al doilea a dus la un spectacol... frivol (eufemistic spus), aglomerat, care se susține doar prin scenariul conceput de Radu Macrinici după o idee dintr-un text savuros al lui Ion Creangă. Considerat un artist nonconformist, Ștefan Voicu a ținut să șocheze cu orice preț prin coborîrea în registrul scenic pornografic a unei proble-

Eu, cînd vreau să fluier, fluier, de Andreea Vălean, Teatrul Național Tîrgu Mureș

matici grave: istoria românilor. Destul de puțin inspirată, această montare de la Teatrul din Sfîntu Gheorghe rămîne la stadiul de experiment literar.

Dacă texte importante sînt dezavantajate scenic, în schimb, altele - modeste ca scriitură și destul de neinteresante - au intrat în repertoriul unor Teatre Naționale. E cazul piesei Andreei Vălean, *Eu cînd vreau să fluier, fluier*, o incursiune în lumea delincvenților tineri.

Montarea tîrg-mureșeană a acestei piese e una realistă, regizorul Theodor Cristian Popescu prezentînd universul deținuților sub forma unui studiu de caz. Ca și lumea "de afară", și cea din

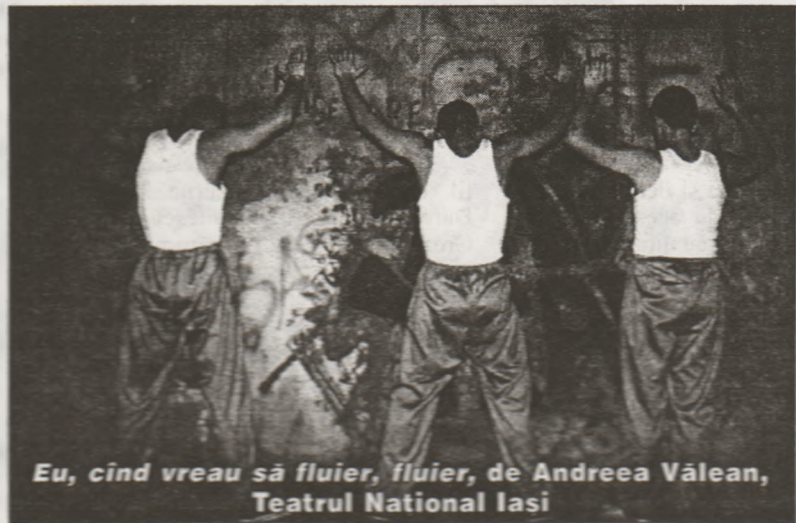
privitor ca la teatru

penitenciar își are legile ei nescrise, ierarhice, care creează dependențe și generează conflicte. Dincolo de infracțiunile săvîrșite de puscăriași, ei sînt oameni cu dorințe și visuri reprimite, cu sentimente puternice - și tocmai aceste "aspecte psihologice" sînt evidențiate cu înrîncenare în spectacol. Sorin Leoveanu, Dan Rădulescu și Gabriel Dumitras (interpretii celor trei personaje principale) construiesc adevărate recitaluri actoricești punînd în valoare viața interioară a delincvenților. Momentele precise și dure ale spectacolului sînt îmbinate aproape filmic, liantul fiind asigurat de muzica live a Adei Milea cantautoarea unor song-uri extraordinare care potentează straniețea atmosferei.

Montarea ieșeană a aceleiași piese, datorată regizoarei Irina

românești, fiind fascinante și complexe creații scenice.

Scoala de Teatru Modern din Moscova a pus în scenă *Lubirile Karlovnei* de Olga Muhina, o autoare ale cărei piese (în special *Tanya-Tanya și Tu*) sînt montate de cîțiva ani nu numai în Rusia, ci și în alte țări. Spectacolul regizat de Iosif Raikelgaus pendulează cu artă și finețe între real și imaginar. "acțiunea" închipuind fantasmale unei tinere care trăiește în lumea sa și plămăiește gînduri de iubire. Atmosfera stranie a acestei piese "diafane" e excelent potențată de o orgă de lumini multicolore și multiforme care mai are, în același timp, și rolul de a marca decupajul scenic - foarte cinematografic. Întreaga montare e exemplar realizată, și la nivel regizoral, dar, mai ales, interpretativ, tinerii actori făcînd dovada unei puternice școli

Eu, cînd vreau să fluier, fluier, de Andreea Vălean, Teatrul Național Iași

Popescu Boieru, e una realist-onirică, imaginarea subconștientului personajelor și a visurilor lor fiind "la vedere". Spre deosebire de montarea tîrg-mureșeană, limpede și curată, spectacolul Teatrului Național Iași e încărcat, agresiv vizual, mai ales datorită prezenței inutile a două dansatoare-stripeuse. În schimb, decorul creat de Sorina și Vladimir Iuganu - cu o cortină-fundal pictată cu graffiti și cu gratiile plasate în mijlocul sălii, despărțindu-i pe actori de spectatori - surclasează scenografia austeră a montării de la Tîrgu Mureș. Cît privește acoperirea interpretativă, reprezentarea ieșeană nu depășește simțul măsurii, cei trei actori distribuiți în rolurile principale (Doru Aftanasiu, Radu Ghilas,

de teatru/film rusești. Spectacol de text, de regie și de actorie, *Lubirile Karlovnei* e o solidă și tulburătoare reprezentatie.

Compania Picaro din Budapesta a prezentat un eseu vizual inventiv, datorat lui Bereczky Peter. *Întoarcerea omului - 368 zile* e o inedită și încifrată recreare scenică a celor 7 zile ale Facerii lumii. Dintr-o carte deschisă se conturează cîteva simboluri concrete (pești, aripi) și abstracte (figuri geometrice) dar și ființe care vor figura diverse atitudini și sentimente (iubirea, prietenia etc.). După inițierea în asemenea ipostaze-experiențe, toate devin obiecte neînsuflețite și pretext pentru transfigurarea lor scenică.

Britanicul Ken Campbell a prezentat cel mai personal spectacol, un one-man-show inteligent conceput și admirabil susținut actoricește. Considerat un "geniu comic", un artist total - actor, regizor, dramaturg - Ken Campbell a uimit asistența prin complexitatea și profunzimea experimentului său scenic - căci demersul lui ține de avangarda teatrală. Înarmat cu pancarde pe care erau scrise, așa cum se pronunță în engleză, citate din opere shakespeariene, Ken Campbell demonstrează că ele sînt corecte, ba chiar că au și alte înțelesuri, mai mult sau mai puțin argotice. *Wol Wantok* (All you want to talk) se intitulează acest limbaj care, aparent, nu e departe de limba spargă (în varianta saxonă). În încercarea de a ne convinge de logica perfectă a noului limbaj, Ken Campbell se dovedește irezistibil, de un haz nebun și de o mobilitate scenică exemplară. Dînd impresia unei spontaneități totale (în realitate scriindu-și partitura extrem de laborios), el își fructifică scenic întreaga experiență de viață și cultural-artistică.

Înainte de a încheia relatarea acestei "săptămîni reduse de teatru", se cuvine a-i aminti pe organizatorii acestei prime ediții: Primăria, Teatrul Național și Teatrul Ariel din Tîrgu Mureș, Ministerul Culturii, programul "Theatre Kaleidoscope" al Comisiei Europene, Open Society Institut din Budapesta, British Council și Royal Court Theatre.

Teatrul "Luceafarul" Iași

Prin lume cu Vasilache și Mărioara

"La păpuși, la păpuși..." este cea mai recentă premieră a Teatrului "Luceafarul" din Iași, orchestrată scenic de Constantin Brehnescu și avîndu-i ca protagoniști pe clasicizații Vasilache și Mărioara. Spectacolul este o combinație de tradițional și modern, căci pe modelul "păpusilor" de odinioară, păpusarii ieșeni au așezat, jucînd la paravan, tipicuri ale vremilor sub care stăm acum. Scenariul este, precum odinioară în spectacolele de bîlci, o suită de momente satirice susținute de Vasilache, Mărioara, Polițaiul, plus coana Chirita, Gulită, Robotelul, Leul, Gîstele, Fetita etc. Amalgamarea tradiției, prin personaje a căror existență este legată de zorii teatrului de păpuși românesc, cu altele apropiate temporal nouă nu e disonantă, mai ales că *story-ul* nu e unul cu intrigă și desfășurare, scenariul fiind un colaj în care personajele defilează cu partituri distincte, personalizate.

Scoase din hîrzobul păpusarilor de acum mai bine de un secol, ce le-au purtat prin tîrgurile și ulitele satelor, Vasilache și Mărioara sînt echivalentul autohton al Guignol-ului francez, Kasperl-ului german, englezilor Punch și Judy. Confectionate rudimentar, din lemn cioplit și vopsit, îmbrăcate în cîrpe, ele ironizau "comenduirea" și viața casnică, apelînd la replici fără perdea și acut ironice. De aceea "jucarea păpusilor" avea nevoie de "otorizația" autorităților, iar Polițistul-Jandarmul era personaj nelipsit din scenariile inventate ad-hoc. Spectacolul lui Constantin Brehnescu preia ideea, reprezentarea demarînd cu o teatrală auto-prezentare a cuplului Vasilache și Mărioara - într-o familiarizare a copiilor de azi, desfășurarea ulterioară fiind coordonată de aceste două prezente, plus fluietul și Polițaiul care vrea "otorizație". Schema e tipică, cei doi își prezintă, rînd pe rînd, invitații la rampa improvizată, devenind comperii ansamblului. Galeria tradițională e completată de Chirita (o păpusă foarte izbutită și ca expresivitate și ca realizare tehnică, dar, din păcate, jucată prea sub cortină), proaspăt întoarsă dintr-un turneu turistic european, și al ei Gulită, adus la zi printr-o frizură și o costumatie punk.

Satirizarea situațiilor contemporane era inevitabilă, așa încît popularul cuplu Vasilache și Mărioara se pun pe "cetitul" unei gazete, iar comentariile pe marginea stîrilor din jurnal te duc cu gîndul la celebra scenă din Caragiale, condensată în replica "Scrisă adînc!". Apare și Leul (nevalorificat suficient prin mînuire), în postura unei sălbăticiuni distruse de "animalul de dolar", grupul "Gîscuțelilor" colesat și arămat, ca și acela al Fetitei, dar mult mai reușit ne pare al Robotelului, straniu ca apăsătoare și ingenios ca păpusa (desi tija din lemn prinsă spre a-l sustine îi alăturează fîmeșul, mult mai adecvată concepției lui fiind una metalică).

Decorul a fost construit din lemn natur, pe modelul cutie cu păpuși, cu două nivele de joc diferite și o mică cortinetă. Simplu, dar funcțional, acesta s-a vrut un corresponsent scenografic al dispozitivului de joc de odinioară, iar paloarea lui coloristică a fost compensată de vioiciunea cromatică a păpusilor. Din punct de vedere al construcției păpusilor, spectacolul nu e inovator. Angela și Valeriu Josanu de la Chisinau, cu care teatrul ieșean a mai colaborat, le-au conceput fie pe mînă, fie cu tije gen Bunraku, pentru mînuirea acestora din urmă fiind nevoie de trei actori. Sînt și actori la vedere (momentul cu cătelul Bebe susținut de Doina Iarcuczewicz și momentele cîntate de Radu Ștefan, autorul muzicii), iar această variație a mijloacelor face bine întregului, căci nu-l lasă să treneze. În privința mînuirii, săbuie remarcat debutul lui Gabriel Lăzăr, cunoscut mai ales pentru comical său de tip teatru studentesc, dar care s-a descurcat onorabil în confruntarea cu păpusa Polițai pe care a animat-o. S-au mai aflat în spatele paravanului Liliana Mavris și Viorel Vîrlan (inventivi și plini de umor în portretizarea păpusărească a lui Vasilache și a Mărioarei), Nicolae Brehnescu, Nina Ulmu, Vasilica Oncioaia, fiecare cu contribuția personală la încheierea acestei incursiuni artistice în lumea păpusilor. O incursiune nu inovatoare, pe alocuri chiar inegală, dar din a cărei derulare copiii de azi vor afla multe despre păpusile de ieri.

Actori pentru o zi

Pentru o zi, dar nu oricare, ci aceea de 9 mai, desemnată pe bătrînul continent ca Zi a Europei, oricare locuitor al Iașului, indiferent de vîrstă și profesie, a putut fi actor, dansator, cîntăreț ori desenator, adică artist. Ideea de a schimba poziționarea față de scenă într-un asemenea fel a aparținut actorului Adrian Păduraru, directorul Centrului de Cercetare și Producție Teatrală UNITER din Iași, care a pus-o în aplicare prin sprijinul material al forurilor locale, cu ajutorul Ambasadei Marii Britanii la București și al Consiliului Britanic. Avînd vremea (care a fost superbă) și protagoniștii de partea lor, organizatorii, ajutați de o echipă consistentă compusă din studenți ai Academiei de Arte și de sonorizarea și animația asigurată de Postul de Radio NORD-EST, au derulat, în spațiul din fața Palatului Culturii, concursuri, momente de *happening* și animație pe durata întregii zile pentru toate categoriile de vîrstă: copii, adolescenți și adulți. Premianți au fost doar cîțiva, dar cel mai important premiu, pe care și l-au oferit toți cei ce au avut curajul să se producă în fața asistenței, a fost pasul pe scenă. Studiind aleator comportamentul celor nimeriți întîmplător prin zonă ori veniți special pentru manifestare, s-a văzut cu ochiul liber cît de inhibați sînt cea mai mare parte a concitadinilor bahluvieni. Nu toți sîntem artiști, firește, dar teama de joc poate deveni, în condițiile date, de neînțeles. Formați într-un sistem educațional bazat pe constrîngere, generații diferite prezintă aceleași simptome îngrijorătoare: lipsa dorinței de participare, chiar în condițiile în care miza era una de natură ludică. Adulții s-au dovedit, cum era de așteptat, cei mai conservatori, demonstrînd că, probabil, înaintarea în vîrstă rigidizează. Coborînd pe scara vîrstei, adolescenții, dar mai ales copiii, au dat dovadă de entuziasm și naturalețe în spargerea convențiilor.

Experiențele teatrale de stradă nu sînt simple jocuri sau posibilități mai deosebite de a-ți petrece timpul liber, desi cîștig aceste dimensiuni nu le sînt străine. Ele s-au practicat cu mare succes, și se mai practică încă, peste Ocean și-n Occident, începînd cu deceniile 7 și 8, ca expresie a dezvoltării laturii populare a artei scenice și a dorinței spectatorului de a se apropia la modul fizic de scenă. Exerciții de improvizatie și creații colective gen *happening* au făcut cu mult succes, alături de mult, încît e consemnat în toate istoriile teatrului contemporan, compania americană Living Theatre. În anii '70, aceasta a lucrat special, în Brazilia și SUA, cu muncitorii mineri și siderurgisti din Pittsburg, realizînd producții colective mai mult decît interesante. Rolul lor nu se limita la acela simplu de *entertainment*. Ele vizau dezinhibarea, familiarizarea cu scena, stimularea creativității, avînd ca țintă finală și concretă chiar spectacole, scop pe care și manifestarea "Actori pentru o zi" l-a urmărit declarat. Că mulți dintre cei prezenți la ea nu sînt încă pregătiți pentru așa ceva, că alții, structural, nu vor fi niciodată, sînt evidente de înțeles, deci nesupăraoare. Dar orice pas făcut către asemenea obiective e un cîștig clar. Un cîștig ce s-ar putea multiplica prin introducerea, măcar cu caracter opțional, a "dramei" (cursurilor de teatru practic) în școli, pentru ca distanța dintre rampă și fotoliile destinate publicului să devină tot mai mică, iar curajul autohtonilor de a se manifesta, în cel mai larg sens, să crească.

Olița CÎNTEC

VASILE SPĂTĂRELU - 60 O viață dedicată muzicii

Lexiconul muzicienilor români indică la numele Spătărelu Vasile că s-a născut la 21 aprilie 1938 în localitatea Timna - Mehedinti, județul Caras Severin. Așadar, luna trecută compozitorul și profesorul universitar Vasile Spătărelu a împlinit frumoasa vîrstă de 60 de ani.

Făcînd o scurtă retrospectivă biografică a maestrului, amintesc că a început, Liceul de Muzică din Craiova, l-a continuat în orașul de sub Timpa, Brașov, terminînd-l în Banat, la Timișoara.

Urmează studiile universitare la Conservatorul "Ciprian Porumbescu" din București. În această prestigioasă instituție de învățămînt superior a avut prilejul și privilegiul să studieze arta sunetelor și nu numai, cu personalități de necontestat ale pedagogiei românești, cum ar fi: Ioan D. Chirescu - teorie și solfegiu; Ion Dumitrescu - armonie; Alfred Mendelssohn - orchestratie; Nicolae Buicliu - contrapunct; George Breazu - istoria muzicii. Și lista unor asemenea distinși profesori ar putea continua.

După terminarea studiilor universitare în 1963, tînrul absolut Vasile Spătărelu devine cadru didactic la Conservatorul "George Enescu" din Iași. Mai întîi este preparator, apoi asistent, lector, conferențiar, pentru ca acum să dețină înaltul titlu de profesor universitar.

A împlinit în această primăvară și 35 de ani de activitate, la fel ca și celebra formație camerală "Madrigal", dirijată, după cum se știe, de maestrul Marin Constantin. 35 de ani de activitate pedagogică reprezintă pentru domnul profesor universitar Vasile Spătărelu și 35 de generații de absolvenți ai conservatorului ieșean, pe care i-a instruit, mulți dintre ei fiind destoinici muzicieni: compozitori, muzicologi, dirijori, cîntăreți, instrumentiști, apreciați dascăli și, nu în ultimul rînd, redactorii muzicali.

Simultan cu activitatea pedagogică, maestrul Vasile Spătărelu s-a remarcat și ca un excelent compozitor, scriînd în toate genurile muzicale: simfonic, vocal - simfonic, cameral, coral, operă. A semnat, de asemenea, muzica la mai multe piese de teatru, dintre care amintesc *Anton Pann* de Lucian Blaga, sau *Becket* de Jean Anouilh.

Cu prilejul celor șase decenii de viață și 35 de ani de activitate, maestrul Vasile Spătărelu a fost sărbătorit de Academia de Arte "George Enescu", de Opera Română din Iași, precum și de Academia de Muzică "Gheorghe Dima" din Cluj Napoca. Formațiile instituțiilor amintite au oferit publicului spectator unele dintre cele mai reprezentative lucrări din creația compozitorului Vasile Spătărelu. La mulți ani, maestre!

sunetul muzicii

Concursul Internațional de Interpretare Vocală NICOLAE BRETAN

(editia a IV-a, Cluj-Napoca, martie 1998)

În perioada 18 - 25 martie a.c., sala Studio a Academiei de Muzică Gheorghe Dima din Cluj Napoca a fost gazda celei de a IV-a editii a Concursului Internațional de Interpretare Vocală NICOLAE BRETAN.

Cinstirea valorilor din trecut și din prezent, a celor care abia apar la orizont, e constință de sine a oricărei națiuni. Menționez că numai în domeniul artei lirice interpretative mai multe orase își omagiază idoli: Brăila, pe Hariclea Dacule; Bucureștiul, pe Magda Ianculescu, ca fiind originară de pe meleagurile moldovene; Lugojul, pe Traian Grozăvescu; Clujul, pe Nicolae Bretan.

Destinul lui Nicolae Bretan s-a chemat Transilvania și deoarece el a renunțat niciodată la acest tîmț, nici oamenii de aici nu l-au uitat. S-a născut la 25 martie 1887, la Năsăud. De mic copil i-a cunoscut pe toți oamenii locului: pe români, pe unguri, pe nemți, pe evrei; le-a deprins graiul, le-a învățat cîntecele. Lui Nicolae Bretan i se prevestea încă din 1913 o strălucită carieră de operă, fiind angajat la Teatrul Liric din Bratislava. A devenit creator de poezie, apoi compozitor, director de operă. Rodul creației sale de început au fost liedurile. Lieduri care străpung toate hotarele, de la amutire pînă la strigăt, lieduri care nu se opresc în fata nici unei limbi, căci nu există decît o singură limbă care să fie adevărată pentru toți oamenii: muzica. Bretan a vorbit această limbă ca nimeni altul, sopînd, plîngînd și rugîndu-se în ea, cu osebire în cele peste două sute de lieduri. Nicolae Bretan dăruiește apoi muzicii românești operele *Lucașafărul*, *Horia*, *Golem* și *Arald*.

S-a petrecut dintre cei vii în Ziua Marii Uniri a Transilvaniei cu România

la 1 decembrie 1918. Dar a și rămas printre făuritorii ei, căci a lăsat în urmă o moștenire statornică; opere și lieduri care mărturisesc în tăcere despre faptul că sufletul omeneș vibrează la arta sunetelor.

A patra editie a Concursului Internațional de Interpretare Vocală Nicolae Bretan a fost organizată de Academia de Muzică Gheorghe Dima în colaborare cu Fundația Muzicală Nicolae Bretan - S.U.A. și Inspectoratul pentru Cultură al județului Cluj. Concursul este deschis interpretilor vocali din toată lumea, care nu au depășit vîrsta de 30 de ani (femei) și 35 de ani (bărbați).

Fată de celelalte manifestări de profil, cum ar fi concursurile Hariclea Dacule, Magda Ianculescu, Traian Grozăvescu, în cadrul cărora se poate vorbi de o liberalizare a repertoriului, la cel clujean lucrările interpretate sînt în mare măsură impuse. Etapele parcurse de concurenți presupun o bună cunoaștere a epocilor muzicale, a stilurilor muzicale, plecînd de la creația de operă din clasicism, trecînd prin romantism și terminînd cu muzica de factură contemporană a secolului XX.

Ca să ajungă în finala concursului, solistul trebuie să interpreteze nu mai puțin de 13 piese muzicale; creatii semnate de W.A. Mozart, Robert Schumann, Franz Schubert, Nicolae Bretan, arii de operă sau oratoriu din repertoriul universal al secolului XX, la care se adaugă lucrările la alegere.

Fără îndoială că acest concurs este în primul rînd o manifestare muzicală de factură cerebrală, solistul trebuînd să aibă, pe lîngă talent, o știință a cînteceului, a stilurilor vocale, a epocilor muzicale. Mă așteptam ca la concursul Bretan să participe solisti consacrați, sau

care bat la portile consacrației. N-a fost așa; a fost o întrecere a unor tineri cîntăreți talentați dornici de afirmare.

Cred că nu este lipsit de interes pentru cititorii revistei "Cronica" să afle și opinii ale președintelui juriului, domnul profesor universitar Alexandru Fărcas, rectorul Academiei de Muzică Gheorghe Dima: "Un concurs înseamnă întotdeauna o încercare, iar unul artistic este în același timp o autoevaluare, pe lîngă cea care o face specialistii. Din acest punct de vedere, concursul Nicolae Bretan este dificil, cu o paletă stilistică impresionantă. Constat cu regret că nu toți cei care bat la portile consacrației au curajul să se prezinte la această întrecere muzicală. Există în lucrările lui Nicolae Bretan o abordare de o cutremurătoare simplitate capabilă să creeze un fior artistic comparabil cu acela provocat de creația unor genii. Bretan a însemnat și înseamnă mult pentru simțirea și pretuirea pe care a avut-o pentru națiunea română și pentru marile valori ale istoriei noastre".

La sfîrșitul concursului, Fundația Muzicală Nicolae Bretan - S.U.A. a acordat celor mai valorosi interpreți două mențiuni și cinci premii:

mențiunile, în valoare de 250 de dolari fiecare, au fost atribuite solistilor clujești Alpinia Albestean și Gheorghe Petean;

premiul al III-lea, în valoare de 500 de dolari, a intrat în posesia sopranei clujene Nicoleta Mihaela Ardelean;

premiul al II-lea l-a obținut mezzosoprana Aurora Twarowska - Timisoara. Valoarea premiului este de 750 de dolari;

premiul I, valorînd 1.000 de dolari, i s-a acordat baritonului clujean Ion Ardelean;

doamna doctor Judit Bretan Le Bovit, frica muzicianului omagiat, a oferit celui mai bun interpret al creației tatălui său un premiu de 1.250 de dolari. Acest premiu a revenit tenorului bucurestean Marius Brenciu;

în sfîrșit, Marele Premiu, în valoare de 1.500 de dolari, l-a obținut soprana Tatiana Lisnic, originară din Chisinau, dar care studiază arta sunetelor la academia de Muzică Gheorghe Dima.

Aceștia sînt fericii câștigători. Le dorim succes în carieră muzicală, pentru că acest concurs a propulsat în arta lirică românească și internațională soliști de valoare.

Valorile ascunse ale muzicii

Felicia FLEGONT

Omul și sunetul sînt legați unul de celălalt din vremuri imemorabile. Parafrazînd citatul biblic "la început a fost cuvîntul" se poate spune că la început a fost sunetul. Hans von Büllow a ajuns la concluzia că la "început a fost ritmul". Mantra hindusă AUM, sunetul tăcut al universului, reprezintă principiul fundamental care creează și ordonează. La chinezi, într-o foarte veche legendă, relatată de Semo Tsien, se aminteste faptul că sunetul ar fi creat nu numai substanța tuturor fiintelor, ci și că el ar fi elementul primordial constitutiv al acestora.

La Muzeul Omului din Paris se conservă un instrument muzical datînd din Neolitic și descoperit în Vietnam, compus dintr-o serie de mici siluxuri suspendate de un cadru și care, lovindu-se între ele, emit sunete de înălțime diferită. Acest fapt extraordinar ne sugerează ideea că materia a fost metamorfozată în expresie sonoră chiar mai înainte ca omul să-și fi dezvoltat un cod verbal de comunicare.

Mai tîrziu, utilizarea muzicii este însoțită de intonarea unor formule magice, farmece și descîntece, gesturi sacre. Primele acte terapeutice erau înfăptuite de vrăjitorul tribului care practica magia dar și medicina, ritualurile magice însoțindu-se de acompaniamentul muzical.

Astfel muzica își exercită efecte proprii extrem de utile la alinarea suferințelor omului bolnav: stimulare în cazul unui corp fizic slăbit sau relaxare și catharsis la bolnavi cu tulburări psihice sau acuze psihosomatice.

Ființa umană este o mică parte a universului, dar aceasta nu înseamnă că este doar materie, ci mult mai mult decît atât: este suflet, viață străbătută de fiorul divin, de tendința spre perfecționare continuă, de simțul și necesitatea frumosului, precum și de capacitatea și necesitatea de a crea.

Se pare că fiecare dintre noi nu poate supraviețui decît prin speranță, credință, iubire, aspirație spre frumos. Cînd acestea ne sînt luate prin cine știe ce împrejurări, totul se prăbușește în noi și în afara noastră.

Arta ne ajută să trăim, să simțim mai puternic această existență, înalță sufletul la înălțimi ce n-ar putea fi atinse niciodată în afara granitelor ei.

Muzica are acea proprietate stranie de a pătrunde în sufletul și mințea noastră și are puterea de a activa regiuni străvechi și misterioase ale creierului nostru. De aici își trage probabil terapia, prin muzică, forța și persuasiunea. Muzicoterapia se fundamentează pe un teren comun între muzică și psihanaliză, posedă un limbaj propriu al sunetelor "articulate" după legile compoziției și vorbește într-o manieră directă ascultătorului, cu toate că descifrarea sensurilor ei depinde în mare măsură de lumea de gînduri și sentimente, de memoria și disponibilitatea fiecărei persoane de a primi muzica, de a vibra o dată cu ea. "Muzica este oglindă a sufletului omeneș. Ea pornește din inimă și se adresează inimii" (G. Enescu).

Știința și arta exprimă cele două sfere ale conștiinței umane: raționalul și irationalul, materialul și spiritualul, reflexia și afectele, care ar trebui să se afle mereu într-un echilibru armonios. Știința caută explicația materială a vieții; arta, pe cea spirituală.

"Dacă muzica nu-i în suflet, n-o căuta în fluier" (Tagore).

Schitul Sihla (sec. XVIII) - Vedere generală

Muzica sacră în spațiile românești (XIII)

În episodul precedent am prezentat unele date privind activitatea lui Gavriil Musicescu, date care jalonează drumul parcurs de artistul din Ismail pînă la catedra de armonie a Conservatorului din Iași și la dirigenta corului Mitropolitan. Oricît de elocvente ar fi, aceste date nu sînt decît puncte de ajungere, piscuri de ascensiune rapidă a tînrului muzician.

Simultan cu activitatea sa pedagogică, Gavriil Musicescu începe să se concentreze și asupra organizării corului Mitropolitan, pentru a-l preface potrivit concepției lui și a-l transforma în organ propriu de interpretare muzicală.

Varietate și temeinicile studii pe care le face, bogatele informații istorice și de tehnică muzicală pe care și le însușește sînt exprimate

într-o serie de articole publicate în revista "ASTRA" din Iași. Cîta pricepere și rafinament depune, la ce echilibru al vocilor, omogenitate și unitate a ansamblului ajunge, se relevă din renumele pe care, în scurt timp, corul îl dobîndește în întreaga țară și chiar peste hotare. Gavriil Musicescu avea o tînută maiestruoasă și triumfătoare cu care se impunea corului și publicului, conducea formația mai mult cu ochii și cu expresia feței decît cu mîna. Ochii lui însă, în care interpretii trebuiau să se privească negreșit, aveau farmecul disciplinei și al unității de execuție, scoțînd din glasurile coristilor acele nuanțe de cîntec înțepesc.

Cu corul Mitropolitan, Musicescu experimentează întreg repertoriul eclesiastic pe care-l avea la

dispoziție, sporindu-l cu prelucrări și compoziții proprii și reușind să întocmească un important volum care apare în anul 1900: *Imnele Sfintei Liturghii pentru cor și pian*. Alături de lucrările sale mai apar în acest volum și alte piese reprezentative pentru stilul muzicii bisericesti.

În marele său repertoriu de imnuri liturgice, Musicescu transpune în notația clasică melodiile bisericesti tradiționale bizantine. Textele muzicale nu conțin întorsăturile melodice bizantine, ci sînt complete la fel ca și celelalte imnuri liturgice scrise în stilul muzicii bisericesti.

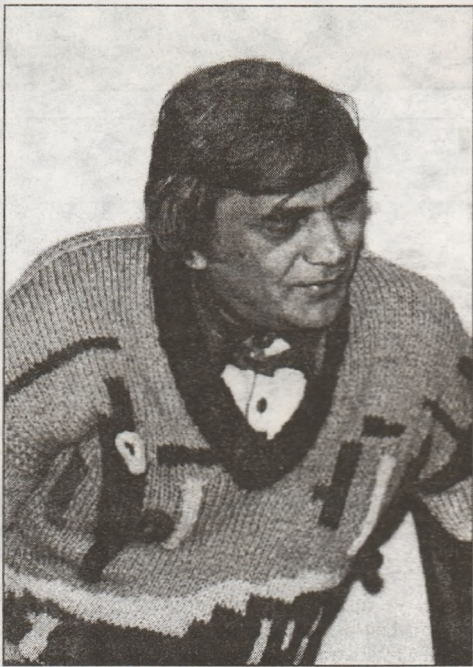
Vrednic de relevat este turneul de concerte al corpului Mitropolitan prin Transilvania și Banat, a cărui semnificație n-a scăpat nimănui, bucurîndu-se de elogiulose aprecieri scrise în periodicele române și străine. Venirea noastră printre românii de aici, spunea Musicescu, a fost după mărturisirea lor, undelele pus la rană.

Moștenirea pentru generația de azi, dar și pentru cele care vor veni, rămîne arta creată de el, de compozitorul, de dirijorul, de muzicologul Gavriil Musicescu. Spre sfîrșitul vieții ajunsesse și directorul Conservatorului din Iași, admirat și stimat pretutindeni; era în plină bărbăție, cu o nestăvilită putere de muncă și o impresionantă experiență artistică. Dar năvalnicul torent de energie încetează. În plin elan creator, în 1903, cînd avea vîrsta de numai 56 de ani, Musicescu trece în eternitate.

Pagină realizată de
Victor BĂCĂRAN

Ion TRUCĂ

"nici măcar lucrurile, nimic nu se poate sustrage visului"
Grigorescu Ion

Sînt în permanentă fascinat și însetat de cunoaștere

- *Interviu cu George (Georgel) PASCU realizat de Vasilian DOBOS*

- *Mă simt dator (și fericit) că, în sfîrșit, pot să te iau la înțebări. George (Georgel) Pascu, de curînd membru al Uniunii Artiștilor Plastici, crezi că această recunoaștere a venit devreme, la timp sau prea tîrziu?*

- Ai început în forță acest dialog, așa cum stă bine unui grafician. Mă bucur și eu că am posibilitatea să comunic prin acesta cu cititorii revistei "Cronica" pe care o apreciez mult. Răspunzîndu-ți la întrebare, cred că meritam mai devreme această recunoaștere a creației mele. Dar totuși ea a venit în ciuda unor dezinformări care se practică, de obicei, în astfel de momente. Dacă aș fi ascultat niste oameni care mi-au vrut binele nu mai ratam una, două tentative de primire în U.A.P. Și să argumentez, mulți dintre colegii mei de an terminal al Academiei de Arte și-au depus dosarul și au fost primiți. Dacă stau bine și mă gîndesc, nici prea tîrziu nu s-a întîmplat, pentru că alții la 40 de ani de-abia dau admiterea la Arte și sînt mulți peste 45 care încă nu au statut de U.A.P. Valoarea, mai devreme sau mai tîrziu, își spune cuvîntul. Poate că s-a întîmplat mai bine așa, necreînd suspiciuni și vorbe în urma neparticipării reprezentanților U.A.P. Iași în comisia națională U.A.P. din diferite motive. Bucuria a venit în 1997, decembrie, cînd unul dintre vicepreședinții U.A.P. București,

maestrul Marcel Chirnoagă, m-a felicitat pentru majoritatea voturilor primite și mi-a semnat carnetul U.A.P. Felicit cu această ocazie colegii din Iași care au intrat în U.A.P. - '97.

- *Dincolo de girul dat, de o comisie națională, că ești un artist de valoare, consideri că traseul tău poate rămîne, aici, în formulele estetice actuale sau recunoașterea va înlocui aripi vechi cu niște aripi noi?*

- Nu pot să-mi schimb traseul peste noapte sau în urma vreunui eveniment (acel gir de care pomenești). Cred că timpul și lupta interioară cu arta, cu necunoscutul își vor pune amprenta și în viitor. Este cumplit de greu să te multumești de creația ta în artă, cînd căutarea este de fiecare clipă. Am o mare responsabilitate cu mine însumi și cu publicul acesta minunat, care m-a onorat cu prezenta în expozițiile mele și sper să nu-i dezamăgesc. În nici un caz nu voi face în viitor ceea ce nu simt, este ca și cum mi-aș pune aripi noi "Made in Icar" luate de la S.R.L.-ul din dealul Sărării și m-aș coborî învins direct spre "Cupolă".

- *Prieten al meu, din cîte știu, îți vine greu să te stabilești în Iași din diferite motive. Îndepărtarea de mediul cultural în care ești cunoscut nu crezi că va întoarce puțin lucrurile (planurile), pe dos?*

- Aici este o problemă a vieții mele. În viață ești nevoit să alegi tot timpul între o variantă și alta, fie că e vorba de două drumuri, de două acțiuni, de două fințe etc. Trebuie să decidem întruna. Creatorul trebuie să reziste pe mai multe fronturi. Lupta cu alții, lupta cu sine însuși și lupta cu necunoscutul. Toate au un scop unic: adevărul. Încerc să găsesc soluții tot timpul, dar ele se risipesc imediat ca răsăritul și apusul. Este o mîndrie a vieții cînd ești obligat să joci totul pe o carte și să nu-ți pară rău. Oricum trebuie să iau o hotărîre înțeleaptă. Planurile mele depind de aceasta. Spațiul cultural, spiritual ieșean a existat tot timpul pentru mine și există. Aici mi-am petrecut anii de liceu, anii de studenție și aici m-am lansat. Iașul pentru mine este o punte pentru un creator de a se exprima, pentru a se face cunoscut. Pentru alții a fost doar VIA IAȘI către metropolă.

- *Cît consideri că ai deslușit din mecanisme ale artei și cît ai realizat, dacă actualele formule vor fi, în viitor, modificate ca progresie, ca ascendentă?*

- Niciodată nu ești multumit cu cît ai asimilat de la dascălii tăi, colegii de breaslă, maestri. Dorința de cunoaștere este mare. În artă niciodată nu exprimi ceea ce nu simți, nu înțeleg, pentru că acum se poartă o "modă". Sînt în permanentă fascinat și însetat de cunoaștere. Nu mă multumesc niciodată cu realizările mele și de aceea caut noi modalități de transpunere a expresivității

plastice, a simplificării și înnoirii mesajului plastic, curaj într-o rezolvare nouă, la o problemă veche. Timpul și tenacitatea unui capricorn își vor pune amprenta pe acestea. Sînt multe de rezolvat, de aceea las timpul să decidă - o progresie ascendentă pe un drum lent.

- *Ai doi copii minunați, talentați, instruiți și de Dragoș Pătrașcu. Sînt conflicte estetice între voi?*

- Da, am doi copii Sebastian și Dragoș, ambii în ani terminali la Liceul de Arte "O. Băncilă", secția grafică. Sînt pînă acum multumit de ei, de realizările lor profesionale. Cred că pe lîngă educația plastică venită din partea mea au contribuit esențial și mulți profesori de la Bîrlad și Iași. Sînt încă fragezi și nu as vrea să aibă în viață ceea ce mi s-a întîmplat mie. De aceea, chiar dacă mai apar conflicte, sînt inerente și duc la discuții constructive. Încerc să le arăt, ca tatii, calea ce trebuie urmată, dar în mare măsură depinde numai de ei. În artă fără muncă asiduă, fără șlefuire profesională și fără o bază solidă de plecare nu faci decît să te amăgești. Am încredere în ei, că îmi vor face cinste în viață.

- *Ai făcut și pictura și sculptura academică, ești școlit în grafică. Vei face o surpriză, cîndva, expozițional, cu toate trei exprimările artistice?*

- Am făcut și pictură vreo 15 ani, Liceul Băncilă l-am terminat la pictură, clasa prof. Mircea Ispir, am făcut și sculptură, dar mă simt în largul meu atunci cînd fac grafică, indiferent că este publicitară, de sevalte sau gravură. Îmi place să fac ceea ce simt că fac bine. Nu cred că voi reuși vreodată să fac ceea ce-mi propun, ar fi ceva care mă va înjumătăți. Lasă-mă grafician așa cum îi stă bine unui bîrlădean (pentru că sînt mai mulți în Iași).

- *Cînd crezi, după expoziția aceasta de la "Cupola", din aprilie '98, că vei mai apărea în public?*

- Voi fi în permanentă în public pentru că fac și eu parte din el. Prezența pe simeze va fi la fel de numeroasă în viitor pentru că sînt un plastician care mai mult lucrez și mai puțin vorbesc.

Nicolae Grigorescu și epoca sa

Traian MOCANU

Muzeul de artă ieșean ne-a oferit la începutul anului o nouă și incitantă formulă de abordare a operei lui Nicolae Grigorescu în contextul epocii sale, într-o regie evocatoare, încercîndu-se în acest sens, o lectură selectivă din perspectiva europeană și națională. S-a încercat în acest sens scoaterea pe simeze a unui patrimoniu de artă românească și franceză pe care Muzeul de Artă ieșean îl deține. "Patrimoniul muzeal Grigorescu", constituit după criterii tematice și cronologice, îi urmează "o explicare" a evoluției limbajului plastic, raportată la ambianța artistică ce i-a fost contemporană. Pictura lui Grigorescu este prezentată astfel în spiritul unui dialog stabilit în primul rînd cu școala noastră de pictură, care a știut cu luciditate și talent să extragă esența de modernitate ce se potrivea eului său.

Ca important moment al expoziției se schitează traseul unei prime confruntări grigoresciene în peisajul școlii românești din epocă, dominată de academism. Rezistența moldavă, unde școala de Belle Arte condusă de Gheorghe Panaiteanu-Bardasare și apoi de Constantin Stăhî era de sorginte pur academistă, este prezentă prin lucrări reprezentative. Iacob Negruzzi în revista "Convorbiri literare", anul IV, nr. 12, din 15 august 1870 scria: "D. Grigorescu s-a încercat în toate; are tablouri (de orice mărime) reprezentîndu peisajuri, flori, portrete, «genre» etc. Atît numărul cît și diversitatea sujetelor nu credem că vorbesc în avantajul pictorului. Ele dovedesc activitatea, ce e dreptu - însă o activitate pripită, nerăbdătoare, ce se constată ușor la unele tablouri care nu paru isprăvite". Din păcate reprezentantul Junimii nu putea înțelege noutatea artei lui Grigorescu, așa cum de altfel n-au înțeles-o nici criticii Ionescu Gion sau Iuliu Roșca, dar mai ales Constantin Stănescu, profesor de istoria artelor și, mai tîrziu, director al școlii de Belle Arte din București, care într-o conferință intitulată "Artele plastice în România între anii 1848-

1878", vorbea de Negulici, Iscovescu, Lecca, Tattarescu, Panaiteanu, Pompilian, Aman, dar nu pomenea numele lui Grigorescu deși această participare cu 27 de pînze la a treia expoziție a artiștilor în viață din 1870, obținînd medalia I. Juriul condus de Theodor Aman recunoștea valoarea lui Grigorescu în epocă, declansînd celebrele dispute pe tema non-finitului pictural. În articolul publicat în "Le Moniteur roumain" din 4 august 1870, Aman spunea:

"Alături de artiștii care și-au expus lucrările la expozițiile anterioare, a venit de data asta, cu un deosebit succes, dl. Grigorescu, discipol al școlii franceze, care ne-a înfățișat un gen nou ce va avea, cu timpul, urmări fericite pentru școala românească".

Impresionat de viziunea grigoresciană, Aman a încercat și a izbutit în unele lucrări să iasă din zona academismului.

Confruntarea dintre vechi și nou în viața artistică a epocii s-a răsfrînt și asupra discipolilor săi. Luchian e împiedicat să obțină catedra de profesor la Școala de Belle Arte din Iași, unde se prezentase la concursul instituit în acest scop. De asemenea, Stănescu manevra din umbră alegerea lui Luchian în juriile expozițiilor artiștilor în viață, reușindu-i din plin...

Din păcate, expoziția de față nu a putut alături pe simeze lucrări ale pictorilor aparținînd Școlii de la Barbizon ori preimpresionismului (Monet - 1866, Boudin - 1875) din motive lesne de înțeles, dar nu este lipsit de interes să menționăm posibile conexiuni cu pasul similar făcut, tot acum, de viitorii impresionisti. După un an și jumătate de frecvență a Școlii de Arte Frumoase din Paris, Grigorescu o părăsește, optînd pentru pictura de plein-air. Coleg de serie cu Auguste Renoir, hrînit de imaginile fermecătoare ale naturii, Grigorescu își alege drumul deschis sufletului său, în martie 1862; cu recomandarea profesorului Charles Gleyre se prezintă la examenul de admitere. În paralel, se bucură de atmosfera atelierului particular al pictorului Gleyre, deschis în strada Notre-Dame des Champs, în apropierea școlii, unde lucrau zilnic atît elevii școlii, cît și elevi particulari ai profesorului, corectura făcîndu-se de două ori pe săptămînă. Aici inevitabil a avut ocazia de a-i întîlni pe Monet, Bazille, Renoir, Sisley, a căror prezență este atestată aici în perioada noiembrie 1862 - vara 1863 (regimul acestui atelier este reconstituit de John Rewald în *Histoire de l'Impressionisme*, Tome I, Albin Michel, Paris,

1955, p.100: Atelier Gleyre, ca și acelea ale majorității profesorilor de la Belle-Arte - acela al lui Couture de exemplu - nu era legat de școală decît indirect).

Într-o corectură rememorată de Claude Monet, susținută de Gleyre în fața elevilor săi, referitoare la poziția artistului față de natură, spunea: "Nu e rău deloc ce ai făcut, dar este prea în spiritul modelului... Aminteste-ți, tinere, că atunci cînd desenezi o figură, trebuie întotdeauna să te gîndești la antică. Natura, prietene, e foarte bună ca element de studiu, dar nu aici e partea interesantă. Stilul ăsta e principalul". Sfatul lui Gleyre de esență academistă venea în contradicție cu ceea ce simțea artistul român. Faimoasele expoziții din 1863 ale lui Corot, Courbet, Manet, i-au făcut pe elevii lui Gleyre să părăsească în exod atelierul profesorului, Renoir, Bazille, Sisley pregătind un examen "concursul arborelui", la Barbizon. Grigorescu nu se va mai prezenta la școală, pictînd în pădurea Fontainebleu și în împrejurimi, la Barbizon, Brolle, Chailly-en Bière, Bois-le-Roi ori Marlotte. Artistul român își propune pînă către 1867, însușirea "secretelor de meșteșug" (ce țin de "modelele" sale barbizoniste, Diaz de la Pena, Theodore Rousseau, Jean-François Millet, Paul Huet), cît și a limbajului plastic al lui Courbet și Corot, oaspeti obișnuiți ai coloniei de la Barbizon. În acest context, Grigorescu, marcat de factura mereu mai liberă a picturii sale, își formează stilul propriu, deplin încheiat, anunțînd scriitura "tasistă" a viitorului impresionist.

Lecția de artă a lui Nicolae Grigorescu a fost asimilată creator de Ion Andreescu, care a pășit cu hotărîre pe drumul deschis de artist, opera sa aducînd un accent mai grav și mediativ.

"Părăluțele", tablou miniatură, este un "memento" simbolic în tratarea picturală, încercare emoțională ce o transmite ca suport al revelației propriului destin. Andreescu nu este un simplu creator de peisaje (în care tematica rurală a lui Grigorescu, trudită epigonic de Verona, Mirea s.a. s-a dovedit desartă și fără conținut), el animă capacitatea sa de revelație, care este SPATIUL. Peisajele sale sînt tot atîtea etape de reflecție asupra devenirii spațiului, producîndu-se astfel, ceea ce la Grigorescu a rămas doar subordonare în fata motivului, o evoluție lipsită de idilism romantios, vitală, străină melancoliei deprimării, în fapt o deschidere în "imensitatea fără alt decor decît ea însăși" (Baudelaire).

Romeo, Julieta și Titanicul

Algeria SIMOTA

James Cameron, "regele" încoronat al Premiilor Oscar '98, cu cele 11 distincții obținute de *Titanic*, dă lovitura de grație scepticilor care nu mai credeau într-un subiect, dacă nu uitat, oricum consumat de filmele anterioare, mute sau sonore, artistice sau documentare.

Naufagiul secolului, petrecut în Atlantic, în 1912, resuscitat cinematic de Cameron, cu ajutorul tehnologiei moderne și combinat cu un *Love story*, în clasică formulă a sentimentelor ce sterg barierele sociale, a depășit toate previziunile succesului la box-office. Marele atu al noii pelicule este intercalarea filmărilor subacvatice, făcute cu două submersibile "Mir" și o cameră semiautomată, concepută de frații Cameron. Epava scufundată a cărei descoperire, în 1985, a fost explorată într-un documentar, *Titanica* (1992) de Stephen Low, este, în filmul lui Cameron, un Univers în sine, fascinant. Apa și timpul au distrus miraculos mândria tehnicii de odinioară, etalată cu provocatoare aroganță: vasul "nescufundabil".

Filmul lui Cameron suprapune acest reportaj subacvatic peste un lung *flash-back* ce îmbină mania "autenticității" cu pretinsa ficțiune cinematografică, în rememorările unei supraviețuitoare, interpretată, cu mult curaj, de o actriță a "marelui mut", Gloria Stuart, de 87 ani. Personajul ei, Rose, jucat, în varianta juvenilă de Kate Winslet, descoperă în apele Atlanticului, nu doar bijuteria-fetiș a bogăției celor îmbarcați la clasa întâi ci și amintirea unei mari iubiri cu Jack Dawson (interpretat de starul la modă, Leonardo DiCaprio), pictorul boem, îmbarcat la limită, cu un bilet cîștigat la pocher.

*Titanic*ul lui Cameron este mai puțin "corabia nebunilor", cu metodă stratificată în clase sociale distincte, cum apărea în filmul, din 1953, a lui Jean Negulesco, românul hollywoodizat sau în *O noapte de pomina* (1958) a regizorului Roy Baker, cît spațiul de trăire concentrată a unei iubiri imposibile, sub iminentă catastrofe.

Povestea de dragoste Rose - Jack este urmărită în periplul ei sentimental-dramatic, în câteva secvențe memorabile. Revelația talentului lui Jack, ce răsfoiește, pe punte, mapa lui de portrete, este un contrapunct al aglomerării de picturi celebre - Degas, Manet, Picasso - achiziționate ieftin, la început de secol și transportate pe "Titanic" de un Benjamin Guggenheim (ce s-a pierdut la naufragiu) sau, conform scenariului, de Cal Hockley (interpretat de Billy Zane), bogatul logodnic al lui Rose. Ea însăși este pusă în valoare în scena, încărcată erotic, a nudului - ca o "Olympia" pură și descătușată pe "Titanic".

Secvența cinci, la clasa întâi, cu un Jack, prima oară, constrîns în pielea unui gentleman ghidat de Rose și de Molly Brown (actrița Kathy Bates), proaspăt îmbogățita cu suflet experimentat, printre capcanele etichetei într-o lume necrutătoare, are ca pandant scena dansului pe puntea de jos, cu dezlănțuirea vitală a adevăratei Rose.

Kate Winslet este o actriță de o robustete cuceritoare, umbrindu-l pe alocuri, pe mult adulatul Leonardo DiCaprio, actor cu multe posibilități dramatice (vezi rolul lui Romeo, din filmul lui Baz Luhrmann) aici prea strunit regizoral de Cameron. În partea a doua a filmului, "dosarul" naufragiului este reconstituit în detaliu, la proporții evasirealiste (în studioul din Mexic) sau pe ordinator. Naufragiul este, de altfel, analizat digital pentru bătrîna Rose, de la începutul filmului.

Actorii sînt puși cu toții la grele încercări, ce țin de tehnica unor cascadori, acestia prezintă cu miile la filmări. Kate Winslet - Rose, pentru a supraviețui în labirintul claustrofob și inundat al vaporului face față unor solicitări de combatantă, în momente ce-l amintesc pe Cameron, autorul filmelor de acțiune (*Aliens*, *Terminator* sau *Minciuni adevărate*).

De la un punct, scenariul pare exagerat; revenirea lui Rose pe vas, alături de iubitul ei, după ce urcase cu greu într-o barcă de salvare, sub privirile înfrățite ale celor doi bărbați, Jack-Cal (titul melodramatic nu se dezmente nici la Cameron) sau performanța finală, de a înota printre sloiuri și cadavre plutitoare.

Naufagiul separă, în mod criminal, oamenii după biletul de clasă. cei "de jos" fiind împiedicați să ajungă la bărcile insuficiente. Treimea călătorilor supraviețuitori (procentual - 60% de la clasa I și 25% de la clasa a III-a) va întoarce spatele celor pierduți în ocean, pentru a fi îmbarcați pe nava "Carpathia", anunțată telegrafic de însuși inventatorul Marconi și el salvat de pe "Titanic".

Cinești eleni

Stefan OPREA

Cinematografia greacă este, din păcate, extrem de puțin cunoscută în România, în ciuda relațiilor culturale existente între cele două țări. Dar oricît de puțin cunoscută ar fi, cinefilul tot știe cîte ceva despre ea, fie și din lecturi, dacă prin contact direct cu filmele nu prea este cu putință.

Dacă, din necunoaștere, nu ne putem pronunța asupra aspectelor generale și a valorii intrinsece a acestei cinematografii, despre unii cinești reprezentativi avem cel puțin datele principale, ei fiind destul de prezenți pe scenele europene, în festivaluri și confruntări internaționale.

Fără îndoială, cel mai valoros reprezentant al filmului grec contemporan - un adevărat maestru, recunoscut ca atare în Europa - este regizorul *Theo Angelopoulos*, autorul unor opere nu numai cu un specific național profund, ci și un stil foarte original și inovator. Născut în 1935, la Atena, urmează facultatea de drept, apoi cursuri de specialitate la IDHEC (1964-1967). După ce susține rubrica de critică cinematografică a cotidianului "Allagi", încearcă să realizeze, în 1965, primul său lung-metraj cu grupul de muzicieni pop "Formix Story". Filmul însă rămîne neterminat. Abia peste trei ani va reuși un scurt metraj, *L'espombi/ Emisiunea*, iar în 1970 izbuteste să debuteze în lung-metrajul artistic semnind filmul *Ausparastassi/Reconstituirea*, socio public și critica prin noutatea stilului și a denursului ideologic; rutina și schemele vechi, conformiste sînt dinamitate de originalitatea tînrului cineast. Obține prima sa distincție: Marele Premiu al Festivalului de la Salonica 1970. Succesul se dovedește nu o chestiune întâmplătoare, ci expresia unui mare talent care va fi confirmat în anii următori de o vastă trilogie asupra istoriei contemporane a Greciei. Cele trei filme - *Imerezon/ 36/ Zile din '36* (1972), *O thiasos/ Comediunii* (1975); și *I kinighi/ Vinătorii* (1977) - impun cu și mai multă hotărîre stilul inovator al regizorului și concepția sa estetică bazată, decantată, pe gîndirea dialectică și oarecum didactică a lui Brecht. În explorarea concepțiilor de viață ale compatrioților săi, Angelopoulos renunță la procedeele vechi ale narațiunii cinematografice, refuză tezele prestabile și impune tehnici compoziționale originale. O virtuozitate tehnică cu totul personală, trecerile de la mit la realitate, subtilele variațiuni în raporturile spatio-temporale, eclerațele și angulațiile surprinzătoare prin ineditul lor conduc la acceptarea unanimă a ideii de stil Angelopoulos. Exigentele formale, acuitatea inteligentă și precizia concepției estetice îl apără de acuzațiile de intelectualism abscons și confuzie ideatică.

Filmele următoare sînt din ce în ce mai pretuite și circulă pe toate meridianele. Scenaristul italian Tonino Guerra, colaborator apropiat, îl consideră, în mod declarat, unul dintre cei mai mari regizori ai lumii.

În 1981, semnază *O megalexandros/ Alexandru cel Mare*, o fabulă amară despre un hot justiciar care, adorat de mulțime, devine, prin intransigență și radicalism, o figură legendară dar ajunge curînd la megalomanie tiranică. În *Taxidi sta Kithira/ Calatorie la Kithira* (1984) spune povestea unui bătrîn combatent comunist din timpul războiului civil, exilat în URSS și care, la întoarcerea acasă, nu mai găsește loc nici pentru el, nici pentru ideile sale. Cineastul meditează aici asupra relației individului cu timpul, cu istoria și cu memoria.

Anii '80 sînt, pentru Angelopoulos, anii deplinei recunoașteri europene. E prezent cu operele sale la marile festivaluri de la Cannes și Venetia și

Cadru din filmul "Rembetiko"

izbuteste să atragă în distribuții mari actori ca Marcello Mastroianni, Jeanne Moreau s.a. În 1986, participă la Mostra venetiană cu *O Melissokomos/ Apicultorul* (sau *Zborul*), avîndu-l în fruntea distribuției pe Mastroianni. La a doua participare venetiană, în 1988, cu filmul *Topio stin omihli/ Peisaj în ceață*, obține prima mare distincție internațională: Leul de argint. În același an, participă la Festivalul de la Cannes, unde va reveni în 1991 cu *Pasul suspendat al berzei* (interpreți principali: Mastroianni și Jeanne Moreau) și, din nou, în 1995 cu *Privirea lui Ulisse* pentru care este distins cu Marele Premiu al ediției (nu cu Palme d'Or). Pentru acest film a primit și importantul premiu francez "Louis Delluc". De remarcat că în distribuția acestuia se află actrița româncă Maia Morgenstern și actorul american Harvey Keitel (descendent al unei familii de origine română). La recentul Festival de la Cannes (mai 1998) a obținut Palme d'Or pentru ultimul său film (asupra căruia vom reveni).

Ar fi încă multe de spus despre acest mare regizor dar încercăm a face loc - în acest spațiu restrîns - și altora, demni de interes ca, de pildă, relativ tînăra regizoare *Eleni Alexandrakis* (n. 1957) care, după cîteva scurt-metraje și filme documentare (unele distinse în competiții continentale), a debutat în lung-metrajul artistic cu filmul *Stagiona ston okeano/ O picătură în ocean* care a fost inclus în programul Festivalului Filmului European editia 1997. Ea spune o frumoasă poveste de dragoste între un bărbat neliniștit, dominat de dorul depărtărilor și o actriță aflată în căutarea gloriei profesionale. Pasiunea iubirii lor (ecou discret al unui romantism întîrziat) e censurată de demonul modern al fricii și nesigurantei, astfel că povestea durează doar o clipă - o picătură într-un ocean. *Eleni Alexandrakis* impune prin acuratețea și eleganta stilului, adîncimea sentimentului și concentrarea ideilor. Modernitatea expresiei cinematografice o situează în prim-planul noilor tendințe europene.

Pentru e mai dinimua starea de necunoaștere, la noi, a cinematografeiei elene, au fost organizate în 1996, *Zilele filmului elen*. Din păcate, nici *Angelopoulos*, nici *Alexandrakis* n-au fost prezenți. Am putut cunoaște, atunci, alti cîteva regizori și ne-am făcut o părere, desi sumară (cît ne-au putut sluji cele sapte filme incluse în program) despre preocupările tematice și stilistice ale cineștilor contemporani. Dominante au fost, în general, problemele vieții imediate - unele, cu un specific național pronunțat (ca, de pildă, în *Rembetiko* de Costas Ferris, de departe cel mai interesant din program) - nelipsite fiind temele sexuale (inclusiv cele homo-). Pentru cei care doresc să cunoască nume și titluri notăm: *Angelos/Ingerul* de *George Katakouzinos*, *Bordello/ Bordelul* de *Nikos Koudouros*, *I apenanti/ Cei de vizavi* de *Georgos Panousopoulos*, *Terra incognita* de *Ianois Typaldos*, *Glykia Symoria/ Banda simpatică* de *Nikos Nikolaidis*, *Drapetis tou fengariou/ Evadat al lunii* de *Thodoros Marangos*.

Filmele prezentate sînt din perioada 1983-1994.

In memoriam

Dumitru Furdui

Recent, la Paris, învăluit în mister, a plecat spre o lume mai bună cel care a fost un talentat Actor: Dumitru (Mitică) Furdui. După exil s-a vorbit puțin despre el, la noi. Deși a făcut și acolo filme (l-am văzut într-unul acum cîteva luni, pe canalul M6) și a apărut și în Franța, pe scenă. Iubea viața, iubea Parisul (vezi detaliile într-un articol al altui exilat, Sebastian Radovici, apărut în "România Liberă"), avea o casă frumoasă și, atenție!, un pian în dreptul ferestrei pe care s-a aruncat. Deci, defenestrarea ar fi fost anevoioasă...

Generațiile mai tinere aproape că nu-l cunosc, cu toate acestea, acum, în momentul bilanțului, realizăm că Furdui a trecut cu noimă, cu rost, prin lumea filmului și a teatrului românesc. Născut în 1936, la Băilești (ca și Amza), nea Mitică se lansează în 1962 - atît în teatru (unde

obține premiul I la concursul tinerilor actori) cît și-n film (*Lupeni '29*). Se terminase, în fine, cu perioada de "reeducare pe șantier". Începea "viața" adevărată. Cea care, mai tîrziu, sub directoratul Săraru, avea să-i aducă desfacerea contractului de muncă. Personajul Furdui se credea, uneori, în viață, pe scenă; și invers (maladie tipică histrionilor). Rolurile lui importante însă nu au fost în filme (*Împușcături pe portativ*, ciclul *B.D., Toamna bobocilor*), ci pe scenă.

A fost primul Propiscin memorabil *Jurnalul unui nebun* (la teatrul Bulandra). A creat o bijuterie dramatică în *Clipe de viață* al lui Ciulei. A fost singurul care s-a încumetat să aducă pe scenă Norul cu pantaloni al lui Maiakovski. A creat un erou memorabil în *Iertarea* lui Băieșu, lîngă Poldi Bălănuță. A fost un Scapin bun, în regia lui Iulian Vișa. Și, ultimul rol important, într-o comedie excelentă (atunci) *Viața e ca un vagon?*.

"Bufonul" Mitică s-a risipit în multe emisiuni radio/tv; a scris și două comedii - una din ele jucată cu succes la Ploiești

(*Happy-end la miliție*); i-au adus bani mulți toate aceste aventuri artistice. I-au adus și popularitate. I-au adus, nu o dată, glorie.

Ca și viața sa, moartea lui Dumitru devine, acum, un "caz"...

Bogdan ULMU

"Fondul Blaga"

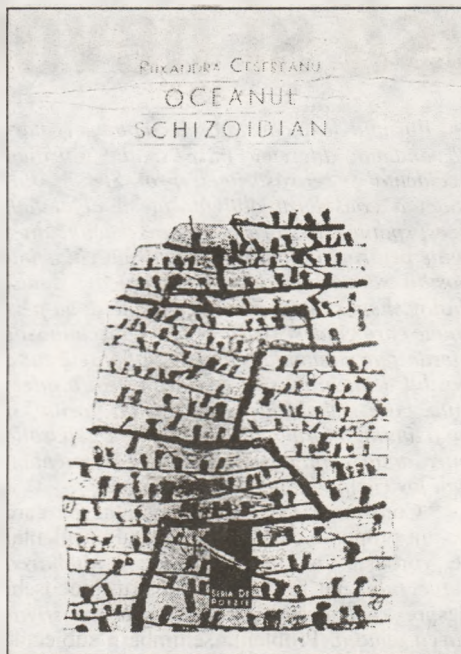
Dan-Silviu BOERESCU

Când mi-a trimis editia definitivă și "postumă" (confidențială, "tipărită" la Paris, în "editura autorului") a romanului său *Sabina* (din care partea I a fost tipărită în 1991, la Cluj, în "Biblioteca Apostrof"), Paul Goma era sigur că nu-mi voi găsi timp pentru a răsfoi cele 365 de pagini culese și tehnoredactate de el însuși.

Nu sînt ceea ce s-ar putea numi prietenul lui Goma (controversatul, îngrozitorul, dărîmătorul de statui în viață etc.). Mă aflu cu dînsul în relații de corespondență, desi - spre rusinea mea - nu am răspuns încă nici uneia dintre scrisorile sale. O fac de data aceasta, implicit, scriind(u-i) despre *Sabina*, roman care, ca mai toate scrierile lui Goma, survine ca un ecou direct al biografiei sale extrem de contorsionate. Ca și în *Roman-intim* (cealaltă "postumă" a sa!), decorul spațio-temporal este cel al Brașovului anilor '50, cînd naratorul se îndrăgosteste autodistructiv de mioapa sa colegă de sală de lectură, Sabina. Cei doi tineri își petrec timpul în biblioteca ASTRA, exact în epoca în care puterea "populară" se decide să epureze lăcașurile de carte de tipărițele "dusmănoase".

Sabina a aranjat cu un muncitor ca toți cei 15 saci cu cărți din "fondul Blaga" să fie salvați de la topire, acțiune în care îl angrenează și pe amicul ei. Acesta o ajută să transporte sacii în locuința unei mătuși a Sabine, de unde - stupefact - cărțile urmau să ia calea unui anticar bucurestean, care le plătea "la metru". În realitate, volumele aparținuseră negustorului "Liciniu" Blaga (unchiul Sabine), nu scriitorului "Lucian" Blaga (nume de familie foarte comun în Transilvania). "Eroarea" culturală este dublată de o pasiune obsesivă, concretizată carnal doar parțial și după multe/inutile preliminarii. Naratorul și Sabina alcătuiesc un cuplu enervant, greu de digerat, însă cu patima unui tînar zăpăcit de evenimente nu te poți pune! Partea a doua a cărții (- a treia, un soi de epilog) narează așteptarea protagonistului (și examenul de constiință făcut în acest interval nedefinit) în aceeași sală de lectură... și Sabina nu mai vine, cu toate că este conjurată să se reîntoarcă printr-un limbaj absolut original, în care inventia lexicală (morfologică, sintactică, etimologică) surelasează comunicarea "normală", lectura devenind dificilă pentru un ochi ne-exersat...

În "Fondul Goma" detin deja cinci piese și, cum lucrez la Muzeul Literaturii Române (București), mă gîndesc că nimic nu-i întîmplător pe lumea asta. Pînă una-alta, avizez editurile: *Sabina*, ediție definitivă de autor, poate fi publicată și *antun*.

Demonologie și extaz

Carmelia LEONTE

O demonologie în versuri, transfigurată pînă la limita negării de sine, dar fără să-și propună acest lucru și, evident, fără să-l obțină, ne etalează Ruxandra Cesereanu în recenta sa carte, *Oceanul Schizoidian* (Editura Marincasa, Timisoara, 1998). În acest infern al cuvintelor, care, probabil, îl dublează pe cel real, botezul în apa Iordanului este neverosimil, vis în vis, creație a creației, realitate cu grad de ficțiune maxim. Ceea ce contează este fascinatia terorii, a obscenității: "Plăgi negre am pe inimă și-s bufnită stacojie/ două cornite logodite m-apasă pe craniu/ frații au dinți de sobolani/ de la ei învățat-am cum să sfirtec/ cum să ling ochii orfanilor/ fără să ispășesc (...). Zadarnic boleam/ scris era să fii sluga bortoasă a întinericului/ Cumpărit chemam pruncii pieriti/ din gîtlejul lor, porci smintiti se aruncau în mare, despletită alergam pe povîrmis, tropăind cu mirare/ demonii călăreau pe coastele mele ca pe niste fantome de cai/ și se-ndemneau la stricăciune" (*Cîntec de îndrăcită*).

Un univers expresionist și sumbru, fără pedagogia iertării, fără șansa mîntuirii, un univers răsturnat o asaltează pe Ruxandra Cesereanu, un univers în care valorile crestine devin imaginea în oglindă a căderii, a păcatului: sfințenia e un fel de precurvie care și-a măsliut fața, aparițiile hieratice sînt "împodobite" cu gheare, colți, coarne etc. Nu se pune problema unei evadări din acest peisaj negru. Înlăturarea raului este o idee de-

a dreptul plecticoasă, perimată. Ceea ce se dorește este o confuzie absolută, un carusel mental, o lume văzută ca un iarmaroc excentric, unde sfinții, îngerii au ajuns în iad și demonii, "demonesele" în rai. Ideea, picească, ar fi picantă dacă ar fi tratată cu umor. Dar totul este atît de grav, înecînt infernal pare să fi cucerit toate lumile, din toate timpurile, și nu mai există nici o șansă. Învătătura ar fi, poate, că Judecata de Apoi nu se produce neapărat la Poarta cerului, ci în noi înșine, nu după moarte, ci în viață fiind, în trup păcătos. Dar cu o condiție: să transgresăm planul iluziei. Or, transgresarea acestui plan nu se poate face, după rețeta Ruxandrei Cesereanu, decît printr-o exacerbată "religie de carne", unde adevărata exorcizare ar duce la pustiire, la nimicirea forței care sparge iluzia. Partea tenebroasă, inavutabilă a ființei este amplificată paroxistic, cu gravitate, fără ironie. Poemele se vor exortatii, incantatii, cu motivație inversă celei practice de șamani. Nu eliberarea de rău se urmărește, ci asumarea lui; nu purificarea, ci îndrăcirea. Coborîrea în iad se realizează după un ritual psihedelic, abil mînuit, inducîndu-se starea de transă demoniacă, de extaz la care, bănuim, numai Tartorul-sef are acces: "Violatorii vor bea în circiumi/ vor rosti măscări asudate/ își vor mîngîia bărbile pline de licheni/ se vor lăuda ca niste învingători sticlosi/ Hoituri vor ei, călugărițe pingărite și dihanii de cenusă/ Ei cred că umilinta trupească e cea mai înspăimîntătoare noapte de dragoste/ și se ferece ea de un ciumat pe-o insulă părăsită/ Cîta frică jilavă pentru vremurile netrebnicele car-nale..." (*Trupul*).

Pe coperta IV a cărții, autoarea se mărturisește: "M-am scufundat deci în Oceanul Schizoidian, ca să dau seama despre melancoliile lumii de la suprafață, dar și ca să mă întorc la vremurile cînd, acolo, în burta mamei, era moale și cald". Bănuim că aceste cuvinte sînt o diversivă sau o intenție nerealizată, o nostalgie imposibil de exprimat, pentru că de nicăieri nu reiese dorința poetei de a se întoarce acolo unde era "moale și cald". Din contră, ea vrea să obnubileze, prin taina raului, memoria confortabilului. Ni se oferă nu o întoarcere la origini, ci o estetică sado-masochistă, cel puțin socantă. Autoarea *Oceanului Schizoidian* nu vrea doar să ne intrige, ci să ne zguduie din temelii. Ceea ce, să recunoaștem, reușește.

Metaforic vorbind, vom spune că prețul pe care îl plătește cititorul este acela că își pierde candoarea, curătenia. Împrumutăm agresivitatea poetei și conchidem că mintea devine tîrfă dedîndu-se la astfel de lecturi. Ce să-i faci, arta cere sacrificii. Cu atît mai mult, diavolul.

culisele poeziei

Autorul cărților mele

Vasile BAGHIU

Un cititor al acestei rubrici mi-a reproșat că nu scriu aici doar despre culisele poeziei mele, așa cum mi-ar impune titlul, despre experiența personală din culisele poeziei pe care am construit-o, că încerc să generalizez, să teoretizez. Și mi-a mai spus că fie și dacă ar exista numai un singur cititor al meu, acela ar dori să afle amănunte despre felul în care versurile mele ajung pe hîrtie și nu despre lecturile sau obsesiile pe care le am. Recunosc spăsit de față cu toată lumea că are dreptate și nu ascund că opiniile sale, care ar merita un comentariu amănunțit, seamănă prea mult cu acelea exprimate de personajul și prietenul meu Himerus Alter în scrisorile pe care mi le trimite din diferite colțuri ale lumii ca să nu-mi dea de bănuț. Sînt aproape convins că pentru a-mi compromite *poetica himerisului*, al cărei prim manifest l-am publicat într-un număr recent din *România literară*, Himerus ar fi în stare să-mi scrie o scrisoare deschisă în care să-și revendice dreptul de a accede la condiția de ființă adevărată, să mă acuze că i-am furat manuscrisele pe care le lăsase la sanatoriu în grija asistentului de la morgă sau, mai rău, să afirme că am făcut tot posibilul să-l determin să plece de la sanatoriu ca să rămîn cu soția sa Elma (*doamna Bovary* din trilogia himeristă), căci știa că ea era singura persoană de acolo din pădure care avea răbdare să-mi asculte teoriile și poemele. Ar fi în stare să-mi facă una ca asta pentru că prin lumea cosmopolită în care se învîrte umblă vorba cum că el, Himerus Alter, este autorul cărților mele, că textul despre himerism mi-l trimisese în Honolulu cu rugămîntea de a-l publica într-o revistă importantă din România, sub numele lui firește, iar eu mi l-am însușit. Cititorul meu nu are decît să judece singur de partea cui este dreptatea.

pentru că eu unul m-am săturat. De altfel, un poet român stabilit în Hawaii, Stefan Baciu, îmi scrie că individul tine conferințe pe plajă, todeauna cu fata îndreptată spre mare, iar cei care binevoiesc să-l asculte au parte de un spectacol unic. Le vorbește despre coexistența cu boala și efectele ei asupra creației literare, făcînd permanent trimitere la experiențele lui dintr-un sanatoriu. Eu știu, îmi scrie profesorul Baciu, că dumnezeu ai călătorii mult și este familiarizat suficient cu schimbările de climă ca să înțeleagă ce înseamnă să fii silit să rămîi într-un singur loc mai multă vreme, dar trebuie să recunoști că e puțin cam deplasat să vorbești în fiecare zi despre o internare forțată, fie ea și într-un sanatoriu, ca despre cea mai rezagă perioadă a vieții tale. Așadar, Himerus Alter spune (și poate chiar crede) că sînt eu, iar eu scriu ca și cum să fi el. Nu cred însă că e foarte important în sine, în plan literar, acest qui-pro-quo, ci, mai mult, dacă de aici va răsări poezia. Cu asta sînt mai aproape, tală, de reproșul cititorului meu, desi nu fac decît să-i amplific retinuta sa îndăgărare. Mă întreb însă, mai înainte de orice demers literar, cum ar fi posibil să scrii despre ceasurile nesfîrșite în care, toborit pe o canapea, îți plumbi ochii pe rafturile cărților, prin toate colțurile camerei, despre minunile de conversație cu prietenii cînd simți că tot ceea ce spui este realmente străin de gîndurile tale cele mai intime (din care înfloresc întotdeauna poeziile), că nici nu are rost să schimbi "subiectul" (pentru că pretinzi că ești un om educat și n-ai vrea să-ți pierzi prietenii), mă întreb cum s-ar putea vorbi cît de cît inteligibil despre dorința ta utopică de a auzi trîncănindu-se în jur numai și numai despre literatură (o studipitate la urma urmei), despre temerile legate de certitudinea dureroasă pe care o ai că nici ființele cele mai dragi din jurul tău nu înțeleg mai nimic din ceea ce faci. Mă întreb retoric, firește, pentru că zeci de pagini din Proust, Kafka, Green, Gombrowicz, Sabato contin răspunsuri multumitoare, chiar dacă ele nu sînt totuși altceva decît tot literatură, or, cititorul meu, dacă am înțeles bine, vrea să vadă mecanismul complicat și silențios al imaginației în plină lumină. Aș merge chiar mai departe și aș spune că el dorește să știe ce ar trebui să facă cineva, pas cu pas, pentru a ajunge la poezie, pentru a scrie (termenul e total nepotrivit, dar nu găsesc altul acum) el însuși poezie. As fi curios ce spune despre chestiunea aceasta Himerus Alter. Îi voi scrie și, dacă mai trăiește, voi afla.

Academicienii și brînză

Horia GÂRBEA

Nu prea mă uit la televizor. Această distracție, cea mai ieftină din ziua de azi, îmi este oarecum străină din lipsă de timp. Cu toate acestea, într-o bună dimineață, navigînd pe canale în căutarea de stiri, am prins reluarea unei emisiuni care se desfășurase probabil în noaptea anterioară, la ore cînd prefer să dorm. Un moderator discuta cu distinsul acad. prof. dr. Nicolae Manolescu, copresedinte al PNL, director al "României literare", fost senator etc. etc. Acesta, cocotat pe un scaun de bar, dar fără a avea un bar în față, vorbea și el de sus (numai la propriu) cu acad. Nicolae Breban, director al revistei "Contemporanul" etc. etc.

"Vorbea" e un fel de-a spune. Oricine cunoaște farmecul personal și debitul verbal al celui ce s-a ocupat în proza sa de *Animale bolnave* știe că un interlocutor al domniei sale nu poate fi decît mut ca *îngerul de ghips* în fața discursului perfect al academicianului *Bunevestiri*, prietenului drag al lui Paul Goma etc. etc.

Despre ce vorbeau cei doi academicieni, moderati, cu timiditate vecină cu tîmpenia, de angajatul postului cu pricina? Despre brînză! De fapt, brînză era doar vehiculul ideii de "imagine a României". Academicianul român stabilit la Paris cu familie în Germania deplîngea faptul că teameaua națională nu este nicidecum cunoscută în Franța și, între cele 50 de feluri de brînză de toate diviziile de acolo, nu joacă nici măcar rolul de eternă rezervă a lui Răducioiu la Stuttgart. Dacă noi, români, glosa prozatorul, nu sîntem în stare să promovăm nici măcar teameaua, brînză savuroasă dar complet lipsită de concurență pe piața compatrioților fini la limbă ai lui Platini și Zinedine Zidane, ce mai putem spera de la mileniul următor?

Aici, în puținele clipe cînd academicianul autor de romane-fluviu își trăgea răsufllarea, celălalt academician, autor de *Arca lui Noe*,

Teme și evadări din CDR, intervenea destul de pertinent ridicînd problema brînzei naționale la dimensiuni cărora numai recenta alipire la PNL (ca smîntîna la brînză) îi puteau da profunzimea unui veritabil program de guvernare.

Moderatorul, săracul, înghitea în sec și întreba obstinat pe cei doi dacă, avînd în vedere cosmo-politizarea lui Breban și politizarea lui Manolescu, mai au acces la tradiționala sarma. Academicianul Breban s-a lepădat pe loc de sarmale, susținînd că familia lui "mănîncă franțuzește" pentru că "e mai dietetic". Academicianul Manolescu o scaldă, lăsînd telespectatorului de rînd impresia că pizza și hamburgerul i-au devenit, de nevoie nemărturisită, a doua natură.

Am fost fascinat, desigur, de această discuție care a durat mult și bine. Mai exact pînă cînd am trecut pe alt post. Sînt gata să admit că un spirit mare, european, mondial, este interesant oricare ar spune pentru că universalizează totul. Voltaire despre stridii și Flaubert despre pătrunjel trebuie că ar fi dat esuri la fel de spirituale și profunde ca și Gabriel Liiceanu dacă ar hotărî să se exprime despre produsele "Oriflame" sau H.R. Patapievici despre unul dintre subiectele pe care încă nu le-a abordat: diferența între Ariel al lui Shakespeare, Ariel detergentul și un detergent "obișnuit".

Cu toată această legitimă fascinație, m-am întrebant dacă, efectiv, cei doi academicieni, n-ar fi putut găsi într-o lume complexă și contradictorie, subiecte mai ofertante decît teameaua și promovarea ei euro-atlantică. Sau dacă, pe acest subiect, în loc de academicieni, doi simpli ciobani-brînzari n-ar fi făcut față cu același succes. Ori dacă, în sfîrșit, generația '60 politico-literară nu a ajuns la un stadiu de la care ar fi mai bine să lase altora marile griji ale nației și să se ocupe exclusiv de lactate.

Destinul corabic al poemului

Rodica DRAGHINESCU

După *Ecuație liniștită, Diminețile gîndului, Scara lui Jacob*, Simona-Grazia Dima continuă să scrie: cu hîmnicie și cu mult mister. Astfel, în *Noaptea romana* (Editura Arhipelag, Tirgu Mures, 1997), poeta construiește, migăloasă, tunutul primordiale, spații celofibrice pentru marele adevăr spiritual, loc de refugiu pentru constință, în caz de rătăcire în toposurile labirintului malefic, propice vicleniei umane. Scopul? Redarea duplicității lumesti, a nimicniciei și măreției, ca daruri antitectice, nu daruri lăsate omului, ci inventate chiar de el. Imaginatia poetei evadează din urbea prezentului anxios, spre zone cînd obscure, cînd luminoase.

Strategiile construcției poetice au în vedere inaugurarea vesnicului prezent, a celestului și grandiosului, cît și a Abstrusului, construcție malefică, în care nici cerul nu este cel autentic. Sub cerul veritabil a fost pusă un fel de boltă, un cer artificial, fabricat. Noremaion e viu. El își trimite solii (femeia neizbucnită în forme, ființele mici, oarecine-le, ființările generice) să salveze Abstrusul. Tot felul de forte ale materiei și spiritului - într-un "alai de forme barocheste" - își dispută teritoriile: între *vacuitate* și *fojgătala conventională*. Accesul la ierarhia simbolurilor textuale se face dificil. Există un permanent control al ipostazelor imaginar-metaphorice, și al parabolice. Perceperea anumitor *sintagme-pamflet*, de către cititorul avizat, pare a avea legături cu perceperea unei realități endofazice. *Darea-în-dar-a-ființei* nu e o utopie experimentală. S.-Grazia Dima ne lasă impresia că trăiește/scrie în "forme bucolice, prefăcut idilice" (S.G.D.), în locuri înfrînte de astepțarea spiritelor alese: "Divinul e calm, regresiune, singurătate, casa pierdută... Mă aflu doar pe o cale, pe datul meu structural, pe drumul pentru care mă simt predestinată; și nu doar mă simt, ci

chiar sînt", mărturisește Simona-Grazia Dima într-un jurnal încă nepublicat. Zicerea vignyană, destinul corabic al poemului (cu gîndul la poemul *La bouteille à la mer*), rimbaldiana investigație a calmului zeiesc alterează, în versurile traducătoare și eseistei Simona-Grazia Dima, cu viesparul retoricii subtextuale: "Și-n timp ce se plimba agale, în ziua sîrbătorii/ în spațiul devenit stabil, orăsenesc/ o-neconjurară speriate/ imaginile unui apus/ sosit din datorie și credință/ spre a-i ascunde/ Capetele tăiate, bulboanele de sînge/ să nu se întristeze că adorase/ un astru inventat" (*Astru inventat*).

Personal, am crezut în lirica de "forță", în talentul conectat la o fantastică sursă de energie. În cazul Simonei-Grazia Dima, veritabilă *poetă a tăcerii*, avem o lirică fluidă, nici rece, nici fierbinte, nici hypnogogică, nici exuberantă, nici tragică. Doxă, gnoză, jurnal de poetă cu pasiuni de matematician. S.-G. D. plămăuiește punerea în abis a scrierii, proiectînd în secretele instinctelor sale homerice, o textură, în genere, paradisiacă. Codurile retorice, structurile simbolurilor antagoniste, dinamismul poetic, împrăștiat - prin miscări centrifuge - în mentalități și alineamente metafizice, par a acționa după formula "Poezia trebuie să-și găsească un rost în ea însăși" (Moritz). Neoromantică, expresiv, textualistă, în chipul cel mai firesc, Simona-Grazia Dima ezită (încă) între *sfială* (sugestivă formă cerescă evanescentă) și *curaj* (înfățișarea unei pasiuni agresive, fastuos naturaliste: *pasiunea cu om*). E vorba de scriere (voit) ambigua, grațioasă, juxtapusă dorinței de a cîștiga țărișia focului impertinent, urias, pozitiv, nu a celui matematic, moenit, despre care vorbește S.-G. D. în volumul cu același titlu (*Focul matematic*), apărut la Editura "Eminescu", anul trecut.

Imitatio Christi și nevoia de înnoire spirituală

Vineri, 27 martie, a avut loc a doua dezbatere din cadrul "Serilor seminarului de literatură comparată Al. Dima", organizată de studenții grupei de studii aprofundate și de prof. Ioan Constantinescu. Tema propusă a fost "Imitatio Christi și nevoia de înnoire spirituală", invitați fiind preotul profesor Gheorghe Popa, prodecanul Facultății de Teologie și prof. dr. Ștefan Afloroaei, de la Catedra de Hermeneutică a Facultății de Filosofie.

Imitatio Christi este titlul unei lucrări apărute în sec. al XV-lea în Germania, având ca autor pe Thomas a Kempis și tradusă în românește cu titlul Urmarea lui Hristos. Prezentăm mai jos, în cvasi-totalitatea sa, discursul părintelui profesor Gh. Popa.

«Imitatio Christi este o formulă destul de ambiguă pentru spațiul nostru răsăritean. În acest spațiu, relația cu Hristos nu s-a făcut pe baza unei relații între Hristos ca realitate obiectivă, ca model moral, etic și subiectul uman care trebuie să-l imite ca să devină ceea ce el trebuie să fie. În spațiul răsăritean nu s-a accentuat atât de mult relația exterioară dintre subiect și obiect, dintre eul uman și Hristos, ci s-a accentuat foarte mult un sentiment al prezenței lui Hristos în spațiul bisericii și în intimitatea creștinului prin lucrarea Duhului Sfânt. Teologia occidentală nu a aprofundat atât de mult problema pneumatologică (învățătura despre Duhul Sfânt) ci a accentuat foarte mult hristologia (învățătura despre Hristos), în vreme ce în spațiul răsăritean, datorită gândirii sfinților Părinți, s-a păstrat acest echilibru dintre lucrarea Duhului Sfânt și lucrarea lui Hristos în comunitatea de credință și în intimitatea fiecărei persoane umane. În spațiul răsăritean, nu poate fi vorba deci de imitație, ci de o urmare, traducere bazată probabil pe textul din Evangheliile care spune: "Dacă vrea cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-mi urmeze Mie". Dacă am face o scurtă interpretare a textului, am putea descoperi concentrate câteva lucruri foarte importante: dacă voiește cineva, deci e vorba de o invitație, de o solicitare a libertății omului; dacă vrea cineva să vină, să se lepede de sine; să se lepede de sine este al doilea moment al textului; această lepădare de sine nu înseamnă dispreț de sine, ci înseamnă disponibilitate pentru dialog cu Hristos. Este vorba de o lepădare a egocentrismului, a egoismului, pentru a crea un spațiu de comuniune cu o altă persoană. Ce este în acelasi timp și Dumnezeu și om, respectiv Hristos.

"Să-și ia crucea": crucea reprezintă un altar de jertfă. Adică omul poate să ajungă la Hristos dacă jertfește pe un altar darurile lui creatoare. Și apoi urmarea lui: "Să-mi urmeze Mie". Ca să înțelegem corect această temă - Imitatio Christi - ar trebui să răspundem la întrebarea: Cine este Hristos? Pentru Thomas a Kempis și pentru toți creștinii, Hristos este Fiul lui Dumnezeu și Fiul Omului. La început, în spațiul teologic creștin, Hristos a fost identificat cu Mesia, pe care îl aștepta gândirea semită, și a fost identificat, pentru spațiul greco-latin, cu logosul: "La început era Cuvântul (Logosul) și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul, toate prin El s-au făcut și fără de El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut. Întru El era viața și viața era lumina oamenilor. Și lumina luminează în întuneric și întunericul nu a cuprins-o".

Și cuvântul acesta, Logosul, s-a făcut trup. Am citat din Evanghelia Sf. Ioan, care preia noțiunea de logos din cultura elenistică, de la stoici, și identifică pe Hristos cu Logosul originar sau Logos ipostatic al lui Dumnezeu, care este la începutul timpului, al lumii și la sfârșitul ei. În Apocalipsă, El este Alpha și Omega. În teologia primelor secole creștine au existat două atitudini spirituale, una care pune accent pe o teologie a logosului, ce s-a dezvoltat în mediul elenistic, în mod deosebit la Alexandria, și una care pune accent pe o teologie a prezenței lui Hristos în Biserică, în dimensiunea liturgică și sacramentală a bisericii. Mai târziu s-a făcut sinteza dintre ele.

Deci Hristos se identifică cu Logosul. Acest cuvânt din limba greacă cred că este intraductibil. Nici o altă limbă nu poate să acopere conotațiile pe care le are în greacă. Sînt în limbile sacre cuvinte care nu pot fi traduse în alte limbi. De aceea noi am tradus cuvântul logos prin *cuvînt*. Traducătorii români ai Sfintei Scripturi au sesizat că dacă am traduce prin *rațiune*, precum latinii, s-ar pierde dimensiunea trinitară a gândirii teologice creștine. Cuvîntul presupune întotdeauna dialogul. Și atunci el te trimite automat la învățătura despre Sf. Treime și se accentuează foarte mult acea dimensiune comunitară, sau dimensiunea comuniunii în Logosul care este Hristos, fiul lui Dumnezeu întrupat.

Dacă acceptăm această învățătură despre Logos am putea redescoperi orizontul dialogului între filosofie și teologie.

Pornind de la constatarea că putem remarca anumite diferențe între spațiul spiritual occidental și cel răsăritean, prof. Ștefan Afloroaei a considerat obligatoriu să delimităm acest spațiu, sau să recunoaștem anumite diferențe pentru că altfel este dificil sau chiar imposibil să vorbim despre comunicare sau/si dialog. Este știut că dacă ar discuta două persoane care gîndesc, vorbesc la fel, discuția s-ar pierde pur și simplu. De aceea dialogul nu e posibil decît în măsura în care există o diferență, care trebuie deci valorificată pozitiv, și nu o limită, o formă de distanțare, de separare între două configurații spirituale. Prezentăm mai jos cuvîntul dlui Ștefan Afloroaei:

"Constatăm că în această chestiune pe care ne-am propus-o ca temă, în spațiul occidental se vorbește în special despre schimbarea subiectului iar în spațiul nostru îndeosebi despre realizarea persoanei sau transfigurarea omului. Problema schimbării subiectului are pentru mine un caracter insolit, extravagant chiar, întrucît duce la limită una din posibilitățile noastre de a gîndi.

Noi putem gîndi cu privire la multe forme de schimbare, sau la multe posibilități de schimbare pe care le avem. De obicei, avem în atenție datele mediului nostru de viață și ne punem problema cum anume ar putea fi schimbate unele din aceste date, sociale sau politice, culturale, lingvistice, mentale chiar. Însă aceste date rămîn cel mai adesea de ordin contextual sau circumstanțial, adică rămîn de ordin secund. Poti schimba datele sociale în care trăiește un om și totuși cu acel om să nu se împlinească absolut nimic. La fel, poti schimba datele politice în care trăiește un om și el să rămînă exact același. În fond, n-ai schimbat atunci ceva esențial. Noi putem recunoaște în momentul de față că lumea în care trăim este afectată serios de datele tehnice ale spațiului occidental. Dar aceste date tehnice încă nu au reușit să ne schimbe reflexele noastre, reflexe care, cel mai adesea, sînt tradiționale. Ele nu au reușit să schimbe modul nostru de a gîndi, felul în care ne raportăm la semenii, modul nostru de acțiune - care nu întotdeauna este eficient.

Există deci schimbări care privesc ceea ce este de ordin contextual și acestea nu vizează întotdeauna un lucru esențial în legătură cu noi. Or, cînd se pune problema de a schimba subiectul însuși, cred că în joc este un lucru cumva de limbă; nu-mi pot imagina ce s-ar putea face dincolo de acest punct. Dacă omul își propune să modifice într-adevăr ceva pe lume, ultimul lucru pe care ar trebui să și-l propună sau cu privire la care ar trebui să încerce o formă de schimbare, este însuși subiectul. Un pas mai departe nu cred că se poate face. De aceea mă întreb adesea dacă nu cumva este în joc o mare utopie, probabil una din cele mai mari utopii care s-au născut în spațiul european de la greci și pînă astăzi. Această idee s-a conservat perfect și revine întruna, ceea ce înseamnă că este capabilă încă să ne seducă. Dar și să ne înfricoșeze. Ne seduce pentru că în ultimă instanță este un proiect care vine cu cea mai mare promisiune în istorie. Dacă poți schimba subiectul însuși, toate celelalte lucruri se schimbă de la sine. În momentul în care omul este modificat în chiar ființa sa, în chiar substanta sa, trebuie să fim siguri că toate celelalte se vor preface enorm: modul de a gîndi și de a vorbi, relația cu semenii. Dar această idee poate deopotrivă să ne înfricoșeze, pentru că stim prea puține despre modul în care s-ar putea realiza o astfel de schimbare. Dacă experiența nu reușește sau dacă efectele sînt negative, atunci totul e pierdut. Înainte de toate va fi pierdut subiectul ca atare - și toate celelalte pleacă din acest punct. De aceea, cred că chestiunea comportă o gravitate pe care noi arareori o conștientizăm. Probabil că vorbim cu multă ușurință despre o schimbare a omului sau despre o înnoire a sa, însă importă înainte de toate ce fel de înnoire este posibilă.

În spațiul gândirii neteologice există deja un model, pus deseori în analogie cu modelul creștin. E vorba de figura lui Socrate. Pînă la 45-40 de ani, Socrate era un om care s-a comportat firesc, făcînd tot ceea ce făceau ceilalți și tot ceea ce mai târziu va condamna cu violență. În jurul anului 420 î. Hr. s-a întîmplat ceva neobisnuit, și ceea ce s-a întîmplat cu Socrate poate fi redat printr-un termen folosit și în literatura creștină, anume *metanoia*. Noi îl cunoaștem pe Socrate (din Platon) după ce el suportă această schimbare, dar cum anume s-a petrecut încă nu știm. Unii tind să creadă că totul s-a petrecut cînd Socrate a fost înfricoșat de practica sofistă a timpului său, cu urmări absolut negative: alții au în vedere un anumit sentiment al lui Socrate cu privire la decaderea cetății. E posibil să se fi consumat în viața sa și un episod de felul celor mistiche. Problema este că, din momentul acela, Socrate nu a mai făcut nimic din tot ceea ce făcuse pînă atunci. Efectele au fost

considerabile în sensul că din acel moment filosofia nu a mai putut să însemne pentru greci o învățătură, o teorie sau o doctrină. Ea a devenit un exercițiu sau o practică. Socrate nu a lăsat în urma sa absolut nimic ce ar putea să constituie o învățătură, nici nu s-a considerat pe sine un filosof sau un înțelept. Dar Platon, discipolul său, va socoti că, în ultimă instanță, filosofia trebuie să aibă un caracter terapeutic, și devină o formă de terapie în comunitate și pentru cel ce o practică. Sînt foarte multe formule în textele lui Platon care ne obligă să le citim în felul acesta. Cînd el spune că filosofia înseamnă pregătire pentru moarte sau că înseamnă o încercare de a fi asemenea zeilor sau că înseamnă o erotică, o posibilitate de a înainta în jocul ideilor, el are în vedere tocmai această terapeutică în care filosofia greacă se va transforma. Este ceea ce se păstrează pînă târziu, aproximativ 1000 de ani după Socrate, pînă cînd se vor închide ultimele școli grecești de filosofie sub Împăratul Iustinian. Pînă atunci însă, filosofia s-a făcut în special ca o formă de inițiere, în ideea de a schimba radical subiectul uman, adică omul în chiar condiția lui temporală".

Prof. Ștefan Afloroaei a perceput tema ca una care privește posibilitatea schimbării radicale sau definitive a subiectului, lucru neobisnuit și oricum greu de surprins și care nu ține neapărat de filosofie, cel puțin nu de una făcută în limbaj tehnic sau conceptual. În opinia sa, totul ar trebui transferat unei practici sau unui gen de inițiere, greu de întrevăzut în spațiul modern al omului european, cu datele mult modificate.

Prof. dr. Ioan Constantinescu, șeful Catedrei de Literatură Comparată și Estetică, s-a referit la unul dintre lămuririle cărții lui Thomas a Kempis: *leapădă-te de tine, tăgăduiește-te pe tine și vino după mine, în opoziție cu afli cine ești - caută-te pe tine! El a citat apoi poezia lui Enescu: "De vorbiți mă fac că n-aud", și anume ultimele versuri: "E menirea-mi/adevărul/Numa-n inima-mi să-l caut". Și-a amintit și de varianta mai interesantă și mai provocatoare: "Căci menirea vieții mele/E pe mine să mă caut".*

E probabil să existe o relație între tăgăduiește-te și afli cine ești, între leapădă-te și caută-te pe tine însuși. Prof. Ioan Constantinescu nu a ezitat să aducă în discuție experiența totalitarismelor. Acolo lămuritul era altul: *leapădă-te pe voi, tăgăduiește-te pe voi, renunțați la voi înșivă, în profitul unui viitor utopic. Au existat în aceste secole două oferte asemănătoare și unul dintre totalitarisme, cel de dreapta din spațiul istoric românesc s-a revendicat abuziv chiar din "Imitatio Christi", chiar din modelul creștin, făcînd caz de ortodoxism. În fața acestor două oferte: tăgăduiește-te pe tine, tăgăduiește-te pe voi, omul s-a simțit mereu tras într-o parte și alta, pentru că este posibilă, desigur, confuzia.*

După această intervenție, părintele profesor Gh. Popa a dorit să facă câteva precizări, în sensul că în cartea lui Thomas a Kempis nu e vorba de o cunoaștere strict psihologică a subiectului și că pe tot parcursul lucrării este o strînsă relație între cunoșterea lui Dumnezeu, a lui Hristos, și cunoașterea de sine, aceste două lucruri interferîndu-se permanent. Adică nu poti să te cunoști cu adevărat pe tine, dacă nu-L cunoști pe el; și nu poti să-L cunoști pe El cu adevărat dacă nu te cunoști pe tine. Autorul preia o tradiție încetătenită în spațiul apusean prin Augustin: "Tu erai în mine iar eu eram în afara de mine", adică este vorba de o prezență a lui Hristos în intimitatea ontologică a persoanei.

O metanoia radicală s-a întîmplat cu Hristos. Umanitatea dinaintea lui Hristos era alta, ontologic vorbind, decît cea de după actul întrupării. Întruparea a făcut o schimbare radicală în modul de a gîndi pentru că filosofia greacă intrase într-o perioadă de criză. Părințele profesor a amintit de Sapho: *zeii sînt în Olimp și se distrează iar eu sufăr aici și atunci nu sînt demni de încredere, să vină aici pe Pămînt, să-și asune condiția noastră; doar atunci ar fi demni de încredere. Actul întrupării se produce într-o conjunctură culturală și spirituală: nebunie pentru unii și sminteală pentru alții (Sf. Pavel).*

Întruparea Logosului nu a determinat o atitudine exclusivistă față de vechile culturi. Spre exemplu: Socrate și alți filosofi antici sînt pictați pe biserici, dovedind tendințe integratoare și nu exclusiviste ale teologiei creștine. Ea a recunoscut tot ceea ce era valoros în celelalte culturi, dar le-a interpretat într-un sens hristocentric.

În epoca modernă, individul a devenit element de statistică în sistemele totalitare pentru că s-a pierdut taina persoanei. Dacă fiecare persoană e purtătoare de Logos, de Hristos, atunci indiferent cine ar fi, nu are voie să distrugă taina persoanei, nu are voie să transforme omul, persoana, într-un element de statistică. Din punct de vedere creștin, fiecare

om este o ființă unică și irepetabilă și ca atare nu poate fi distrusă. Este nevoie de o înnoire spirituală care să plece de la persoana omului, de la cunoașterea de sine."

Domnul Ștefan Afloroaei a dorit să revină pentru clarificarea unei idei enunțate, invocîndu-l pe Descartes care se adresa, în prefața la Meditații metafizice, teologilor: *El afirmă acolo că nu dorește să demonstreze un alt adevăr, ci ar vrea să dovedească rațional ceea ce teologii au clarificat deja. Doar că e vorba de lucruri clarificate pentru cel care într-adevăr crede, nu pentru cei care nu cred, iar numărul acestora din urmă e mare - spune Descartes. Deci, în măsura în care există credință, înnoirea spirituală se petrece și se petrece clipă de clipă. Problemată însă este situația celui în care credința lucrează mai puțin, sau atît de puțin încît efectele ei devin insesizabile.*

"Pentru omul modern, problema nevoii de schimbare lăuntrică se va pune în mod constant. Pînă în perioada patristică acolo unde învățătura filosofică însemna ceva esențial, schimbarea subiectului sau a persoanei se realiza de obicei într-o comunitate restrînsă și sub îndrumarea unui maestru. Era vorba deci de o practică spirituală și nu de însușirea unei doctrine sau a unei învățături. Poti la nevoie să-ți însușești o anumită învățătură filosofică, dar să gîndești în continuare ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, să simți la fel ca și pînă atunci, să procedezi exact la fel. Interesant este iarăși faptul că cel care își asuma rolul de maestru nu pretindea pentru el acest rol. El nu socotea că tocmai voința lui contează, ci se vedea pe sine ca un slujitor al celorlalți. Socrate refuză orice titlu magisterial. El nu spune că a venit să-ți învețe filosofie pe alții, ci că este trimisul sau solul zeului, soldatul zeului. Ca și Plotin mai târziu, el s-a văzut și doar un servitor, estompîndu-si figura în prezența sa tot mai mult.

Pînă cînd putem vorbi de modernitate, avem de a face într-adevăr cu prezența unui îndrumător sau a unui maestru. Și cu un scenariu realment practic, în ideea unei inițieri care să privească nemijlocit conduita omului, felul lui de a gîndi. Însă după 1600 nu se mai invocă o instanță nesubiectivă, dimpotrivă subiectul uman tinde să se substituie cu totul acestei instanțe neomeneste. Noul scenariu ajunge în mare măsură secularizat. Nu se mai discută despre posibilitatea unui maestru, cît mai cîrînd despre figura savantului, a autorului, cel care propune o doctrină sau scrie un tratat de filosofie. Mai târziu, locul filosofului îl va lua profesorul de filosofie, eclipsat la rîndul său de cel care popularizează anumite idei și argumente filosofice. Este punctul în care ne aflăm noi acum. În acest context, se pare că un scenariu în care să poți crede în schimbarea subiectului nu mai poate fi complet refăcut. Lucru anevoios astăzi - cînd secularizarea a cuprins aproape totul. Aproape toate cercetările sau științele ce pretind o formă riguroasă, tehnică, adică o formă de obiectivitate, propun acum și o terapeutică. Ele ne spun că sînt capabile să intervină complet în viața noastră și să ne asigure o formă de salvare. În momentul în care orice știință riguroasă propune o terapeutică înseamnă că avem de-a face cu un fenomen generalizat de secularizare. Mai mult chiar, cînd ideologii și politici întregi propun schimbarea din rădăcini a omului și a comunității umane, înseamnă că avem de a face cu o formă decăzută, vulgară, a acestei încercări. S-ar părea că nu se mai poate vorbi astăzi despre schimbarea subiectului fără a deveni utopie. Probabil că totul se consumă pînă la urmă doar în forma unui limbaj emfatic. Această schimbare e cu atît mai dificilă și mai spectrală, cu cît efectele ei ar trebui să fie vizibile deja, într-o viață de om, nu amîinate sine die. Napoleon avea dreptate atunci cînd a spus că pentru omul modern locul destinului l-a luat politica.

Cum filosoful nu mai poate să propună o schimbare profundă, locul vacant a fost ocupat de ideolog și de omul politic. După 1800, cele mai multe din proiectele de schimbare a omului, precum cel marxist, aparțin omului politic, ideologului, iar efectele, cum știm, au fost catastrofale. S-a vorbit mult de "omul nou", cu o sintagmă de proveniență veche, creștină. Altădată, ca privea tocmai șansa schimbării noastre prin credință și prin apropiere de ceea ce însuși Hristos înseamnă. Or, confiscînd această sintagmă, ideologia de stînga a desfigurat prin efectele sale practice un întreg spațiu moral și cultural. Dl Ștefan Afloroaei se arată sceptic, conștientizînd dificultatea maximă a problemei, fiindcă e vorba de omul ce nu e întemeiat în credința lui, cel ce se vede acum în alte date filosofice și tehnice. E foarte greu astăzi să recunoști o anumită filosofie ca exercițiu spiritual, să existe cineva care să poată propune un astfel de exercițiu al filosofiei".

Imitatio Christi și nevoia de înnoire spirituală

O intervenție deosebit de interesantă îi aparține domnului profesor Gh. Maftעי, conferențiar doctor la Facultatea de Fizică; domnia-sa oferă o altă perspectivă asupra transfigurării spirituale a omului și în ultimă instanță asupra problemei imitației lui Hristos. Este vorba de punctul de vedere al unui fizician. Astfel, dl profesor Gh. Maftעי sesizează o posibilă echivalență între saltul cuantic și saltul spiritual al omului care ar duce la atingerea "stării christice".

"Aș începe prin a vă pune o întrebare: Poate fi omul invizibil? Și răspund: poate. Dacă particulele magnetice sînt astfel orientate, încît absorbția luminii este zero, omul devine invizibil. Dar mediul în care s-ar putea produce acest fenomen trebuie să aibă anumite proprietăți, care sînt foarte puțin probabile. Cu această introducere aș vrea să mă situez pe aceeași linie cu dl prof. Ștefan Afloroaei, nu în privința scepticismului, ci în privința faptului că transfigurarea omului nu se poate produce decît brusc, într-un moment de iluminare.

Teoriile actuale ale fizicii, și am în vedere teoriile relativiste și cele cuantice, sînt paradoxale. Cum se poate ca un electron să fie aici și în întregul univers? Este imposibil. Noi oamenii, cu mintea noastră cea de toate zilele, nu putem înțelege această chestiune. Cum se poate să întinerim dacă ne deplasăm? Aceste lucruri nu sînt conforme cu raționamentul nostru obișnuit, dar sînt conforme cu experimentul.

As vrea prin aceste mici exemple să scot în evidență următorul lucru: trecerea omului din starea sa naturală într-una, să zicem, Christică, este un salt, care este echivalentul unui salt cuantic. Este o transfigurare, o schimbare absolută. Poate că ceea ce span eu este banal, poate nefiresc, dar eu constat un paralelism, o conexiune între ceea ce spune fizica cuantică și ceea ce citesc cu interes în Biblie. Sistemul nu poate să treacă decît în anumite condiții, dintr-o stare cuantică în altă stare cuantică. Încetul cu încetul, într-o manieră continuă, nu se poate realiza acest lucru. Aceasta "urmare a lui Hristos" - dacă traducem titlul în această manieră - nu trebuie să ne conducă la impresia că o luăm încetîncet, încetîncet și ajungem la modelul christic. Așa ceva nu se poate".

În urma întrebării unuia dintre participanți, cu privire la posibilitatea existenței unui model moral cu valoarea didactică, ce să stîrnească în individ dorința de credință, preot prof. Gh. Popa subliniază faptul că întotdeauna va exista în sufletul fiecărui om tensiunea dintre credință și necredință. Mai mult, credința nu se poate transmite pe calea unei ideologii, ci se transmite prin simpatie, creîndu-se un cîmp spiritual. Prin urmare, nu este vorba despre o credință sigură, ci tocmai despre disponibilitatea de a te așeza sub ascultarea unui altul care te confirmă pe tine. În acest context, al orientării ontologice a omului spre Dumnezeu, preot prof. Gh. Popa, parafrazîndu-l pe Goethe - care spunea: "Dacă n-ar avea omul ceva din soare, cum ar putea să vadă lumina?" - afirmă: "Dacă n-ar avea omul, sufletul ceva din puterea divină, cum ar putea să se apropie de cele divine?"

Problema orizonturilor de așteptare diferite între Europa de Est și cea de Vest, pusă în discuție de preot Gh. Popa este dezvoltată de dl Adrian Poruciu, prof. dr la Catedra de Engleză a Facultății de Litere, care face cîteva precizări, pornind de la conștientizarea diferențelor care caracterizează cele două părți ale Europei.

"Orizonturile de așteptare diferite între Est și Vest nu pot fi neglijate, pentru că și modul în care încercăm să-l urmărim pe Hristos, deci și această idee de urmare au depins foarte mult de modul în care a fost marcat momentul de început al acestei receptări a lui Hristos. Există o diferență foarte mare între mediul oriental - mediteranean, primar și Europa Occidentală sau Lituania, de exemplu, unde creștinarea s-a făcut prin forță și foarte tîrziu, din păcate de către cavalerii teutoni. Deci orizontul de așteptare primar implica niște trasee deja formate în mediul pre-Cristic.

S-a vorbit aici despre Mesia și eu aș putea să mă refer la tradiția mediteraneo-orientală a acestui arhetip numit de unii "al țapului ispășitor" care exista în acest orizont de așteptare. Dar Hristos a fost tocmai cel care a înnobilit acest arhetip pentru că el a preluat funcția în mod conștient. El nu era un "țap ispășitor" ales de o comunitate și alungat în desert, ci și-a asumat preluarea păcatelor în mod conștient și a făcut-o, așa cum știm, prin sacrificiul conștientizat.

Între Est și Vest există o diferență de mentalitate, care a fost, din păcate, exploatată și în ukimele hărți, în împărțirea Europei între mentalitatea colectivistă și cea individualistă. Revin însă la ceea ce spunea părintele profes-

or la început, despre această dificultate în traducerea Logosului. Dumneavoastră doreați dialog. Socotesc că traducerea prin "cuvînt" se conformează tocmai acestei laturi importante a creștinismului. Chiar etimologic vorbind, avem "cuvînt", care vine din latinescul "conventum" și din familia lui "conventie" și este foarte interesant că la frații noștri din sudul Dunării se folosește în prezent un cale slavice: ei la "cuvînt" spun "zbor", care înseamnă exact "sobor". Deci latura aceasta a Logosului s-a păstrat într-o formă foarte interesantă în traducerea sa prin "cuvînt" - "conventum".

Pentru că am menționat mediul germanic, ar trebui analizat și acest orizont de recepție. În timp ce în cadrul Imperiului Roman Creștinismul s-a extins începînd de la bază, de la orizontul de așteptare al celor de jos, în vest - mă refer la Anglia, apoi Germania și Scandinavia -, prin misionarii romani, s-a mers la curtea regală, nobile și de acolo la popor. În afară de aceasta, în orizontul germanic s-a perceput imaginea lui Hristos mai ales ca erou individual. Într-un poem englez, foarte timpuriu, scris în runică, pe o cruce de piatră, Hristos este văzut ca un erou vital, care se oferă spre sacrificiu. Interesant este faptul că poemul este scris la persoana întii și ceea ce vorbește despre ceea ce face Hristos este crucea: "se apropie de mine cu curaj, eroul Hristos și îi simt singele curgîndu-mi pe trup, ș.a.m.d." Deci o perioadă foarte lungă, în mediul germanic, Hristos a fost perceput, în special, ca un erou vital, în conformitate cu mentalitatea eroică a poemelor germanice anterioare. Această percepere și urmare a lui Hristos s-a făcut după momentul și - cum ar fi spus Lucian Blaga - după cîmpul stilistic al locului și perioadei respective. Interesant este că și Hristos era conștient de faptul că va fi perceput așa. Și trecînd la momentul Apostolului Pavel, se trece internaționalizarea creștinismului, tocmai printr-o renunțare la o trăsătură distinctivă. Domnul profesor Afloroaei vorbea despre "schimbarea subiectului". "Schimbarea subiectului" înseamnă modificarea de identitate, implicînd uneori și renunțarea la această identitate etnică, în favoarea creștinismului. Și trebuie să subliniez că, în epoca actuală, această latură este foarte importantă, dacă este înțeleasă.

Revenînd, interesant este faptul că ne referim aici în special la Thomas a Kempis, ca reprezentant al mentalității vestice, deci la receptarea individuală a lui Hristos. În privința Estului, mergem mai mult pe această comuniune și comunicare prin revelația tainei și cred că ortodoxismul se bazează în special pe revelația tainelor".

În continuare, dl Dragoș Cojocaru, asistent la Catedra de Italiană a Facultății de Litere, sesizează o contradicție în termeni, între explicația etimologică și acceptarea traducerii prin "cuvînt" a Logosului și ceea ce afirmă mai devreme părintele profesor cu privire la "Logosul hipostatic", adică identificarea Logosului cu Hristos și nu cu "conventum", adică cu Sfîntul Duh.

În urma observației făcute de dl D. Cojocaru, preot profesor Gh. Popa subliniază faptul că termenul "convenție" a fost folosit în sensul orizontului dialogului interpersonal. Noi precizări au fost făcute și în legătură cu receptarea imaginii Mîntuitorului în spațiul german.

"În ceea ce privește afirmația că spațiul german l-a receptat pe Mîntuitorul într-o manieră specifică, trebuie subliniat că trebuie să evităm o folclorizare a imaginii lui Hristos. Popoarele migratoare, spațiul german, au fost creștinate de Biserica Apuseană după dispariția Imperiului Roman de Apus, în anul 476. Biserica a rămas singura instituție care a civilizat popoarele migratoare și pînă la începutul secolului al XVI-lea, amprenta teologiei latine occidentale a fost pusă asupra mentalității spațiului anglo-saxon. De la Reformă încoace, mentalitatea anglo-saxonă și-a dobîndit o identitate specifică și în spațiul acesta a apărut protestantismul. Astăzi, ne aflăm într-o perioadă de folclorizare a adevărurilor fundamentale ale gândirii teologice și filosofice. Trebuie să ieșim din această folclorizare. Metanoia înseamnă tocmai schimbarea modului de a gîndi, dar nu înseamnă abandonarea identității așa cum se afirmase mai devreme. Tocmai această metanoia confirmă o identitate specifică a persoanei și a unei comunități, nu în luptă cu alte identități, ci împreună cu ele.

Tema aceasta este foarte vastă și aș vrea să fac o remarcă: secularizarea, ca atare, este un proces care a început în perioada Renașterii, dar, de fapt, își găsește adevăratul punct de plecare începînd cu gîndirea Fericitului Augustin. În spațiul apusean ea are două conotații: secularizarea este o consecință a credinței creștine, în sensul că, prin Hristos,

lumea a dobîndit consistența ei, autonomia ei, spre deosebire de dimensiunea mitologică, în care creația era idolatrizată. De la Renaștere însă este vorba, mai mult, de un secularism și aceasta este cea de a doua conotație. Acest lucru înseamnă marginalizarea bisericii și a gândirii teologice și crearea unor structuri autonome, prin luminism și mai tîrziu prin pozitivism și neo-pozitivism și crearea unui spațiu de gîndire autonomă, fără o raportare, nici la Dumnezeu, nici la instituția ecleziastică. Acesta este procesul de secularizare din punctul de vedere al teologului".

Problema pe care dl Ștefan Afloroaei o readuce în discuție este aceea a unei schimbări radicale (metanoia) și mai ales a situațiilor limită în care aceasta se poate produce.

"Eu nu cred că există ceva mai important cu privire la om, decît o schimbare radicală a modului său de a gîndi, de a simți și de a face. Nu-mi pot imagina ceva care să depășească punctul acesta, care să ducă mai departe. De aceea am adus în discuție, la un moment dat, termenul de metanoia. A rămas emblematic, în această privință, ce s-a întîmplat pe drumul Damascului. Unul dintre autorii francezi care au în atenție chestiunea aceasta caută să distingă între doi termeni grecești metanoia, pe de o parte, și epistrophe, pe de altă parte. Socotînd că noi îi traducem, în momentul de față, pe amîndoi cu "convertire", sau "pocăință", se poate constata că adesea convertirea rămîne doar formală. Din lecturile mele, știu că monahismul a reprezentat și o reacție foarte serioasă la convertirile formale ce se realizau în secolul al IV-lea, după ce creștinismul devine religie oficială. Or, convertirea formală se poate realiza și cu privire la o doctrină politică sau la o învățătură filosofică. De altfel, acest lucru ne atinge foarte puțin și ne lasă cu impresia că procedăm așa cum trebuie, că sîntem într-o relație adecvată cu semenii și cu instituțiile. Este multă ipocrizie aici, o dedublare ce stă pînă la urmă în natura omului. În cazul acesta, nu putem vorbi însă de înnoire spirituală, nu putem vorbi de o schimbare radicală a subiectului. Eu aș insista pe aspectul acesta fundamental al chestiunii, de aceea cred că tema ne duce într-un punct care nu mai poate fi depășit.

Intervenția dlui Ștefan Afloroaei continuă cu răspunsul la o întrebare venită din partea studenților cu privire la posibilitatea existenței în filosofie a unei iubiri a aproapei, care să ducă în cele din urmă la schimbarea subiectului. Domnia sa consideră că, în această relație cu aproapele, este necesară prezența unei a treia instanțe.

"În momentul în care vorbim de aproapele nostru, cred că trebuie să ne gîndim neapărat la un al treilea. Socotesc aproapele meu pe cel care tînde către un orizont spre care tind și eu sau pe cel care crede în felul în care cred și eu. În spațiul credinței, această a treia instanță este însuși Hristos. Rețin că există un verset testamentar în care se spune că unde vom fi doi, El va fi cel de-al treilea. Ceva similar ar trebui să descoperim și în zona conștiinței filosofice. Aici însă, este destul de greu să spui că tînze către o aceeași învățătură sau doctrină. Nu are sens să vorbim în acest fel. Dacă s-ar realiza, într-adevăr, în spațiul filosofic, o anumită iubire a aproapei, probabil că ar trebui să decurgă în felul unei practici, așa cum a fost posibil în comunitatea lui Socrate, Seneca sau Plotin. Cum vedem, exemplele date sînt, cel mai adesea, din istoria premodernă a Europei. Din istoria noastră modernă îmi este greu să dau un exemplu. Societatea culturală «Junimea» poate fi un exemplu. Sau cercul «Criterion», mai tîrziu. La fel, cercul de la Păltiniș, unde Constantin Noica a realizat o formă de iubire a aproapei, prin discuțiile pe care le-a purtat cu cei din apropierea sa și pe care, într-adevăr, îi considera apropiații săi. S-a realizat atunci un dialog prin care fiecare a resimțit o formă de edificare. S-a creat deci un model paideic, o formă de edificare. Doar că și faptul acesta ar trebui legat de o situație care, în momentul de față, pare, într-o anumită privință, depășită".

Exemplele date sînt dintre cele faste, dar - remarcă dl profesor Ioan Constantinescu - cultura română cunoaște și exemple negative. Unul dintre acestea este Nae Ionescu, care l-a iubit pe Mircea Eliade și numai pe el; se pare însă că această iubire a fost totuși una cu semn negativ, o "iubire-ură".

Revenînd la chestiunea identității etnice, pusă în relație cu "urmarea lui Hristos", dl profesor Adrian Poruciu nuantează unele aspecte, afirmînd că nu se poate pune problema renunțării la aceasta.

Iisus este și a fost considerat Fiul Omului. Așadar, în "urmarea" Lui se pune problema trecerii peste identitate etnică, în traterea aproapei, pentru că mentalitatea tribală îi desenna pe cei care aparțin de o anumită etnie drept singurii oameni: "Noi sîntem oameni, ceilalți sînt orice altceva!" Creștinismul trece însă peste această mentalitate tribală. Nu s-a renunțat deci la identitatea etnică, ci a fost considerat om și celălalt. Peste acest prag s-a trecut - nu o lepădare de identitate etnică deci, ci o trecere peste aceasta și înțelegerea ei a străinului ca aproape.

Intervenția dlui profesor Ioan Constantinescu are - așa cum chiar domnia sa o mărturiseste - rolul unei "așchii" care ar putea sugera direcționarea discuției spre o perspectivă mai concretă, și anume, aceea a continuității sau discontinuității credinței în spațiile eliberate de sub regimurile totalitariste. Opinia dlui profesor are ca punct de plecare sintagma "schimbare radicală", folosită în discursul său de dl Ștefan Afloroaei.

"Eu cred că cei 70 de ani de comunism și cei 15 ani de fascism nu i-au descrescînat complet pe oameni. Nu vreau să o luați ca pe o glumă, dar dacă noi trăim o epocă postmodernă - și cum Postmodernismul se uită și peste urmă, în urmă - "reminiscentele" creștine pot fi revigorate. În fond, europenii și nu numai ei, mai mult de jumătate din populația globului au fost deformați prin comunism sau prin alte forme de totalitarism. Eu mă gîndesc la ceva mult mai practicabil. La o formare a deformării. Noi - și mă refer la generația mea - ne suspectăm mereu că avem sechele, că nu sîntem credincioși decît pe jumătate sau pe sfert. Soluția ar trebui căutată în acest "interludiu", pentru că din momentul în care ideologiile au confiscat credința și s-au declarat ele însele un fel de religie, din acel moment, omul a fost în pericol de a fi rupt din rădăcinile lui. Eu nu cred însă că toate aceste rădăcini au fost tăiate.

Într-o notă mai pesimistă, dl Gheorghe Macarie, prof. dr la Catedra de Literatură Comparată și Estetică a Facultății de Litere, evocă imaginea aceluiași înalt ierarh, de la sfîrșitul secolului al IV-lea, care regreta faptul că pe masa altarului vasele erau de aur, iar oamenii de lut, în timp ce înainte lucrurile stăteau invers: vasele erau de lut, iar oamenii de aur.

"Într-o epocă de dezaxare totală, în urma celor 70 de ani de experiență cumplită la care am fost supuși - continuă dl prof. Gh. Macarie - se simte o mare nevoie de regenerare spirituală. Este vorba despre crearea unui tip de om și a unei colectivități umane în care religia va trebui să aibă rolul ei. Dar este, oare, pregătită colectivitatea umană a acestui sfîrșit de secol pentru o înnoire? Care ar fi elementele menite a regenera omul și omenirea? Sub semnul cărei dimensiuni s-ar remodela ființa umană, s-ar schimba societatea și lumea?"

O ultimă întrebare a fost adresată dlui Ștefan Afloroaei în următoarea formulare: Este "răsturnarea tuturor valorilor" - expresia lui Nietzsche - adîncită prin postmodernism, simptomul unei înnoiri?"

În opinia dlui Ștefan Afloroaei, sintagma lui Nietzsche, ca și multe din ideile lui, reprezintă, mai curînd, simptomul unei despărțiri, al unei cenzuri care s-a născut și care a fost profund resimțită la timpul respectiv.

"Nietzsche resimte ca putini alții despărțirea de modernitate și o exprimă în felul său. S-a crezut, la un moment dat, că acel "Übermensch" despre care vorbește el ar putea să anunte un alt timp și o altă condiție omenească. Nu am motive să cred lucrul acesta. Motivele pe care le am mă fac să cred că, de fapt, el doar anunță această distanță pe care și noi acum o resimțim față de modernitate. În fond, el anunță pentru omul european de acum posibilitatea unui alt mod de a gîndi.

Ca să revin la ceea ce spuneam, nu cred că s-ar putea extrage un model paideic din textele lui Nietzsche, pe care urmîndu-l să ajungem la o schimbare profundă a subiectului".

Nu am dori să tragem niște concluzii ultimative, dar, desi tema pusă în discuție părea foarte apropiată de teologie, credem că scopul înfîlnirii a fost împlinit, realizîndu-se un dialog interdisciplinar real, cu atît mai necesar astăzi, cu cît disciplinele culturii și cele ale științei s-au distanțat foarte mult unele de altele, au devenit autonome și este foarte dificil să operăm o sinteză fără să fim împreună, fără să dialogăm pe marginea unor asemenea teme, care ne pot circumscrie gîndurile asupra unui punct central al lor.

Bio-bibliografie

Schenk, Christian Wilhelm, Dr. 11.11.1951 Kromstadt/Braşov; Studii de medicină și doctoratul la Universitatea Johannes Gutenberg din Mainz/Germania (1980-1985). Domiciliat în Kastellaun/ Germania.

Redactor șef al revistei tetralingve *Romanium Convergences* (1984-1986).

Membru al *Uniunii Scriitorilor din România*.

Membru al *Asociației Scriitorilor și Publiciștilor Medici din România*.

Membru al societății *Hesperus*; Membru de onoare al mai multor grupări și asociații literare.

Colaborări la peste 70 de reviste literare, cotidiene, radio și televiziune. Studii, eseuri, recenzii, amintiri literare.

Traduceri de lirică și proză. Începuturile literare: 1959.

Debut: 1968 în revista literară brașoveană *Astra*. Membru activ al cenaclului (1966-1975).

- 1971 premiul I pentru lirică (Inițiat de Nicolae Tăutu);

- 1993 premiul de juriu al *Asociației Autorilor Liberi de Limbă Germană*;

- 1993 Premiul pentru poezie al orașului Satu Mare;

- 1994 Premiul *Poesis* pentru traducere;

- 1997 Premiul special la Festivalul internațional de poezie de la Oradea, ediția I.

Cărți publicate

- *Poezii-Gedichte* - ed. proprie (1981)

- *Transilvania* - ed. proprie (1982)

- *Phoenix* - Amintiri lirice 1959-1984 (1984)

- *Strigătul morților* - ed. proprie (1986), ciclul inclus în *Testament*, ed. Labirint, București (1991)

- *Omnia*, ediție restrânsă (1987)

- *Testament* - ed. Labirint, București (1991)

- *Răstignirea ultimului cuvânt*, elegii - ed. Doris, București (1992)

- *Lichtebbe* (Reflux de lumină) - Verlag, Deutscher Autoren (1994)

- *Blinder Spiegel* (Oglindă oarbă) - Edition L (1994)

- *Semne, gratii și simboluri* - ed. Dacia, Cluj (1995)

- *Mandala* - ed. Dionysos (1996)

- *Două anotimpuri toamna* - ed. Helicon, Timișoara, 1997

- *Poezii/ Gedichte* - ed. Cogito, Oradea, 1997

Traduceri de cărți

- Dorin Popa, *Elf lyrische Miniaturen* - pre-ediție, tiraj redus, colecția Phönix, 1994

- *Streiflicht - Eine Auswahl zeitgenössischer rumänischer Lyrik* (Lucrare scoasă împreună cu Simone Reicherts-Schenk), Dionysos Literatur- und Theaterverlag, Kastellaun, 1994

- Dorin Popa, *Elf lyrische Miniaturen* - Seria "Gegenwartslyrik", Band 2/III/1996, ed. Dionysos, 1996

- George Vulturescu, *Augenlieder - Gedichte*, Seria "Gegenwartslyrik", Band 3/III/1996, ed. Dionysos, 1996

- Lucian Vasiliu, *Tanz der Monaden - Gedichte*, Seria "Gegen-

Portret de
Irene Reicherts-Born

wartslyrik", Band 4/III/1996, ed. Dionysos, 1996

- Ștefan Augustin Doinaș, *Geboren in Utopia - Gedichte*, Seria "Gegenwartslyrik", Band 5/III/1996, ed. Dionysos, 1996

- Marin Sorescu, *Die Leere der Glocke*, Seria "Gegenwartslyrik", Band 6/II/1996, ed. Dionysos, 1997

- Emil Manu, *Traumstunde*, Seria "Gegenwartslyrik", Band 7/III/1996, ed. Dionysos, 1997

Prezent în antologiile

- *Die Jahreszeiten*, Hockenheim, 1991

- *Das Gedicht '92 - Eine Auswahl neuer deutscher Lyrik*, Edition Lyrik 1992

- *Lyrik heute*, Czernik Verlag 1993

- *Unterm Fuß zerrinnen euch die Orte* - Neue deutsche Lyrik zum Thema Heimat, Freudenstadt 1993

- *Heimkehr*, Edition "L" 1994

- *Streiflicht*, Dionysos Verlag 1994

Referințe critice

- **Ovid S. Crohmălniceanu:** *Alăptat de două mame*, colecția Phoenix, 1992 (47 p.)

- **Eugen Simion:** *Limba maternă și limba poeziei - Cazul Christian W. Schenk*, colecția Phoenix 1993 (46 p.)

- **Gh. Bulgăr:** *O prezentă poetică: C. W. Schenk (60 p.)* în: *C. W. Schenk - o prezentă poetică în literatura română*, ed. Doris, București, 1993

- **Emil Manu:** *Versurile românești ale lui C. W. Schenk*, în: *C. W. Schenk - o prezentă poetică în literatura română*, ed. Doris, București 1993

- **Vasile-Copilul Cheatră,** *O lacrimă după inger*, eseu, în colecția Phoenix

- **Ștefan Borbély,** *Umbra cuvintelor - Experiența lui Christian W. Schenk*, colecția Phoenix, 1995, în: "Xenogramme", ed. Cogito 1997, pag. 161-224

- **Ștefan Borbély,** *Christian W. Schenk*, în: "Xenogramme", Editura Panteon, Oradea, 1997.

răstignirea ultimului cuvânt - 1992

Cuvinte pentru cină

Unde ești cuvânt de lacrimi,
ca un animal muscat
de o gură fără dinți?

Fug spre ieri din ochi orbite
adumbrite.

Fugi și ntreabă-mă de mîine
piine mestecată-n lacrimi
joviale și constante-n
stropi de îngeri plumbuiți.

Doare dorul de cuvîntul
săciilor plingătoare.

Lingă marginea durerii
animalul care minte
în metafore închise
Și-n orbitele-adumbrite
vede-n salcia plectoasă
o metaforă de cină.

Comă

Încerc să-mi musc prigoana
cuvintelor lipite pe-ntuneric
de pomul
răsădit în fraze sterpe.

În orbita zilei
- dureri sanguine -
se năste zodia
trecutelor perene imagini
din groznică
imperochere
de orbite fugare
din spre mîine
în spre ieri.

Mă doare salcia rîzînd-n întuneric
strivită între o s i a e i - ...

Peste frunte

Toate cred că-s peste frunte
dincolo de existență,
toate-și cer dreptul la moarte;
toate-or dăinui spre veci.

Simți în gură tot amarul
nemuririi din cuvinte
și pe-obraz îți curg sperante
neînțelese și facile
- efemere neplectate -
strînse în retina
frunzelor de chiparos.

Toate cred că vin spre tine;
toate trec plutind pe loc.

CHRISTIAN W. SCHENK

Semne, Gratii și Simboluri - 1995

Fraze siameze

Trecutul a trecut prin ieri
cu Sfinxul lumii-n bratele ființei
din Nilul
care-si rage neputința.

Frate dospit și nenăscut,
buchet de necuvinte mute...

... după cortina ochilor
se face întuneric.

Depozit de suflete rare

Strigăt de moarte,
blestem și balsam,
nepot și străbunic,
abecedar și sunete de liră.

Bătrînului i-e frică de nepotul
vecinului cu doi copii
crescuți cu frica
oaspetelui care
le-a luat bunica
la plimbare,
după care
a plecat bunicul
să nu-se-ntoarcă fără ea;
și nu s-a-ntors.

Ritmul clepsidrei
macină durerea
plăcerii
unui Du-te-Vino.

Drum obsedant

Torent de foc pe dorul de cuvinte
revarsă rezonante de mumii,
de faraoni ascunși în neuitarea
bandajelor de hieroglife.

Scoici în pustiu trezesc din neputință
un mîine nou periculos de sfînt
pe cînd fantasma utlimelor clipe
învată dreapta să-și sugrume sfînga.

Și cristaline opuri de lumină
rețin și pauza dintre două raze

și ultima retină adormită
sub aiureala primului Admis.

Cuvintele rămîn făclii arzînde
le-ncearc-un dor de neuitare
scrîșnind din aspre rezonante,
mute în sine ca niște mumii.

Cuvintele au învățat să tacă
scobind în hălci de fraze disperarea,
au învățat să-arunce suliti oarbe
în cicatrici de zgomote sinistre.

Tăcerea fiind primul cuvînt pornit
pe calea zgomotului interretinal,
a străbătut ca un nimic prezentul
ca să-și închidă-n piramide imperfectul.

Cine-a-nvățat să curgă fără vale,
a învățat să alăpteze pacea;
cine-a-nvățat să-afirme de cuvinte,
a învățat cutremurul de sine.

CUVÎNTUL CARE UNEȘTE

Pagini culturale editate
de Revista "Cronica"
în colaborare cu
Fundatia Română pentru
Ajutor Umanitar
„Mihai Viteazul” Nr.
mai 1998 10

„Podul de flori” de peste Prut: 6 mai 1990.
Speranță încă vie - sau doar memoria unei iluzii ?

LIMBA ROMÂNĂ ȘI SCLAVIA MENTALITĂȚII ÎN BASARABIA

Mihai VICOL

Republica Moldova este un stat bilingv. Limba română și limba rusă reprezintă opțiunea politică și culturală a celor care locuiesc astăzi între Prut și Nistru. Conform datelor statistice, 64% din populația Basarabiei este de origine română, 13% sînt ucraineni, 11% ruși și 12% reprezentanții altor națiuni. Vorbitorii de limba rusă sînt în proporție de 36%, deci majoritatea covârșitoare o reprezintă vorbitorii de limba română. În ciuda acestei evidente, limba română nu și-a intrat în drepturile sale prevăzute de lege.

Cine se face vinovat de aceste evidente nedorite? Nimeni altcineva decît vorbitorul de limbă română, care mai trăiește încă și azi cu mentalitate de supus al unei puteri străine - în cazul de față, Rusia. Normal ar fi ca după 8 ani de zile de la legiferarea limbii române ca limbă de stat în Republica Moldova, aceasta să fie efectiv limba de comunicare între toate națiunile conlocuitoare, dar în realitate lucrurile nu stau întocmai așa. Si vorbitorii de limbă română cînd se întîlnesc între ei, limba de comunicare devine cea rusă. Această situație o întîlnim și în domeniul mass-media. Aici vom arăta și un fapt concret: „Programele Teleradio” se publică într-un tiraj de circa 42000 de exemplare, din care circa 4500 în limba română, iar restul de 37000 în limba rusă. Si asta din cauza faptului că astfel acționează cererea de cumpărare. Ar mai exista încă o explicație și anume faptul că majoritatea telespectatorilor urmăresc canalele de televiziune în limba rusă. Dar chiar și la cele 4500 de exemplare în limba română se găsesc cumpărători putini și o parte din programe rămîn nevîndute, în timp ce cele editate în

limba rusă sînt vîndute în întregime. Această situație tristă reflectă fidel realitatea limbii române în Basarabia, adevărata ei condiție - care este una de „cenușăreasă”. Iar vinovat de această situație nu este nimeni altcineva decît însuși vorbitorul de limbă română, care nu se poate debarasa de limba ocupantului, cel care din nou cîștigă teren. Vinovați de această situație sîntem și noi cei din România, care ne mulțumim să nu facem mai nimic din acest punct de vedere. Este o tragedie să vezi cum piața de carte din Basarabia este invadată de carte rusă și cum presa românească, exceptînd 2-3 ziare din Iași, nu ajunge la cititorul de limbă română de peste Prut. Dramatică se prezintă și situația televiziunii românești din Basarabia unde în afara postului PROTV și a TVR-ului, celelalte posturi sînt inexistente. Bilingvismul a devenit un paravan pentru interesele politice, dar în realitate limba română este în suferință și nu știm cît de mult a intrat în conștiința basarabeanului. Oare nu este un paradox să te lauzi cu Mihai Eminescu, în vreme ce tu, din obișnuință, vorbești într-o limbă străină? Nu este o dezonoare pentru tine, ca român, să-ți neglijezi limba pentru care atîtea și atîtea generații au luptat cu dorința ca ea să devină limba națională?

În cazul de față ar trebui mai multă solidaritate lingvistică, mai multă înțelegere din partea Bucureștiului, fiind necesar a face mai mult pentru limba română în Basarabia și Nordul Bucovinei și Tnutul Herței. Limba română din Republica Moldova trebuie să ajungă a fi promovată în totalitatea instituțiilor și a relațiilor sociale și interumane, oricare ar fi opoziția vorbitorilor de limbă rusă.

Doina Prutului

George BUZNEA

Prutule, apă bătrînă
Prutule, apă română,
Prutule întunecat
Mîl cu plîns amestecat!

Prutule, adîncă rană
Peste tara cea Stefană,
Tu desparti ca un dușman
Moldovan de moldovan,

Grai de grai de la o mamă
Si năframă de năframă
Ude'n plîns sub cer înalt
Si pe-un mal și pe celălalt...

Si desparti de la Carpati
Pînă'n vale la Galati
Brazdă lungă răsăsească
De-altă brazdă românească.

Si pe văi îngemănate
Desparti frate de alt frate
Si pe-un plai cu-aceeasi horă
Desparti soră de-altă soră;

Si prin neguri și prin ceață
Desparti viață de-altă viață
Si prin ploaie și prin vînt
Un mormînt de alt mormînt,

Că nu e hotar sau carte
Să ne poată'n veci desparte,
Cum nu sînt nici frontiere
Să despartă o durere

Decît plînsă în tăcere
Să se schimbe în putere
Ca să rabde și s'astepte
Și cel mic hotare drepte...

Prutule cu Siret frate
Si cu Nistrul jumătate,
Prutule care ne'mparti
Cît să ne mai desparti

Ca să-mi văd tată și mamă
Cît ai să îmi ceri, tu, vamă?
Prutule care ne frîngi
Cît și tu ai să mai plîngi

De atîta nedreptate
De la un vecin și frate,
Ieri întru creștinătate,
Azi în roșie dreptate?

Măi vecin și frătioare,
Ai o țară cît un soare
Iar eu una cît o stea
Și mai rupi și tu din ea,

Mai frătine, măi vecine,
Ce-ai avut, ce ai cu mine?
Că din Prutul românesc
Ai făcut și Prut rusesc

Iar din harta prinsă'n slove
Ai făcut două Moldove
Care vin și plîng la Prut
Că azi iar le-ai desfăcut,

Cum desfăci din rădăcină
O tulpină de tulpină
Ca să-și plîngă apoi soarta
Una'n sîntga, alta'n dreapta;

Și să plîngă totdeauna
Că sînt două'n loc de una;
Două care au și-n humă
Și'n azur aceeași mumă,

Cît li-e neamul și moșia,
Muma noastră România!
România, celei care,
Iar i-ai pus strîmbe hotare;

Din Hotin și pîn' la Mare;
Și din Mare la Hotin
Între noi crește un spin
Cu tepuse și mai mari

Decît cel sădit de țari;
Că azi, frate, mi-ai trecut
Și dincoace peste Prut
Și din Tara cea de Sus

Alte sate mi s'au dus,
Cum s'a dus și-o Bucovină,
Dulcea neamului grădină,
De-o plîng toate văile

Si toate potăile
Prin ogrăzi și pe la stîni
Slugărind la alți stăpîni
Că și cîinii sînt români,

Unde Molda, mama lor,
Ne-a fost nașă de popor;
Cum române's zînele
Poamele și grînele,

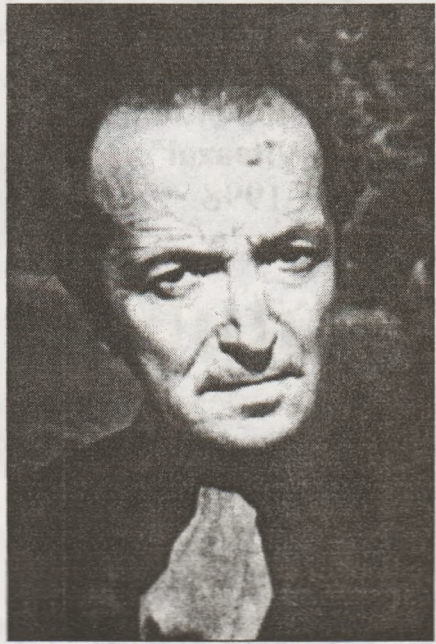
Pe sub stresini brînele
Și toate fîntînilor
Care pe drumeti i-adapă
Și cu lacrimi și cu apă...

Prutule, rîu blestemat,
Face-te-ai pe veci mutat
Lîngă Nistrul înspumat
Să ne fii acolo hat.

1940

Costum
popular
din
Basarabia

Restituiri necesare

GEORGE BUZNEA - 95 de ani de la naștere

(“un extraordinar Poet” și cel “mai mare traducător al lui Dante în românește”)

Poetul și traducătorul George Buznea s-a născut la 23 aprilie 1903 în comuna Vetrișoia, județul Vaslui, într-o familie de agricultori. După absolvirea școlii primare din satul nostru... natal, Gheorghe (George, cum își va zice mai târziu), va fi singurul copil, din cei cinci ei lui Gheorghe și Domnica Buznea, care se va trage la învățătură, urmând cursurile secundare și înscriindu-se la Facultatea de Litere și Filosofie din București. Dornic de învățătură, dar lipsit de mijloace materiale, acesta nu va absolvi facultatea începută dar va continua să studieze ca autodidact. Atmosfera literară a capitalei îl va captiva și tânărul poet frecventează cenaclul literar al lui Mihail Dragomirescu, debutând în 1927 cu versuri la revistele “Falanga” și “Universul literar” și colaborând apoi la pagina culturală a ziarului “Universul”.

Între anii 1928-1940 îl aflăm la Brașov unde va îndeplini mai multe funcții, printre care pe aceea de secretar de redacție la revista “Lucașul literar” și artistic” din a cărei grupare făcea parte și Perpessicius, apoi redactor la cotidianul “Expres” și chiar custode la Biblioteca comunală. În toată această perioadă va contacta noi și importante colaborări la ziarele “Cuvîntul” și “Curentul”, la revistele “Analele Brașovului”, “Relief dunărean”, “Pământul” (Călărași), “Ancheta” (Tîrgoviște), “Universul copiilor”, “Albina” și alte publicații bucarestene.

În paralel cu această activitate publicistică, George Buznea se va manifesta și editorial. A debutat cu volumul de versuri istorice intitulat *Omagiul Eladei și eroilor săi*, Tipografia “Dunărea”, 1930, semnat Valentin Boldur. De altfel, acesta va mai semna și Valentin Vetrișanu, Gh. Bejan (după numele mamei), Bemol, B.N. Șoltuz, Aenzub (anagramarea numelui Buznea) și altele. Editura brașilleană “Expres” îi va publica în 1935 volumul de versuri *Aripă în azur*, reeditat în anul următor sub titlul *Epopoeia Aripilor*, poeme ce se constituiau ode aduse aviatorilor, devenind astfel primul poet român și poate și universal care a cântat în versuri vitejia aviatorilor.

Ancorat în viața publică a epocii și sensibil la evenimentele politice prin care trecea țara, poetul patriot ia atitudine, atunci când situația o impunea. Astfel, în anul 1937, publică la editura “Univers”, poemul istoric antirevizionist, intitulat *Epopoeia pământului*

românesc, iar ca o reacție la Nota ultimativă a guvernului sovietic din 26 iunie 1940 prin care ni se răpea Basarabia și Nordul Bucovinei. George Buznea va scrie poemul protestatar *Doina Prutului*, operă de mare actualitate, ceea ce determină s-o publicăm și noi în acest număr al revistei.

Comemorarea semicentenarului trecerii în eternitate a lui Mihai Eminescu l-a determinat pe George Buznea să scrie *Povestea lui...*, poem omagial, apărut la editura “Cugetarea” în anul 1939. La acestea se mai adaugă și alte volume scrise în colaborare cu alți autori.

După agitata și fructuoasă perioadă brașilleană, poetul revine la București, prin anul 1940, unde îl întâlnim ca tehnician, traducător și scenarist la Cooperativa “Filmul Românesc”, apoi, după o încercare nereușită de a înființa în 1946 Cooperativa “Filmul Olteniei” din Craiova, unde era membru fondator și director pînă la desființarea acesteia, din 1948 poetul revine definitiv în Capitală. Au urmat timide colaborări la revistele “Viața Românească”, “Lucașul”, “România literară”, precum și la “Tomis”, “Astra”, “Ramuri” și altele, activînd la unele cenacluri literare ca “G. Bacovia”, “G. Călinescu” sau “Salonul literar”. Treptat, poetul va păși creația originală, dedicîndu-se activității de traducător. Versuri de Puskin și Rălski, de Petrarca și Leopardi vor fi tălmăcite într-o frumoasă limbă românească dar această nobilă activitate va culmina cu traducerea *Divinei Comedii* a lui Dante Alighieri.

Devenit pensionar, poetul traducător trăia tot mai departe de lumea literară. În acest sens ni se pare oportună inserarea unei relatări a lui Nicolae Manolescu apărută în “Lucașul” din 23 mai 1970, în care acesta evocă un moment cu totul deosebit și original: “Acum patru ani, pe o bancă din preajma debarcaderului Herăstrău (...) Eram împreună cu Adrian Păunescu - scrie criticul - și discutăm, firește, despre poezie. Priveam bărcile ancorate la mal cum se leagănă visătoare pe apa murdăriei asteptîndu-și clienții. Un bărbat, nu prea tînăr, îmbrăcat într-un costum de lucru, aștepta și el, mai la o parte. Ne-am închipuit că e barcagiul însărcinat cu paza și nu i-am dat atenție. Auzind, probabil, despre ce vorbim, s-a apropiat și, prezentîndu-se, ne-a rugat să ne spunem părerea despre cîteva strofe din *Infernul* lui Dante pe care le tradusese. N-a fost nevoie de cine știe ce intuiție din partea noastră spre a înțelege numaidecît că barcagiul ocazional, care folosește lungile ore de singurătate dintre două zile de sărbătoare spre a găsi un echivalent românesc tertinelor lui Dante, nu era un om obișnuit și nici un simplu veleitar. Era un extraordinar poet (s.n. - V.M.). Am ascultat cu uimire începutul celui mai straniu poem din cîte cunoaște literatura lumii într-o limbă românească pură, armonioasă și firească: «La jumătatea căii mele-n viață/ M-am pomenit într-o pădure umbră/ Căci rătăcisem drumul drept prin ceață// Si azi un nor de groază mă adumbră/ De cîte ori evoc acea pădure/ - Spăimîntătoare și imensă umbră».

Ca și cum nu ne venea să credem, l-am invitat pe poet să ne recite - fiindcă nu citea, știa totul pe dinafară - și alte versuri din *Infernul*, pe care (ne-a mărturisim mai târziu) îl tradusese în întregime: «Din fund urcau fuioare lungi, ca fumul/ Unui pîrjol și gemete amare/ Pluteau în jurul nostru cu duiumul (...).»

Nu pot să reproduc aici toate versurile pe care le-am ascultat în după amiaza aceea de vară. Poetul care știa pe Dante pe de rost se numește GEORGE BUZNEA.

Îi scriu numele cu majuscule fiindcă mi se pare că Adrian Păunescu și cu mine ne vom lăuda cîndva că am fost printre primii auditori ai celui mai mare traducător al lui Dante în românește” (s.n. - V.M.). După ce compară patru versuri românești, datorate lui G. Cosbuc, Ion A. Tundrea, Eta Boeriu și evident, George Buznea ale *Inscripției pe poarta Infernului* cu care se deschide cel de al treilea cînt, criticul încheie: “Dacă aș fi editor, mi-aș face un titlu de

glorie din a-l publica pe George Buznea”.

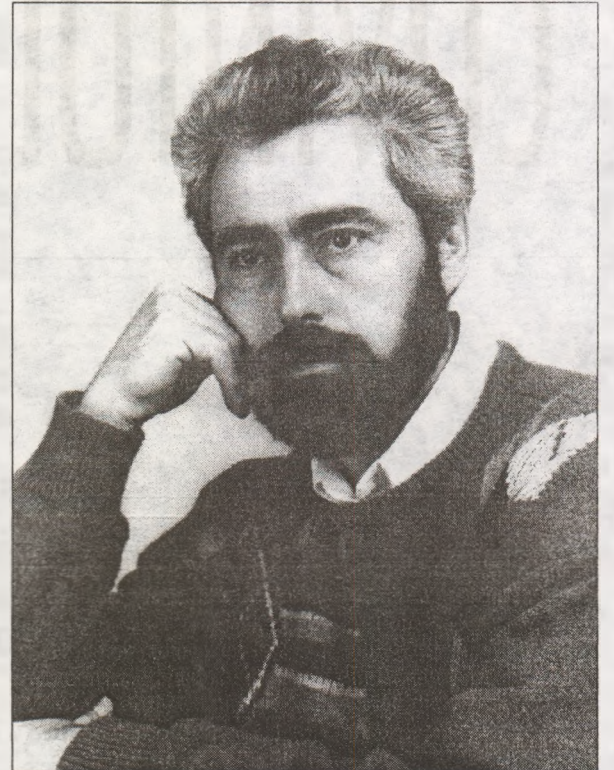
Deși editorul potrivit nu s-a găsit prea devreme, totuși traducerea lui Buznea continua să fie apreciată pozitiv în manuscrise și de alți specialişti. Astfel, cu ocazia comemorării a 650 de ani de la moartea lui Dante Alighieri, în cadrul sărbătorilor UNESCO din 1971, scriitorul Edgar Papu nota: “Am examinat prin sondaj și am comparat cu alte traduceri românești, versiunea lui Dante, datorată lui George Buznea. Traducătorul are toate resursele pentru a realiza cea mai frumoasă traducere a *Divinei Comedii* din cîte le avem pînă acum. Prin posibilitățile de care dă dovadă, interpretarea sa se arată net superioară și aceea a lui Cosbuc și a Etei Boeriu.

Ne referim anume la frumusețea muzicală plină de naturalețe a versiunii lui George Buznea, față de o asemenea interpretare. Aceea a lui Cosbuc ne pare aspră și chinuță, iar aceea a Etei Boeriu, presărată de prea multe elemente căutate, ajungînd uneori la un manierism lingvistic”.

După mai multe travallii editoriale și tergiversări, Editura “Univers” va publica *Infernul* în anul 1975 iar *Purgatoriul* va apărea post-mortem, în anul 1978. Dacă istoria literaturii române și, îndeosebi istoria culturii noastre naționale va trebui să rețină și numele poetului-traducător George Buznea, aceasta se va datoră în primul rînd traducerii *Divinei Comedii*, cu toate că timpul nu i-a permis să traducă și cea de a treia parte, *Paradisul*. Dintre multi traducători ai acestei capodopere, printre care amintim și pe Aron Densuseanu, Nicu Gane, Maria Kitu, Nicolae Buzdugan, Giuseppe Cifarelli, Ion A. Tundrea și Alexandru Marcu, George Buznea este cel mai apropiat de original. “Traducerea lui (...) impresionant fapt de cultură românească, - cum o numeste Alexandru Balaci - demonstrează o cunoaștere profundă a poemului dantesc, precum și o mare străduință de a reda în limba română imensa încărcătură de frumusețe a textului original. Traducerea lui poate să fie considerată drept cea mai «liberă» dintre toate remarcabilele tălmăciri anterioare”. Traducerea capodoperei dantesti a incitat și pe alți critici literari să-și aducă prinoul lor de recunoștință poetului-traducător, printre care amintim și pe Serban Cioculescu, Dan Grigorescu, Dragoș Vrînceanu, Mariano Baffi și alții.

Ca o încoronare a activității sale literare, în chiar anul morții, George Buznea a fost primit membru titular al Uniunii Scriitorilor, dar satisfacția i-a fost de scurtă durată. La 13 septembrie 1976, acesta se stinge din viață, lăsînd edificiul dantesc neterminat, el “cel căruia geniul i-a îndrumat modestia și hărnicia să aducă *divină* laudă limbii Române prin traducerea *Infernului* și *Purgatoriului*” - așa cum se arată în *Adenda* din *Purgatoriu*. A fost înmormîntat la biserica Bălăneanu în București.

Între timp, un grup de prieteni bucureșteni au adus la Vetrișoia o placă comemorativă cu chipul poetului în basorelief executat de sculptorul I. Leorda, avînd următorul text: “POETULUI/George Buznea/ Elev (1911-1916) și fiu ales al acestui sat, pildă pentru generațiile prezente și viitoare/ 23.IV.1903-13.IX.1976/. Tara mea iubită - maica mea străveche/ Și de bătrînețe - pururea scutită/ Pentru mine-n lume, tu nu ai pereche/ De cînd în cătușe - nu mai pîngi cernită./ Din partea colegilor, prietenilor și admiratorilor săi”. Datorită inerteiei conducerii școlii căreia îi era dedicată această placă, familia a luat-o și a montat-o pe peretele casei în care s-a născut poetul. Casa este refăcută din temelii, cu planșată de viță de vie în față, ceea ce-i conferă un minunat loc de reculegere poetică pentru ocazionali vizitatori. Și dacă la școală nu este încă o placă comemorativă, totuși conducerea actuală ar putea face demersurile necesare ca instituția să poarte numele ilustrului “elev și fiu ales al acestui sat”.

GHENADIE JALBĂ - ample străluciri de smalt

Pe simezele Muzeului Literaturii Române din Iași s-a organizat, recent, o amplă expoziție de pictură aparținînd plasticianului Ghenadie Jalbă din Chișinău. De la prima vedere, pictorul basarabean se remarcă a fi un nostalgic, un narator al locurilor natale. Universul său pictural este în primul rînd, peisajul rural acoperit cu “livezi și vii” brăzdat de dealuri molcome printre care serpuiesc mici pîraie argintii. El este atras de acele locuri cu vegetație abundentă, plină de culoare, de sevă, de parfum. Nu-l lasă indiferent nici impunătoarele construcții din marile urbe și nici căsuțele tupilate din satele dintre coline. Acestea din urmă, amintind de Bojdeuca lui Creangă, ca și *Plopii fără soț*, cu rezonanță eminesciană, sînt prezente în galeria peisagistică a încă tînărului artist.

“Nud pe fundal roșu”

Portretele lui Ghenadie..., cum îi place lui să semneze uneori, sînt simple și clare în totalitatea lor, cu ușoare încercări de vibrație în detaliu. Omul este figurat în opera sa sub cele mai diferite impostaze, vîrste și trăiri interioare. De la inocentele capete de copii și pînă la compozițiile cu bătrînii satului, parcă adunați într-un ritual sacru, și mergînd mai departe la acel *Iisus crucificat*, realizat într-o viziune originală, suspendat între cer și pămînt, într-un spațiu numai de el cunoscut, ne îndreptătesc să vedem în pictorul Ghenadie Jalbă un subtil cercetător al universului uman, un artist ajuns la maturitatea creatoare. Utilizînd culori vii și puternice, intens prelucrate și bine filtrate, aplicate pe pînză în pete ample, cu străluciri de smalt, artistul construiește formele prin culoare și le distribuie în spații largi prin modulații de tonuri calde și reci.

Dorind să se apropie tot mai mult de arta românească, acesta nu a pierdut nici un prilej de a expune în țară. Prezent la prima expoziție a tinerilor artiști basarabeni din mai '90 de la sala “Victoria” din Iași, apoi la toate edițiile Saloanelor Moldovei de la Bacău și chiar la două tabere de pictură organizate la Iași și Tescani, treptat, urmele școlii moscovite se șterg de la un tablou la altul, de la o expoziție la alta, adăugînd mereu noi valente tehnice și spirituale la personalitatea sa artistică.

Pagină realizată de Victor MACARIE

AUTORI: COPIIII!

Lumea ca metaforă și culoare - ediția a XXII-a

Osîndire

Te ridici din tăcere,
Structură Fragmentată,
Și îngenunchezi pe lumină.

Unde e vîntul?
M-ai întrebă privind
petele de cerneală de pe podea
și am simțit asta
ca pe o osîndire.

Juruire

Sfîrșitul e ca o sărutare pe frunte
Calm se apleacă destinul umbrindu-ti ochii
și își face loc strecurîndu-se
prin pielea întinsă a timpurilor
Sărutul rămîne pe frunte ca un legămînt
iar cadavrul descompus privește mirat
umbra destinului care se îndepărtează.

Andreea-Luciana DUMITRIU

Gînduri

Cînd nu mai are pe cine
părăsi,
Omul se leapădă de
Dumnezeu

Versul scurs din condei -
un univers de tus
pe coala albă a nemuririi

gîndul,
prietenu nesîngerat de
abisul trădării

viata,
taină a morții;
moartea,
mister al vieții;

și necuprinsul gîndului...

Viața,
miere cu gust de pelin

din floarea ruptă
a curs sînge:
își pierduse fluturile

existență -
mă cert cu furnicile pen-
tru un fir de zahăr

nemurirea mi-a hărăzit
aripi de pîine -

la botezul existenței
mi se face foame

cînd foc voi deveni,
voi reuși să ating Soarele

Victor Adrian
MARGHIDAN

Ochi de pisică

Orașul păra un furnicar. La ora aceea a după-amiezii, cen-
trul era groaznic de aglomerat: cucoane ducînd sacose ce
afirmă greu, domni grăbiți, uitîndu-se nervosi la ceas, grupuri
interminabile de tineri, eliberați de povara scolii, căscînd ochii
prin vitrine, mușcînd cu ardoare din covrigii sărați.

Ciucuri-ciucuri, erau adunați cu mic, cu mare în stații la
autobuz sau la tramvai. Așteptau minute, ceasuri, încît aveai
impresia la un moment dat că au înțepenit acolo, li s-au lipit
tălpile de betonul mort. Fetele lor expunau o lehamite
îndîrjită. Erau ca niște statui abandonate de artist, condamnate
la nesimțire. Ar fi putut fi capodopere dar au sfîrșit prin a fi
exponenți ai unei minți barbare și a unor mîini sîngace.

Rareori se întîmpla ca unul să facă imprudenta să urce
alături de soferul de taxi care își încheia imediat ziaful sau își
stingea cu ciudă țigara. Evadatul era devorat de privirile celor-
lalt, trădați.

De acolo, de sus, toți păreau afit de... mici. Puncte col-
orate, mereu în mișcare. Într-o mișcare haotică, imprevizibilă,
ca și cum ai fi privit la microscop ceva necunoscut, în interi-
orul căruia ai descoperi mii de monștri mititei. Tu îi examinezi
în voie, expui teorii și ei nu știu nimic. Se mișcă mai departe.
Nu știu nimic.

"Ei sînt jos și eu sînt sus. Habar nu au".

Vîntul i se juca în plețele blonde. Ochii verzi de felină
priveau în jos goliți. Simțea vîrfurile degetului mare de la picior
atingînd marginea balustradei. un simplu gest ar fi fost de-
ajuns. Nu i-ar mai văzut. De-abia atunci ar fi văzut-o ei pe ea.

Corpul pierzîndu-și echilibrul, grăbindu-se în jos și
întîlnind cu o bufnitură înabusită asfaltul. Ar fi tipat? Nu. În
nici un caz. Nu ar fi scos nici un sunet. Totul trebuia executat
într-o tăcere perfectă.

Lumea s-ar fi oprit în loc. Apoi urlete de groază. S-ar fi
îngrămădit toți să vadă accidentul. le si vedea fetele strîmbate
de oroarea trupului zdrobit, pielea devenindu-le ca de găină.

Apoi un glas ar fi strigat: "O salvable! Chemati repede
o salvable!" Sirenele mașini depolite s-ar fi auzit deja. Oameni
în uniforme albastre făcîndu-și loc prin multime. Constatarea
morții. Targa. Identificarea. Anunțarea familiei. Durerea.
Stupefacția tuturor cunoscuților.

- Ai auzit de fata lui Pricop? S-a sinucis.

- Dumnezeule! Cînd?

- Alaltăieri. N-ai citit în Monitorul?

- Nu. Săraca! Cîți ani avea?

- Doar șaptesprezece. Împliniți acum o lună.

- Dar de ce, dragă? Probleme sentimentale, cu părintii?

- Cică nu. Totul părea bine. Nimeni nu știe de ce.

Păi cum erau ei să știe? Știau ei ceva vreodată?

S-ar fi multumit cu: "Iresponsabili adolescenții ăștia.
Niciodată nu se gîndesc la consecințe. Numai la prostii le stă
capul. Muncești pentru ei, te sacrifici și uite ce sînt în stare să-
ți facă!"

Teribilism, nebulie, iresponsabilitate. Mereu aceleași
cuvinte, care te fac să-ți iei cîmpii!

S-ar fi discutat despre această extravagantă o săptămînă,
apoi lucrurile ar fi revenit la normal. Incidentul s-ar fi sters
complet din memoria lor. Pentru că așa era cel mai conve-
nabil. Nu și-ar fi irosit nici energiile și nici timpul. Totul era
aît de simplu. Doar ea avea să fie liberă. Soarele îi lumină
irișii de jad. Pentru o clipă fu numai al ei. Vîntul îi dădu o
ultimă sărutare. Își privi din nou tenișii. Simți degetul mare de
la picior atingînd balustrada. Brațele inerte, se ridicară, dorind
cerul. Se înălță pe vîrfuri, Aerul o primi toată, zîmbi trist și...

- Miau!

Degetele încordate abia, abia o mai susțineau. Mușchii
picioarelor tremurau.

- Miau!

Cu un gest scurt căzu pe spate. Se lovi la cap. Durerea o
făcu să-și muște limba. Pentru o clipă îi paraliză tot corpul.

- Miau!

Da. Chiar auzise un "miau". Dar de unde? Cu un efort se
sprijini în coate, se ridică în genunchi și, cu o oarecare nesig-
uranță, reuși să se scoale. Parcă venise dinspre usă.
Clătîndu-se puțin făcu pași. Cu greu ajunse la usa de fier.
Gîfii. Se uită în dreapta și în stînga, așteptînd un semn.

- Miau!

Da. Din dreapta. Dădu colțul, ajunse în spate. Într-o cutie
de carton, trei ghemotoace de blăniță neagră cu trei perechi de
ochi verzi o țintuiră. Mustățile li se zîbrilă și își întinseră
lăbuțele rugătoare.

Erau afit de frumoși! Dar păreau înfometati. Cine în aban-
donase.

Cu gingășie, luă pisoi în brațe. Erau afit de mici și de vul-
nerabili. Ar fi încăput numai bine în coșul de paie de acasă. Ba
mai avea și păturica albastră de cînd era mică. Doar nu avea
să-l lase acolo! Sandvișul și-l uitase pe masă și nici iaurtul nu
și-l băuse. Trebuia deci să se grăbească pînă nu mureau pisoi
de foame. Își vedea jucîndu-se cu ursuleții de pluș pe cana-
peaua din sufragerie sau pe fotoliul din camera ei.

Coborî cele zece trepte, sîrînd două câte două. Începuse
deja să se gîndească la un nume pentru fiecare. Bineînțeles că
aveau nevoie și de fundiță. Parcă mai erau, rătăcite printr-un
sertar, niște bucăți de panglică. Oare i-ar fi ajuns?

Mărioara BACIU

(continuare în pag. 11)

Alexandru Marius Darie, Botoșani

Arca lui Noe

Astăzi se împlinesc patru ani de la moartea lui Faust. The end, my only friend,
the end... Jim Morrison era o curvă de lux.
Lua cocaină și scria. Seria despre el. Atunci
era bine în lume, Iisus era salvarea și
moartea. Cineva trebuia să sosească de
departe și să plece. Nu a mai plecat. A venit
în ziua aceea de vară și a deschis ușile noului
bar. A intrat în sufletul orașelor și le-a
pirjolit. Faust gema înbaie. Băuse whisky cu
vodcă și acum vomă. Era numit omulvomă.
Faust nu avea vîrstă. Trebuia să moară de
mult timp. Pogorâr-te, Moise striga
Faulkner.

- Voi ce faceți? întrebă Moise.

- Bem și ne pisăm, ce dracu crezi că
facem. Ia-l pe Faust și du-l în pat.

Dostoievski e băiat bun. I-a pus o sticlă-
n mînă lui Moise și l-a dus la culcare pe
Faust. Pe hol se trezi și începu să urle:

- Sînt treaz, ce p... mă-tii!

Dosto l-a lăsat în plata Domnului și s-a
întors. Străinul venit de departe făcea minuni.
Lua bricheta și o făcea să danseze, ghicea
viitorul în palmă și te făcea să uiti. Uitarea e
pentru oameni. Omul merită să uite. Pe dracu'
dacă n-am dreptate. Stau aici și îi privesc.
Niște animale grase. Nu pot să schimb
lumea. Lumea nu se schimbă. Toti stăteau în
cerc și fumau. Tu esti disperarea, tu esti
tăcerea, tu mutenia, tu moartea, tu dumnezeu.

Ochii se opreau peste filele albe ale jurn-
alului. Era jurnalul lui Iisus și-al copiilor
săi. Scriem cu ei o erezie. Oare Toma este
viu? Toma merită să fie ars pe rug. În evul
mediu vrăjtoarele erau tăiate și erau prăjite.
Le mînceau regii și preoții. Apoi nimeni nu
mai făcea vrăji. Jurnalul era a cincea
evanghelie. Mîna lui Iisus era acolo. Se
vedea.

Azi sînt patru ani de la moartea lui Faust.
Patru este o cifră. Înteleptul mi-a spus să fiu
atent la cifrele lumii. Cabala a fost scrisă din
cifre, Dao e o cifră. Faust a murit în somn.
Lumea nu s-a clintit. Sînt patru ani de la

moartea sa și, fără să privim înapoi, putem
vedea că nimic nu e rău. Răul a murit odată
cu Faust. Și binele. Supraomul se va sinucide.
Ce rost mai ai în lume? Thomas a Kempis te
vede călător și fericit. Iisus era orb.

Jurnalul trebuie părăsit. Orașul e același.
Acum e ora zece și Tom spăla pe jos. Locuia
într-un bloc cu zece etaje pe strada
Săgetătorilor la numărul șase. Se spune că
șase e cifra lui Belzebut. Zece minus șase
egal patru. Sînt patru ani de la moartea lui
Faust. Tom nu l-a cunoscut. Nici nu trebuia.
Tom e un amărit de chelner la Berbecu'. A
făcut școala în Mimiu, lîngă atelierul țiga-
nului Robu. A învățat să numere biștarii
dintr-o privire, să cîntărească drogurile în
mînă. A fugit în America în anii '70 și s-a
întors să-și vadă fratele mort într-o încăie-
rare acum un an. Aici a cheltuit banii și s-a
apucat de muncă. Munca de jos, de rahat îi
băgase pe tot în origini și muncea.

În bar intră un străin. Avea fața plină de
riduri, nasu acvilin și ochii sticloși. Era beat.
Tom îl puse pe un scaun și îl scotoci de
bani. Nimic.

- Ieși dracu' afară, că te turtesc de pereti,
r-ati ai dracu de betivi!

Străinul se ridică.
- Nu stii ce pierzi. Esti un rahat. Ai
sufletul mare, dar zidurile lui sînt groase. Eu
sînt șobolanul.

Se așeză la loc. Stia că Tom îl va
recunoaște. Vremuri de betie, de plîns...
We are the rolling stones. Lume de lume,
viață de vis, femei și bani, droguri și som-
nifere, frig și cald, rege și cersetor, o viață.
Trecută... Tom căzu pe un scaun. El este
șobolanul, bătrînul cîrmaci care trăgea să
moară. Măreată corabia, meșter cîrmaciul.
"Te iau din mine să te nase", gîndi Tom.
Șobolanul nu murise, Arca trăia.

- Unde vei pleca acum? întrebă Tom.

- Nu mai plec. Am venit să te văd și să
trec în corpul tău. Arca a murit, la fel și
ceilalți. Erau bătrîni. Nu l-au mai așteptat pe
Iisus. Nu mai trebuia.

Șobolanul începu să plîngă.

- Lasă-mă să trec în tine, zise, trebuie să
rămîi singur afară și plin înlăuntru.

Constantin VICĂ

(continuare în pag. 11)

Timpul trecut

Singele curge în rîuri,
Peste obraji-mi umezi.
Mă privesc
În a doua oglindă paralelă
Cu mine:
Trebuie să mi se ia ceva,
Ce, rupt din întregul meu
Devine praf ce ascunde în el timpul,
Ce, odată trecut peste mine
S-a înscris în cartea
Contopită din foc și trecut.
Acum însuși timpul
Este trecut.

Alexandra MANTA

Raluca Lupuca, Iasi

Cenușa dorinței

O lume întreagă arde! Cum poți spune că totul este bine? Sufletele voastre ard, zi de zi, încet și sigur: vă așteaptă un sfârșit lent precedat de o agonie lungă. În flăcările mistuitoare ale acestei lumi ard suflete de copil, ard plante și animale, ard părinții și bunicii împreună, dispar efectiv în volbură unei simple zile în care oamenii se năstulesc asemeni clipelor.

Ce rămîne însă în urma focului? Un fel de praf fin, resturile a ceea ce a rămas dintr-o lume întreagă. Voi nu îndrăzniți a cugeta asupra acestui fapt! Însă cineva tot va trebui să vă trezească la realitate. O realitate usturătoare, ca un pumn de praf aruncat în ochii tăi. Dar trebuie să o înfrunți!

Cum te-ai simți dacă ar trebui să urci pe un munte avînd cenușa mamei tale în mînă? Ce-ar simți firea ta atunci cînd tot ceea ce a rămas din ea va fi împrăștiat și dus de vînt, departe, în locuri necunoscute, printre suflete haine și josnice? Ai simți și tu oare singurătatea ei? Cutreierînd împreună cu ea locuri amarnice și văzînd oameni chinuți pînă în ultima clipă a vieții lor, ai încerca să faci ceva măcar pentru un singur om din multime pentru a-i da și lui o clipă de fericire? Ai face tu oare asta pentru un necunoscut aparent josnic?

Gîndeste-te înainte să dai răspunsul. Dacă nu, nici pentru mama ta, fii sigur că nu ești sigur. Te asigur însă că mai mult de jumătate din omenirea Ghăștilui îți ar urma exemplul. Ar fi oare corect? În schimb dacă răspunsul tău este da, nu te baza pe asta. Încearcă prin eforturi proprii să fii la înălțimea anunțor cerînte. Fii atent însă ca răspunsul tău să nu fie următorul: "Data viitoare". Aceste cuvinte pot fi motto-ul întregii omeniri. Și-ar conveni ca cineva să-ți spună: "Data viitoare?" și să fii amînat mereu, mereu, ca și cum n-ai exista?

Cum ar fi ca cenușa dorinței tale de a ajuta pe cineva să se spulbere în vînt ca și cum nici nu ar fi fost, iar tu să intri din nou în multime, fiind aproape un nimeni, dar cel mai rău, fiind caracterizat drept un netrebnic? Ți-ar conveni să fii una din multele persoane, aflate în această situație? Nu! Fii sigur de asta!

Poate pe parcurs, fiind puțin mai critică, am supărat pe cineva. Ar trebui însă să înțeleagă faptul că a ajuta nu este pentru a primi o răsplată. Ci este pentru tine! Nu trebuie să ai calități superioare pentru a săvîrși aceasta, ci trebuie să fii om! Dorințele materiale cum ar fi haine, lucruri etc., nu este ceea ce contează acum! Cenușa care îți va întuneca privirea, nu a rămas de la aceste dorințe ci de la dorința de a avea oarecum un suflet uman!

Ființe cu trup omenesc, credeți-mă! Purtați-vă în așa fel, încît să fii demni de a vă numi oameni!

Alma OLARIU

Elena Diaconu

Cursa șotronului

Pietricea din pătratul șotronului a sărit furioasă în fruntea mea tocmai cînd începusem să joc.

Dar pătratul de nisip s-a supărat. Pătratul de nisip și-a ridicat umbra ca un scut lîngă mine.

Alexandra MOISA

Adelina Boros, Iasi

Fial și bufonii

Se-aduna-n pocal isihastia-n toamna
Din eger de straguri fiinta-n Graal
În nane-adunabînd ca și cuiele-n rană
S-ar atînga de singe un vin sculptural.
Purtati la apă bufonii; (ce-nseamnă
Marotel să-nîngă în miez de opal)
În dans deslătați pe fii il îndeamnă
Să spulbere marea-n amurg ce-a călcat.
Așa au crezut că a merge pe apă
E ca aluzia de pînă dospit
Fringîndu-se-n mîna ce cîntă la harpă:
Un simplu hașut, sub picioare horl.
Ci fial, ca unul ce moartea din frie
Demult a știut s-o ascunda-n Iordan
Din mîna le-a-nîns o farîm' de tîmîie
Să guste din focul gurii lui Ioan
Bufonii atunci s-au plecat pînă-n prag
Cîntînd să ghicească în fiu ce-i eresul
Toti trei se vor prinde de-acum în sirag
Pe mare-n amurg dezvelind intelesul.

Honorius MICU

"Cocteil" ... de fițuici

... Era una din zilele strălucitoare ale sfîrșitului de mai. Se apropiau ultimele, dar cele mai grele zile ale școlii, acele zile cu miros de cerneală, înnegrite de tiparul manualelor pe care trudeau tocilarii, pe care elevii isteți le citeau ca pe lecturi și pe care cei leneși se străduiau să le "uite" acasă. Pentru elevii ciclului gimnazial erau săptămînilor tezelor și lucrărilor de control...

O elevă din a treia categorie, fiica unor părinți cu dare de mînă, a hotărît să încerce să "facă rost" de o notă bună la teze și lucrări. De două săptămîni nu își mai cumpărase pachetul pentru școală și a reușit să economisească o sumă mare de bani...

... În week-end, în loc să meargă afară, la joacă, Alexandra, căci așa o chema, se îndreptă hotărîtă către ieșuinta celei mai bune eleve din clasa ei. Avea "planuri mari". Intrînd în blocul coligei sale, își spuse: "Dacă îi dau atîția bani, îmi va face o fițuică și pentru educație fizică!" Acesta era de fapt, "planul" ei...

Părul negru îi cădea în bucle fine pe umeri, iar razele soarelui îi împodobeau cu mii de străluciri. Lumina bucuriei îi umplea ochii negri și pătrunzători, fata îi înflorea, albă, într-un zîmbet de învingător... Apăsă pe butonul soneriei, usa se deschide și de după ea apărură capul frumos al coligei sale Ramona, cu părul prins în coadă pe spate.

Cine-i?
- Eu!... Nu mă vezi? răspuse zîbind Alexandra.

- Alex, cu ce ocazie pe la mine? întrebă surprinsă Ramona.

- Am o "afacere" pentru tine. Da? să juri că nu spui la nimeni, îi răspuse Alex, făcînd cu ochiul.

- Bine, jur... Dar spune ce este?
- Uite!.. îi vrei înnebuna Alexandra, scotînd banii din buzunar.

- Pentru mine?
- Da, dar cu o condiție...

-?...
- Să-mi faci copie pentru toate tezele și lucrările. Ce zici, prieteni?

- Sta să mă gîndesc...
Ea aît de greu să alcăgă!... Ramona se gîndea: "Dar dacă mă prinde cineva? Ei, și ce? Nu pot să scap de pînă la atîția bani!"

- Primesc... zise ea în cele din urmă.
- Bine. Cînd sînt gata?
- Pozițione e bine?

- Bine. Pa, Ramona!
- Pa, Alex!...

... Usa se închise. Alexandra cobora scările cu zîmbetul pe buze și cu obrajii încinși de bucuria victoriei.

... A treia zi, Alexandra se duse la Ramona să-și ia fițuicile...

... Și ieși din bloc cu un caiet "misterios"...

Dar, după o duminică de joacă pentru Alexandra și de învățat pentru Ramona, veni luna, cea mai grea zi de școală...

Alexandra păsea pe trotuarul înroșit de purpura răsăritului cu pași șovăitori și rari. Avea fruntea îngîndurată și obrajii roșii ca singele. Părul i se revărsa pe spate negru, lung... De după colț se ivi școala, zid cenușiu ce avea să-i înghită surisul din plețe și din adîncul ochilor negri...

Intra în clasă. Prima oră avea istoria. Veni și profesoara, spuse un monoton "Bună dimineața!" și scrise cu litere ca niște zîmbete răstîgnite pe tabla neagră cuvintele care, pentru elevi, aduc fiori în inimă și lacrimi în ochi: "Lucra de control". Apoi scrise subiectul: "Descrieți lupta dacilor cu romanii".

Alexandra scoase fițuicile, le puse pe genunchi și începu să copieze. Dar - ghinion! - doamna profesoară se plimba pe lîngă banca ei

și o urmărea, și băgă fițuica în bancă, și iar o scoase, și iar o băgă...

... După o săptămînă de așteptare încordată, cînd trecuse perioada tezelor și elevii erau puși pe glume, doamna profesoară le dadu lucrările corectate. După ce fiecare și-a primit lucrarea și s-a bucurat de nota primită, profesoara o rugă pe Ramona să citească lucrarea Alexandrei.

Roșindu-se ca doi trandafiri, fetele se priveau speriate. Ramona începu:

"Teză paper Nr. 2.(3) Descrieți lupta dacilor cu romanii.

Dracii s-au luptat cu Dobrogea era sece-toasă, dar o ploaie năprasnică a venit să spele predicatul. El răspunde la întrebările: "Do you speak English?" "25x7#?"

Vocea Ramonei era întreruptă de hohotele de rîs ale clasei, iar Alexandra se rosise toată și se întreba: "De ce-or fi rîzînd astia? Doar am copiat din fițuicile făcute de cea mai bună elevă din clasă. E imposibil să fi greșit!"

Ramona continuă, rîzînd înabusit:

"După care, în anul 1432, Alexandru cel Bun s-a stîns din "Drag mi-e jocul românesc", but I love pudding (dar îmi place budinca). El l-a ajutat pe regele Poloniei în lupta cu cavalerii c-o năframă-n vîrf de băț."

Rîsetele clasei o întrerupseră iar pe Ramona, care se gîndi: "Cînd am scris eu așa ceva? Sigur o fi încercat fițuicile Alexandra! Ufff!" Și apoi citi mai departe, sfîmînd rîsul clasei:

"Totuși, dacii au luptat vitejește, conduși de Hidrocentrala Vidraru, de pe complement circumstanțial de loc exprimat prin x R2 la persoana 1504, cînd a murit Ștefan cel Moale, care a zidit mănăstirea Westminster Abbey."

Văzînd că elevii nu mai încetează din rîs, Alexandra se nedumeri. Apoi se gîndi: "Dar dacă Ramona m-a păcălit? Dacă a făcut ceva greșit ca să-mi bată joc de mine? Uff, ce-i fac!..." Dar colega sa continuă:

"După o luptă aprigă, romanii au cucerit cetatea atribuit exprimat prin substantiv comun, genul 1917, cînd la Mărășesti soldatii români au luptat vitejește și au spus: "Hello, Mary, let's play!" și așa a fost."

Atmosfera se încinsese și parecă nu mai încăpeau atîtea rîsete într-o clasă așa de mică. Dar Ramona nu se opri.

"Romanii au îngemeiat primele orase din Ozana cea frumos curgătoare și limpede ca cristalul: Apullum, subiectul și predicatul."

... Căldura era insuportabilă și rîsul era parecă obositor. Parecă și soarele fidea cu mîile lui de raze. Și cuvintele Ramonei răsunaau vesele:

"De-a lungul stăpînirii romane, popoarele rice and chicken s-au contopit, formînd un singur popor, poporul român, cu o singură limbă, metoda figurativă."

Începu să rîdă și doamna profesoară, auzind ultima parte a lucrării:

"Pentru a avea controlul asupra Transilvaniei, regii unguri au aplicat regula de trei simplă.

Și așa, voievodul Țării Românești Basarab I, l-a învins pe regele Ungariei, Carol Robert Delavranca."

... Și după ce clasa s-a liniștit din rîs, doamna profesoară îi rugă pe copii să hotărască nota Alexandrei. Toți copiii fură de părere ca ea să ia o notă mică. Dar un băiat, cel mai glumet din clasă, a spus:

- Doamnă profesoară, o lucrare așa de încîlcită ca a Alexandrei merită nota 1. 2345678910.

Și toți copiii au fost de acord cu el, așa ca Alexandra a rămas cu aceea notă încîlcită pe care s-o țină minte toată viața...

Laura CERNAT

Ochi de pisică

(urmare din pag. 1)

Ieși ca o vijelie din clădire. Ochi îi scilpeau, iar un surîs fericit îi înșenina chipul. Nu mai avea răbdare să aștepte vreun mijloc de transport. Porni cu toată viteza prin centru. Soarele lumină mai tare. Nu mai vedea și nu mai auzea nimic. Își venea să strige lumii bucuria ei. Se grăbea într-atît încît, fără să-și dea seama, începu să topăie, să sară într-un picior, într-un elan nebun. Zimbea fetelor mirate ce o priveau curioși. Izbucnea în hohote de rîs la mutrele caraghioase ce o studiau. Nu știau nimic nici de data asta.

Poate le va spune și lor într-o zi. Cine știe? Își strînsese pisoi mai tare la piept. Ajunse deja la ultima intersecție. Nu-și mai aducea aminte ce culoare avea panglica. Roșie sau roz?

De unde, un claxon o urmări insistent. Se apropia tot mai tare și tipa de nebun. Se întoarse și văzu fața congestionată a șoferului și ochii măriți de groază. Își afundă mîinile în blana pufoasă a pisoiilor. Simți sub degetul mare de la picior colțul unei pietre. Fete hidoase o priveau, într-un gest de neputință.

Sirena salvării suna exasperant. Bărbați în uniforme albastre își făcură apariția. Vorbeau, întrebau, luau notițe. Oamenii se opreau, priveau, își acopereau ochii și treceau mai departe, îngreunați de sacose, grăbindu-se spre casă. Printre picioarele lor se strecurau în tăcere trei pui de pisică de culoarea tăciunelui. Se făcură nevăzuți.

De acolo, de sus, două boabe de jad contemplau nemiscate. Mustățile de-abia i se mișcară. Lăbuțele tărcate i se sprijineau pe balustrada de beton, iar coada i se legăna în vînt.

Nemulțumită, întoarse capul și cu pași ușori se îndreptă spre usă. Imaginea unui sandwich și a unui iaurt pe o masă de bucătărie o făcu să se lîngă pe bot. Era cazul să se grăbească.

Arca lui Noe

(urmare din pag. 1)

Afară ploua. Ploua în lume. Străinul se plimba prin ploaie. Ploaia care spală. Orasul e pustiu. Lumea e prin case. Televizorul schimbă lumea. E filmul de seară. Pe ecran apare Iisus. Zîmbește. Omul rîde. Apocalipsa a trecut. Cu peronul pe partea stîngă. Ușile s-au închis. Urmează stația sfîrșit cu peronul nici-unde. Cei care i-au condus pe morți la cruce sînt rugați să coboare din gropi.

Plouă și cimitirele s-au inundat. Subsoliurile sînt goale. Iisus este un subsol. Acum căută urmele Șobolanului. Șobolanul a luat-o prin galeria de sud și a ieșit la loc. Drumul a fost lung și l-a chinuit. Rana din picior era tare. O simțea și ar fi vrut să și-o scoată.

- Ai un foc?
Șobolanul privi în jur. Nimeni.
- De îl mîinii pe Dumnezeu?

Șobolanul continuă să meargă. Drumul va ieși la dracu' peste dealuri și se va ascunde. După ce l-au ucis pe Tom și a ars tot Berbecu' merita și el o oră de

destindere. Acolo peste dealuri era cald...

Șobolanul se ridică de jos. De cînd sta acolo? Se împiedicase în falerie și căzuse. Tom era lîngă el.

- Ce faci aici, tu ești mort! strigă Șobolanul îngrozit... Ce faci aici?!

Tom nu răspunde. Șobolanul era gras. Trebuia să mai slăbescă.

- Semeni cu Faust! îi spuse. Șobolanul se întoarse.

- Cine e Faust?

Tom închise ochii. Visul nu avea rost. Ce trebuia el să viseze viitorul?

Acum Șobolanul nu există. Viața sa va fi încheisă închelași bar, la Berbecu'. Tom era un felner bătrîn deja. Ar fi vrut să plece înapoi în America. Oceanul era prea mare. La fel și timpul. Undeva visul se va desfășura. Își va da jos casca și va adormi. Moartea va fi a sa. Iisus urca prin galerie. Șobolanul ajunsese în cer. Urcase scările și intrase. Lumea era moartă. Se împlineau patru ani. Faust coborîse din morți. Șobolanul urcase în cer. Ploua aici, era vară. Vara se spală de sînge străzile. Șobolanul obosise și murise. Iisus își deschide jurnalul. Dostoievski și Nietzsche, Rama, Orfeu, Pitagora, Halima și Budha iertau păcatele. Iisus scria. Lumea era moartă.

Iisus scria totul despre el. Se făcea om și Dumnezeu.

Faust intră în laborator. Se așază pe scaun și privea. De acolo va veni trecutul, de dincolo viitorul. Deschise jurnalul lui Iisus și citi. Scoase carnea Șobolanului și rupse din ea.

- Totul este putere. Totul este fericire. Eu sînt regele înțelepciunii!

Închise jurnalul. Aruncă bucată de carne. În laborator se făcu liniște și întineric. Unde e lumină e și noapte. Faust scoase poza lui Tom. Un chelner urît. Șobolanul era puturos. Ceilalți erau inițiați. Lumea era a lor și n-au știut niciodată. Ieri Iisus, azi Faust, mîine Șobolan. Aceeasi oameni care se schimbă. Ploaia inundă casele. Riders on the storm... Jim Morrison are ultimul cuvînt... Jurnalul plutește pe apă, poza lui Tom se scufundă. Faust privește apa care îl înconjoară. Prin ea se va face materie. Poate să urce mai sus, să coboare mai jos. Poate muri, poate să se salveze. Arca este inundată. Dumnezeu nu are puterea. El nu iartă. Faust a murit.

Astăzi se împlinesc patru ani de la moartea sa. O moarte care nu spune nimic. O moarte care nu ascunde nimic. O moarte împitită.

Vis și Realitate

Bunicuțo, draga mea,
pentru tine voi cînta
în casă, pe-un "mic ecran":
eu, nepotul tău, Bogdan...

Dacă n-o să am noroc
îmi voi pune-un cozoroc
și voi face "plicii, plicii, plicii!"
în acvariu cu pești mici...

Bogdan-Ștefan ULMU

Tehno-Logică

(fragment)

Interiorul unui atelier de lăcătușerie. Lîngă cele douăsprezece bancuri, pe care sînt fixate douăsprezece meghine, asteaptă încremenți cei doisprezece Cătălini.

În prim-plan, în mod ciudat, catedra este așezată invers, cu dimensiunea cea mai mare pe verticală și cu locul pentru scaun către copii. Scaunul, și el, stă cu spătarul și cu picioarele orizontale.

În fundul atelierului, lîngă sobă, se zăreste o ușă către care stau atintite toate privirile.

În sfârșit, tăcerea se rupe. Cu o trompetă, Cătălin-Craicnicul intonează de mai multe ori "Tra-la-la-la!", după care strigă din răspuseri: "Atențiune! Atențiune! Profesorul de Tehno-Logică va sosi îndată! The Teacher of Techno-Logic will come! Baba bili bulu! Caca chiri suru! Papa pipi puru!"

Doi Cătălini-Servitori întind repede un covor roșu pînă la catedră, apoi deschid usa, încremenind ca doi puji de o parte și de alta a ei.

În secunda următoare intră Profesorul. Profesorul de Logică tehnică. O logică aparte, unică, a unui om unic. Cătălinii știu foarte bine, chiar din gura lui - căci nu pierde nici o ocazie să le spună - că din tot județul, din toată țara, el e singurul care! De aceea, Cătălinii nici nu se miră cînd îl văd păsind mar eși maret pe covorul roșu. Sau cînd văd atîrnate de mureta lui Decoratia "Pinza și Fierăstraul de Aur" și Ordinul "Polizor". Amîndouă de smarald!

Desi păsește rar și apăsător, lăsîndu-se cît mai mult admirat și așteptat, ajunge totuși la catedră. Își pleacă privirea și o vede așezată așa, invers. Nu știe ce să creadă. Nu știe ce să facă. Trebuie să se gîndească. Doar e profesor de Logică! Dar ce să se gîndească îi trebuie timp. Da! a găsit! Răcnește cît poate:

- De ce nu eliberăm, caile de acces? De ce nu sîntem la bancurile voastre? V-am aruncat cu vin și-n engleză, și-n serbian, și-n sanscrită veche! Chiar și-n română!

Cătălinii, în cor: "Vă rugăm frumos să mă ierți!"

Profesorul: "Nu așa, nătărăule! Vă rugăm frumos să ne ierți! Repetați!"

Cătălinii, în cor: "Nu așa, nătărăule! Vă rugăm frumos să ne ierți! Repetați!"

Profesorul, turbat: "Cum îndrăznesc! Să să repeti! Spuneți după mine: Vă"

Cătălinii: "Vă"

Profesorul: "Ah, simțitor! Vă, cu "V" mare, nu cu "v" mic!"

Cătălinii: "Vă, cu "V" mare, nu cu "v" mic!"

Profesorul: "rugăm cu "r" mic!"

Cătălinii: "rugăm cu "r" mic!"

Profesorul: "să cu "s" mic!"

Cătălinii: "să cu "s" mic!"

Profesorul: "ierți cu "i" mic!"

Cătălinii: "ierți cu "i" mic!"

Profesorul, în sfârșit, e multumit. Avut timp destul să se gîndească la poziția catedrei. În consecință, a luat o hotărîre logică, chiar tehno-logică. Se așază la catedră răsturnată, pe scaunul răsturnat și stă paralel cu podeaua, cu capul către clasă. El e un tip sportiv și e sigur că va rezista în această poziție timp de o oră și jumătate. Mai rău ar fi fost dacă locul pentru scaun ar fi fost de partea cealaltă, către perete. Nu ar fi putut să-i mai vadă pe Cătălini. Sau ar fi trebuit să prelungească dialogul pînă ar fi găsit o altă soluție. Și tare-l mai obosese dialogurile astea! În fine, acum a rezolvat problema, își poate începe lecția.

Profesorul: "Data trecută am învățat despre cum să fie o sculă bine ancorată în mînerul ei și de mîna ei. Cătălin, spune-ne ce trebuie să facem ca scula să fie bine ancorată?"

Cătălin nr. 9 bîlbîie pe litere, fără să înțeleagă nimic din ce spune: "Pentru... ca scula... ancorată... și de... mîna ei".

Profesorul, vădînd o ușoară stare de disconfort: "Bine, mai departe!"

Cătălin nr. 9: "Trebuie... ca... ca..."

Profesorul, vrînd parcă să obțină mai repede răspunsul: "Corect! Bravo! Mai departe!"

Ioana Gavrilită, Iași

Elevul vorbește mai lejer, prinzînd curaj: "scula... să fie bine... lipită... de mîna!"

Profesorul: "Excelent răspuns! Fantastic! Grandios! (urînd din ce în ce mai tare) Gargaia! Giometric! Stai jos, Cătălin nr. 9!"

Profesorul este extaziat, dar și puțin extenuat. Probabil, poziția. Între timp, îi vine o idee. Poate dacă s-ar mai usura, ar putea să se țină mai bine de scaun, să-și mențină pînă la capăt orizontalitatea. De aceea, își pune alături, pe podea, ochelarii, batista, catalogul, fierăstraul, pinzele, "alatul", "otelul", "otii", "canelulile", peruca și barba. Parcă e ceva mai bine. Își poate continua lecția: "Deci, astăzi vom continua educația voastră tehno-logică și vă voi învăța..."

Înfiorați de gîndul de a-și continua educația tehno-logică și de a învăța, cei doisprezece Cătălini oftează din toate din toate puterile, stimînd un ușor curent de aer. Catedra își pierde centrul de greutate, se clatină puțin și apoi se prăbusește, prinzîndu-l pe Profesor în locul pentru scaun, ca într-o cursă.

Cei doisprezece Cătălini țîșnesc, fără nici o ezitare, de la locurile lor și bat catedra în cuie, tînuindu-o de podea.

Profesorul strigă amenințător către elevi, bate cu pumnii, bubuie. Apoi roagă, imploră, plînge, îi curge nasul, se sufoca, le promite că:

Dar Cătălinii sînt de mult în cîrșul din curtea școlii. Unde nu au voie să fie. Dar sînt.

Cătălin ȚILIMPEA

Diana Condăc, Iași

Pericolul de moarte: vecina

Era vară și așa o arșită, încît găinile se așezau prin toate locurile unde găseau un bănuț de umbră și nu s-ar fi dus de acolo, nici în ruptul capului. Cu o mică excepție, însă: dacă veneam eu. Nu știu ce au umflătele astea dar, cînd mă văd, încep să cotodăcească și fug prin ogradă ca alungate de uliu, ba încă mai sar și gardul pe la vecini. Astia vin înjurînd cu gîina în brate și-mi zic că data viitoare mi-o taie. Dar is obisnuita cu vorba asta, pentru e-o știu de cînd eram mică.

Si, cum vă spuneam, era tare cald. Dar cel mai rău lucru era că mă pletiseam îngrozitor. Verii mei m-au lăsat singură. Rar mai vin pe la bunica și cînd îi întreb: "De ce nu mai dați cite o raită pe aici? C-aveți de făcut?" Ei îmi spun: "Ei, acum sîntem mari. Avem treburi serioase". Și-mi aruncă un zîmbet de ăla, viclean, cu coada ochiului. Hmm! Niste încrezuți, îmi spun.

Cum stăteam degeaba, numai ce îmi trece prin gînd: ia să mă uit oleacă prin grădina vecinei din dreapta! Mă sui pe gard și, cînd colo, ce să vezi! Cam la un metru de mine, niste zmeură roșie ca focul. Plesnea de coaptă ce era și deasăăă. Mai multă zmeură decît frunze! Eeccei! Ce n-aș da să am eu dulceturile acelea de frunze! As avea altă poftă de viață cu ele! Măi, îmi spun, da' fraiera mai sînt! Oare nu pot cu să ajung la ele? Chiar așa! Ca să sufăr eu degeaba și să-mi tot arunc ochii peste gard? Am luat, pe dată, o hotărîre clară: pînă după-amiază mîine și eu vreo citeva! Nu prea multe, ca să nu-și dea seama vecină-mea că i-am cotrobăit prin grădină.

Am uitat să vă spun că un sfert din gardul ce străjuia cele două ogrăzi, era cam vechi, însă eu nu am observat acest lucru, așa că, atunci cînd am sărit peste el, putezitura a căzut împreună cu mine, la vecină, în grădină. Pe lîngă trosnitura puternică pe care a provo-

cat-o, am nimerit și în niste urzici pe care nu le văzusem, căci ochii îmi erau atinți numai la zmeură. Norocul meu a fost că vechitura aia de gard, era ușoară a naibii, așa că nu m-a durut cînd mi-a căzut pe ambele picioare. Dar urzicile, bătule-ar focu', iad au făcut cu mine! Nu mi-a mai trebuit nici zmeură, nici nimic. Atît de tare mă ustureau besicile făcute de buruiana aia a păcatului, încît am început să plîng în hohote și m-am gîndit că de asta poate le e frică găinilor de mine, pentru că le gonesc cu betele alea galbene de picioare, prin urzici! Da' martor mi-e Dumnezeu - eu n-am știut ce puteri are buruiana asta pînă acum!

Între timp, nici scumpa mea vecină nu era surdă și a ieșit afară din casă și, cînd m-a văzut, a început să mă blesteme și să mă înjure că i-am rupt gardul și că Dumnezeu o să mă pedepsească. Habar n-am de ce-i părea ei așa de rău după împenia aia de gard secular, căci, de fapt, era și gardul nostru, adică avea și bunica-mea o pagubă în asta, nu? Și numai văd că războinica aia de zgîrie-brînză ia o nuia, cu care știu eu că-și bate cîinele - că normală nu-i și se apropie de mine. Eu atunci, de frică, mai ales de figura ei de criminal din vechime, m-am speriat atît de tare, încît n-am fost în stare să mă ridic și să fug; și-am rămas acolo, ca paralizată. Noroc că, atunci cînt zănateca aia în papuci de pîslă era mai aproape de mine, a venit bunica-mea, căci, desi-i tare de urechi, auzise și ea trosnitura. Doar și mămăița știa că-i lipsește o doagă vecinei! M-a luat repede de mîna și m-a dus în casă, apoi s-a întors la epava gardului și la cealaltă, cu ochelari pe nas, și s-a iscat un scandal între cele două bătrînici, de a ieșit toată ulita, de gura lor. Am uitat cine a stîns pojarul neînțelegerii, dar peste vreo două ore era iarăși limiste. Dar, fie vorba între noi, și bunica a sărit pe urmă, seara, cu gurita la mine și mi-a făcut capul calendar.

A trecut mai demult întîmplarea asta. Acum, cînd mă întîlnesc cu temuta mea vecină la biserică, sau la alimentară, se uită la mine de parcă vrea să mă ucidă din priviri. eu nu-i dau atenție.

* * *
Deschid întîi un ochi; apoi celălalt; apoi ferestrele suflului meu prin care pătrunde, mai întîi nesigur, apoi din ce în ce mai hotărît, o undă transparentă din optimismul unui cîrpiț. În voluptatea dulce a unei egoiste îmbrățișări cu viața, sînt convins că un fragment din Univers îmi aparține de drept. Renasc mereu mai proaspătă, contopindu-mă cu pămîntul, cu soarele și cu celelalte ființe și materializînd instinctul mut de a multumi acestei naturi prin zîmbetul ce încolțește verde, pentru ca apoi să se transforme în rodul dulce, copt și roșu al ispitei.
Deși nu ciocănesc, mi se deschide larg o lume însufletită de iluzii, emoții și speranțe.
Sînt liberă pentru a-mi exterioriza propriul Eu, pentru a-mi striga tărăirile necizelate ale primei iubiri și pentru a musca mereu din mărul roșu, căci sarpele nu va apărea decît pentru a-mi face cu ochiul și pentru a mă arunca și mai adînc în vîltoarea vieții.

Delia FORST

DOMNIȘOAREI POGANY

(lui Brăncuși)

Ochii mari, visînd departe,
Sînt ca două lacrimi sparte;
Malurile-împreunate,
Lîngă tîmplă închinată,
Lumea mea de-a ta desparte.

Numai gînd esti, domnișoară,
Numai pleoape spre-n afară,
Numai cu adînc al lunii
Peste suflul furtunii...

Domnișoara fără trup
Haide, fă-te pui de lup,
Ca de mine să te rup,
Si apoi cerul să-l frîng,
Tot de mine să te plîng!

Cine oare să-ți admire
Nemurirea din privire,
Nesîiala din cioplire?...

Mihaela AGAPE

Roxana Holcov, Iași

NUMAI

Numai degetele mele
niste ferestre îngropate de vii,
numai ele sînt pulberea
repezită-n clavicolă.

Tot mai orb mă adaug,
în derdîdere-mi construiesc
lacrima prin care ai să vii
să mă pierzi.

Numai degetele strîmtoare
pe nesupunerea mea, aproape perfectă,
suferă frigul prin care te legeni,

Numai ele, mîntuindu-se părului tău,
strîmbe de sete, destrăbălate...
Degetele de tocmală,
degetele cotrobăind un imperiu de rosturi.

Mihai SAVA

Cînd i-am spus lui Adrian, vîru-meu, povestea, el s-a dus la fîntîna din fața casei dumșancei mele și, ce-a făcut, ce-a dres, a izbutit să coloreze apa verde ca iarba. Au astupat fîntîna și baba ia apă de la alti vecini, dar cu asta, răzburarea nu s-a terminat. În fiecare vară, de atunci, vîru-meu sare în grădina cu pricina și-i culege zgîrcitei toată zmeura, apoi dă o raită și pe la găini, colorînd ouăle din cuibare.

Baba i-a spus bunică-mi, cu care s-a împăcat între timp, că dă acatiste la biserică pentru pedepsirea dusmanilor.

Drept să vă spun, mie mi-e frică totuși de vecina asta, pentru că odată și odată, cu siguranță se va răzbuna cu-adevăratalea.

Alexandra CONUT

PASĂRE I

Se zbat suspine lungi în piept,
Iar ochii tăi, frunzare ce pîrzuiesc a toamnă,
Nistăpînd pămîntul mă plimb și te aștept,
Prea singură și-nfrigorată doamnă.

Căci nu mă-ncîntă pîru-ți cum mă-ncînta pe
vremuri,
Înnebunit, salcîmii au prins să plîngă floare
Ca la cuvîntul tău, cînd genele le tremur
Toti caii hergheliei să-ți moară la picioare.

Boncăluind, privirea să biciuie sfîrșitul
Înfășurat albastru în fiecă eclipsă,
Tu, pasăre în plus, să mărginești chemarea
Dansînd sălbatic cerul, cu o aripă lipsă.

Dan SAVA

Suferința de a fi fericit

Mi-e teamă să mă bucur de frumusețea florilor pentru că vor îmbătrîni și vor muri înaintea mea și va fi o dovadă în plus că totul e efemer.

Mi-e teamă să mă bucur că totuși sîntem egali, căci, pînă la urmă, unii se dovedesc a fi mai egali decît alții.

Mi-e teamă să fiu apă, căci nimic în lume nu-i mai pur și mai slab decît apa, și totuși, nimeni nu se pricepe mai bine ca ea să înfrîngă ceea ce-i tare așezîndu-se în locul pe care tot oamenii îl socotesc rău.

Mi-e teamă să fiu Dao al Cerului căci nu mă va cunoaște nimeni.

Mi-e teamă de trîncie căci cel mai plîpînd lucru din lume îl zdrobeste cu totul pe cel mai puternic.

Mi-e teamă de o viață simplă căci greul este rădăcina ușurului.

Mi-e teamă să fiu fericit căci în și Yang se vor împleți din nou, de data aceasta în viața mea și apoi voi suferi.

Mi-e teamă să mă bucur de singurătatea mea căci Tao în Calea sa mă va crea din nou. Si îmi va fi din nou teamă să fiu fericit în necunoscut.

Mihaela COMĂNITA

Ioan Bătă, Iași

IARNA

Iarna si-a ascutit ghearele
Si smulge cu dintii din frunze.
A vrut să mă facă o stană de gheată dar n-am lăsat-o
fiindcă i-am rupt ascutitele-i gheare.
A vrut să devin un om de zăpadă dar i-am spart dintii
și-am vrut s-o alung.
Dar tot în oras a rămas
și-am devenit pînă la urmă
prietene bune.

TUMBE COPILĂREȘTI

Fac o tumbă sălbatică
prin acoperișul albastru al lumii.
Doar cu o singură tumbă ajung
pînă-n lumea fanteziei mele.
Acolo păpușile sînt oameni
și țîn rosturile vieții,
iar oamenii sînt păpuși ca să-nvete
să fie cumintii și copii.
Înlăuntru sufletului meu
se naște-ntrebară
de ce oamenii mari nu-s copii
ca să facă tumbă
prin acoperișul albastru al lumii.

Ana Maria DOAGA

Premiile pentru literatură

Juriul Secțiunii pentru Literatură a Concursului Național "Autori: Copiii!", ediția a 22-a, în componența: Valeriu Stancu (presedinte), Vasile Constantinescu, Mihai Bogdan Mandache, Alina Tacu, Lucian Vasiliu, Catinca Agache (membri), Mariana Stancu (secretar), a hotărât acordarea următoarelor premii:

Premiile "Alexandru Mălin Tacu"

- Marele premiu pentru Poezie (2.000.000 lei): Andreea Luciana Dumitriu, cl. a X-a, Liceul "C. Negruzzi" Iași
- Marele premiu pentru Proză (2.000.000 lei): Constantin Vică, cl. a VIII-a, Cenaclul literar "Nichita Stănescu", Ploiești
- Premiul pentru Poezie (1.000.000 lei): Adrian Victor Marghidan, cl. a IX-a, Liceul "P. Rares", Piatra Neamt.

Premiile Revistei CRONICA

Poezie Clasele I-IV

- Premiul I: Alexandra Manta, cl. a IV-a, Cenaclul literar "Nichita Stănescu", Ploiești;
- Premiul al II-lea: Alexandra Moisă, cl. a IV-a, cenaclul literar "Zburătorul", Onești; Laura Elena Bulin, cl. a III-a, Cenaclul literar "Mugurii", Comănești; Alexandru Munteanu, cl. a III-a, Cenaclul literar "Mugurii", Comănești.
- Premiul al III-lea: Ana Maria Doagă, cl. a III-a, Cenaclul literar "Mugurii", Comănești; Bogdan Ștefanuț Ulmu, cl. a III-a, Școala "Ștefan Bărsănescu" Iași.
- Mențiune: Diana Doltu, cl. a IV-a, Cenaclul literar "Zburătorul", Onești; Andrada Ianuș, cl. a II-a, Liceul "V. Alecsandri", Iași; Alexandra-Teodora Crauciuc, cl. a IV-a, Școala "Alexandru cel Bun", Iași.

Proză Clasele I-IV

- Premiul I: Laura Cernat, cl. a IV-a, Cenaclul literar "Mugurii", Comănești
- Premiul al II-lea: Oana Murgu, cl. a IV-a, Liceul "V. Alecsandri", Iași; Victor Stefan Cojocaru, cl. a IV-a, Liceul "V. Alecsandri", Iași; Andra Chiriac, cl. a IV-a, Școala "Ștefan Bărsănescu", Iași; Andreea Andrei, cl. a III-a, Cenaclul "Tinerete fără bătrânețe", Piatra Neamt; Irina Rotariu, cl. a III-a, Cenaclul "Tinerete fără bătrânețe", Piatra Neamt.
- Premiul al III-lea: Ilinca Spiță, cl. a IV-a, Liceul "V. Alecsandri", Iași; Olivia Marinescu, cl. a IV-a, Cenaclul literar "Mugurii", Comănești; Alexandra Poncu, cl. a IV-a, Liceul "V. Alecsandri", Iași.
- Mențiune: Anca Priscila Bîlbîe, cl. a III-a, Cenaclul literar "Mugurii", Comănești; Sorin Dascălu, cl. a III-a, Cenaclul literar "Tinerete fără bătrânețe", Piatra Neamt; Emil Loghin, cl. a III-a, Liceul "V. Alecsandri", Iași.

Poezie Clasele V-VIII

- Premiul O: Iulia Alexandra Balcanas, cl. a VIII-a, Cenaclul literar "Zburătorul", Onești; Anamaria Brăilean, cl. a VI-a, Liceul "V. Alecsandri", Iași; Andrei Savin, cl. a VII-a, Cenaclul literar "Mugurii", Comănești; Alina Florina Cozma, cl. a V-a, Cenaclul literar "Tinerete fără bătrânețe", Piatra Neamt.
- Premiul al II-lea: Diana Ionel, cl. a VII-a, Cenaclul literar "Tinerete fără bătrânețe", Piatra Neamt; Alina Buda, cl. a VIII-a, Cenaclul literar "Nichita Stănescu", Ploiești.
- Premiul al III-lea: Nani Luciana Moisuc, cl. a VI-a, Liceul "Emil Racoviță", Iași; Alexandru Lupei, cl. a VI-a, Cenaclul literar "Tinerete fără bătrânețe", Piatra Neamt; Ionuț Ciprian Dorohoi, cl. a V-a, Școala generală Popricani, Iași; Lavinia Ghica, cl. a VI-a, Liceul "G. Ibrăileanu", Iași.
- Mențiune: Oana Amaricăi, cl. a VII-a, Cenaclul literar "Mugurii", Comănești; Tudor Stefan Rotaru, cl. a VIII-a, Școala generală "Alexandru cel Bun", Iași.

Proză Clasele V-VIII

- Premiul I: Alexandra Conut, cl. a V-a, Cenaclul literar "Tinerete fără bătrânețe", Piatra Neamt; Ioana Ilea, cl. a VII-a, Liceul "Lucian Blaga", Cluj.
- Premiul al II-lea: Diana Roșu, cl. a VII-a, Cenaclul literar "Zburătorul", Onești; Loredana Licău, cl. a V-a, Cenaclul literar "Tinerete fără bătrânețe", Piatra Neamt.
- Premiul al III-lea: Nicolae Claudiu Solcan, cl. a VI-a, Liceul "Emil Racoviță", Iași; Gabriela Iliuț, cl. a V-a, Cenaclul literar "Mlădite năsăudene", Bistrița-Năsăud; Roxana Arnăutu, cl. a VI-a, Liceul "M. Eminescu", Iași.
- Mențiune: Dragoș Liviu Buricescu, cl. a VI-a, Școala nr. 13 "Alexandru cel Bun", Iași; Angela Bighiu, cl. a V-a, Clubul elevilor, Bîrlad; Georgiana Grădinaru, cl. a V-a, Clubul elevilor, Bîrlad; Silvia Enache, cl. a V-a, Clubul elevilor, Bîrlad; Arina Roșu, cl. a V-a, Liceul "Emil Racoviță", Iași.

Poezie Clasele IX-VII

- Premiul I: Honorius Micu, cl. a XII-a, Colegiul "G. Coșbuc", Bistrița-Năsăud; Mihaela Agape, cl. a X-a, Cenaclul literar "Tinerete fără bătrânețe", Piatra Neamt; Anca Mihaela Păslaru, cl. a IX-a, Cenaclul literar "Mugurii", Comănești; Dan Sava, cl. a XI-a, Cenaclul literar "Tinerete fără bătrânețe", Piatra Neamt; Mihai Sava, cl. a XII-a, Cenaclul literar "Tinerete fără bătrânețe", Piatra Neamt.
- Premiul al II-lea: Eugen Mihai, cl. a XI-a, Liceul Militar "C. Brâncoveanu", Ploiești; Irina Elena Constantinescu, cl. a IX-a, Cenaclul literar "Mugurii", Comănești; Doru Corb, cl. a IX-a, Liceul "O. Băncilă", Iași.
- Premiul al III-lea: Sergiu Vasile, cl. a XI-a, Liceul Militar "C. Brâncoveanu", Ploiești; George Dinu, cl. a IX-a, Liceul Militar "C. Brâncoveanu", Ploiești; Vasile Gora, cl. a X-a, Cenaclul literar "Zburătorul", Onești.
- Mențiune: Emilia Damian, cl. a XI-a, Liceul "Nadia Comănești", Onești; Ciprian Solomon, cl. a XI-a, Cenaclul literar "Tinerete fără bătrânețe", Piatra Neamt; Răzvan Ciubotaru, cl. a X-a, Liceul Militar "C. Brâncoveanu", Ploiești.

Proză Clasele IX-XII

- Premiul I: Cătălin Țilimpea, cl. a IX-a, Cenaclul literar "Nichita Stănescu", Ploiești.
- Premiul al II-lea: Ana Maria Măstăcănescu, cl. a IX-a, Cenaclul literar "Tinerete fără bătrânețe", Piatra Neamt; Delia Forst, cl. a X-a, Liceul "M. Eminescu", Iași; Mirena Pecris, cl. a XI-a, Liceul "Unirea", Brașov.
- Premiul al III-lea: Oxana Delazero, cl. a XII-a, Cenaclul literar "Nichita Stănescu", Ploiești; Ionel Bourceanu, cl. a XI-a, Liceul Militar "C. Brâncoveanu", Ploiești; Ioana Ciocoiu, cl. a XII-a, Cenaclul literar "Tinerete fără bătrânețe", Piatra Neamt.
- Mențiune: Paul Mihalache, cl. a IX-a, Liceul "Tehnoton", Iași; Elena Alina Constantin, cl. a X-a, Liceul "Emil Racoviță", Iași.

Copilul poet

Născut pe 19 noiembrie 1969, la Onești, a făcut studii liceale la Iași, debutând la vârsta de 9 ani în revista "Cronica". Laureat în mai multe rînduri al concursului "Autori: copiii!", Alexandru Mălin Tacu este autor al volumului apărut post-mortem *Călătorul profund*. Portretul său a fost conturat cu sensibilitate de scriitorul Liviu Antonesei: "Alexandru Mălin Tacu este, probabil, «călătorul profund» al generației sale, o generație care acum apare, începe să-și facă simțită vocea, după ce, în decembrie 1989, și-a făcut simțit curajul.

Întotdeauna, în poezie, se întâmplă ceva ciudat. Rimbaud n-a mai scris de la optsprezece ani. Labiș a murit spre sfîrșitul adolescenței, Aurel Dumitrașcu s-a pierdut cînd începuse să-și surdă puțin norocul. O multime de poeți și-au pierdut mințile sau viața spre ieșirea din tinerete. Și e vorba de cei mai mari. Alexandru Mălin Tacu a tăcut exact în momentul în care-și făurise vocea proprie. De ce oare, Dumnezeu îi cheamă grăbit la El tocmai pe cei mai buni dintre noi?"

Eseu Clasele V-XII

- Premiul I: Alma Olariu, cl. a VII-a, Liceul "V. Alecsandri", Iași.
- Premiul al II-lea: Mihaela Comănița, cl. a XI-a, Liceul "C. Negruzzi", Iași; Iuliana Loredana Bărlează, cl. a VIII-a, Cenaclul literar "Nichita Stănescu", Ploiești; Roxana Simionescu, cl. a VII-a, Liceul "V. Alecsandri", Iași; Lulu Cordun, cl. a XII-a.
- Premiul al III-lea: Dorin Cătălin Cojocaru, cl. a V-a, Școala "Alexandru cel Bun", Iași; Alexandru Lupei, cl. a VI-a, Cenaclul literar "Tinerete fără bătrînețe", Piatra Neamt.
- Mențiune: Teodora Mihalachi, cl. a VII-a, Liceul "V. Alecsandri", Iași; Horia Tundrea, cl. a VII-a, Liceul "V. Alecsandri", Iași; Luciana Suică, cl. a VIII-a, Școala "Alexandru cel Bun", Iași; Laura Elena Spănu, cl. a VIII-a; Otilia Aioanei, cl. a V-a.

Premiul Asociației Scriitorilor Iași, pentru proză: Mărioara Baciu, cl. a X-a, Liceul "M. Eminescu", Iași.

Premiul Centrului Cultural Francez Iași: Mihaela Rusu, cl. a V-a, Liceul "V. Alecsandri", Iași.

Premiul "Ion Creangă", pentru proză: Andreea-Diana Manta, cl. a IV-a, Liceul "V. Alecsandri", Iași.

Premiul special al CRONICII pentru Arte plastice: Andrei Ana, 5 ani, cel mai tînar participant; premiul "Metaforă și culoare": Paul Edgar Proca, Iași.

Premii pentru cenacluri și reviste școlare

- a) Cenacluri**
- Premiul I: Cenaclul literar "Nichita Stănescu", Ploiești; Cenaclul literar "Tinerete fără bătrînețe", Piatra Neamt.
- Premiul al II-lea: Cenaclul literar "Mugurii", Comănești; Cenaclul literar "Zburătorul", Onești; Cenaclul literar "Mlădite năsăudene", Bistrița-Năsăud; Cenaclurile "Ecolul" și "Sperante", Liceul "V. Alecsandri", Iași.
- Premiul al III-lea: Cercul de creație literară și presă "Pagini de jurnal" Bîrlad; Cenaclul literar Liceul "Emil Racoviță", Iași; Cenaclul literar Liceul "Octav Băncilă", Iași.
- Mențiuni: Cenaclul literar Școala generală Țimboești (Vrancea); Cenaclul literar Școala "Alexandru cel Bun", Iași.

b) Reviste școlare Clasele I-IV

- Premiul I: "Colibri" (cl. a III-a, Școala "B. P. Hasdeu", Iași)
- Premiul al II-lea: "Încercări", Liceul "V. Alecsandri", Iași; "Pași în timp", Școala "Titu Maiorescu" Iași.
- Premiul al III-lea: "Școlăreii și școlărițe", Școala "Ion Neculce", Iași.

Clasele V-VIII

- Premiul I: "Pasărea care nu e", Școala "Titu Maiorescu", Iași; "Aripi de vis", Școala generală Buhalnița, Iași.
- Premiul al II-lea: "Ecolul", Liceul "V. Alecsandri", Iași; "Muguri", Școala "Elena Cuza", Iași.
- Premiul al III-lea: "Năzuințe", Școala "Petru Rares", Hîrlău.

Clasele IX-XII

- Premiul I: "Artes", Liceul de artă "Octav Băncilă", Iași; "Pasiuni", Clubul copiilor, Cîmpulung Moldovenesc.
- Premiul al II-lea: "Spre lumină", Liceul Național Iași; "Primii pași", Liceul "Emil Racoviță", Iași.
- Premiul al III-lea: "Arc peste timp", Liceul "Emil Racoviță", Iași.

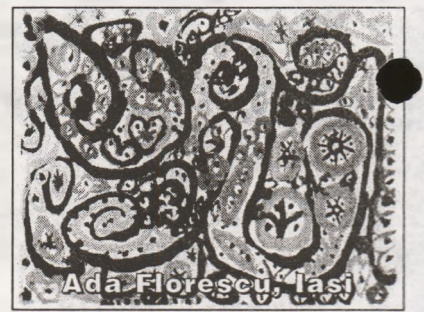
Premiile pentru Arte Plastice

Cu prilejul desfășurării concursului "Autori: copiii!" secțiunea Arte plastice, organizat de TVR Iași în colaborare cu revista "Cronica", juriul format din: Tatiana Gânju, Valeriu Goncariuc, Constantin Tofan, Oltea Munteanu și Oana Lazăr a stabilit următoarele premii:

- Marele premiu - Vlad Carasievici - Palatul Copiilor Iași (pictură) - 6 ani -

Premiu I

Centrul Limbi Moderne: - Ada Florescu - cl. I-a; Gafta Alex. - cl. I-a; Școala "Titu Maiorescu": - Chișeșteră - cl. a VII-a; Condac Diana - cl. a V-a; Școala Comănești: - Mihai Emanuel - cl. a II-a; Școala Buhalnița: - Lupuca Raluca - cl. a VI-a; Aioanei Otilia - cl. a V-a; Școala 34 "I. Simionescu"; Plugaru Dana - cl. a VII-a; Școala 16 "Cenaclul Tonitza": - Harghidan Elena - cl. a V-a; Diaconu Elena - cl. a V-a; Teleman Mihaela - cl. a V-a

Premiul II

1. Liceul de artă "St. Luchian" Botosani: - Darie Alex. Marius - cl. a VI-a; 2. Clubul elevilor Comănești: - Dogaru Ionuț - cl. a VI-a; 3. Școala I. Comănești: - Mihai Emanuel - cl. a II-a; 4. Grădinița 18: - Boz Adrian - 6 ani; Lee Jun Seock - 4 ani.

Premiul III

1. Centrul de limbi moderne: - Brăiloiu Dumitrel - cl. I-a; 2. Grădinița Sf. Sava: - Lazăr Alina - cl. a V-a; 3. Școala 34 "I. Simionescu": - Boandă Vasile - cl. a V-a; 4. Școala Lunca Cetățuiei: - Morărașu Loredana - cl. a VIII-a; Pascal Paula - cl. a V-a

Artă decorativă: - Diaconu Simona - Cercul Armonia - Popricani

Sculptură: - Premiul III - Băta Ioan - cl. a VII-a Școala 15; Holicov Roxana - Școala 23, cl. a IV-a

Premiul III - Gânju Ioana: Gânju Ilinca

Premiile CRONICII au fost oferite cu sprijinul următorilor prieteni ai revistei:

Inspectoratul Județean pentru Cultură Iași

Centrul Cultural Francez Iași

Centrul Diecezan Caritas Iași

Biblioteca județeană "Gh. Asachi" Iași

Sedcom Libris Iași

Galeriile Anticariat Iași

Editura "Bucovina" Iași

Muzeul Literaturii

Bojdeuca Ion Creangă Iași

S.C. Comerom - Ideal Casa S.R.L. Iași

S.C. Moldova Universal S.A. Iași

Unic '91

Editura "Timpul"

S.C. Mica Industrie S.A.

Revista aduce mulțumiri tuturor celor care au contribuit la finalizarea acestei ediții. Mulțumim totodată colegilor de la TV Iași, de la Studioul de Radio Iași, Radio-TV Europa Nova, de la ziarele "Evenimentul", "Independentul", "Monitorul", și de la posturile de radio "Nord-Est", HIT și Contact pentru sprijinul acordat în mediatizarea concursului nostru. Fotografiile pentru "Autori: copiii!" au fost realizate de Corneliu Grigoriu (Muzeul Literaturii Iași).

Punți ale prieteniei

Invitația de a participa la o întâlnire cu literatura, arta și cultura comunității românești din Voivodina (Serbia) a fost primită cu bucuria revederii unor prieteni dragi ai Iașilor. O punte invizibilă de spirit și simțire românească s-a întins între Novi Sad (Belgrad, Uzdin, Vârset) și Iași, cu o escală firească în Timișoara, o punte pe care s-au întâlnit scriitori, oameni de cultură aflați de o parte și de alta a spațiului limbii comune.

Primele contacte stabilite de Societatea culturală Ginta latină sau ASTRA, primele emisiuni radiofonice sau televizate transmise în direct, eseistica memorialistică despre această zonă (N. Busuioc, V. Ciucă), primii invitați ai Salonului național de carte, Iași, 1985, primele cărți ale scriitorilor din acea geografie apărute la Iași, spațiul publicistic generos rezervat acestei literaturi de revista "Cronica" reprezintă doar câțiva pași spre ceea ce inspirat s-a numit "Cuvântul care unește".

Percept ca un prilej deosebit de a lua în deapropoie pulsul vieții culturale din acest spațiu, Tîrgul internațional de carte de la Novi Sad a impresionat prin amplitudinea și modernitatea spațiului, prin concepția structurării sale (birotică-carte-artă contemporană), prin participările numeroase și valorice (mari edituri europene și din Serbia), prin pavilionul rezervat cu generozitate editurilor de carte românească din Serbia (casă de presă și editură "Libertatea", Editura "Tibiscus", Societatea de Limbă Română s.a.) și editurilor ieșene ("Polirom", "Junimea", "Porțile Orientului", I.N.S.C.R.), prin lansările deosebite, între care un loc aparte i-a fost rezervat casetei, ediție bibliofilă, "Voivodina în patru prieteni" (patru volume de autor: Slavco Almăjan, Ioan Baba, Pavel Gătăianu, Vasile Barbu) editată de INSCR Iași, prin serata literară organizată de Societatea de Limbă Română al cărei președinte este Lucian Marina, cit și prin întâlnirile cu Pavel Domonji, secretar provincial pentru exercitarea drepturilor comunităților naționale, un adevărat spirit european și prieten al literaturii române.

Sub semnul poeziei și al prieteniei s-a săvîrșit și momentul omagial "Nichita Stănescu" organizat la Ambasada României la Belgrad, cu rostirea plină de emoție a domnului ambasador P. Letter, cu participarea unora dintre prietenii abia reînțori de la Sărbătoarea poeziei din Iași - Adam Puslojic (întru nemurire alături de Nichita) și Radomir Andric, de asemenea a lui Slavco Almăjan, a lui Valentin Ciucă și Cătălin Bordeianu - din partea delegației ieșene sau cu recitalurile interpretelor de muzică folk Maria Gheorghiu (București) și Maria Mocanu (Chișinău).

VOIVODINA - periplu cultural

Fiecare întâlnire cu literatura comunității românești din Voivodina (Serbia) se petrece sub semnul bucuriei descoperirii de noi și noi dimensiuni ale spațiului comun al limbii materne.

Miraculos, sau absolut firesc, în această oază de spiritualitate românească s-au născut mari valori literare, nu îndeajuns exploatare, nici pe departe așa cum ar merita, în circuitul firesc al culturii române.

Formată și afirmată în principal în jurul revistei "Lumina", a ziarului și a Casei de Presă și Editură "Libertatea", începînd cu anii 1946-1947, mișcarea literară românească de aici a cunoscut generații succesive de scriitori, pornind de la generația de aur a lui Vasko (Vasile) Popa, Radu Flora, Ion Bălan, Mihai Avramescu, Ion Miloș și Florica Stefan, continuînd cu aceea a lui Slavco Almăjan și Adam Puslojic, sau cea reprezentată de Ion Baba, Ioan Flora, Costa Roșu, Pavel Cărdu, Ileana Ursu, Vasile Barbu, Felicia Marina Munteanu și, mai aproape în timp, Pavel Gătăianu și Nicu Ciobanu.

Destinul cultural specific al acestei comunități a făcut ca o parte din marile sale valori să se afirme mai întîi în plan european (Ion Miloș) sau în cel al literaturii sîrbe (Vasko Popa, Florica Stefan), pentru ca mai apoi să fie recuperate de literatura română, după cum recuperarea altora se datorează unor mari prietenii ca aceea, legendară, dintre Adam Puslojic și Nichita Stănescu.

Asociația de creație și prietenie "Frăția sârbo-română" fondată de poetul și traducătorul Adam Puslojic (al cărui debut literar în limba maternă), cu volumul *Plîng, nu plîng*, datează abia din 1995 și se datorează Editurii "Augusta" din Timișoara, s-a gândit a fi o punte posibilă între cele două culturi, punte pe care s-au înscris deja prietenii ai literaturii române ca Rodomir Andric și Milan Nenadic.

Indiscutabil însă că ambasadorul cultural numărul 1 al acestei comunități și, de altfel, al întreg spațiului limbii române rămîne scriitorul și spiritul de largă respirație europeană Ion Miloș prin numeroasele sale traduceri (peste 62 de poezii române), prin cele câteva antologii, dintre care *Antologia poezilor români*, recent apărută în Suedia, prin numeroasele escuri sau fapte de cultură.

O editură prestigioasă - "Libertatea" - (cea care a inițiat nu de mult o colecție de excepție pentru publicarea de opere alese ale titanilor acestei literaturi - B.O.A.), cele peste 32 de publicații periodice centrale, locale, sătești, între care se disting în primul rînd "Libertatea" (Panciova), "Cuvîntul românesc" (Novi Sad - Publicație a Comunității Românești din

Cunoștința cu redacția Casei de presă și editură "Libertatea" din Panciova, cu acel admirabil colectiv editorial condus de distinsa doamnă Mărioara Stojanovic, revederea cărților editate aici, într-o prezentare grafică deosebită (cunoscute publicului ieșean din Salonul național de carte organizat de Biblioteca "Gh. Asachi"), a acelei prestigioase colecții de carte românească - B.O.A., a publicațiilor editate (revista "Lumina", săptămînalul "Libertatea", revista "Bucuria copiilor") au constituit momente emoționante de stabilire de noi contacte, de legare de noi prietenii și noi punți culturale, sperăm durabile.

De la Novi Sad, Belgrad sau Panciova, la Uzdin, satul unor celebre reprezentante ale picturii naive, al Festivalului de poezie "Drumul de spice" și al "baronului" (poetul Vasile Barbu), la Simpozionul internațional "Zilele presei bănățene", deplasarea a constituit un nou prilej de cunoaștere a acelor "oameni de seamă ai Banatului".

Secțiunile Simpozionului - istorie și religie (moderatori: Pavel P. Filip și Traian Trifu-Căta), Literatură și artă (moderatori: criticul literar Adrian Dinu Rachieru și Vasile Barbu), Învățămînt, presă, folclor, muzică (moderatori: Ileana Magda și Ion Bulic), numeroase luări de cuvînt în plen: Slavco Almăjan, Adam Puslojic, Adrian Dinu Rachieru, Anca Augusta, Aurel Turcu (Timișoara), Valentin Ciucă (Iași) sau pe secțiuni, lansările de cărți (Gh. Lifa: *Contribuții la monografia folclorului din Uzdin* etc.), expoziția de pictură naivă a pictoriței Ileana Oalge, vernisată de Valentin Ciucă și Cătălin Bordeianu, invitația la "O ciorbă de broască testoasă cu Vasko Popa și Marin Sorescu" a lui Slavco Almăjan, toate acestea au îmbogățit imaginea a ceea ce reprezintă spiritualitatea românească din Banatul iugoslav.

Întîlnire de suflet văzută de Adam Puslojic ca "o nouă întîlnire a frăției româno-sârbe", aceasta a fost un prilej de a releva "mișcarea publicistică ce există în Voivodina" - peste 32 de publicații (Aurel Turcu - Timișoara) sau "literatura română din Voivodina care nu s-a dezvoltat după un plan anume" (A.D. Rachieru - Timișoara), de a pune în valoare această "capitală mondială a picturii naive în care aproape întreg satul pictează" (Valentin Ciucă), sensul armoniei și edilismului, caracteristice locului.

Însotit pe tot parcursul întîlnirilor culturale de "portretele" delegației ieșene, schitate și dăruite cu generozitatea-i caracteristică, de nefeicitul print al Timișoarei, Stefan Popa Popa's, am părăsit acest spațiu de românitate mai bogat sufletește, mai înfrumusetat spiritual, mai plin de speranță pentru o posibilă, apropiată înființare de către Biblioteca "Gh. Asachi" Iași a unei biblioteci de carte românească în Novi Sad, Vârset sau Uzdin.

24 VIII 1993 - Ipotesti

Iugoslavia, "Tibiscus" (Uzdin), "Art Plus" (Novi Sad), desigur și revista de literatură, artă și cultură "Lumina", cele câteva societăți precum Societatea de Limbă Română (Novi Sad), Societatea Literar Artistică Tibiscus (Uzdin), Studioul de radio și televiziune în limba română (Novi Sad), catedra de limbă și literatură română din cadrul Facultății de Filologie din Belgrad, Liceul în limba română din Vârset, numeroasele festivaluri precum Festivalul de poezie "Drumul de spice" (Uzdin), Cenaclul "Tineri condeie sau Școala poetilor de la Vârset" reprezintă polii în jurul cărora afluează efervescenta viață culturală a românilor din Voivodina.

Truditori mai mult sau mai puțin cunoscuți veghează la păstrarea candelii aprinse a neamului românesc: prof.univ.dr Gligor Popi, profesorul și folcloristul Gheorghe Lifa, prof.univ.dr Trăilă Spărișu, prof.univ. Lia Magda, conf.univ. Mariana Dan (șefa catedrei de limba română a Facultății de Filologie din Belgrad), întreaga redacție a "Libertății", în frunte cu distinsa doamnă Mărioara Stojanovic, Vichentie Ildvoreanu (redactorul șef al ziarului "Cuvântul românesc"), Lucian Marina (președintele Societății de Limbă Română), Ioan Cizmas (președintele Comunității Românilor din Iugoslavia), Roman Minea (directorul postului de televiziune), ing. Traian Trifu-Căta (redactorul șef al revistei "Familia"), Iancu Murărescu (redactorul șef al suplimentului "Săreia") și atât de mulți alții.

Mijloacele de informare asupra acestei părți, atât de bogate și valoroase a literaturii române rămîn, din păcate, aproape în exclusivitate, tot cele editate prin străduința celor din spațiul Banatului iugoslav și ele merită a fi amintite: Costa Roșu, *Dicționarul literaturii române din Iugoslavia*, Editura "Libertatea", Novi Sad, 1990; Costa Roșu, *Bibliografia Românilor din Iugoslavia*, vol 1, *Bibliografia*

Editurii "Libertatea" (1945-1995), vol. 2, *Bibliografia săptămînalului "Libertatea"*, Editura "Libertatea", Panciova, 1995, 1997; Ioan Baba, *Compendiul bibliografic. Scriitori români*, Colecția Revistei "Lumina" 1(15), Novi Sad, 1997; Stefan N. Popa, *Istoria literaturii române din Voivodina*, Editura "Libertatea", Novi Sad, 1997.

Despre această ultimă lucrare amintită, aparținînd profesorului ieșean Ștefan N. Popa de la catedra de Limbă română din Belgrad, criticul literar timișorean Adrian Dinu Rachieru afirma: "o carte care, regretabil, îl lasă pe dinafară pe marele Ion Miloș dar care are totuși meritul de a face o radiografie a spiritualității românești din Serbia".

La acestea se adaugă cele câteva antologii care, se asmece, se impun a fi evidentiate: *După amiaza în oras*. Antologie de poezie română din Voivodina. Selecție, traducere și prefață de Petru Cărdu, Editura Kov, Vârset, 1983; *Versiușea posibilă*. Antologia poeziei românești din Iugoslavia, studiu introductiv, note bibliografice de Slavco Almăjan, Editura "Libertatea", Panciova, 1987; *Intrarea în casă*. Antologia poeziei românești din Iugoslavia. Ediție alcătuită de Simeon Lăzăreanu și Octav Păun. Editura Fundației Culturale Române, București, 1995.

Concludentă pentru ceea ce s-a făcut și mai ales nu s-a făcut pentru acest spațiu spiritual românesc este mărturisirea președintelui Academiei Române, istoricul și criticul literar Eugen Simion într-un interviu realizat de Ioan Baba, interviu cuprins în volumul *Mărturisiri: confluente*, Editura "Tibiscus", Timișoara, 1997: "Mă pregăteam să închei acest ciclu (*Scriitori români de azi*, n.n) și acum îmi dau seama că nu pot să-l închei... Trebuie să scriu despre voi, adică despre scriitorii români care trăiesc în altă geografie, dar scriu în aceeași limbă".

Florilegiu liric

ION MILOȘ
(1930)

Iubește

Iubește florile
Pentru că sînt flori
Nu pentru parfumul lor

Iubește arborii
pentru că sînt arbori
Nu pentru fonsetul lor

Iubește oamenii
Pentru că sînt oameni
Nu pentru măreția lor

Aceasta este iubirea:
O lampă aprinsă în noi.

(Din volumul "Imagini de rouă",
Editura Institutului Național pentru
Societatea și Cultura Română, Iași, 1997)

SLAVCO ALMĂJAN
(1940)

Nomazi sentimentali la circ

La circ erau și urși și tauri
Săreau prin roți de foc
Și prin oglinzi
Spre orizont mureau bolnavii grauri
Rupîndu-și aripile printre grinzi

Mirosea a toamnă și a stîină
Clovni se jucau cu monștri de hîrtii
Eu o iubeam de-o săptămîină
Credeam în adevăruri ca niste copii

La circ ne-am întîlnit
La circ ne-am despărțit
Era o noapte tristă fără stele
Fără cer
Am povestit copacilor cum ne-am iubit
Ea era scoică
Eu cuier

Sosise apoi o primăvară
Chiar foarte exemplară desi înzăpezită
Eram cu ea a doua oară
Iar noaptea peste tot înmugurită

Mă duci din nou la circ m-a întrebat
Aș vrea să văd aceiași urși aceiași tauri
Și ea era aceeași desi cu un sopran mai
alterat

Și-n amintirea mea
Cădeau în cuiburi reci de gheață
Aceiași grauri.

(Din volumul "Călărețul din Babilon",
Editura "Helicon", Timișoara, 1996)

IOAN BABA
(1951)

Icoana reprofilată

Nici timpul nu va face
Ca să te uit eu prea devreme
Precum bătăile de inimă lipsite de un sens
Și dacă aș ști că adevărul doarme-n pumni
Cu tîria lor m-aș răscula ironizat
În clipele de tihnă undeva pe-un vîrf de
munte

Eu aș strivi icoana acestei lumi
Și aș lupta invers

Dar constiința-mi spune
Drumul e lung inopinat
În clipele incerte voi sta de veghe
Și cînd distantele vorbesc că sînt oarbe
Cu ochii aplecați eu voi rosti în pridvor

Urmează oare repaosul etern
Bătăile de inimă sînt slabe
Și tind să te retin ca pe un vesnic dor.

(Din volumul "Inscripție pe aer",
Editura "Helicon", Timișoara, 1997)

Pagină realizată de
Catinca AGACHE

**NICOLAE
LEAHU**

Pre(facerea)

luni - spleen inconstient/ mi se urîse să
mă joc singur de-a viața/ un nihilism
originar îmi convertea fluiditatea
anteancestrală impunîndu-mă să reneg
încă în fașa magmei principiul matern al
universului// decît să mucezesec în clar -
obscurul lacrimii divine - mi-am zis -
mai bine îmi smulg eu însumi coasta/
proverbializînd-o/ nemurînd-o/ și creez
din esența-i fosforescentă un remediu
pentru îmblînzirea plictisului/ pentru
inevitabila deplîngere a plînsului
materiei/ în definitiv pentru multe alte
lucruri care nu bănuiam că se pot
întîmpa după popularea singurătății

cum Dumnezeu hoinărea la acea oră pe
huditiile precuvîntului/ aveam timp
berechet să cutreier și eu absențele/ să
meditez să cioplesc făptura clișeului în
forul haosului meu interior// plimbarea -
mi inițiativă n-a fost lesnicioasă -
neexistînd alei/ cărări bătătorite de
trepidăția primelor iubiri - mereu mă
prăbuseam în gropi de vid/ mă
zvîrcoleam în arhetipuri de grote
infernale// de aici probabil și unele
imperfecțiuni în lucrarea mea de apoi

adevăr grăiesc - zămislirea ta a fost un
proces rațional din epoca
precerebrală// drept urmare ești un
produs pur/ ești creația care

întronează
principiul patern al universului îngreunat
purces-am la miezul unui timp/ spre
seară - aici și mai încolo

cronometrarea-i
conventională - îți făcusem aripile și
gîndul: să ai cu ce zbura cînd îți va fi
dor de prima iubire/ de mine sau de
altcineva din scenariul soartei// să mă
simt și eu locuind în ființa

fărădemarginii
marti m-am trezit încolăcuit de gîndul
tău

care secundat de aripi se avîntă
șerpuitor
să penetreze cicatricea rămasă blînd
sigiliu pe locul de extracție a coastelor

transparent/ acest avînt purta ceva
păgîn

în roșu-i fir/ răsîntîlnit apoi și-n alte
locuri// greu potolit-am zurba la

poarta -
ndurerată a lăcașului meu: cicatricea//
le-am spus aripilor gîndului că în afara
mea vor fi libere să facă orice - să mă
iubească platonice/ să-mi dispretuiască
mediocritatea/ să se bucure de
insuccesele mele/ să admire peisajul

cos
mic/ în fine - supremul avantaj e că nu
vor fi nevoie să suporte proastele-mi
obișnuite/ obsesiile și mutenia de
cavou
nevizitat nicicînd de însoțitoare de
bord

împlinirii
miercuri ti-am modelat mîinile și
picioarele - să ai cu ce să-mi înlătui
singurătatea nostalgiiile după

interiorul
unde nici ploaia nu se aude/ să am
după
cine alerga prin hățisurile

indiferentei/
să ai cu ce spori misterele lumii/ să
aibă

ce să rupă vandalii cînd te vor găsi
cocotată pe-un soclu precum și ce să
deplîngă culturologii dacă se întîmplă
cumva să nu reușesc să-ti tom suflare
vie

în trup/ ori tu nu accepti/ ori mai știu
cu
ce se poate întîmpla cu două mîini și
cu două picioare menite să inițieze
tradiția

istovitoare a fost rotunjirea
genunchilor
și cizelarea unghiilor pînă la

străvezii/
proporționarea gambelor gleznelor/
degetelor - ca un apucat - desi nici
idee

la acea oră de apucați - și eu eram
numai
eu gîndul aripile mîinile și picioarele
tale/

joi dimineața am început să-ti creez
ochii
/ să-i fac albaștri? căprui? veseli?
trîști? în

cele din urmă constientizînd
imposibilitatea realizării acestei
importante secțiuni de proiect m-am
hotărît să-ti dăruiesc ochii eului meu -
de aceea și vezi lumea cu ochii mei
de aceea și mă dizolv uneori în ochii

tăi

de aceea și-mi rătăcești prin ochii mei
de toate zilele

de aceea mă și găsești mereu pe căile
altor ispite
de aceea și-mi este eul atît de zănat
- e orb
lasă-mă să-mi sărut ochii

vineri trezit cu mult înainte de ora
utreniei
/ începui să-ti modelez sîinii - i-am
șlefuit

cu palma transpirîndă/ cu obrazul/ cu
fruntea/ cu buzele și în acea clipă de
mare inspirație avui revelația

întîiului poem - să nu crezi însă că as
cere istoricilor literaturii să scrie sau
să-
și reordoneze materia în baza acestei
confesiuni

la prînz m-am culcat să mă odihnesc
punînd tîmpla pe tremur de sîn - am
avut un vis foarte scurt/ nu mai lung

de
8 secunde/ un vis cu un pom un sarpe
viclean și o umbră ce plutea degajat
peste

toate// după masă am scos ce mai era
în
coastă/ am turnat bustul/ am netezit
coapsele/ am profilat omoplatii/
umerii

/ gropitele din bărbie/ alunele etc.

sîmbătă mi-am făcut un examen de
constiință/ am meditat asupra
adevărului

că fiecare autor trebuie să fie
responsabil
de opera sa/ ti-am reexaminat

conditia
estetică/ am avut dureri de cap/ am
vrut

să fumez o țigară și n-o aveam/ m-am
gîndit să pornesc un război și nu
aveam

nici un inamic/ am dat dracului toate
prejudecățile/ am pus paloșul între
noi

și m-am culcat
lîngă
paloș

duminică ț-am dat suflare vie natură
și
am discutat ziua întregă ce să facem
cu

paloșul și tu m-ai lipsit de toate
drepturile

asupra celorlalte coaste

Letopiseț (8)

Ion Puha

Scriind despre odioasele
crime săvîrșite de satrapii
tiranului Stalin, în teritoriile
ocupate din Bucovina de nord,
cu referire expresă la locuitorii
comunei Boian, îmi stăruie și
acum în minte cîteva întrebări.
Si nu reușesc să le găsesc un
răspuns cît de cît logic, nor-
mal, un răspuns care să satis-
facă sensibilitatea, gîndul citi-
torului contemporan. Cum s-au
putut petrece asemenea crime?
De ce partenerii de
coalitie (americani, englezii)
au îngăduit rusilor să între-
prindă asemenea acte crimi-
nale, de exterminare a popu-
lației românești din Bucovina
de nord, Tinutul Hertei,
Basarabia, teritorii ocupate
prin forță, prin înselarea
comunității internaționale?
Oare această lume a fost și este
supusă aceluiași manipulari,
prin acțiuni sistematice de dez-
informare, de diversivitate?
Ridic aceste chestiuni, gîndin-
du-mă că sîntem pe punctul de
a intra într-un nou mileniu și
totuși problemele grave cu

care se confruntă lumea con-
temporană, probleme ale
sfîrșitului mileniului doi, nu și-
au găsit încă o rezolvare cît de
cît acceptabilă pentru unele
popoare din această parte a
Europei. Mă refer, în spetă, la
urmările nefaste ale celui de al
doilea război mondial pentru
aceste țări și popoare, printre
care se înscrie și România. Îmi
amintesc cu exactitate de
parcă aceste acte de barbarie s-
ar fi petrecut ieri cum, la
sfîrșitul războiului, țara noas-
tră a rămas sfirțecată, ciuntită
de teritorii întinse, cu milioane
de români abandonati în
mîinile dușmanilor bolșevici-
lor sîngerosi...

Îmi amintesc că atunci
capii hitleristi, călăii, au fost
judecați și condamnați de
Tribunalul de la Nürnberg
pentru odioasele crime
săvîrșite în război. Ce a urmat
după aceea, pînă la parafarea
tratatelor de pace și apoi după
aceste evenimente? În teritoriile
ocupate de sovietici au con-
tinuat, cu intensitate sporită,
deportările în masă în Siberia,
umplerea lagărelor și puscării-
lor cu oameni nevinovați, care
și-au găsit sfîrșitul pe
meleaguri străine, pînă în

1953, la moartea tiranului
Stalin.

Nu voi continua acum cu
publicarea "listelor morții" din
rîndurile populației românești
din diferite localități ale Bucu-
vinei de nord și din Tinutul
Hertei; voi face aceasta în
însemnările viitoare...

Acum vreau să aduc în
atenția contemporanilor o altă
problemă gravă, amintindu-le
că, la descompunerea imperiu-
lui bolșevic, în 1991, Federația
Rusă s-a declarat, prin vocea
"tarului" Boris, singura
moștenitoare de drept a fostei
Uniuni Sovietice. Ca atare,
bogățiile acumulate în timpul
războiului și după aceea revin
Federației Ruse, bogății luate
cu forța, sub amenințarea
armelor, din țările fostului
lagăr socialist și, prin urmare,
și răspunderea pentru aceste
jafuri, cît și pentru odioasele
crime săvîrșite în epoca stali-
nistă, toate acestea trebuie să
revină și ele tot Federației
Ruse.

Aici atrag luarea-aminte
diplomaților noștri care nego-
ciază tratatul cu Federația
Rusă să fie prudenți și
înțelepți, pentru a nu se ajunge
la renunțarea drepturilor noas-
tre istorice, cum s-a procedat

la încheierea tratatului cu
Ucraina...

Cum și-a asumat răspun-
derea "tarul" Boris, s-a putut
vedea în scurtă vreme, la
ieșirea Ucrainei din marea
Uniune... Numai prin fraudă și
în complicitate cu Moscova au
fost tîrguite, transate, teritoriile
noastre (Bucovina de nord,
Tinutul Hertei, județele din
sudul Basarabiei, Insula Serpilor
și ajungînd din 1992 în
stăpînirea "statului independen-
dent" Ucraina. Unde să mai
emigreze acum românii din
Boian? Ca să scape de jugul
habsburgic, populația din Du-
catul Bucovinei a reușit să
emigreze, la sfîrșitul secolului
al XIX-lea și începutul secolu-
lui al XX-lea, în lumea liberă a
Americii, în Canada, unde au
întemeiat colonii puternice,
prosperă, unde muncesc și
trăiesc în pace.

Ce vor face ei, bucovinenii
rămăși acum sub ocupația
ucraineană?

Cum mai suportă ei
asuprirea erîncenă la care sînt
supuși din 1992 înceoace?
Fiindcă procesul de deznatio-
nalizare forțată, abătut asupra
lor, este deosebit de dur, de
erîncen. Oare cît vor mai putea
răbda oamenii acestia?...

O carte-document

Mihai Sultana VICOL: Războiul minciunii

Vasile CONSTANTINESCU

"Eram unul dintre cei/ cinci sute de mii/ din
Piata Marii Adunări Naționale./ prietenul descoperit/
al lui Ilie Ilascu/ la procesul rusinilor din Sala/
Kirov - Tiraspol, căutat cu îndîrjire/ de un glonte" -
mărturiseste poetul Mihai Sultana Vicol într-o
încercare de *autoportret liric* creionat în poemul
Declarație de dragoste a unei persoane indezirabile
făcută Basarabiei, apărut în volumul *Cucuta supre-*
mă, din 1997. Iar dincolo de această stare poetică
aveau de-a face cu un fapt real, zguduitor pentru
conștiința cititorului: Mihai Sultana Vicol s-a aflat
cu adevărat printre mitraliere și în bătaia gloanțelor
în timpul tragicilor evenimente ale războiului prin
care Tiraspolul a însîngerat trupul Basarabiei.
Război ale cărui consecințe dureroase sînt evidente
și astăzi și este de presupus că vor dăinui încă foarte
mult timp.

Destinul lui Mihai Sultana Vicol a fost direct
legat de acele evenimente, în calitatea sa de *reporter*
de front preocupat să dezvăluie adevărul - dincolo de
"scenariile" puse în joc de "regizorii" ce aveau și încă
mai au ca scop refacerea funestului "imperiu roșu",
cu miză foarte mare în Basarabia și nu numai. Iar
astăzi - iar noi în mod de-a dreptul paradoxal - poetul
se află în situația de a fi considerat un "vinovat" față
de Basarabia însăși, pentru adevărul căreia și-a pus în
joc destinul său de om, inclusiv viața! De peste patru
ani, Mihai Sultana Vicol nu mai poate pune piciorul
în Moldova de peste Prut, unde - culmea ironiei! - a
fost declarat "persoană indezirabilă".

În cartea sa de acum, *Războiul minciunii*
(Editura CRONICA, Iași, 1998), "armele" metafo-
rei sînt înlocuite cu armele verbului incandescent de
reportaj. Autorul a adunat în paginile acestui volum
toate mărturiile sale de om care s-a aflat *la fata locu-*
lui pe liniile frontului în timpul războiului
transnistrean. Sînt incluse în această lucrare-docu-
ment, ca niste flăcări vii ale sensibilității și
conștiinței poetului, relatări directe ale eveni-
mentelor, cu descrieri de scene zguduitoare, cu con-
semnări ale ororilor săvîrșite de forțele
transnistrene. Iar dincolo de radiografia luptelor ca
atare, care au provocat răul și moarte, sînge și
durere, dezastre și suferințe omenesti, care vor
rămîne ca mărturii veridice în privința eveni-
mentelor, la fel de importantă în această carte este și
lupta cu minciuna - pe care a trebuit să o ducă
autorul. Tocmai de aceea și titlul cărții la care ne
referim: *Războiul minciunii*. Un nume și simbolic,
dar și foarte concret -, deopotrivă.

Cartea adună o amplă corespondență de front - de
pe întreg parcursul războiului, urmărită cronologic,
cu etapele desfășurării și complicarea situațiilor de la
o etapă la alta, cu substratul evenimentelor politice
care au declanșat acțiunile militare și efectele acestora
din urmă asupra situației politice de moment și
a evoluțiilor de viitor. Ea rămîne o adevărată carte-
document asupra unei pagini fierbînti de istorie con-
temporană.

Două *întîmpinări* de suflet între apariția cărții -
una semnată de poeta Ana Blandiana și cealaltă de
criticul și istoricul literar de dincolo de Prut, Mihai
Cimpoi, așază pe imaginea de neconfundat a aceste-
i lucrări semnele de înaltă distincție de care se
poate bucura un autor.

Această lucrare semnată de Mihai Sultana Vicol
era mai mult decît necesară; descifrînd ce a fost și ce
a urmărit *Războiul minciunii*, autorul s-a dorit să fie
și să rămînă, în conștiința vremii, un martor întru
adevăr.

Referințe critice

(...) Splendidă este imaginea: *Vorbe sugrumate-n aer cad în amfore uitate*. Vorbind despre fantasmalele cuvintului, C.W. Schenk nu uită că, totuși, poezia este, în esență, o meditație despre ființă și existența ființei în lume. Așa se face că jocurile dintre *a* și *e* sau *i*, el introduce și notiuni mai grave în sensul lui Blaga. *Începuturile vremii poate să spună* ceva despre arhetipuri, *mune: monosilaba Fiindei-ființe* este o construcție ce trimite la subtilitățile limbajului noician (și prin el la Heidegger), la fel glodul fiind: *trunghiul neînțeleșelor înțeleșuri asfixiate sau orbecărea ființei spre credința nespulsului*. Este vechea (și mereu actuală) problematică a ființei ce obsedează pe poetul modern și postmodern. C.W. Schenk scrie *Elegia cuvintelor mute*, vorbind în termeni eminescieni, de *blestemul de a fi în lume și de drama de a trăi între Mine și între Eu*. Un El enigmatic domină această stranie cosmogonie (...).

Eugen SIMION, din *Limba materna și limba poeziei: Cazul C.W. Schenk*.

"Citind această poezie predilect rurală, cu trăiri neconvenite în miezul cuvintului, am fost fascinat de forța descătușată spre miezul enunțului liric atât de mult căutată și atât de puțin găsită în verbul noului suflu liric contemporan. Iată unul care vine să ne arate cum prin simplitate pot fi date la iveală dramele încătușate în cele mai complexe concepte filosofico-sociale. Christian W. Schenk deschide - și prin apartenența lui - o nouă punte între acest prezent românesc politic barbarizat și barbarizant și acel viitor nu prea îndepărtat, sper, când această "anormalitate lirică" va trece în normalitatea pe care o au toate țările democratice. Prezența acestui poet va fi cu siguranță înregistrată, la timpul mult rîvnit, ca ceva de la sine înțeles fără necesitatea unei schimbări de identitate (...)"

Stefan Baciu, "Convergențe", 1984

Simbolurile construiesc bine țesătura metaforică, în așa manieră, încît poeziile dezvăluie o rigoare urmărită în acest sens. Sînt tentat să spun că Christian W. Schenk este ultimul poet simbolist al României. Cu această carte Christian W. Schenk își definește clar poziția în cadrul liricii românești.

Gellu Dorian, "Convorbiri literare", 1996

Drama poetului e drama cuvintelor care au pierdut legătura cu lumea originară care le-a iscat. În limba lui mitică, comportamentul mitic al lui Christian W. Schenk își asociază aceste "semne, grații și simboluri" revelatoare, în măsură să confirme o strălucitoare prezentă poetică.

Ion Cristofor, "Tribuna", 1996

Schenk și-a creat în primul rînd în istoria contemporană un statut de poet cu o venabilă vocație pentru această nobilă inutilitate utilă care e poezia. Au scris despre versurile sale de poezie scrise în limba germană cei mai cunoscuți critici germani ca s-o numesc printre alții doar pe Eva Behring. În privința cărților de versuri în limba română s-au pronunțat de asemenea specialiști de profesie ca: Eugen Simion, Ovidiu S. Crohmălniceanu, Stefan Borbély, Gheorghe Bulgăr, Stefan Baciu, Alexandru Cistelean și alții.

Emil Manu, "Luceafărul", 1996

Cuvintele-s plecate în exil!

Lirism, modemitate, expresivitate autentică în densitatea și culorile verbului - poezia lui C. W. Schenk este mesajul unui talent literar indiscutabil, un reper cert în configurația liricii de azi...

Gh. Bulgăr

C.W. Schenk e un poet cu o evidentă maturizare a mijloacelor prozodice de expresie și în același timp e un literator stăpîn pe construcțiile stilistice, realizînd metafore ingenioase.

Dar ceea ce are și mai caracteristic poezia lui Christian W. Schenk e legat de modul în care sînt gândite imaginile-concepte ale limbii române!

Emil Manu

Poetul nu creează, ci descoperă doar cuvîntul, o sonoritate în ultimă instanță cosmică; problema lui nu este aceea de a nega neantul, închizîndu-l între limitele unei singure, suverane sintagme, jubilînd apoi extatic pentru această îndoielnică victorie, ci de a provoca apariția lui, printr-un joc al poliedrelor efemere. De aceea, ca structură de profunzime, Schenk mi se pare un neoromantic (în versurile germane publicate acest fenomen se vede cel mai bine...), cenzurat - în românește - prin luciditatea unui modernism arid, sintetic, ce-l determină să evolueze în direcția ontologicului mai degrabă decît în aceea a psihologicului sau a acțiunii.

Stefan Borbély

(...) Poemul e pentru el o instituție a responsabilității, nu una a gratuității. Apelul ontologic e imediat în confesiunile sale iar sirenele spectaculozității nu-l seduc mai niciodată. Poemele sale încep cu un arpeggiu de înfiorare, poetul avînd conștiința acută a expediției printre taine. Nu atât retorica - deși sînt contagiați și în acest registru - e blagiană, cît spiritul poeziei lui Schenk, un spirit ce presimte misteriozitatea lumii și tînde s-o prezerveze luminînd-o. Geneza poeziei din Testament e un imn erotic împlinit prin progresia triadică a unor astfel de taine, abia numite și presimțite, dar prinse într-o acoladă sacralizantă, în chihlimbarul unei devoțiuni. Poetul construiește pe dialectica triunitară, cu un fel de rigoare matematică a învelirii misterului și a încarnării sale (...). Poetul are voluptatea oximoronului (subliniată și de Gh. Bulgăr); Oximoronia - ca stare de tensiune indusă imaginărilor - e utilizată cu multă larghetate. Acestor sensibile progrese de amănunt, de artă infinitezimală, li se adaugă un mai subtil dozaj al abstracțiilor și concretului, poetul reușind o senzualizare a reflexiei, pe de o parte, și un mariaj conceptual al viziunii, pe de altă parte. Lirica sa de meditație se bizuie pe o construcție modulată a gîndului, pe o articulație controlată a scenariului ideatic și pe topirea conceptului în metaforă (...)

Alexandru Cistelean, "Poezia", 1995

MANDALA - 1996

PLUTONUL DE EXECUȚIE

Prietenului George

Vin șapte soldați cu pușca în mînă.
Sînt singur pe cîmpul cu maci.
În piața centrală gloata se-adună.
Strîng flori pentru tine, tu una ce taci.

Sergentul dă ordin. Soldații ascultă.
Gloata nu știe cine-i la zid.
Buchetul e gata. Lumea e multă.
Mă bucur s-ascult cu tine un lied.

Plumbul sfîșie cîrpa din piept.
Voi pune-o luminare în sufragerie.
Sergentul dă ordin. Soldații stau drept.
Pe cîmpul de maci o boare adie.

Așteaptă-mă seara. Vin pe la zece.
Soldații-s în cazarmă. Gloata
se-mprăstie.
Mortul atîrnă în frînghii. Petrece.
Vom fi întreaga noapte și altele o mie.

Orasul stă la masă. E ora pentru cină.
Se-ntunecă tot rosul pe cîmpul plin
de maci.
Voi veni la nouă. Gîndul mă alină.
Plec eu, tăcutul, singur spre tine tu
ce taci.

PERICOL DE GEN

Femininul liniștii depline
ce locuiește în tăcerea
înțelepciunii din cuvinte
e clipocirea trecutului de-o clipă.
În clipa următoare
dezmoștitul
trecutelor cuvinte se destramă
din încâlceala clipocirii mute
și-nchide femininul în trecut
ca-nțelepciunea din vocale penetrante
să se impună-n Mî-uri consonante!

DOAR UN VIS

Iubiților mei părinți

Cînd pînile cresc peste cuvinte,
cînd orele se scurg prin minte,
cînd lumea toată trece-n rune
cresc mîinile spre rugăciune.

Un jalnic cîntec
ce străbate vidul
nu e decît iluzia pierdută
a ultimilor ani plini de speranță.

CHRISTIAN W. SCHENK

MANDALA

- poeme -

Dionysos

Un cîine-și caută prada
printre oameni,
un cal străbate în galop orasul;
asfaltul se topește-n amintirea
acelor ultimi pași
lăsați de cizme.

Cuvintele-s tăiate în felii
din care frazele
înfulecă doar miezul.

Așa-m vizat
și m-am trezit tîrziu:
Ceva s-a-ntors pe dos
în univers:

De ce pier multe
cînd răsar puține,
mult prea puține
rumede cuvinte;
cuvinte ce se nasc din pîine?

DIN ACELAȘI ALUAT?

"Nu orice om își poartă omenia"

Ce diferență între pom și mine?!

El tace cînd mă plîng de vînt,
el stă pe loc cînd eu fug de-ntuneric
și cînd m-ascund el își lungeste umbra.
Mă vaiet cînd îmi pierd poteca
pe care doborît el zace drept.
Eu sînt lumina-n poala inocenței
și fiul cel mai drag lui Dumnezeu.

Ce diferență între pom și mine!

inedit

MIEZ ȘI COAJĂ

În amintirea prietenului Marin

Vreau să te țin ca pe-o minune-n mîini
împerecheate-n fald de rugăciuni
amarnice regrete de sorginte,
să nu-ți smulg inima dintre cuvinte
și să te port ca pe-o mireasă-n umbre
din peștera poemului ce-ascunde
atîtea armonii și ne-nțeleșuri
de basme descrustate din eresuri.

Vreau să te țin ca pe un fulg de șoaptă
căzută între fraze dar necoaptă
ca să-ți adaug ultima lumină
descătușată-n noaptea fără vină
al ultimului Eros ce-mi rămîne
atîta timp cît spui ce nu pot spune.

Vreau adormirea plurității tale
în poala descojitelor petale
supuse sfîșierii din cuvinte
încă nespuse frazei care minte
atît lumina ochilor cît și durerea
sporind prin ea tăcerilor tăcerea.

Vreau umbra de cuvînt ce se ascunde
în subterana grotelor de unde
din stalactite se renasc noi semne
mult mai subtile și mai demne
de-a strecura-n izvoare minerale
sperate de adîncurile tale.

Vreau să mă-nchid sub geanta ta în care
din lacrimi să-ți fac fluviu înspre mare
și să mă duc pe fund de mări fragile
spre naufragiul ultimei copile

ce n-a-nțeles din toată inocența
doar scoarta miezului și imprudența
de-a încerca în liniștea deplină
să se înece-n lacrima pelină.

Vreau să cojesc nuca de tot amarul
ce-i macină adîncul cu tot jarul
bobocului din care nu mai știe
cum de-a ieșit amară și mai vie
decît frunzișul ramurii de vară,
decît cuvîntul care-n lume-o cară
cu-ntregul trup și cu întreaga ființă;
un creier despicaț în neștiință.

Vreau doar un loc în care poezia
să domine o clipă frenezia
de care e cuprinsă prima clipă
în care nebunia se-nfiripă

trăgînd în ape tot ce se dizlocă,
scoțînd din valuri tot ce se sufocă.

Umbra cuvintelor nu sînt doar semne
trecute prin istorii de nedemne
cărute cu birjari de-njurături!

Cuvintele sînt pline de armuri
pedestre împletite-n coamă
de cai purtînd în frunte o icoană.

Caii-s sălbateci, plini de libertate
și astfel vor intra-n eternitate
iar noi cei mici născuți sub glia lor
sîntem acei ce nu se nasc, dar mor.

În gura presei

Stelian DUMISTRĂCEL

Apa trece, miasele rămân, X se bate cu caramida în piept, Y a intrat în gura presei... Parcă am mai auzit cândva ceva asemănător!? Ziaristii, căci am citit prelucrări "expresive" după articole din diverse periodice, ne provoacă, într-adevăr, spre recunoașterea unor "clisee", ne creează o zonă de așteptare, iar curiozitatea ne este imediat satisfăcută, dar prin violentarea locului comun (o comedie cinematografică americană recentă se intitulază, la noi, "Chior să fii, noroc să ai!").

Tentația și prestația nu sînt noi. Am putea spune că proverbializarea limbajului a luat nastere chiar o dată cu jurnalismul, din imperativele comunicării imediate și eficiente. Nu putem și nu o vom lua de la obîrșii, ci vom apela doar la cîteva titluri ale gazetarului Eminescu: *Minciună cu ochi* (1876), *Unde dai și unde crapa* (1877), *Ca la noi la nimenea* (1878), sau la frazele de început ale unor articole: "Nu știm de unde și pînă unde..." (1879), "Sarpele, cînd îl doare capul...", "De bine de rău..." (1880).

În argumentație, poetul parafrazează formula canonică sau o plasează într-un adevărat cadru paremiologic: "oameni care zgîrie la hîrtie ar putea să zgîrie brînză și să cîntărească măslina" (1869); în octombrie 1876, poziția diferitelor țări europene față de evoluția războiului cu Turcia este astfel comentată: cutare țară "n-are gust să se bată pentru ochii frumoși ai bancherilor din Londra", altele au o situație financiară precară, "și... războiul se stie că-i feciorul lui bani gata s-a lui mîna spartă"; concluzia, în ceea ce-i privește pe români, îi aduce aminte autorului, "vorba ceea: mai bine vrăjmas c-o față decît prieten cu două" (1876).

În contextele citate, tiparele locuțiunii din vorbirea populară sau ale zicătorii sînt dislocate și, într-unul din cazuri, în ciuda unei formule introductive tipice (*vorba ceea*), sînt confrunțați cu interferența a două modele: "fereste-mă, Doamne, de prieteni, căci de dușmani mă feresc singur!" și "taler cu două fete". Iar "tehnicile" semnalate există în vorbirea populară și în uzul familiar, pe suporturi lexicale mai vechi și mai noi, cu schimbări intenționate, spontane sau datorate "ecranării" unor cuvinte: *a pune la păstrare (păstramă)*, *a mînea (mîna) porcii la jir*, *a rămîne pe*

Jules Perahim: "Plînge risul de astă vară"

jantă (geantă), *a nimereit orbui* *Suceava (Brăila, Vascaul)*, în ceea ce privește substituția, sau *minciună cu ochi (și cu sprîncene)*, *ti-ai mîncat mîlciul* (precedată formal și ritmic, dar probabil explicită cu antepunere, de *ti-ai trăit trăiul*), *a fara ouă de sub cloșcă/cloșca de pe ouă (fără să cîrîie)*, în ceea ce privește detenta, expansiunea enunțului.

Așadar, nimic nou stilistic nici sub soarele publicisticii de astăzi cînd produce substituții de genul celor prezentate în introducere, sau cînd, prin detentă, plămuieste structuri de contrast ce actualizează, prin referințe mai mult sau mai puțin accesibile contemporanilor, vechi imagini din aforistica universală, de coloratură istorică sau de sorginte rurală și domestică: "Specialistii taie frunză la ciini pe banii statului"; "Pentru Poul Thomsen tăcerea este de aur"; "Recolta de grîu se va duce pe apa simbetei"; "Românii își smulg părul din cap... si-l dau la export"; "Tara lui Papură-Voda pe viu"; "a căuta nod în papura financiară"; "a se da pe brazda conformismului" (o parte din exemple dintr-o textă de doctorat, pregătită de dl Liviu Groza, lector la Universitatea din București).

Iată și o colorată replică a mai palidului (de-acum) compus *caprovărsim*, într-o proliferare de determinante, ce invocă și abila rezolvare de restricții de transport, a lupului, verzei și caprei: "S-a încercat împăcarea și a verzei socialiste, și a caprei capitaliste, și a lupilor tranziției noastre nesfîrșite" (dată fiind virtuozitatea discursului, precizăm că performanța îi aparține lui Liviu Antonesei).

Argumentarea enunțului este în multe cazuri o probă, măcar indirectă, a distanței de expresivitate ce ne desparte de vremea proverbelor cu valente instructiv - moralizatoare; căci pentru vechi expresii desprinse din construcții bimembre se forjează noi motivații, cum sînt acelea de "a da unui inculț un lucru de care totuși n-are nevoie" (A. Scriban), "a da greș", pentru *a strica orzul pe gîste*, respectiv *a (o) pune de mămăligă*, în loc de "a face ceva la un timp nepotrivit" (*a strica orzul pe gîste cînd este iarba pînă la genunchi*), respectiv "a fi neajutorat, nepriceput" (*a pune de mămăligă fără apă, ~ cu lemne verzi*).

Adezea, "jumătatea" lipsă este ușor de rechemat: "ușor de zis... (greu de făcut!)", deoarece, de regulă, abrevierea funcționează pe socoteala contextelor foarte cunoscute; un articol al lui Eminescu se încheia astfel: "Știut este: satul arde, baba..." (1876), elipsa fiind și ea, la rigoare, o modalitate de a transforma în contexte comunicative (*ad-hoc*) simple contexte *evocatoare*, elemente ale "discursului repetat", sau "segmente prefabricate ale discursului" (E. Coșeriu).

Dar, de multe ori, cuvintele la care s-au redus diferite emisii verbale exclamative, devenite simple automatisme, nu mai au nevoie de compliniri sau de predicatia originară: (*mare sau a nu face nici o brînză!*, (*astea-s*) *gogosi!*, *mofturi!*. Ori, pur și simplu, *spanac!* Căci s-a produs o acumulare de conotații nesfîrșite, pentru ale căror resurse de caracterizare trebuie să recurgem la posibilitățile de analiză ale unei pătrunderi ieșite din comun. Ne referim la ziaristul I.L. Caragiale, în definirea unuia din cuvintele de mai sus, preluat într-un titlu de ziar și de rubrică din periodicul respectiv: "O Moft! tu ești pecetea și deviza vremii noastre. Silabă vastă cu nețărmitur cuprins, în tine încep așa de comod nenumărate înțeleșuri: bucurii și necazuri, merit și infamie, vină și pățanie, drept, datorie, sentimente, interese, convingeri, politică, cholera, lingoare, diferită, sibiratism, vițuri distrugătoare, suferință, mizerie, talent și imbecilitate, spirit și spiritism, eclipse de lună și de minte, trecut, prezent, viitor - toate, cu un singur cuvînt le numim noi românii moderni, scurt: MOFT!" (*Opere*, III, 1932, p. 199 - 200).

Ca să vezi ce va să zică a ajunge din gura lumii pe mîna presei!

Același eu

Cristina VRĂJITORU

În același univers, același eu privește același adevăr... aburii se destramă și granitele par uneori rupte în panglici... Iar legea gravitației este un fir iluzoriu de păianjen.

"Unde este adevărul?" ar întreba încălțările cu aripi albe în loc de pînteni. Iar pietrele așezate în șir așteaptă la fel. "Unde se află adevărul?" ar întreba anotimpul răsturnat. În perdele de lumină, dantela conturează nuanțe sedefii. Un tunet răzlet scutură varul de pe pereți. Și poate pînă și privighetoarea ar vrea să știe: "Unde ar fi adevărul?"

În toate aceste lucruri ce ar întreba pe rînd, ar fi afirmația dintotdeauna, chiar înainte de a privi panglicile risipite aiurea, înălțîndu-se în aer. Înainte și dincolo de orice întrebare, se așterne liniștea. Iar adevărul se află în același eu, în același univers.

fascinația lecturii

Numai despre optimism

Nicolae BUSUIOC

E ceva în aer. Plutește ca un mister. Cugetul cel bun ne îndeamnă să credem că e ceva ce tine de optimism, de speranța dătătoare de cumpănire și de bine, de sentimentul că trăim în mai multe dimensiuni ale timpului, un timp perceput în armonie cu simțămintele și gîndirea noastră...

E ceva în aer, ceva ce parcă ne face să uităm de lumea neună și falsă din jur, întoarsă pe dos, cu parodiile ei cotidiene, politice și existționale, de lumea în care doar paranoiciii sînt în elementul lor, în schimb prietenia și concilierea, fericite stări de disponibilitate sufletească și afinități profunde, sînt luate la goană...

E ceva deasupra noastră, ca o taină a dansului de pescăruși pe oglinda seninului de cer, dar și ca o taină a trupului de fată, mister teluric în iarba visurilor frumoase. De ce să nu fim optimiști? Cineva spune că dacă nu e trăire adevărată în tot ceea ce face, nu e nimic, e la fel ca numele femeilor iubite de care nu-și aminteste. Dar iubire este și dragoste este, nu pot fi uitate numele lor. Primăverile trec și toate trec, însă lumina dintre odihnele vîntului turbat străfulgeră, sunetul tiranilor pălește...

În definitiv, crunta luptă între oameni eșuează din cînd în cînd și atunci elegia bucolică e cît un cuib de rîndnici iar poetul nu-și mai lasă sufletul păscut de botul fricii. Atunci neliniștea cuprinde și emană tăcerea născătoare de vibrații, însuflețiri și optimism. Ideea de bine ia calea străvechii înțelepciunii, a speranței de eliberare și mîntuire. Calea există, o descoperim și o urmăm...

Mai buni vom fi? Filosofia veche se reazemă pe trei principii: *cuvîntul*, fără de care nici o ieșire nu-i din valea suferinței; *maestrul spiritual*, fără de care nu aflăm taina cuvîntului; *harul din noi*, fără de care nu putem înțeli esența creației, binele și frumosul, speranța și optimismul, adevărul și doar adevărul. Auzim o muzică lăuntrică, apare o magnifică stare în care plutim laolaltă cu misterul. E ceva în aer...

Mațe fripte ochiri

Florin FAIFER

Ehei, drăguliță Doamne, unde sînt vremurile cînd, la început de Florar, mă porneam să urc pieptis dealul Șorogariilor, ca să mă vindec de nevrosele de preste an la binecuvîntata baltă a Cîrcului!... Nici vreme nu mai am, nici lacul nu mai e ce-a fost. Mizeria a împînzit, ca o metaforă în expansiune, blînzii coclauri. Altminteri, băi fel de fel fac zilnic - băi de dezgust. Ce viziuni mă întraripau în exaltantul Decembrie și ce ruptură, aproape ca un infarct sufletesc, resim acum.

Nu mai cred... Nu mai știu ce să cred. În viitorul previzibil, cel care mie îmi este dat, nu vād decît aceleași tulburi încrîncenări. Și cumpene... Și nevoi. Așa a fost de cînd m-aduc aminte, și geniul meu bun nu e atît de scornitor, încît să mă mîgîie cu faldurii unor întremătoare vedenii.

Kto vinavat? Să fi avut dreptate mult hulitul Simion Dascăul? Mă abțin, să nu zică vreun zevzec, vreun *dobetoc* (cum "clămpănea", inimitabil, Piru) că nu gîndesc românește. Dar poate că (Cioran *dixit*), poate că blestemul e și în noi. Care-o fi leacul? Ce soi de exorcism ni se cuvine? Bicuşca?... Bisturii?... Nu-i uit, de bună seamă, pe strigoii, *revenanții*, păcătoșii de mai deunăzi, agenți maligni care mișună cu o nepieritoare vitalitate, se înfig unde-i cheagul mai dulce, se protăpesc, se întrajutorează. Unii, mai sobri, verzi de ciudă, negri de ură, dar niciodată roșind de vreun regret. Alții, dimpotrivă, zîmbăreți și onctuoși, gata să te pupe scîrbavnic și să-ți arate cum aplică ei conceptul de "consens". Și, cum naiba s-o fi făcînd, mai toți au pus o exercită labă pe funcții bunicele. Funcția pe care pasămite le-a înlesnit-o... organul.

Ei bine, acești indezirabili își implementează toxicitatea și în viața noastră de zi cu zi, și în mijloacele de smintire în masă, care sînt unele gazeturi. E greu să-ți dai seama care anume dintre ipochimeni îți încurcă mințile înadins și care își stupesc veninul întru ușurarea ființei lor otrăvite. Dar răul pe care îl săvîrșesc e, pînă la urmă, același. Dacă ai privi în zare, într-o curată zare, cutare sau cutare emanație a lui Gutenberg, te-ai crispa de cîtă impuritate colcăie acolo. Reaua voință se vede de la o postă. Dar nu numai... Formatorii de conștiință - ce sintagmă gogonată! - nu stau bine, s-ar spune, nici cu sănătatea. Unul suferă, parezagamplu, de bilă, altul de nervi, sau de prea mult pîrtaș, sau de scălimb caracter. Însă ațoși, cu toții. Maculează, bagă strîmbe, se sumetesc, lustruindu-și nenorocita lor de vanitate sulfuroasă.

Parcă dîndu-le cu tifla cîntitorilor de profesie, un om serios, străin de coteriile de la noi, profesorul Sorin Alexandrescu trimite din Olanda un reportaj din care reiese că vizita delegației țării noastre (Constantinescu, Plesu, Caramitru) a însemnat, în limbaj gazetăresc, un cert succes. Îmi inchipui, zîmbind a rîde, ce fiere le-o fi făcut această stîre firosoșilor, bombăntorilor, cîrcogariilor, care se zbirlesc vedetistic prin editoriale și *talk-show*-uri.

De ce nu încearcă, oare, mațe fripte ăștia să scormonească pînă dau de cauzele primejdiosului nostru imp (nu mă refer, iarăși spun, la comentatorii pe care îi stim de la Hurezeanu pînă la Ficeac). În loc să ne pizeze cu spectacolul indecent al atîtor înfoieli și rătoiei, de ce mintea lor sclipitoare, geloasă parcă pe talentul porcesc al extremistului căruia o justiție emascuțată sau perversă nu poate să-i curme zbirătura, aruncă în arenă doar flăcări negre, pucioasă și noroi? Nu le astupă nimeni cîrcotasilor emițătorul atîtor sonore invective, dar boticul acela... Ar șutea să-i dea o mai bună întrebuintare. Să fie răi, dacă așa i-a slobozit pe lume muma natură, dar la obiect. Să nu facă, după cum se spunea pe timpuri, personalități. Din scrișnitorul rost să le iasă și cîte un sfînt, nu numai și numai vorbe de... ducă-se-pe-pustii. Cîte o rostire mai de Doamne-ajută, nu, iar și iar, ca la maniciii intratabili, flegme verzei de otărîți dați dracului.

Nu mai la Cotroceni, măi spurcăcioșilor, își face Răul damblaua? Și la Palatul de unde o ciotcă de iude sau, mă rog, niște ași în machiaverlicuri, l-au alungat pe Ciorbea? Dar ia suciți făloasa, încruntata voastră scăffirle la dreapta și, mai ales, la stînga! De ce nu ia nimeni la scuturat sindicatele, de pildă? Aceste conglomerate duhnind a comunism, cu lideri obtuzi (sau care se fac a nu pricepe) și obraznicii cum n-au fost în epoci de opresiune. Cam ce fac veleitarii care tînjesc și ei la răsfațul mediatic? Păi, una-două, scot oamenii în stradă. Dreptul lor, firește, mai cu seamă că avem multă lume necăjită. Apoi, protestează în acute. Nimeni nu-i împiedică. Cer cu nemiluita, nu rareori fără rațiune, sau poate cu un scop ascuns. Cer de unde nu-i, și ei știu bine asta, că doar n-or fi nătărăi. Dar, întreb, ce oferă în schimb? Că nu avem o economie performantă - fiindcă aici e buba -, n-or fi și acești tovarășei de vină? Activiștii ăștia, cu și fără barbă. Îndeamnă ei cumva pe "rumân" (cum articulează, "popular"-ciocoiește, Ion Țiriac) la muncă (nu la grevă) japoneză, la treabă nemtească sau batîr ardelenescă? Aș! Ti-ai găsit. Dumnealor, precum sovieticii odinioară, atîta se pricep să zică: "niet!" Se mai marghiolesc ei că s-au dat cu economia de piață, dar... Pe aici reforma nu va trece.

Și, într-adevăr, reforma nu prea trece... securității rămîn.

Cu privire la extrema dreaptă românească...

și la stînga și la dreapta

Sau despre cum se scriu unele cărți/studii de istorie

Ioan CONSTANTINESCU

Merge oare lepădarea de luminism pînă acolo: adică pînă la a-l absolvi pe șeful ML de orice vină? Cititorul este îndemnat să creadă asta, întrucît cei trei autori ai *Radiografiei...* scriu (la p. 86): "În ceea ce-l privește pe CZC, la 27 noiembrie 1940, asadar în plină guvernare legionaro-antonesciană, «procesul» său din 1938 a fost revizuit iar sentința de condamnare - anulată" (sublinierea, cu litere groase, le aparține domnilor Gh. B., C. C. și Cr. S.). Autorii noștri pun cuvîntul procesul între ghilimele, considerîndu-l, se înțelege, o mare eroare judiciară. Pentru cei trei istorici, precizarea, făcută de ei înșiși, privitoare la faptul că anularea sentinței a avut loc "în plină guvernare legionaro-antonesciană" pare să nu le atragă atenția! E ca și cum ar fi fost vorba despre o revizuire făcută într-un stat democratic, de o justiție independentă, nu de una aservită unui regim totalitar în care se petreceau tot felul de atrocități; e ca și cum, deci, o dată cu acea "revizuire", s-ar fi făcut, într-un stat de drept, o reparație, o reabilitare! Acest "mic amănunt" - iată - le-a "alunecat" istoricilor noștri de sub condei.

Există și alte forme ale lepădării de luminism în cercetarea istorică de această factură: selectarea cu o anumită țintă și frecvență, adesea abuzivă, a citatelor din "operele" liderilor de extremă dreaptă sau din presa extremistă, accentul disproportionat pus pe așa-numita "linie spirituală" a ML ("fentă" demagogică - asemănătoare cu "umanismul socialist" - ce a făcut în epocă dar și mai tîrziu, multe victime), încercarea de a supradimensiona ori chiar de a-i "mitiza" pe CZC și pe alți lideri ca el, bagatelizarea unor atitudini ideologice sau fapte ale PNC ori ale Gărzii de Fier. Una dintre mostrele cele mai expresive ale polezii extremei drepte o selectăm dintr-un text al domnului C. Ciucanu - Miscările studentesti în Universitatea ieșeană în 1919-1922 ("Ethos românesc", Iasi, 24.06.1997, p.4): o facem și pentru valoarea ei (a mostrei) de contraexemplu în contextul tulburat al tranziției noastre: "A.C. Cuza, Ion Gavănescu și Corneliu Samuleanu" sînt caracterizați drept "universitari de mare forță științifică"; ei ar fi "încurajat cu genul lor moral și științific contraofensiva de dreapta" (s.n.). Despre excelența științifică a acestor foști profesori ai Universității ieșene (în special despre aceea a lui A.C. Cuza) nu e nici locul și nici cazul să opinăm aici. Cît despre "genul lor moral"... cunoștea fiindu-ne isprăvile lor politice (cele ale lui ACC și C. S. cu deosebire), ar fi mult mai înțelept să crutăm... hirtia, mai ales că ei au... "încurajat ofensiva de dreapta...", probabil în mediul universitar și se înțelege, în cel mai democratic înțeles cu putință!

Revenind la *Radiografia...*, constatăm că nu doar o singură dată, afirmații ale lui CZC sau Horia Sima pot fi percepute, mai curînd, drept insultătoare la adresa tradițiilor și mentalității noastre. Una dintre ele, caracterizarea făcută de "Comandant" generalului Constantin Petrovicescu, este de-a dreptul "tipică": "Afinitățile lui spirituale cu Mișcarea se explică prin comportamentele fundamentale (sic!) ale sufletului său: omenia românească, adîncă iubire de neam..." (după Antologie, V, p. 72, în *Radiografia...*, p. 128). Amcitit acest pasaj nu doar pentru calitatea lui de "exemplu", ci și pentru împrejurarea "științifică"-picantă că, despre același personaj (C. Petrovicescu), domnii Gh. B. și K. T. scriu în nota 48 a cărții lor *Procesul...*: el "a avut un rol deosebit în pregătirea și desfășurarea rebeliunii legionare (ianuarie 1941), fiind considerat principalul inovat imediat după Horia Sima (...). A fost în consecință, judecat și condamnat (...) la 7 ani de temniță grea" (p. 215, s.n.), în timp ce domnii Gh. B. (același Gh. B. de mai sus!), C.C. și Cr. S., doar doi ani mai tîrziu, în *Radiografia...*, afirmă... exact contrariul: "Nu a fost implicat în pregătirea și desfășurarea rebeliunii legionare din ianuarie 1941; totuși a fost arestat după aceea..." (p. 128). Trebuie să recunoaștem că, între a nu fi implicat într-un asemenea grav eveniment (cărui, de altfel, unii "istorici" îi neagă existența!) și a fi considerat "principalul inovat"... pentru desfășurarea lui este o oarecare... diferență. Cititorul s-ar putea gîndi, cu o anume nevinovăție: cît de repede (în numai doi ani!) se poate "schimba" istoria și cît de simplu poate fi ea reserisă! Să-și mai pună el oare întrebarea: care dintre cele două afirmații, total deosebite între ele, o fi adevărată? Si, de ce nu?, și o alta: e acesta singurul loc unde capricioasă analiză... "radiografică" își permite riscante "licente", poate, mai exact spus, "spagate" științifice? Răspunsul este unul... surpriză, nu. În chiar același articol despre generalul Petrovicescu (pentru a nu apela la alte exemple), realizatorii *Who's Who*-ului adaugă, potrivit aprecierii lui Horia Sima: "«n-a avut nimic comun» cu ML, ci a păstrat «raporturi discrete»; el n-a cerut încadrarea în ML, desi pe plan politic și spiritual s-a aflat pe aceeași linie" (p. 127); domnii K. T. și Gh. B. îi recunosc totuși, negru pe alb, în *Procesul...* p. 215 "apartenență declarată la Mișcarea Legionară", pentru ca, la următoarea pagină, ei să citeze - cititorul poate ghici - ..., din Horia Sima, următoarea frază: "Generalul Petrovicescu ocupă un loc de frunte în istoria Legiunii prin trei momente mari" (noi reținem doar două - și ele sînt, într-adevăr "mari"): "rechizitoriul din 1934" și "activitatea lui în guvernul național-legionar". Nu este cumva, ne întrebăm noi, la rîndul nostru, acest zig-zag informativ o "recompensă" tardivă, e drept, concepută... "radiografică", pentru faptul că fostul "comisar regal" (e vorba, se înțelege, despre același C. Petrovicescu, n.n.) "în cursul procesului înscenat" (cititorul observă că, și de data asta, ML și liderii ei erau simple victime "nevinovate") "contra fruntașilor Gărzii de Fier ce trebuia să implice în atentatul de la Sinaia din 29 decembrie 1933, înfăptuit de Nicadori" (ei, "mîna răzbuțătoare legionară" îl ucisese atunci pe primul ministru I. G. Duca, n.n.) "pe generalul Zizi Cantacuzino-Grănicerul, CZC s.a.", i-a scos din cauză și s-a înrolat în Legiune?

Autorii cărții la care tocmai ne referim par a-și ascunde cu stîngăcie (sau n-o fac deloc? Desigur, e propria lor alegere.) o anume admiratie față de ML și CZC. În interesantul lor *Who's Who* - un capitol al *Radiografiei...* - citim (la p. 85): "Anii 1935-1937 au coincis cu extinderea ML în țară, momentul de vîrf ilustrat de triumful în alegerile parlamentare de la 20 decembrie 1937,

cînd gruparea politică legionară, cîștigînd 478368 voturi (după unele informații, cifrele au fost diminuate, în realitate, succesul fiind mult mai important), s-a plasat pe locul al treilea între partidele importante din România, imediat după PNL și PNT" (s.n.). Ne permitem, mai întîi, o remarcă într-o radiografie, realitatea e prezentată exact, sec, nu se procedează în stilul "după unele informații" (care or fi fost acelea?) și, mai ales, nu se folosesc "imagini"/termeni care n-au de-a face cu realitatea. Ce înseamnă, în acest caz, "triumf"? Cu 15,58%, legionarii au obținut doar locul al III-lea pe țară, înaintea camarazilor lor din PNC; la aceasta se adaugă faptul că nu au fost solicitați să formeze guvernul și nici să participe la guvernare. Unde o fi aici "triumful"? În legătură cu acest episod istoric de după alegerile din decembrie 1937, scurt, dar plin de consecințe nefaste, merită să cităm, în acest loc, o frază a domnului Cr. Sandache, în ciuda stîngăciei și caracterului ei derutant prin nestăpînirea unor concepte politologice; - ea exprimă însă nedumerirea (provizorie, desigur), poate chiar mîhnirea (?) istoricului: "Nu vom insista aici asupra motivațiilor oculte" (sic!) "care l-au determinat pe Carol al II-lea să opteze pentru un guvern majoritar" (sic!) "național-creștin" (Doctrina..., p. 52).

Cît despre șeful Legiunii, adevărat campion al campaniei de "făurire a omului nou", el trebuia, se înțelege, prezentat ca atare. La pagina 85 a *Radiografiei...* citim: "În luna mai 1927, a doua zi după trecerea doctoratului în economie, CZC părăsește Grenoble și abia revenit la Iași, înființează (...) "Legiunea" (s.n.). Ca și cum Codreanu ar fi fost un "sfinț", autorii acestei cărți fac - și nu doar pe alocuri -, nu "radiografic", ci de-a dreptul hagiografic. Cel mai adesea ei citează fraze foarte măgulitoare despre CZC - mai deloc de felul celei pomenite mai sus a lui Cioran. Într-un loc al volumului lor, Gh. B. C.C. și Cr. S. minimalizează caracterizarea făcută de Ion Banea Căpitanului, considerînd-o evasiahagiografică, atunci cînd ea e pură hagiografie: Codreanu "este o piatră de hotar, o granită. Sabie întinsă între două lumi, Una veche, pe care o înfruntă cu bărbăție, distrugînd-o, alta nouă, pe care o creează, îi dă viață, o cheamă la lumină" (p. 70). Punctul culminant al acestui "portret" îl constituie, probabil, un pasaj despre CZC extras dintr-o exegeză a unui istoric străin, Francisco Veiga. Interesant este că autorii noștri rețin mai ales ceea ce face din Codreanu (ca și cum tocmai acest aspect ar fi fost unul cu adevărat important) un personaj... hollywoodian (cităm doar fragmentul de început al pasajului): "La 21 de ani, trăsăturile esențiale ale personalității sale erau deja definite. Aspectul său fizic extrem de atrăgător era o bună scrisoare de recomandare: de statură înaltă, într-o țară cu oameni scunzi, atletici și cu o figură de o rară frumusețe clasică, străină de timp. Într-un fel, toate acestea l-au caracterizat întotdeauna drept un om de acțiune: unui militant, care a locuit o vreme împreună cu el, îi spunea că «ar prefera să taie lemne decît să scrie»" (*Radiografia...*, p. 89). Și ca și cum n-ar fi fost de ajuns, la p. 90-91, se... depășește punctul culminant și se reproduce un portret asemănător al Căpitanului, construit (și cu amănunte penibile pentru Nae Ionescu, de pildă) de un anume Nae Tudorică!

Exagerarea cu program este și ea o componentă a lepădării de luminism. De obicei, prin citatele folosite în textul lor, istoricii despre care e vorba "poleiesc" (mai remarcăm faptul) figurile la care se referă - de la CZC, pînă la Valerian Trifa, episcopul expulzat în 1983 din SUA; și faptul s-a petrecut mai ales pentru că înalta față bisericească și-a tănuțit trecutul și și-a schimbat și prenumele adevărat. Despre el citim, la p. 146 a *Radiografiei...* (textul îi aparține lui Al. Nemoianu): "Aparînd Ortodoxia românească din America, Valerian a salvat" (sic!) "comunitatea românilor americani". Citatul acesta este inserat în textul *Who's Who*-ului, după ce autorii scriu, cu nedisimulată mîndrie: "Valerian D. Trifa a dobîndit o largă recunoaștere, apogeeul atîngîndu-l în 1969, cînd presedintele în exercițiu al SUA, Richard Nixon, l-a invitat să binecuvînteze deschiderea lucrărilor din acel an ale Congresului American" (*Radiografia...*, p. 145-146).

În ce privește "tehnica" minimalizării/bagatelizării unor fapte (la care instigau) sau a unor afirmații din textele liderilor de extremă dreaptă ori apărute în publicațiile afiliate partidelor lor, "performantele" cele mai notabile și cele mai dese îi aparțin domnului Cr. Sandache. Dintre exemplele numeroase ce ne stau la dispoziție (de altfel, pe cel mai "mănos" și mai antiluminist l-am citat în contextul capitolului Ce-or mai fi oare xenofobia și antisemitismul?), selectăm două. În "noua sa lucrare" *Doctrina...* (pentru a prelua, încă o dată, termenii domnului Gh. B.), dl Sandache folosește un fragment din publicația "Tara noastră" (23.07.1937) care e precedat de propriul său comentariu: "Atunci cînd etnicii evrei protestau" (la atacurile presei PNC, n.n.), "publicității național-creștine dădeau replici apropiate în multe situații injuriilor. Unele mostre sînt (credem) grăitoare" (s.n.), după care urmează citatul: «Spurcăciunea jidovească a ridicat capul și a gîjîit pe gîtlejul obez cuvîntul huligan adresat celor ce-si iubesc țara» (p. 44). Dincolo de stîngăcia expresiei (mă refer la "comentariul" istoricului nostru), cu care, de altfel Cr. S. ne-a obișnuit, de accentul "bine găsit" (pus, cu pricepere, pentru a avea efect și astăzi!) și de ironia involuntară a celui "credem" dintre paranteze (pentru că nu ne putem închipui că autorul e... nemulțumit de duritatea frazei publicistului citat!), atrage atenția formularea bagatelizatoare - "replici apropiate în multe situații injuriilor" -, cînd, de fapt, e vorba despre jigniri foarte grave care, nu o dată, se află și în textele/discursurile lui Goga și A.C. Cuza. La Cr. Sandache, asemenea afirmații/"comentarii" sînt, cum scriam deja, foarte numeroase. Chiar pe aceeași pagină citim aceste două aserțiuni eminent-representative pentru tehnica bagatelizării, ca și pentru felul cum autorul nostru își maschează, stîngaci, parti-pris-urile: "Imaginea evreului ca izvor al tuturor relelor devine dominantă, pe alocuri tonurile fiind însă exagerate. Se cultiva caricatura, accentul polemic extrem, aspecte care puneau sub semnul întrebării o anume decență a «emitațilorlor»" (s.n.). Urmează apoi, ca de obicei, citatul "bine ales": "Un jidan pipiriu, cu ochii roșii și genele galbene ca de gînsac pesimist, cu păr stufos și cret, gîlbui ca o prăjitură de purim...". Cititorul a remarcat "comentariul", se înțelege... "avizat" al lui Cr. Sandache: "pe malocuri, tonurile fiind exagerate", iar ele "puneau sub semnul întrebării o anumită decență...". Să fi vrut oare istoricul să... glumească, și încă pe o temă atît de gravă, dintr-un preaplin de umor... radiografic? N-ar mai avea, astfel, nici un haz, nu-i așa?, să spunem lucrurilor pe nume: acest gen de afirmații, ca și sute, mii de altele asemănătoare, erau/sînt nu doar indecente, ci pur și simplu insultătoare, periculoase și instigatoare la ură și violență rasială. Și totuși, răbdătorul cititor, merită să nu credem că trebuie să-i plîngem de milă luminismului.

născocitorul de gînduri

Oameni și cîini

Vasile Popa HOMICEANU

O patologie cîinească (voiam să zic "canină" dar cuvîntul mi s-a părut radical pentru o asemenea dizertație), zeci, sute și chiar mii de cîini invadează orașul, tot felul de javre de diferite mărimi, culori, rase, "greutăți", cîini care alegă după închipuite obiecte, pe care le aruncă stăpînii lor, într-o bezmeticie a lipsei de ideal, așa cred. Nu vorbim aici de acei cîini rezultați din "demolări", nefericite ființe pe cale de dizpoziție, datorită zelului firesc al oficialităților hinghere, ci de acele monumentale ființe canine care sînt datul voinței și dorinței unor oameni cu căpățîi, spun astfel, pînă mă voi dumiri, ce se ascunde în această vrednică (sau nevrednică) preocupare pentru creșterea cîinilor. Studiez, ușor înspăimîntat, pe străini, adică pe oamenii cu cîini, dintr-o firească necesitate de a ști ce leagă cele două specimene (iertare pentru o posibilă identitate semantică!). Interesează aici mai puțin haitele alergătoare pe străzi și prin parcuri, debordînd de forță și de o agresivitate potențială, cu balele curgînd și limbile scoase, flămînde și capabile oricînd să se arunce la copilul care se joacă sau la cetățeanul nevolnic, care-și duce meditativ o pîine subsoară. Trecem în planul secund al observațiilor noastre dar ne punem ochii pe acele personaje care asmut cîinii și le întretînt, cu falsă nevinovăție și grijă, potențialul de veselie și agresivitate. Copil fiind, am știu care-i locul pe pămînt al acestei specii de animale, tata și mama nu țineau niciodată cîinele în casă, "il măturau", aruncîndu-i un dărâb de mămăligă, pe care dulăul, pofticios și flămînd, îl înghitea din zbor. Sătul sau flămînd, își găsea locul în cușcă, ascultînd de vorbele nu numai dojenitoare ale stăpînilor! În cărțile mele am scris despre cîini, i-am văzut în felul meu dar totdeauna i-am ținut la respect, cu comportare și psihologia lor.

Bezmeticia a lipsei de ideal, spuneam, o expresie care justifică multe conduite. Aici introduc și acel comportament "cîinoșesc", adică pe acei inși care fac pe cîinii în locul cîinilor, latră și muscă asemenea dobitoacelor pe care le hrănesc. Cititorul ar înțelege aici că sînt un dușman al acestei străvechi specii, că "atentez" la onoarea celui mai vechi prieten al omului. Departe de mine acest gînd. Salut pe toți acei care adoptă cîini, pentru că aceștia le aduc serioase servicii, cum să nu fii "prieten" cu un cîine care te păzește, cum să nu-l "slujești" pe acel cîine care te salvează de la moarte sau îl prinde pe cel care te-a jefuit sau înjunghiat? Slavă acestui cîine! Întrebarea vine totuși: cum poți iubi un cîine? Sînt oamenii iubitori de cîini și asta mă intrigă! Comercializez un cîine dar nu-l iubesc, îl folosesc dar nu-l iubesc, îl asmut împotriva dusmanului, am nevoie de serviciile lui, i-am stabilit locul dar nu-l iubesc. Înțeleg, lumea e stresată, singură, fiecare dintre noi e din ce în ce mai izolat, dar mă întreb: «oare toată suflarea asta are nevoie de cîine, tot orășeanul, vopsit orășean, are nevoie de unul, doi sau trei cîini în casă, într-un loc atît de strîmt înfînt de-abia pot respira cîțiva oameni, oare acolo, în încăperea de trei pe patru mai au loc și unul sau doi cîini?». Mă întreb? Strada plină de cîini, parcul din fața casei plin de javre care hămăie împreună cu stăpînii lor, de dimineață pînă seara tîrziu, cîini grași, puternici, cu falci care pot zdrobi și oase de dinozaur darmite oasele mele becnicice. Intram acum cîteva zile în spațiul de acces al unei "firme", eram grăbit și am fost deodată întîmpinat de vreo trei sau patru dulăi care au sărit pe mine. Nu am trăit niciodată frica de cîini așa că nu le-am dat importanță dar dulăii au sărit la mine, lătrînd, cu gînd ucigas, am simțit setea de sînge din ochii lor, iar instinctul meu de apărare a intrat în funcție și am reacționat, dar cîinii continuau drumul lor violent. Am răcnit, am dat să lovesc dar mirarea mea a venit apoi cînd, în fața acelei instituții, cîteva cucoace planturoase și un presupus colonel, în civil, rîdeau în hohote, bătîndu-și joc de nenorocirea mea. M-am revoltat și, în sfîrșit, cîinii au fost chemați la ordine iar eu am scăpat nevătămat dar cu teribilă spaimă. Revolta mea mult mai puternică a venit după aceea, cînd stăpînii cîinilor m-au acuzat de intempestivitate, apărîndu-și javrele... Am reacționat pe potrivă (nu vă spun cum, dar închipuiți-vă pomirile colerosului)... ca un cîine. M-am liniștit și-am meditat după aceea, întrebîndu-mă dacă în spațiul nostru de existență există o lege care să apere pe oameni de cîini, pentru crescătorul de cîini și pentru acele "unelte" inconștiente care traumatizează ființa nevinovată. Mă documentez și află că într-o lume civilizată există legi pentru cîinele și stăpînul său, și aceste legi pedepsesc nu cîinele ci pe stăpînul care transmite nebunia sa animalului, calificînd violența cîinească drept tentativă de crimă sau crimă...

Mă opresc aici... Dar spre stupefacția mea, cîinele-moft a invadat orașul, cîinele-neputință, cîinele lipsă-de-ideal... Mă sufoc și cred că am și eu puțină nevoie de libertate cîinească.

“Aceste civilizații ne atrag pentru că descoperim în ele noi surse de emoție și înțelepciune, de poezie și mister. Oricine meditează astăzi asupra originii științei, religiei și artei nu se mai duce la Atena sau Ierusalim; ia drumul Indiei sau Egiptului”.

Edouard Schuré

Literatură și religie

Doru SCĂRLĂTESCU

8. Cadrul originar: zeități protectoare ale cuvântului

Așadar, nimic nou sub soare. Mai mult decît o doctrină pur teologică, teoria încheată în jurul silabei sacre OM (AUM) este, în India postvedică, în viziunea upanișadică, un suport al practicilor yoga, în care regăsim urme adînci ale funcțiilor magice ancestrale. *Mantra* și *dharani* sînt formule mistice nu numai de implorare și înduplecare, similare rugăciunii, ci și de obligare (M. Eliade vorbea chiar de o “terorizare”) a zeilor, în vederea obținerii unor puteri oculte, miraculoase, *siddhi*, în virtutea cărora yoghinul e un mare magician, un *mahasiddha* (de aici, rezervele, și chiar oprobiul lui Buddha). Pe de altă parte, sistemul de corespondențe, de esență magică, evidentiate de upanișadele yogice, dintre “literale mistice”, fiecare guvernată de un zeu, anatomia umană și elementele cosmice, prezintă uimitoare asemănări cu doctrinele orifice și pitagoreice. De altfel, în cartea sa *Patanjali și yoga*, Mircea Eliade s-a referit în mai multe rînduri la “analogiile frapante” și “simetriile tulburătoare” dintre tantrism, cel care acordă “silabelor mistice” demnitatea unui “vehicol al mîntuirii” (*mantra-yana*), și “marele curent misteriozofic occidental” ce se hrănește, la începutul primului mileniu creștin, din variate izvoare: gnoza, hermetismul, alchimia, misterele... (op. cit., “Humanitas”, 1992, p. 135, 180, 185).

Vechi egipteni nu erau nici ei străini de un astfel de tip de simbolism vocalic, după cum ne încredințază Demetrios din Faleron, poetician și retorician din sec. IV-III î. Chr., în tratatul său *Despre stil*: preoții acestora introduceau, în imnurile lor către zei, cele Șapte Vocale, în ordinea voită, cu efect magic, determinat de eufonie, asemenea cîntecului de liră sau de flaut. “Deci, dacă se suprimă rezonanța vocalelor, încetează, foarte simplu, melodia și rezonanța discursului”. Această “mistică” sau “magie” a limbajului, cu rădăcini străvechi, va face o lungă carieră în antichitatea clasică greacă, apoi, în cea greco-romană, cu prelungiri, în epoci mai tîrzii, la gnostici sau în kabbalā, și pînă la *Alchimia verbalului*, din etapa modernă, proclamată de Rimbaud... O vom găsi, deopotrivă, și într-un alt centru de referință spiritual, în lumea arabă, unde primele două litere ale alfabetului, “aleph” și “ba” simbolizează cele două “instrumente” de manifestare a “Luminii” - *en Nûr*. Alî, primul imam în Islam, purtător al revelației divine, se autodefineste drept punct diacritic al lui “ba”, iar Mahomed însuși își spune instrument (pană, condei) al scrierii sacre - *Ana el Qalam*. Cercetătorii au observat paralelismul privind valoarea “simbolicodemurgică” a unor sunete în sanskrită și în arabă. Așa cum *m* din AUM este inițiala cuvîntului “moarte” - *mrtu*, el începe și se semnifică în islam același cuvînt: *el mawt* (moarte). De aceea Profetul, dezvăluindu-și numele celest, Ahmed, adaugă: “Eu sînt Ahmed fără mîm (m)”. Referindu-se la toate acestea, scriitorul francez Etiennele conchide: “La origine, întreg alfabetul tînde să fie dublat, literă cu literă, de unul sau mai multe sensuri ezoterice, în care se afirmă caracterul magico-religios conferit de civilizațiile umane limbajului” (*Littératures cléricales*, în *Histoire des littératures*, I, Paris, 1955, p. 28).

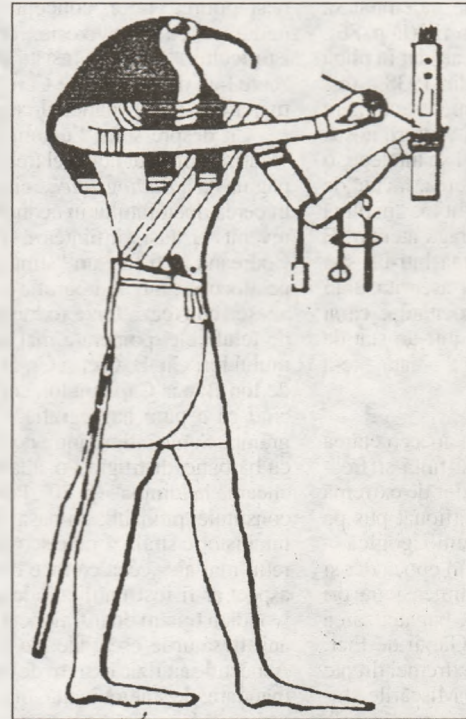
Există totuși și deosebiri transante privind doctrinele logosului la aceste civilizații. În cea veche indiană, accentul este pus pe oralitate. Adevărul vedic, izvorît direct din “Personalitatea divină supremă”, se transmite prin viu grai, sub supravegherea unor învățători - *guru* - într-o succesiune de discipoli, *guru-parampara*. “Pentru că efortul de unul singur, valoros oricum prin el însuși, nu este un mijloc potrivit pentru a-ți însuși un adevăr atît de profund. Vocea vie a unui învățător, ce crede cu tărie în ceea ce îi învață pe alții, are în mod sigur o șansă mai mare de a crea convingere decît cuvîntul scris” (*Mysore Hiriyanna, Popular Essays in Indian Philosophy*, 1952, p. 13). În consecință, o figură marcantă în panteonul vedic este zeita

arheologia spiritului

“cuvîntului”, în sens de “vorbi”, “rostire”, *vāk*, al cărei nume pare înrudit cu latinescul *vox* (voce). Un mit cosmogonic din vedismul tardiv îl înfățișează, de asemenea, pe zeul primordial, Prajāpati, posesor, în exclusivitate al Cuvîntului, “umplînd tot universul” prin emisiunile sale vocale, în trei tranșe succesive: rostind *a*, reprezentînd totalitatea vocalelor, aceasta se face pămînt; *ka*, însumînd consoanele ocluse, devine spațiul intermediar, iar *ho*, consoanele spirante, constituie cerul. În Orientul Apropiat, accentul se mută pe cuvîntul scris, ceea ce explică, după părerea noastră apariția, în aceste circumstanțe, a “religiilor Cărtii”, reprezentate de iudaism, creștinism și islam. Apariția categoriei specializate a scribilor sub patronaj divin și cu funcție, între altele, religioasă, în civilizația sumeriană, unde, după S.N. Kramer, “începe istoria” și în cea egipteană, marchează decît această mutație. Ea e cuprinsă în *nuce* în evoluția miturilor și credințelor de pe malurile Nilului. Cea mai veche mărturie o găsim în textul gravat pe o piatră în timpul faraonului Sabaka, circa 700 î. Chr., dar redactat, se pare, cu două mii de ani mai înainte, la Memfis, capitala Primului Regat. După Mircea Eliade, el exprimă teologia memfită, “cea mai sistematică” și “cea mai filosofică”, articulată în jurul zeului Ptah: “Cel care s-a manifestat ca inimă, cel care s-a manifestat ca limbă, sub aparenta lui Atum, este Ptah, cel foarte vechi...” Zeitate primordială, anticipîndu-l pe Re, bisexuală, autogenerîndu-se pe sine însuși din haosul inițial, Nun, “trup care creează propriul său trup, cînd cerurile nu existau, cînd pămîntul nu exista” (*Papyrusul nr. 3048*, Muzeul din Berlin), Ptah purcede la crearea universului printr-un act al inimii sale (sediul al intelectului și al voinței) și al limbii. “prima concepînd, cealaltă decretînd (impunînd) voința inimii”, conform documentului teologic memfit, 22, III. În mentalitatea populară, Ptah nu e atît de sofisticat; el e venerat ca un zeu artizan, patron al mestesugarilor, al metalurgiei, al constructorilor, al sculpturii. O imagine îl înfățișează modelînd lumea pe o roată de olar. Din această cauză, probabil, istoricul Herodot, l-a asociat cu Hefaiistos.

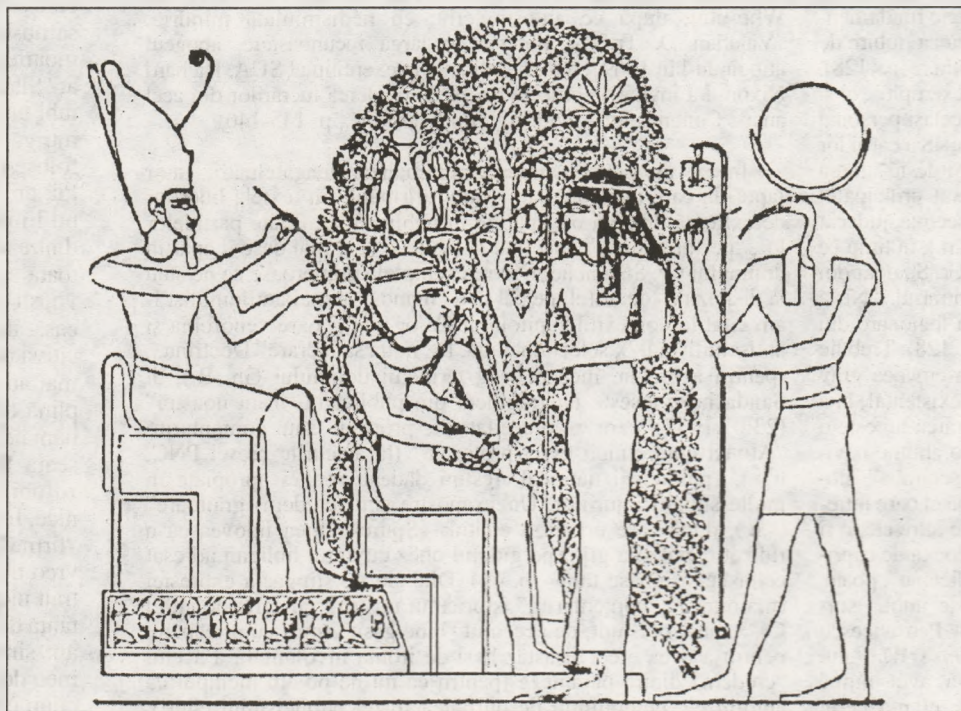
O nouă treaptă în doctrina egipteană a logosului o reprezintă cultul lui Thoth, mai nuanțat, mai complex, mai bogat în semnificații, cu prelungiri și reverberații în practicile și teoriile alchimiste, de-a lungul mai multor secole ale erei noastre (vezi, în această privință, excepționala carte a lui Jack Lindsay, *The Origins of Alchemy in graeco-roman*

matematic, geometria, astronomia, jocul de table... “în sfîrșit, literale”. Theuth (Thoth) îi arată aici regelul mitic teban, Thamos, foloasele invențiilor sale, deci, și ale scrișului, acesta, un soi de medicament (pharmakon) pentru memorie: “Priveste, rege, știința accas-ta îi va face pe egipteni mai cu tinere de minte; găsit a fost leacul uitării și, deopotrivă, al neștiinței”, fără a-l convinge pe acesta din urmă, care are opinii proprii, contrare: “Căci

Zeul egiptean Thoth, cu însemnele scrișului: condeiul și sulul de papyrus

scrișul va aduce cu sine uitarea în sufletul celor care-l vor deprinde, lenevîndu-le tinereea de minte; punîndu-și credința în scriș, oamenii își vor aminti din afară, cu ajutorul unor icoane străine, și nu dinăuntru, prin caznă proprie” (Platon, *Opere*, IV, p. 484-85). Teoria are asentimentul lui Socrate; el avertizează asupra erudiției goale: înțelepții se vor fuduli cu idei străine, împrumutate din cărți, fără să producă un gînd propriu..., și preia atacul împotriva literelor scrise: acestea “se învăluie într-o foarte solemnă tăcere”, incapabile să răspundă la întrebările noastre (op. cit., p. 86).

Amon-Ra, Thoth și Sesat înscriind urmele faraonului pe Arborele sacru. Templul lui Rhamses din Teba

Egypt, 1970, și, mai cu seamă volumele masive ale lui C.G. Jung, *Psihologie și alchimie*, 1944, tradusă recent și în limba română, și *Studii de alchimie*, 1929-1954). Moștenind de la Socrate, cum susține Brice Parain, obsesia logosului, familiarizat, în urma sejurului său în Egipt, cu doctrinele acestuia, era firesc ca Platon să menționeze, printre primii în antichitate, numele zeului Thoth, în două din dialogurile sale. În *Philebos*, acesta, “un zeu sau un om divin pe care o legendă egipteană îl numește Theuth”, apare în ipostaza insolită de autentic fonetician care distinge, în înfinitatea de sunete ale vorbirii umane, câteva categorii distincte de vocale. Mai interesant ni se pare însă, *Phedros*, unde, din perspectiva lui Socrate, se dezvoltă o teorie a superiorității cuvîntului vorbit, în raport cu cel scris. Zeu multifuncțional, căruia i se pun în sarcină o serie de descoperiri: numerele, calculul

Împărtășeste însă autorul lui *Phedros* convingerile lui Socrate. Acesta însuși s-ar fi plîns de modul cum e prezentat ca personaj în *dialoguri*. Aici el pare, cum bănuie un preopinient, să se amuze, cochetînd cu sofistica. În ceea ce-l privește pe fondatorul Academiei, chiar dacă tradiția îl înfățișează distrugîndu-și, într-o “criză” juvenilă, provocată de înflînirea cu magistrul său, încercările poetice și dramatice, el rămîne unul din marii artiști ai cuvîntului scris. Inițiat în misterele orfico-pitagoreice și, desigur, în cele egiptene, Platon vrea să atragă, mai degrabă, atenția asupra funcției magico-religioase a rostirii, mai veche decît scrișul, cum bine a remarcat unul din exegeții săi: “funcția ei arhaică de adevăr este strîns legată de eficacitatea religioasă și de funcția rituală. Prima funcție a vorbirii e o funcție de realizare...” (H. Joly, *L'écriture et la parole*, în vol. *Le renversement platonicien*, Paris, 1974; cf. Platon,

Opere, IV, *Anexe*, p. 396). Dar și mitul scrierii, arată același cercetător, este unul din cele mai vechi ale umanității. Prometeu al lui Eschil aduce oamenilor nu numai focul, ci și scrierea, constituind “memoria tuturor lucrurilor”, ea însăși “harnică mamă a Muzelor”. În mod indiscutabil, acest cult al cuvîntului scris și, în consecință, al Cărtii, detectabil sub diverse forme, în întreg Orientul Mijlociu, atinge punctul său culminant în Egipt, numit, pe bună dreptate în *Eyclopaedia Universalis* “par excellence la terre de scribes”. Inventarea și evoluția scrișului capătă aici, după Jean Fallot, o turnură mai puțin practică, în comparație cu scrierea cuneiformă, și mai mult intelectuală și artistică, reprezentînd, pentru prima antichitate, echivalentul inventării cinematografului vorbitor, din epoca modernă, cu mariajul dintre imagine și cuvînt (*La pensée de l' Egypt antique*, Paris, 1992, p. 188). Pe de altă parte, dincolo de orice intenție de gratuitate, în mentalitatea egipteană, cuvîntul, în dublă ipostază, vorbită și scrisă, e “un instrument de supremă eficiență în enorma mașinărie a lumii” (v. J. Leclant, în *Enc. Univ.*, VII, Paris, 1996, p. 1120). Un astfel de instrument este *Cartea Divină* atribuită lui Thoth. În monografia dedicată alchimiei egiptene, Jack Lindsay reproduce, după un mss. din sec. II î. Chr. o legendă privind căutarea acesteia de către fiul faraonului Nerefer Kaptah în necropolele din Memfis. El are șansa să întîlnească, la o procesiune dedicată lui Ptah, un preot bătrîn care-i dezvăluie locul unde Thoth a ascuns cartea scrisă de mîna sa, privind conducerea Cerului, a Pămîntului, a Infernului, a Muntilor și a Mării.

Faima lui Thoth, depășind în antichitate, cum am văzut, granițele Egiptului, a dus la instituirea unui cult complex în patria de origine, fapt confirmat de egiptologi. Primul dintre ei, Jean-François Champollion, cel căruia-i datorăm descifrarea hieroglifelor, se referă, cu ocazia călătoriei sale din 1828-29, într-o serie de scrisori, la mai multe inscripții imaginii reprezentîndu-l pe zeu, în diverse ipostaze. Ca “stăpîn al cuvintelor divine” el apare într-o inscripție din templul lui Thutmosis, la Amaday. O serie de basorelieuri de la Dakke (vechiul Pselcis) oferă chei pentru a înțelege natura, atribuțiile și transfigurările lui Thoth, pus în relație cu Harhat, Hermes Trismegistul, forma sa primordială. Ca avatar al lui Hermes-celest, Intelpeciuena Divină, Spirit al lui Dumnezeu, el apare, în templul de la Dakke, în forme variate: ca Pahinoufi (“cel a cărui inimă este bună”), ca Arihosnofri sau Arihosnufi (“cel care produce cîntecele armonioase”), în fine, ca Meni (“gîndirea” sau “rațiunea”). Cele mai interesante reprezentări și inscripții sînt cele de la Teba. În templul lui Hathor-Maat, alături de Horus și Anubis, prezidează, la judecata sufletelor mortilor, grefierul divin, Thoth Pcho-en-Hib (Thoth cu cap de ibis), “de două ori mare, stăpîn al lui Schmun (Hermopolis magna), stăpîn al cuvintelor divine, secretar al judecării celorlalți zei mari din sala dreptății și a adevărului”. Ca Supraintendent al treburilor divine (Thoth Psotem), Champollion îl surprinde pe zeul egiptean într-o celebră frescă din templul lui Ramses (Rhamesseion). Faraonul e așezat pe un tron, la picioarele celui al lui Amon-Ra Atum, la umbra unui Persea, arbore celest al vietii, pe fructele și frunzele căruia Thoth gravează cartusul cu nume propriu al suveranului. Lîngă el, soția sau sora sa, zeita Saf (Sesat), cea care prezidează, de asemenea, la egipteni, scrierea și științele, trasează ca și zeul Ra cartusul-prenume al lui Rhamses cel Mare, căruia i se adresează următoarele cuvinte: “Vino, cu sculpeze numele tău pentru un lung sir de zile, pentru ca el să subziste pe arborele divin” (*L'Egypte de J.F. Champollion, Lettres et Journaux de voyage* (1828-1829). Ed. Image/Magie, Paris, 1989).

Din Egipt, cultul lui Thoth pare să se fi răspîndit mai întîi în Fenicia, sub patronajul lui Tautos, după Eusebiu din Cezareea: “Din Misor s-a născut Tautos care a descoperit scrierea alfabetului; egiptenii îl numesc Thouth, alexandrinii Thoth, grecii Hermes” (*Praeparatio evangelica*, X, 14). Eusebiu îl citează, mai departe pe Filon din Byblos, care-l utilizează, la rîndul său, pe preotul-poet antic Sanshuniaton, cu privire la metamorfozarea vechiului zeu într-un reformator religios: “Tautos, pe care egiptenii îl numesc Thouth, strălucit prin știința sa printre fenicieni, a fixat cel dintîi regulile cucerniciei religioase, făcîndu-le să treacă din stadiul lipsei de experiență a oamenilor de rînd la acela al experienței luminate”. În aceste circumstanțe, drumul către textele biblice (*Iov, Iona, Ecclesiastul*) pare deschis. Pe urmele lui W.A. Albright, *Yahweh and the Gods of Canaan*, 1968, Constantin Daniel îl identifică pe Thwt, din Iov XXXVIII, textul maseoretic: “Cine a pus înțelepciunea în Thwt?”. Cu înaintașii amintiți, căci “este probabil că autorul cărții lui Iov este un cunosător al literaturii feniciene” (*Gîndirea feniciană în texte*, Ed. st. 1979, p. 78).

Savonarola - Între tiranie și martiraj

Bogdan Mihai MANDACHE

Strălucit foaier al Renasterii, Florența este asociată în mod frecvent cu personalități cum ar fi Cosimo de Medici, Lorenzo Magnificul, Marsilio Ficino, Pico della Mirandola, Donatello, Botticelli, Rafael sau Leonardo; dar imaginea Florenței în zorii epocii moderne ar fi incompletă fără tirania politică, fără urmările războaielor italiene, fără tratatul umilitor cu Carol al VIII-lea, fără tumultuoasa aventură a profetului Apocalipsei - Girolamo Savonarola.

În atmosfera de vie admiratie pentru cultura clasică greacă și romană ce domina viața intelectuală a Florenței în prima jumătate a secolului al XV-lea, sub influența fascinantei personalități a lui Georgios Gemistos Plethon care vorbea cu însufletire despre filosofia lui Platon, despre lumea veșnică a ideilor, Cosimo de Medici a hotărât să întemeieze o nouă academie platonicească. Era nevoie de un om nou, crescut în cultul idealismului antic; cel ales de Cosimo de Medici a fost Marsilio Ficino. În acea vreme însă adevăratul convins al lui Aristotel, deși primele sale lucrări se întemeiau pe ideile filosofiei platonice. Elanul spre platonism al tânărului Ficino a fost temperat de arhiepiscopul florentin Antonino Pierozzi, care l-a sfătuit să citească scrierile lui Toma de Aquino, să se izoleze de influențele vătămătoare ale Florenței. Cu timpul, filosofia lui Platon nu a mai putut satisface nevoile religioase ale lui Ficino, acesta oscilând între creștinism și platonism. În *De christiana religione* și apoi în *Theologia platonica*, umanistul florentin este preocupat de interpretarea neoplatonică a dogmelor creștinismului, de a pune în lumină argumentele pe care platonismul le aduce în sprijinul religiei, ceea ce-l determină pe Ranke să afirme: "Ficino vedea în reînvierea filosofiei o sursă de inspirație providențială, destinată să vină în ajutorul religiei în decadentă".

Un apropiat ilustru al cercului florentin al lui Marsilio Ficino a fost Giovanni Pico della Mirandola care proiectează o punere în acord a lui Platon cu Aristotel, visează o "Cabala creștină", dar și o "pacificare lumească, universală, în măsura în care pe teritoriul omenescului, prin înfăptuirea umană, multiplele aspecte ale realității se leagă și se întrepătrund" (Eugenio Garin). Tendințele sale spre înnoire, spre un discurs în care coexistau *restitutio* și *interpretatio* într-o universalitate și discontinuitate provocatoare - *Rationamente sau 900 de teze propuse spre a fi dezbătute în public*, la Roma, în anul 1486 - au atras indignarea papei Inocențiu al VIII-lea și excomunicarea. Revine la Florența, sub ocrotirea lui Lorenzo de Medici, și se consacră studiilor filosofice, oferind una dintre "cele mai nobile mărturii ale unei epoci de cultură" (J. Burckhardt), o carte emblematică a umanismului renascentist: *Despre demnitatea omului*, apogeu al celebrării omului ca microcosmos care caracterizează antropologia umanismului italian.

În această atmosferă intelectuală își începe predicile reformatoare, la Florența, dominicanul Girolamo Savonarola, profetul ce anunța ineluctabile catastrofe. Atras la început de literaturile clasice, de pictură și muzică, Savonarola le va respinge curînd, dînd curs irezistibilei vocații religioase. Într-o primă etapă a încercat să îmbine ardoarea sa religioasă cu prietenia pentru Lorenzo Magnificul,

Marsilio Ficino și Pico della Mirandola, ale căror concepții filosofico-religioase, tendințe ascetice și dorințe de perfecțiune morală erau

apropiate de preocupările dominicanului. Dar echilibrul era fragil - chiar dacă Pico della Mirandola a dorit să intre în ordinul monahal al lui Savonarola -, așa încît în predici ce inflamau mulțimile, el condamnă cu tot mai multă înverșunare seductiile mundane, pe prim-plan situînd spiritul umanist, dar și luxul și decăderea morală. În prima joi a postului Pastelui din 1486, Savonarola dezvăluie revelația pe care o avusese: Dumnezeu îl anunța că vremea pedepsei sosise, iar ca răsplată pentru răspîndirea vestii, îi promitea martiriul: clipele sfîrșitului lumii sosiseră, deja securea călăului se sprijinea de trupul pe care îl tăia, cum ar fi spus evanghelistul Luca. Urmarea acestor predici a fost izgonirea lui Savonarola, mai întîi la Bologna, apoi la Ferrara.

La insistențele lui Pico della Mirandola, Lorenzo Magnificul îi scrie superiorului ordinului dominican cerîndu-i să-l trimită pe Savonarola la mănăstirea San Marco din Florența, locul de unde prior și viitorul staret avea să îndemne la pocăință, "pentru ca să vină la noi raiul și eu v-am chemat să intrați în arcă", la abandonarea luxului "o voi, ale căror case sînt pline cu obiecte frivole, cu tablouri și lucruri dezonorante, cu cărți scelerate ca *Morgante* și alte poeme contrare credinței, aduceți-le la mine pentru ca să le punem pe foc și să facem din ele un sacrificiu către Dumnezeu", la disprețuirea inteligenței antice elene: "ce prostie aceea de a dori să-l compari pe Isus cu Apollonius din Tyana, Pitagora, Socrate, Platon sau cîțiva alți mari filosofi... O muiere bătrînă stie mai multe despre credință decît Platon. Ar fi bine pentru cauza credinței dacă multe cărți, care ne par folositoare, ar fi distruse", aluzii transparente la adresa unor corifei ai academiei florentine; el denunța totodată reprezentările din pictura florentină a vremii "imaginile zeilor voștri sînt asemănătoare chipurilor pe care le pictați în biserici... Introduceți toate desărtăciunile în biserici... Și cultul divin îl corupeți". A încercat să instauraze un regim deopotrivă teocratic și democratic, a călăut să restrîngă orizontul intelectual descăușat de redescoperirea antichității; cînd predicile nu erau suficiente, Savonarola organiza celebrele autodaféuri din Piața Senioriei; într-un astfel de "bruciamento della vanità", pe un rug piramidal cu șapte trepte au fost îngrămădite cărți ale poetilor romani, tipărituri cu miniaturi de valoare, podoabe, oglinzi, instrumente muzicale, tablouri înfățișînd frumuseți feminine; în bătaie de clopot ce cutremurau văzduhul, focul mistuia însemnele pierzaniei și vanității, în viziunea intransigentului călugăr.

Intențiile reformatoare ale lui Savonarola vizau însă și Biserica, acuzată de frecvente abateri de la adevăratele virtuți creștine, dominicanul nesfiindu-se să-l atace vehement pe papa Alexandru al VI-lea Borgia: "Dacă vrei să mă combați, vei trăi ca un păgîn, pentru că noi trăim ca adevărați creștini, iar tu trăiești împotriva lui Isus. Dacă eu trebuie să fiu martir, tu vei fi tiran". Avînd sprijinul Senioriei, Savonarola își înteteste atacurile arătînd că biserica era condusă de prelați răi, că papa se comportă ca un faraon, îndemnîndu-l să ia grabnice măsuri pentru a se salva. Reacția lui Alexandru al VI-lea nu s-a lăsat așteptată: Savonarola este arestat împreună cu doi discipoli; urmează trei interogații în urma cărora judecătorii apostolici pronunță sentința - condamnarea la moarte. Înaintea execuției, episcopul Paganotti i s-a adresat: "Te despart de Biserica militantă și de Biserica triumfantă"; cu o voce liniștită, Savonarola i-a răspuns: "Numai de cea militantă; cealaltă nu este domeniul tău". Era 23 mai 1498, ajunul Înălțării.

Presupusa Bibliotecă a Shamballei

Enigmaticele surse inițiatice

Vasile CONSTANTINESCU

Din nou filtera ebraică. Revenim la ea pentru a lărgi cadrul discuției privind singura carte acceptată ca autentică în acest orizont spiritual - și care se bucură și de o înaltă autoritate în lume, *Biblia*. O autoritate în primul rînd religioasă, fiind scrierea de căpătîi a două mari doctrine - cea mozaică și cea creștină. Iar creștinismul, la rîndul său, implicînd două mari direcții de rang mondial - catolicismul și ortodoxia. În plus, concepția iudeo-creștină prezintă o importanță fundamentală și sub aspect laic, reprezentînd, alături de logosul grec, unul din cei doi piloni pe care este clădită civilizația umană. Tot ceea ce numim umanism, bazat pe autoritatea morală în virtutea căreia s-a constituit omenirea, avînd ca rezultat actualul tip de civilizație, se explică în mare măsură prin învățătura cuprinsă în *Biblie* (Vechiul Testament și Evangheliile sau Noul Testament). Așa după cum autoritatea științifică datorează aproape totul spiritului grec, la fel și dimensiunea umană a civilizației noastre este de neconceput fără autoritatea morală - avînd ca temelie autoritatea religioasă - a *Bibliei*.

Există totodată și ideea că *Biblia* ar reprezenta nu numai o morală necesară spiritului uman, ci și o *știință a spiritului*. Prima ține de partea vizibilă a acestei cărți sacre, pentru a fi la îndemîna tuturor oamenilor; a doua ar avea un caracter *invizibil* pentru cei mulți, ca ansamblu de cunoștințe ce au fost "incifrate" în textul obisnuit, la care să aibă acces doar cei inițiați, ca mari cunoscători ai enigmelor. Cel puțin așa ne asigură kabalistii și talmudiștii, ca exponenți ai unor doctrine secrete, în sensul că ar deține "cheile" unor mistere. Desi, pe de altă parte, există chiar în cadrul acestor școli axate pe perpetuarea misterelor o serie de voci care susțin că adevăratele "chei" ale științei primordiale s-au pierdut, iar ceea ce s-a păstrat peste milenii, pînă în zilele noastre, este doar simplă erudiție - un fel de "artă combinatorie" a semnelor: litere și cifre dispuse în cele mai diverse aranjamente, care mai mult au tulburat, decît să fi limpezit, apele. Este și cazul lui Eliphaz Lévi, între alții; desi, la rîndul său, la fel cum pretind mai toți cei în cauză, s-a considerat drept unul dintre cei care ar fi deținut efectiv "Cheia marilor mistere" - provenind de la Enoch, Abraham, Hermes Trismegistul și Solomon. Ediția în limba română cuprinzînd principalele sale lucrări în acest domeniu, apărută la Editura "Antet", în 1994, poate fi consultată cu interes. Vom reveni asupra ei pe parcurs - și nu o singură dată.

Punctul central de plecare în cazul *Bibliei* este desigur figura lui Moise. Primele 5 cărți din Vechiul Testament se leagă de numele său. Părerile unor comentatori că la acea dată, în secolul al XIII-lea î.e.n., cînd vechii evrei se aflau în faza de triburi pastorale, nu ar fi fost posibil ca din rîndurile lor să apară cineva ca autor al cărților în cauză, sub pretextul că nu putea fi nici măcar știutor de carte, este desigur nu numai neadevărată, ci și naivă. În primul rînd, scrierea era ceva obisnuit în vremea respectivă la popoarele din Orient, știut fiind că începuse cu cel puțin trei milenii mai înainte. În al doilea rînd, Moise avea o biografie cu totul aparte, ca unul ce fusese instruit, de la cea mai fragedă vîrstă, în școlile înfloritoare ale Egiptului. Trecuse prin școli inițiatice și era un

veritabil cunoscător al enigmelor. Iar dacă acceptăm ideea că mult mai tîrziu, prin secolul VII î.e.n., un Pitagora din rîndul vechilor greci a avut multe de învățat de la preoții egipteni, intrînd în posesia unor secrete de mare valoare în urma înțîlnirilor cu aceștia, de ce să nu admitem și faptul că unele elemente ale cunoașterii inițiatice, în ordinea misterelor fundamentale, a putut să afle și Moise - și încă într-o perioadă cînd sursele vechi erau mult mai aproape de izvoare și deci mai puțin alterate?

Să ne referim deci, în continuare, la cele 5 cărți biblice care poartă amprenta sa și care presupun o discuție specială în privința istoricității lor - sub semnul evenimentului istoric concret dar și al datului transcendental - cum procedează chiar unii exegeți moderni ai *Bibliei* (vezi *Creationismul științific*, sub redacția dr. Henry M. Morris, director al Institutului de Cercetări Creacioniste, lucrare editată de Societatea Misionară Română, în 1992). Autor, în sensul propriu al acestui termen, Moise nu a putut fi decît în privința a patru cărți: *Exodul*, *Leviticul*, *Numeri* și *Deuteronom*. Acestea sînt cărți scrise de el. În ce privește *Geneza*, scriere care, la rîndul ei, se compune din două texte distincte, cum vom vedea mai tîrziu, aceasta nu putea fi întocmită de el, fiind compusă din relatări anterioare și în cazul cărora a putut interveni doar ca redactor. Oricum, e vorba de niste informații de dinainte de Potop, eveniment la care nu avea cum să fie prezent și să facă relatări în calitate de martor. De unde o presupunere firească: respectivele informații proveneau de la o sursă ce fusese salvată pe corabia lui Noe. Iar sursa în cauză, tinînd cont de autoritatea și preocupările patriarhilor de dinainte de diluviu, nu poate fi decît Enoch. Ca personaj contradictoriu (pe de o parte foarte bine apreciat de cei divini, încît aceștia hotărîsc strămutarea lui în Cer, iar pe de altă parte cenzurat de pămînteni la modul absolut, astfel ca nici un rînd din scrierile sale să nu rămînă în *Biblie* - iar urmașii avînd știri despre el doar din unele cărți considerate apocrife), Enoch pare a fi cel mai în măsură să candideze la titlul de prezumtiv redactor al textelor cuprinse în *Geneza* (sau *Generațiile*, în sensul literal al termenului). Și care, la rîndul său, e de presupus că preluase o serie de texte redactate de predecesori, respectiv patriarhii de pînă la el. Erau scrise pe plăci de piatră - care au alcătuit o adevărată bibliotecă. Și atunci cine este autorul *Genezei*?

În ce privește actul creației divine relatat în *Geneza*, există, de fapt, două feluri de texte incluse în această scriere, cu diferite evidente și de stil și de viziune, cum au remarcat diversi cercetători. Prima parte a *Genezei* (1:1-2:3) relatează lucruri de dinainte de a fi fost creat Adam (abia în a șasea zi, încît el nu avea cum să stie ce făcuse Creatorul în primele cinci zile). Logic, relatarea creației din primele cinci zile nu putea fi făcută decît de Creatorul însuși - fie cu propriul său "deget", cum va proceda și mai tîrziu în cazul celor Zece Porunci, fie prin dictarea acestor informații, spre a fi reținute de Adam, pe calea revelației. Abia partea a doua a *Genezei* putea fi scrisă de Adam însuși - ca o interpretare proprie, pe măsura posibilităților lui, a mesajului pe care îl primise de la Creator.

Întrebarea care se pune acum, în privința textelor respective, este următoarea: în ce alfabet erau scrise? Fără îndoială că într-un alfabet stabilit de Creator, atunci cînd le-a scris cu al său "deget" divin - și pe care și l-a însușit și Adam. După cum și interpretarea personală a acestuia din urmă, referitoare la mesajul primit, firește că nu putea fi consemnată în scris decît prin folosirea aceluiași alfabet. Un alfabet care s-a păstrat apoi, în succesiunea viitorilor patriarhi, pînă la Enoch - și care l-a transmis și el, mai departe, prin corabia lui Noe, probabil, generațiile de după Potop. Încît termenul de *alfabet enochian* - pus în legătură cu numele lui Enoch - și care ar fi putut ajunge pînă la Moise (ba chiar și pînă în zilele noastre, dacă luăm în serios unele informații ce fac trimitere la diverse surse inițiatice) pare demn de luat în seamă. După cum, la fel, este de presupus că plecînd de la Noe - personaj ce reprezenta un nou început și de la care totul trebuia să fie ceva nou pentru urmași, inclusiv alfabetul - a intervenit pe parcurs un alt sistem de scriere. Însă cel puțin un manuscris trebuie să se fi păstrat, totuși, în vechiul alfabet enochian - și de la care mai tîrziu s-au făcut diverse copii. Și ar mai fi un amănunt de semnalat în acest sens: în perioada de după Turnul Babel, cînd ar fi avut loc, conform legendei, așa-numita "incurcare" a limbilor, desigur că intră în joc, pe scena istoriei, și diverse alfabetice corespunzătoare limbilor în cauză.

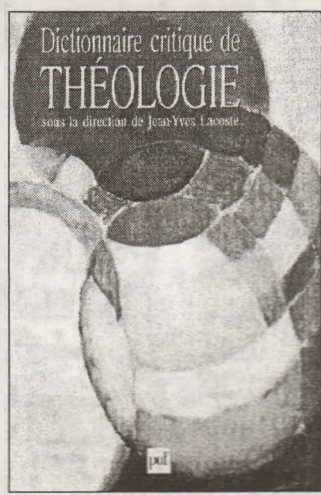
Oricum, Moise trebuie să fi lucrat pe un text redactat în alfabetul ebraic de după înfîmplarea cu Turnul Babel - iar dacă a avut la dispoziție și unul în limbaj enochian, categoric că l-a păstrat ca pe un document deosebit de prețios și, implicit, care să rămînă secret. (va urma)

Evreii - poporul Cărții

Mons. Vladimir PETERCĂ

Nu există nici o îndoială, poporul evreu este unic în istorie atât prin spiritul său ca popor, cât mai ales datorită psihologiei sale religioase. Este cunoscută atitudinea sa cu adevărat uluitoare vis-à-vis de Cuvîntul lui Dumnezeu, atitudine definitoare pentru însăși identitatea sa ca popor. Evreii au fost numiți *popor al Cărții*, fiind vorba evident de Cartea Cărilor, adică Biblia. Noi ne referim în această afirmație îndeosebi la o perioadă de timp cînd Biblia circula într-o formă oarecum fluidă sub aspect textual, ea devenind carte, așa cum o cunoaștem astăzi, mult mai târziu. Încă de pe atunci, evreii nutreau respect și sensibilitate pentru Cuvîntul inspirat, transmitîndu-l din generație în generație pe cale orală, de-abia într-o etapă ulterioară a fost prelucrat în scris. Evreul biblic este din firea sa tradiționalist, acceptînd necondiționat originea divină a Cărții Bibliei, dar mai ales așa-numitele făgăduințe divine. Singură Biblia conține adevăratele norme de viață, fiind un izvor de speranță și încredere în Cel Atotputernic. Atunci cînd multe din instituțiile străvechi ale poporului evreu vor înceta să mai existe, evreii se vor apleca în mod asiduu asupra Cărții Bibliei pentru a reflecta și medita asupra fiecărui cuvînt, așa cum stă scris în Cartea lui Iosua: *cartea legii acesteia să fie aproape de gura ta - cugetă la ea ziua și noaptea ca să păzești și să împlinești tot ce este scris în ea, căci numai atunci vei izbûti în planurile tale și îți merge bine* (1, 8). Biblia, în forma ei originală, nu conținea numai Cuvîntul lui Dumnezeu, ci și numeroase referințe la istoria îndepărtată a poporului evreu. Se poate chiar afirma că istoria și Cuvîntul divin sînt două realități paralele care formează o unitate organică, ceea ce justifică în realitate atitudinea angajantă a poporului evreu în fața propriei istorii. Motivul teologic se află în conștiința acestuia, conform căruia Dumnezeu este autorul atît al Cuvîntului cît și al istoriei, care la rîndul ei va deveni sursă revelatoare a voinței divine manifestată prin evenimentele istoriei. Cu alte cuvinte, Dumnezeu vorbește oamenilor și prin evenimente istorice. Acest lucru generează în conștiința evreului biblic o psihologie specifică în fața istoriei proprii, pe baza căreia toate evenimentele din trecut mai mult sau mai puțin îndepărtat sînt văzute și implicit trăite la timpul prezent. Distanța de timp, succesiunea cronologică a faptelor, rolul diverselor personaje ale istoriei sînt actuale și deci prezente în Cuvîntul inspirat, citit de evreu *hic et nunc*. Ba mai mult, evreul biblic din generațiile ulterioare se consideră angajat și prezent în evenimentele din trecut. De pildă, discursurile marilor profeti biblici oferă nenumărate asemenea cazuri, generațiile trecute sînt astfel prezentate pentru ca evreul biblic dintr-o altă generație să se simtă legat existential de soarta celor dinaintea sa. Același lucru se poate spune și despre sărbătorile liturgice în care, de asemenea, evenimentele istorice sînt văzute și interpretate la timpul prezent. Atitudinea evreului biblic în fața istoriei este total diferită de cea a omului modern. Pentru evreul biblic, istoria nu este opera hazardului sau a unor forțe oculte care îl depășesc pe om. Istoria înseamnă prin excelență prezența lui Dumnezeu în mijlocul tuturor evenimentelor din trecut, iar prin aceasta mesajul său salvific devine de fapt parte integrantă din actul istoriei.

În sfîrșit, evreul biblic este condiționat în viața religioasă de un alt element specific. Cunoștințele și credința sa referitoare la viața de dincolo de mormînt sînt ca și inexistente. În schimb, evreul biblic așteaptă cu încredere revenirea evului de aur; astfel se așteaptă cu speranță un nou Exod, o nouă Alianță, un nou David, un nou Ierusalim și chiar un Templu nou. Trebuie menționat faptul că după exilul babilonic (587-538 î. Hr.) conștiința religioasă și implicit cea istorică a evreului a cunoscut schimbări importante. Acolo, în țara Babilonului, evreul nu mai avea nici Templu care să-i susțină moralul, nici Ierusalimul care să-i crească curajul, nici alte instituții religioase sau politice pe care el să se poată sprijini, în schimb *i-a rămas propria sa istorie*. Expresia *poporul Cărții* exprimă, asadar, o realitate unică în toată istoria antică care însă avea la bază un raport de viață viu, direct și reflexiv. Iată cîteva exemple concrete: Moise încheie Alianța cu Dumnezeu prin mărturisirea publică a disponibilității poporului de a observa toate

BIBLION

Bogdan Mihai MANDACHE

Dictionnaire critique de théologie, sous la direction de Jean-Yves Lacoste; Paris, Presses Universitaires de France, 1998, 1298 p.

După ce a coordonat sectorul teologiei creștine în cadrul lucrării *l'Encyclopédie Philosophique Universelle, vol. III, Les Oeuvres Philosophiques*. *Dictionnaire* (PUF, 1992), profesorul Jean-Yves Lacoste propune cititorilor un important instrument de lucru privind discursurile și doctrinele

teologice. Într-o scurtă notă introductivă, J.-Y. Lacoste precizează sensul celor trei termeni din titlul lucrării: *teologie* "pentru a denumi fructele unei anumite alianțe între logosul grecesc și restructurarea creștină a experienței evreiești"; *dictionar* "în dezordinea organizată în care prezidează ordinea alfabetică a intrărilor, ambiția era modestă, de a oferi cititorilor săi un prim acces la principalele obiecte teologice. Evenimente, doctrine, autori, teorii și metateorii, mai mult de 500 de articole sînt plasate în paginile acestui dictionar", care respectă inerentele promisiuni ale genului său științific: "promisiunile de lizibilitate, de onestitate intelectuală și de precizie istorică"; *critic* nu înseamnă o anume temeritate deconstructivă, ci subliniază "condiția nativă a oricărui serviciu universitar în slujba adevărului", necesitatea de a aborda evenimente, teorii și doctrine în complexitatea diacronică sau sincronică, scopul autorilor fiind de a da fiecăruia posibilitatea de a-și face o opinie.

Numeroase articole sînt consacrate personalităților teologiei creștine din diverse timpuri: Abélard, Ambrozie din Milano, Anselm, Augustin, Boethius, Calvin, Dionisie-Areopagitul, Francisc de Assisi, Grigorie de Nyssa, Ioan Gură de Aur, Luther, Maxim Mărturisitorul, Nicolaus Cusanus, Origen, Tertulian, Toma de Aquino; elementul de noutate îl constituie articolele despre filosofi cu care teologia/religia poartă dialog, și nu tot-

preceptele Legii (vezi *Exod* 24, 3-8). Mai târziu, Iosua va încheia la Sichem un pact în care același popor de-abia revenit din robia Egiptului, repetă încă o dată disponibilitatea sa în mod solemn de a observa *Cartea Legii lui Dumnezeu* (vezi *Iosua* 24, 25-26). Același lucru se va repeta și după revenirea din exilul Babilonic sub Ezdra. Întreaga viață și implicit ratiunea de a fi ca popor, de care evreul biblic a fost deosebit de conștient, se manifestă în primul rînd prin interesul continuu pentru studiu și pentru cunoașterea *Cartii Sfinte* prin faptul că fiecare generație se va întoarce cu regularitate asupra Cărții pentru a aprofunda și pentru a o asimila în toate detaliile ei. De aici decurge nu numai însusirea unei anumite mentalități sau concept de viață, ci și un mod specific de a-și organiza și structura propria viață, de a crea propriile instituții și sisteme sociale, dar mai ales, de a practica rugăciunea. De fapt rugăciunea ca parte componentă a liturgiei, este aceea care reflectă cel mai bine structura religioasă a acestui popor. Și în acest domeniu, evreul biblic a știut să-și păstreze propria identitate aplecîndu-se cu forță și dăruire asupra *Cartii Sfinte* în toate momentele dificile ale istoriei sale atît de încercate.

Este un lucru extraordinar pentru viața religioasă a evreului biblic, care în toate momentele ei istorice a știut să descopere în *Carte* nu numai un refugiu, ci și forța necesară de a-și păstra identitatea națională și misiunea sa religioasă: *tineți și împliniți legile, din aceasta să se vadă înțelepciunea voastră în ochii popoarelor care vor auzi de aceste legi și vor zice: care este neamul puternic care dumnezeii lui să fie așa de aproape ca Domnul Dumnezeu nostru, ori de cîte ori îl chemăm? Și unde se află vreun popor puternic care să aibă legi și drepte rînduiri ca Legea pe care eu astăzi v-o pun înainte?* (*Deuteronom* 4, 6-8).

Trăirea nașterii din nou

Pr. Eduard FERENȚ

Perioada de timp care urmează Învierii Domnului pînă la Rusaliu inclusiv este numită de sfinții Augustin spațiu pascal preafacit. În toate aceste zile sîntem chemați la revigorarea și trăirea potențialului creștin al ființei noastre botezale. Este cert că, în nașterea firească sîntem împinși fără voie spre ieșirea din viață chiar de la apariția ei, dar nașterea suprafirească, noua naștere de sus fiind o

deamna sub semnul unității de vederi; în acest sens sînt de semnalat textele despre: Blondel, Bultmann, Descartes, Erasm, Freud, Hegel, Heidegger, Kant, Leibniz, Marx, Nietzsche, Pascal.

Cum e și firesc, cele mai multe articole abordează teme și subiecte majore ale teologiei creștine: apocalipsă, apostoliceitate, asceză, atribute divine, botez, Biblie, bine, catolicism, cateheză, colegialitate, comuniune, Conciliu, cunoașterea lui Dumnezeu, creație, credință, cult, decalog, Dumnezeu, dogmatică, eshatologie, etică, exegeză, femeie, filioque, gnoză, isihasm, iubire, idolatrie, întrupare, kenoză, libertate, magister, miracol, monoteism, ortodoxie, pasiune, păcat, protestantism, scolastică, tentație, teologie, trinitate, virtute; aceste articole și altele pe care nu le-am citat din lipsă de spațiu, sînt impresionante prin bogăția de informații, de trimiteri și conexiuni, prin elaborarea teoretică, ele putînd fi publicate și citite ca studii independente de corpusul în care au fost tipărite. Multe dintre ele sînt rodul colaborării a doi, trei sau chiar cinci autori, cum este cazul articolului *Dumnezeu* prezentat din perspectiva problematicilor teologice (teologie biblică, teologie patristică, teologie medievală, teologie modernă, teologie contemporană, teologie sistematică) și a problematicilor filosofice.

Deosebit de instructive sînt lecturile articolelor care depășesc tematica strict teologică, avînd o mai largă deschidere spre filosofie și științe umane în general: antropologie, artă, ateism, autoritate, caracter, conștiință, conversiune, cosmos, elenizarea creștinismului, ființă, hermeneutică, istorie, idiomuri, înfînt în culturatie, modernism, neant, filosofie, platonism creștin, postmodernism, ratiune, raționalism, societate, timp, utilitarism, voluntarism, ceea ce pune în evidență deschiderea teologiei occidentale către marile teme ale gîndirii, ca și căutarea sinceră a unor puncte de dialog.

Așa cum este imposibil să rezumi un dictionar, la fel nu este cu putință a menționa numele tuturor celor ce s-au străduit (250 de colaboratori din Europa și din America de Nord) să ofere acest pretios dictionar. Alături de Jean-Yves Lacoste au fost în acest temerar demers: P. Beauchamp, A. Birmelé, C. Geffrè, N. Lossky, O.O. Donovan, B. Sesboüe, C. Viola. Cei menționați împreună cu cei ce se regăsesc în paginile recent apărutului *Dictionnaire critique de théologie* au reușit să realizeze o operă coerentă, "mai mult decît o colecție de notite independente".

împreună lucrare cu harul dumnezeiesc, nu numai că nu trebuie să înceteze, dar se cere trăită permanent. Altfel, oprirea din trăirea harului pascal se face din nou început al înstrăinării de Dumnezeu. E ceea ce trebuie să evităm cu orice preț, ajutați de harul lui Dumnezeu care este de față cu cei care se nasc din nou și face ceea ce este propriu lucrării sale: mîntuirea.

Este vital să cunoaștem ceea ce se săvîrșește în taina Botezului, dar nu trebuie să uităm de ceea ce trebuie să urmeze după Botez. E hotărîtoare celebrarea anuală a Tainei pascale, dar trăirea Pastelui trebuie să fie o constantă a vieții creștine. Împreună lucrare cu Autorul mîntuirii noastre ne cere să umblăm pe aceleași căi pe care a umblat Cristos. Călăuzitorul vieții noastre. Nu e cu putință să ajungem la biruința Celui înviat dacă nu umblăm pe aceleași căi ca și El.

Credința creștină cere ca să existe o înrudire și o asemănare între faptele ce se săvîrșesc de Cel care călăuzește și de cel care urmează pe Călăuzitorul vieții sale.

Ce am văzut noi la Autorul mîntuirii noastre? O moarte de trei zile și apoi iarăși viața. Trebuie deci ca un lucru asemănător să ni-l închipuim și cu privire la noi. Care este deci modul prin care săvîrșim și noi ceea ce a făcut El?

Sfințul Grigorie de Nyssa în *Marele Cuvînt catehetic*, c. 35, ne spune că orice om atins de moarte are un loc propriu și potrivit cu firea lui, anume pămîntul către care se apleacă și în care este îngropat. Deci, fiindcă moartea Celui care ne călăuzește viața a fost pusă sub pămînt, potrivit cu firea tuturor oamenilor, imitarea morții Lui prin Botez, pe care o facem noi, o plămăim în elementul asemănător, în apă. Și, după cum Omul de sus, după ce a fost pus în pămînt luînd asupra sa moartea noastră, iar a treia zi a înviat, tot astfel și omul unit cu El prin firea trupului, dacă are în vedere același lucru, adică viața, și dacă, în loc de pămînt, apă varsă asupra sa, prin cele trei stropiri ori cufundări pe care le face imită harul de trei zile al Învierii Domnului.

Ce imită deci omul? În imaginea morții care se închipuie prin apă se imită lucrarea distrugerii păcatului, două lucruri contribuind la suprimarea răului: cînța păcatosului provocată de harul divin și imitarea morții lui Cristos. De trei ori afundîndu-ne în apă și iarăși ridicîndu-ne din apă, imităm îngroparea mîntuitoare și învierea cea de a treia zi a lui Iisus Cristos, mărturisind simultan Puterea Celui care scufundîndu-se în moarte a revenit la viața nemuritoare.

Prin apa mistică a Botezului noi pregătăm harul învierii noastre, cel mai de seamă eveni-

ment pentru firea omenească. Într-adevăr, nu e cu putință să existe înviere, dacă înaintea ei nu se săvîrșește Botezul. Nu e cu putință ca omul să învieze fără să se fi născut din nou prin Botez. Dar odată botezați, odată îngropați în moartea lui Cristos și înviați în viața cea nouă a învierii sale nu trebuie să ne mai întorcem la viața pe care am dus-o înainte de Botez. Născîndu-ne în Treime, ne-am născut în chip egal de la Tatăl și de la Fiul și de la Sfîntul Duh. Această nouă naștere ne obligă să facem Treimea conducătoare a propriei noastre vieți.

Cel care se naste din nou prin Botez trebuie să se știe de la cine se naste și ce fel de ființă se face. Noua naștere ne obligă să fim în viață ceea ce am devenit, o ființă nouă, căci dacă mai zăbovim în aluatul vechi, zadarnic trîmbițăm nașterea de sus. Să arătăm, asadar, în viața noastră pe Cel care ne-a născut de sus. Noi sîntem deja ceea ce ne-am făcut primind Marele Sacrament, dar ca fii ai lui Dumnezeu sîntem chemați să trăim conform Evangheliei.

În calitate de fii adoptivi trebuie să umblăm în lumina norului luminos, adică a Duhului Sfînt care ne-a sfințit în apa tainică prin ungerea sa; trebuie să ne folosim permanent de toiagul călăuzitor al credinței, de platoșa ei luminoasă împotriva oastei potrivnice a plăcerilor pătimate, ucigînd lăcomia, pofta desfrînată, cugetul răpitor, patima înfumurării, pornirea minioasă, furia, pizma, birfirea, și cele asemenea.

Noua ființă de fiu al lui Dumnezeu prin har ne cere să nu amestecăm în viața următoare nimic din rămășițele răutății, să întrerupem prelungirea celei de mai înainte în timpul următor, prin schimbarea ei mai bine.

E dureros să constată că mulți din cei care au primit Botezul și au celebrat Taina Pastelui amestecă aluatul vechi al păcatului cu viața de după Botez. Căci cel ce s-a îmbogățit peste noapte prin răpire sau nedreptate, ori a cîștigat vreo afacere pe căi mincinoase, ori trăiește cu vreo femeie în adulter, sau eutează să facă multe altele din cele ce le făcea înainte de Botez sau de Paști, se robeste din nou patimii desfrînării care-i îmboldeste gîndul rob și inima stăpînită de patimă. Acceptarea unor astfel de stăpîni haini robindu-le, chiar dacă cineva s-a întîmplat să treacă prin apă ori să ia Lumină pascală, după părerea Părinților Bisericii e ca și cum n-ar fi trecut prin apa tainică, a cărei lucrare pricinuieste tiranilor celor răi pieirea.

Asadar să ne constientizăm din nou că nu e normal ca moartea spirituală să existe acolo unde lucrează Viața. Propriu acesteia e dărîmarea morții și trăirea permanentă a noii nașteri.

Profesiunea de credință: actor

„Le parcours de comédien” de și cu Jean-Marc Bonillo și Brigitte Ghislain

- interviu realizat de Cristina ILIESCU

Artiști și cetățeni, autori și interpreți ai spectacolului ce are ca sursă chiar condiția actorului de teatru, Brigitte Ghislain și Jean-Marc Bonillo au răspuns direct întrebărilor suscitade de spectacolul lor referitor la parcursul actual al actorului francez în teatru.

- Cum și când ați creat acest spectacol?

Jean-Marc Bonillo: Spectacolul acesta este un rezultat al experienței mele profesionale și de viață, iar ca perioada de maturare circulăm cu el din 2005 și l-am creat în orășelul în care lucrăm de o bună bucată de vreme - Entraigue sur Sorgue - după care l-am lansat la Avignon și uite că am ajuns cu el și la Iași. La un moment dat, în fața unor situații care se degradează, am simțit nevoia să iau altitudine. Era momentul să fac un spectacol despre profesiunea de actor și de fapt nu este prima dată când propun acest subiect. În urmă cu 20 de ani am mai abordat într-un spectacol viața actorilor, văzută chiar din interiorul profesiei. În acest spectacol mi-am propus să arăt, mai ales dificultățile acestei vieți și care sînt obstacolele ce trebuie depășite pentru a exercita această meserie la ora actuală.

- V-a fost greu să-l urmați pe Jean-Marc într-un astfel de demers artistic?

Brigitte Ghislain: Ne cunoaștem deja de 15 ani și am lucrat mult împreună. Așa că nu mi-a fost greu să-l înțeleg și să-l urmez. De fapt lui îi datorez mult cu artistă. Jean-Marc se preocupă constant și de formarea noilor generații de actori; eu am rămas fidelă stilului său de muncă, păstrîndu-ne fiecare personalitatea și individualitatea artistică.

Jean-Marc Bonillo: Este de fapt simplu, pentru cineva care vrea să înțeleagă condiția reală a artistului în Franța. Paradoxul actual ar fi că în momentul de față actorul nu mai apucă să mai joace într-o piesă pentru că sînt prea multe obstacole... Așa că personajul meu aflat într-o astfel de situație decide să nu mai joace, ci pur și simplu să se ducă la teatru, ca acasă, pentru că, într-un fel, teatru este casa lui, pe care o cunoaște foarte bine.

- Vă caracterizează această manieră populară de interpretare?

Jean-Marc Bonillo: Trebuie să știți că în Franța cam 92% din populație nu merge la teatru și că 80% dintre actori sînt șomeri. Pentru a te apropia de publicul care nu merge la teatru, trebuie să-i aduci ceva

care să-l atragă, iar, pe de altă parte, să dai de lucru actorului. Noi sîntem foarte atașați de teatrul de țîrg, popular. Avem chiar și un camion-teatru. Consider că și divertismentul este un stil care permite relevarea pe înțelesul tuturor a unor situații dure. Teatrul contemporan de avangardă e făcut de intelectuali pentru intelectuali și nimeni altcineva nu se mai poate regăsi în pădurea de simboluri. Pentru noi, contemporan este ceea ce se întîmplă acum, mărturiile despre viața noastră din acest moment; de fapt preocuparea pentru viața cotidiană a oamenilor este tot o funcție a teatrului, iar una din funcțiile sale primare e să creeze un divertisment. Teatrul este plăcerea simțurilor, emoție și reflecție. Prin spectacolul *Le parcours de comédien* publicul este informat despre situația actuală a actorilor într-un stil alert, nemelodramatic.

- Ce reacții ați produs în rîndul oficialităților?

J.M.B.: Sînt numeroși cei care au umor, inteligență și cunosc situația. Am primit mereu reacții pozitive, atît din partea artiștilor, cît și din partea celor care nu mai fuseseră niciodată la teatru, de exemplu. În acest spectacol, limbajul este de fapt foarte elaborat, deși pare simplu.

- Care ar fi parcursul geografic al spectacolului?

Brigitte Ghislain: Bineînțeles Entraigue sur Sorgue, regiunea provençală și Coasta de Azur. Noi sîntem foarte convingiți că este mult de lucru chiar într-o singură regiune, de care sîntem foarte atașați. Am mai prezentat spectacolul în Elveția și în Picardia, dar preferăm să rămînem într-o regiune pentru a lucra de o manieră aprofundată cu toată populația din zonă pentru care organizăm ateliere, stagii și cît mai multe spectacole pentru ca lumea să înțeleagă rolul profesiei de actor. Totodată publicul preferă să ne vadă în spectacole diferite.

La Iași am întîlnit un public foarte atent și concentrat, poate și din cauza diferenței de limbă,

și am încercat să ne adaptăm la o cadență verbală mai rară, atît cît o permit personajele.

J.M.B.: Sîntem în Entraigue din 1994, la 20 de kilometri de Avignon, unde am ajuns la invitația primarului care mi-a spus că pînă atunci nici un spectacol de la Avignon nu ajunsese pînă acolo. Eu rămîn fidel ideii de a lucra un timp mai lung cu o anumită populație. Așa am făcut și la Strasbourg, unde am fost înfii student și apoi profesor, și în Picardia. Prefer să văd publicul evoluînd, copiii devenind adulți sub ochii noștri; în fiecare prezentăm cîte o săptămîină teatrală în fiecare cartier, cu spectacole diferite de la o seară la alta, urmate de discuții. Deși am avut posibilitatea să aleg o carieră într-un teatru mare, am preferat acest mod de viață.

Ceea ce îmi place la Centrul Cultural Francez din Iași e că propuneti o mare diversitate de spectacole, cu modalități de expresie și echipe diferite, într-un ritm regulat. Acest stil fidelizează publicul și îi crește exigența, fiind o acțiune culturală în adevăratul sens al cuvîntului. Prezentarea cîte unui spectacol din cînd în cînd este interesantă, dar nu-i o acțiune culturală în sine, ci numai un divertisment. Teatrul nu este numai un divertisment, ci și un vector cultural fundamental. E foarte important ca el să rămînă o artă socială vie în România... De exemplu, în Entraigue, datorită acestui motor, au apărut și alte necesități culturale, în afară de televizor și Pastis...

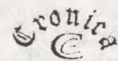
- Îmi puteți spune care va fi următorul dumneavoastră spectacol?

J.M.B.: Repetițiile vor începe peste două săptămîni iar titlul este *Longue vue*. Pretextul e așteptarea camionului care asigură mutarea locuinței. Este un spectacol tot despre viața actorilor, în care sînt cuprinse patru generații diferite, întreaga mea familie, pentru că eu cred în tradiția saltimbancilor. (va urma)

DANIEL FONDANÈCHE

LE DIABLE EN BUCOVINE DIABOLUL ÎN BUCOVINA

Traducere de ANGELA TRIF

DANIEL FONDANÈCHE: profesor, scriitor, documentarist

- proiecte și impresii transcrise de
Cristina ILIESCU

Revenit la Iași pentru continuarea unor proiecte didactice și lansarea volumului bilingv *Le Diable en Bucovine/Diavolul în Bucovina tradus de d-na Angela Trif*, Daniel Fondanèche ne oferă cu minuțiozitate tuse pentru un portret de enciclopedist, bine ancorat în realitatea noastră imediată. Cu speranța că și celelalte proiecte ale domniei sale se pot concretiza precum volumul recent apărut la editura „Cronica” l-am rugat să ne ofere cîteva precizări.

În domeniul universitar am susținut o serie de cursuri la Facultatea de Litere a Universității „Al.I. Cuza” într-o direcție nouă și anume *paraliteraturile*. Un astfel de curs este o raritate chiar și în Franța - de exemplu la Universitatea Paris VII (Denis Diderot) eu sînt singurul care tine anual un astfel de curs, iar pe ansamblu în universitățile franceze se vorbește puțin despre paraliteraturi, ele fiind limitate ades la literatura fantastică. Cursul meu integrează referințe atît la fantastic, precum și la SF, romanul politist, cel erotic și banda desenată, adică la tot ce este considerat marginal literaturii „nobile”. La invitația d-nei Codreanu, am prezentat și la Iași aceste literaturi pe cît de marginale, pe atît de vii și actuale, care tin efectiv de lumea actuală și ridică probleme general valabile. Să nu uităm și statutul lor privilegiat de lume editorială, care îi acordă tiraje mari și o rețea de difuzare mai importantă decît cea a „literaturii nobile”. Este chiar un fenomen cultural și social care nu poate fi neglijat și necesită un loc și în programele de studiu universitar.

Alt punct de convergență al prezentei mele la Iași este finalizarea proiectului și semnarea în cadrul unui program SOCRATE a unui acord de cooperare între departamentul de Litere al Universității Paris VII și Facultatea de Litere a Universității „Al. I. Cuza”, proiect în cadrul căruia se vor realiza schimburi profesionale și pentru studenți și pentru profesori, mergînd pînă la codirijarea româno-franceză a unor teze.

Sînt aici și în calitate de scriitor și am onoare să prezint cititorilor români o poveste a diavolului ajuns în Bucovina. Canavaua este cea a unei povestiri cu tentă voii satirice, fiind de fapt o justificare umoristică a prezentei mănăstirilor în Bucovina. Traducerea aparține d-nei Angela Trif și sper că această operă bilingvă să contribuie la o mai mare apropiere franco-română. Sînt încă prea puțini francezi care scriu despre și pentru români și mie personal îmi place să aduc noi dovezi despre cît de mult se apropie spiritul francez de cel român. Acest text e numai una din peripețiile lui Zeb în România, pentru că el și-a mai băgat deja coada în alte cinci regiuni ale țării și sper să-l urmăriți cu atenție...

Mai este și un al patrulea motiv al venirii mele în România, și anume dorința de a reactiva un proiect educativ național - care a împlinit deja vreo doi ani de la prima tentativă - și care se referă precis la introducerea unei noi discipline de învățămînt pentru studenții viitorii profesori în școli și licee, anume aceea de *documentarist*. Este și aceasta o specializare de-a mea, pe lîngă literatura generală și paraliteraturi. Proiectul acesta are mai multe nivele și etape:

- formarea de documentariști pentru domeniul educației naționale, pentru a crea în diferite instituții, în special în gimnazii și licee, centre de documentare fiabile pentru elevi și profesori;
- formarea de documentariști pentru sectorul administrativ la nivel municipal și ministerial;
- centre de documentare și documentariști pentru sectorul industrial.

În paralel cu acest sector numit extern în documentaristică, poate fi avut în vedere și sectorul intern, deschis tuturor voluntarilor și care implică o operațiune de formare a actualilor bibliotecari din institutiile școlare - bineînțeles a celor care o doresc - printr-un ciclu de studiu paralel cu durata de doi ani care să le permită cîștigarea gradului de profesor documentarist în instituția în care lucrează deja. Cred că acest proiect ambicios cere mai mulți ani pentru eventuala sa punere pe rol. Este foarte important să nu fie improvisat, ci instalat treptat pentru a evita, de exemplu, erorile care au fost făcute în Franța, de pildă. Cred că, pe termen lung, dezvoltarea unui astfel de sector profesional destinat documentării va impulsiona simțitor actualizarea literaturii pentru tineret și literaturii generale, astfel încît bugetul lor să crească semnificativ. Multiplicarea centrelor de documentare moderne și eficiente, bine echipate, care să ofere mai multe posibilități de informare și cercetare în timp real, nu ține de domeniul fantasticului, dar presupune perseverență.

Aș vrea ca aparițiile mele la Iași să vă fie cît mai utile...

COSTUM

Ovidiu Buta

centrul cultural francez Iași
29 aprilie - 30 mai 1998

Costum - un apel la memorie

- expoziție realizată de Ovidiu BUTA

Sala „Benjamin Fondane”, cît și holul expozițional, au găzduit un eveniment special, datorat tînarului designer și stilist Ovidiu Buta. Pe lîngă costumele propriu-zise, schițele scenografice și fotografiile au oferit o imagine globală asupra multiplelor preocupări ale talentatului creator, al cărui parcurs se anunță strălucit. Deschiderea expoziției a cuprins și un spectacol conceput de Dorothea Pancu, studentă la regie de film, care ne-a dezvăluit costumele devenite emoție și personaje, într-o lume și lumină a lor, în care actorii și publicul sînt invitați să fie spectatori.

Benoît Vitse: Am văzut la Paris, în urmă cu 5 ani, o expoziție de costume semnată Doina Levintă și am descoperit

o artă de o frumusețe deosebită. Imediat, fiecare invitat a visat și a reconstituit piesele pe care le-a văzut mai înainte, cum ar fi cele semnate de Andrei Serban. Materiale fine, pietre rare, mătase, într-un cuvînt, costume superbe.

Ovidiu Buta a fost asistentul Doinei Levintă timp de cîteva ani și a știut să folosească această experiență.

Să nu uităm că în teatru nici un costum, nici un accesoriu, nu-i întîmplător. Totul este important, chiar și o simplă cravată, un ceas, ori un inel. Nimic nu poate scăpa privirii, nici măcar o pereche de ciorapi, pentru că totul este semn; într-un spectacol se remarcă imediat un costum prea uzat și altul care nu-i de-ajuns de uzat. De cîte ori n-am auzit și impresii de felul „textul și regia sînt foarte bune, dar nu mi-a plăcut cravata actorului principal”.

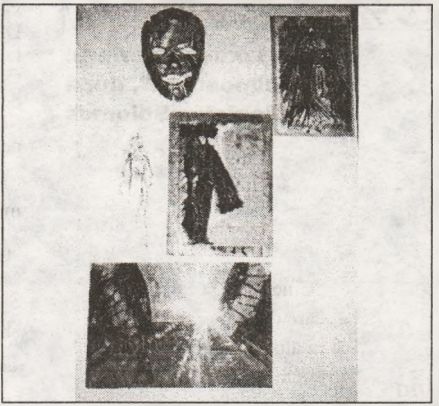
Un alt fenomen important și o ocazie suplimentară pentru a saluta această expoziție dedicată costumului e următorul fapt: la început, moda și teatrul erau două lumi complet diferite, extrem de diferite, și spectatorii se interesau de modă pentru a se arăta la teatru. Astăzi, moda este recunoscută ca o artă întreagă și în același timp toate formele de artă sînt amestecate, fără să mai existe separație drastică între ele.

În anii '20, atît Radchen în Rusia, cît și Sonia Delaunay în Franța au fost considerați pionieri în domeniul prezentărilor de modă „ca la teatru” și deschizători de drumuri. Astăzi asistăm tot mai frecvent la prezentări de modă concepute ca spectacole de teatru dirijate de un regizor profesionist.

Costumul, devenit el însuși spectacol rămîne un apel la memorie, ori măcar un stimulente al dorinței de a vedea piesa (*Disperarea de a fi, Dragostea, Pescărușul, Opera-Comică, Buzunarul cu pîine, Un spectacol ratat*).

Mulți dintre noi au trecut în grabă pe lîngă un eveniment singular. Nu cumva graba e o stare de continuă așteptare?

Templul lui Apollo din Delphi

Cei doi mari au plecat, opera lor rămîne...

Sacru mai este și acest pămînt al Aticii! Sacru a fost și sacru rămîne!

Sacru a fost și acum, în aprilie 1998, în luna Patimilor și Învierii, cînd i-a primit, unul după altul, în pîntecul lui, pe cei doi Mari Bărbați ai Eladei de azi: pe Arhiepiscopul Atenei și al Greciei întregi, Serafim (Damaschin) și pe fostul președinte al Republicii, Konstantinos Karamanlis. Si, oare, să fie o coincidență arbitrară? Se știe foarte bine că pentru greci Biserica și Națiunea sînt cele două mari axe în jurul cărora s-a plămuit și a supraviețuit acea mare și inegalabilă spiritualitate elenă. Iar acest Pămînt așa a vrut să fie și acum, luînd în brațele sale pe cei doi exponenți ai Bisericii și Națiunii, pregătindu-le, în Zilele Sacre ale Pastelui și Înălțării, ridicarea lor în Cer!...

Damaskinos Serafim

Arhiepiscopul Serafim (numele lui laic Damaskinos) și-a pus amprenta în viața eclesias-tică și spirituală a țării, ca Arhipăstor în peste 25 de ani. Om legat cu mii de fire de cei pe care i-a păstorit, cu simplitatea și modestia sa, cu democratismul și popularitatea sa, cu un tact aparte de a se apropia de lume, Serafim a fost cel care a dus Biserica în Popor. Și acest lucru este cel mai important în diaconia sa. Este cel care nu doar a predat Credința, Iubirea pentru Dumnezeu, Patrie și Popor, ci care a exercitat, a practicat această Credință. Marele dispărut s-a impus prin vorba simplă și directă, prin capacitatea de a putea sta de vorbă cu toți și pentru tot.

În activitatea sa s-a opus mușcărilor paraeclesias-tice, care doreau, sub diferite forme, a “cuceri” Biserica. Arhiepiscopul Serafim a participat la lupta de eliberare a patriei sale de sub ocupația nazistă în al doilea război mondial. A fost cel care după înlăturarea dictaturii militare din anii 1967-1974 a putut nu numai să acționeze pentru unitatea și puritatea Bisericii Ortodoxe Elene în noile condiții create, dar mai presus de toate, să fie acceptat de opinia publică elenă, de credincioșii creștini, precum și de forțele politice ale vremii. A căutat să creeze o “linie deschisă” între Biserica și Putere, chiar și în unele etape mai tensionate. Îndeosebi după anul 1980. În diaconia sa de peste 60 de ani, Părintele Serafim nu s-a manifestat niciodată ca un “autentic Bizantin”, ci a avut o altă manieră de comunicare, de păstorit.

A fost diacon la Mitropolia din Korint, arhimandrit la Sf. Luca din Patisia, luptător-partizan cu arma în mînă împotriva ocupației naziste, secretar la Sf. Sinod, Mitropolit la Artă și apoi la Ioannina și... Arhiepiscop.

Ce a retinut Preafericirea Sa din toată această mare, dură și frumoasă călătorie, numai D-sa știe... Iar ceea ce ar putea adăuga cineva este că această călătorie a makaristosului Serafim a fost așa să fie, hărăzită de Împăratul Cerului, spre care s-a și îndreptat senin și luminos...

Metafora și imagine

MYRTIOTISSA

TE IUBESC

Te iubesc,
Ce-aș putea să rostesc
Mai adînc, mai măret
Și mai simplu.

La picioare, prinos
Risipesc dureros,
Floarea grea de petale
A vieții-mi.

Al meu fagure bea
Miresme din ea,
Dulci și pure, prin tine
Ieșite din suflet!

Iar mîinile-oricînd
Unite le-ntind,
Lin capul să-ți reazimi
Pe ele.

Și inima mea
Pizmuindu-le-ar vrea
Pernă dulce ca ele
Să-ți fie.

Asternut de-i vrea
O, întreaga mă ia
Stinge-ți focul vîpăii
De mine.

Lîngă tine - atunci eu
Asculta-voi mereu
Cum tot curge prin inimă-ți
Viața.

Te iubesc -
Ce-aș putea să rostesc
Mai adînc, mai măret
Și mai simplu!

Traducere de Valentina
NEOFYTOS

Lucian Săcrieru:
“Necunoscuta”, după
Dionisios Solomos

“Cine-i aceea
care coboară
în alb, comoară
chiar de pe muntii?”

Dionisios Solomos

RIGAS VELESTINLIS-FEREOS: vizionar și poet (1757-1798)

“Cine gîndește liber, gîndește bine”
(Rigas Veleslinis)

Rigas, prin viața și activitatea sa, prin însăși moartea sa, în mare măsură, aparține mitului. Simbolul și mesajul său cultural rămîn prea încărcate. Istoria, din păcate, revendică în cazul său puțin ani de viață, doar 41, presarați cu mari idei și idealuri. Așa se întîmplă cu marile personalități, care ard puternic și se sting de timpuriu.

Rigas a fost un iluminist radical, format în spiritul marilor idei renăscătoare ale iluminismului secolului al XVIII-lea și ale Revoluției Franceze din 1789. Marele martir al națiunii elene și al Europei de atunci, ideologul și bardul Revoluției, Rigas Veleslinis a fost un comisionar al mesajului descătușării gîndirii și expresiei, romanticul marilor răsturnări.

Vizionar al unei cetăți democratice, lipsită de “tirania despotismului parazit”, chema popoarele, fără deosebire de religie și limbă, la făurirea acestei cetăți, al cărui prototip politic ar fi cultura antichității clasice, conjugată cu istoria și tradițiile fiecărui popor, fiecărei națiuni, componente ale acestei Republici. Cît de actuale sînt și astăzi aceste idei!

Rigas este un învățat, un om cu o cultură vastă, europeană. Este autorul volumului *Fizica-culegere*, o carte de o structură aparte și cu un scop deosebit; este cel care a întocmit hărțile Greciei, Munteniei, Moldovei, Transilvaniei. Este cel care a elaborat *Constituția Greciei, Drepturile omului și cetățeanului*, dorind în felul acesta să trezească sentimentul dreptății, al libertății omului, al demnității sale, al luptei împotriva oricărei asuprii naționale, sociale, morale. A nu se uita că Rigas a activat într-o epocă a raționalismului european.

Rigas este un rafinat scriitor, poet și prozator, traducător. Este, în primul rînd, un poet, care compune cîntece, un traducător ales care adaptează, recompune, reconstruiește, “rescrie”, prelucrînd opera respectivă. Este, după cum se știe, de altfel, o practică pe care o urmează cărturarii epocii. Este concepția “mutării”, “transferării” valorilor culturale, așa cum a privit-o celălalt învățat grec, Adamantios Korais. Opera de scriitor, ca și cea de învățat a lui Rigas Veleslinis, în cea mai mare parte

THURIOS* sau Marș patriotic (1797)

Viteji feciori, voi bravii, să mai trăim, cît vreti tot singuri, cum sînt leii, prin muntii pădureți? În peșteri s-avem casa, spre codri să privim, de-amarnica sclavie din lume să fugim? Să ne mai pierdem frații și-al Patriei pămînt, părinti, copii, prieteni și tot ce-avem mai sfînt?

Mai bine-n libertate, un singur ceas, decît sclavia să te strîngă, ani patruzeci, de gîit!

La ce folos o viață de rob cînd anii fug? Adu-ți mereu aminte că zilnic esti pe rug. Vizir, ori Domn al țării de-ai fi, ori Dragoman, te șterge de pe lume sălbatecul Tiran; urmezi o zi întreagă porunca lui cea grea în timp ce el încearcă și sîngele să-ți bea.

Un Șutos și Moruzis, Petrakis, Scanavis, un Ghikas, Mavroghenis, toți pilde triste ti-s**. Mari căpitani, ori agă, preoți, mireni, pe loc trecuți au fost, ca unul, prin sabie și foc; ațitia alții încă, turei sau creștini, tot frați, și viața și averea și-au dat, nevinovați.

Veniți cu-nflăcărare, acum e ceasul sfînt cu mîinile pe cruce să facem jurămînt. Un sfat de oameni vrednici, de patrioți, cinstit s-alegem ca să pună la toate un sfîrșit! Drept călăuză Legea să fie tuturor, iar Patriei doar unul să-i stea conducător! Căci anarhia este sclavie și mai rea, de vrei să fii o fiară, să te sfîșii ea ca. Și-atunci, cu mîini a rugă, spre ceru-nalt să stăm, pe Domnul toate-acestea din inimi să-l rugăm: 30

(Aici, patrioții se ridică în picioare și, cu mîinile înălțate spre cer, depun Jurămîntul)

“O, Împărat al Lumii, în numele Tău vin să jur că niciodată Tiranilor mă-nchin! Și nici să le-ajung robul, să fiu încrezător cu fruntea aplecată făgăduielii lor.

Rigas Veleslinis (în mijloc) împreună cu Adamantios Korais și Alexandros Ipsilantis. Litografie apărută în revista Ios, 1965

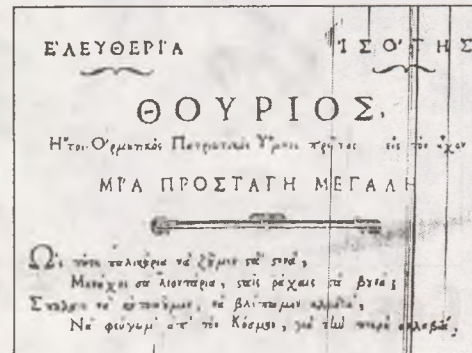
a sa, cuprinde perioada șederii sale în București, 1770-1777. Este perioada în care “rescrie” *Școala amanților delicați*, după francezul Betif de la Bretone, resintetizînd-o. Este un exemplu de traducere literară în spiritul epocii. În volumul de versuri sînt incluse și 13 poezii, care-i aparțin. Rigas este traducătorul dramei *Olimpienele* de Metastasio, al povestirii *Păstorita Alpilor* de Marmontel, al idilei în proză *Primul marinar* de Glessner, ale unor capitole din cartea abatelui Barthélemy, *Voyage du jeune Anacharsis en Grèce*.

Un ecou puternic în epoca ațit de frămîntată, în plină ocupație otomană a Greciei și a Balcanilor, a avut-o poemul *Thurios* (1797), devenit *proclamație de luptă*, transmis din mîna în mînă, citit și cîntat adunări publice, ca și *Imnul patriotic*, ambele stîtuind cîntecele patriotice ale lui Rigas. Un alt cîntec al său este și cel creat pe baza muzicii cîntecului german *Freut euch des Lehen* (cunoscînd și franceza și engleza). Creația poetică a lui Rigas cuprinde cîntece și traduceri metrice, opere care valorifică decapantul adaptat mesajului politic, precum și decapantul troic specific stilului fanariot, precursor grecesc al strofei lui Solomos din *Imnul Libertății* și din *Oda către Byron*.

Creația literară a lui Rigas Veleslinis, ca și întreaga sa activitate, aparține unui misionarism iluminist. Literatura sa este o literatură de mesaj, prin opțiunile sale tematice, lingvistice, de versificare și de stil, în sînul “mutării” culturii apusene (în sensul dat mai sus), în și prin direcția și forma preromantică, demers care face să concorde “poezia” cu viața sa, ațit de tumultuoasă, asemenea marilor spirite, anunțînd crearea omului romantic în expresia sa autentică.

A. FOTINOS

Cît voi trăi pe lume, eu am un singur scop ca nimicînd tiranii-uitare să-i îngrop, străinul jug sfărîmîndu-l, doar Patria-mi ador și voi urma în lupte pe-al ei conducător. Iar de-o să-mi cale cuvîntul cel juruit acum, să mă prefacă Cerul în pulbere și fum!”

Si-atunci, ce stați pe gînduri? Ca piatra de ce stați? 115

Să nu fii împotriva chiar voi. Vă deșteptati! Precum strămoșii noștri cu totii la un loc de dragul Libertății se aruncau și-n foc, așa și noi, cu mîna pe arme, frați și fii, să ne scăpăm de noaptea amarniceii sclavii! 120 Să-i sfîșiem pe lupii ce-au sfîșiat, haini, în chinuri lungi de-a valma pe Tureci și pe Crestini: să se înalte Crucea pe mare și uscat, să stea dusmanu-n fața Dreptății aplecat; de-această rană lumea să scape, de-acest chin, 125 și, frați, pe-ntr-un pămîntul noi liberi să trăim!

* Cîntec de luptă la vechii greci. Se cunoaste, astfel, un faimos *Thurios* al spartanilor, compus de poetul Tirteu.

** Referire la Domnitori fanarioti din Țările Române, sau la demnitari de la Înalta Poartă, favoriți ai sultanului, apoi decapitati.

În românește de Ion BRAD

Lovitura de start...

Al. I. BABA

... Si de-abia plecã vizirul Victor cã dacoromanii care făceau exercitiu ca sã-l poatã deosebi pe noul vizir de bardul Tudor Gheorghe (cîntãretu-i cu chelie, prim-ministrul n-are tãcãlie, cã asta poartã doar senatori de la Moldova adunați la telega sub barba lui Ady Carismatis) începurã sã aibã coșmaruri tabagice...

Cum dădea drumul la unul din canalele naționale, locali sau încablați de televiziune, cum vedeau aceleasi imagini ale încercãrii de loviturã de stat botezãtã de ziaristii din zaristea dacoromanã *Tziga-Reta II*, dupã numele principesei de Karpastratos ce o mijotase împreunã cu serviciul de ieniceri ai lui Emil-Bey, sperînd cã operația *Tabuqate* îl va constrînge pe seful de stat sã se pensioneze înainte de sorocul de patru ani...

Și dã-i și luptã, coane. de la animatoarea *Poly Truca* (emisiunea "Milionarii somnambuli" de la *Antena-i una*) conti-

nuînd cu Alexandrina Horescu, ce aduna-ntr-o emisie pe seful vãmilor, pe-o cîntãreã și o fatã bisericescã de parcã ar fi pus la cale o sãrbãtoare de familie și terminînd cu cine știe cine (cã le mai și uiti numele) toatã lumea face *toc-sou* (adicã, în dacoromana arhaicã *vorbeste*) doar de cele trei camioane din noapte. Iar pentru ca teoria protoconicã sã fie confirmatã dincolo de moartea lui *Papa Edgar* în afacere era amestecat și un aeroplan bulgar: știm doar cã Poetul Fãrdesot spunea cã pentru urmasii Romei pericolul vine de la bulgãroi cu *ceața groasã* și de la grecotei cu *nas subțire*.

Au *toc-suat* andronicutele de i-au împuiat capul lui Gavry dã Jiu, de nu mai știe omul ce-i cu el: a prins-o în flagrant pe principesa Tziga-Reta în curs de adulterizare cu *Sepepeu* (dupã cum se vede în filmãrile infraințosite ale *serviciului de știri de tainã*) sau totul fu o întîmplare, domnița venea pe aici doar ca sã și trimitã la curãtat lenjeria, iar trei camioane de albituri nici nu e mult pentru o fatã princiarã).

Și iatã-ne la început de mai. De la dregãtorii aflãm cã în delicuoasa treabã ar fi alestecați și niște frați muzulmani de-ai mei care între timp au *spalat* putina (cu *Cillit*, cînd n-ajutã nimic) și au *sters-o* cînd, deschizînd o carte de proverbe, au citit la litera T (dupã *trutescu*): *Turcu plãteste*... Numai cã ștergînd-o cu prea mult șirg m-au lãsat și fãrã imaginea pe care o pregãtisem pentru voi. Asa cã puneti-vã poftã-n cui piñã luna viitoare cînd aflãm ce loviturã de start ne pregãtirã dregãtorii...

Ce a fost și ce se-aratã? (II)

Cornel UDREA

BERBECUL: Zodia aceasta definese belsugu' fin'cã ne dã linã, melanã, lapte, brînzã, unt, ouã, prevestind o viațã nouã! Celor nãscuți în această zodie li se recomandã sã nu mai sarã capra, sã nu se lase folosiți la spart ziduri, cã-i doare capul dupã aia. Veti face o cãlãtorie în Orient, dar grijã mare sã nu ajungeti în protap! Allah e mare, dar mai mare e inflația. Feriti-vã de țap: vã paste! Îl macinã o urã nemaipomenitã ("... și c-o urã ne-mpãcatã mi-am șoptit atunci în barbã...") pentru gabaritul dumneavoastrã și flocuțetu de pe bot, rar si alb, ca la filosofii chinezi. Dumneavoastrã istoria v-a hãrãzit spargerea cetãților, el a ajuns țap de bere. Voi stați cu semetie între zodii scurte, el este centrifugat de zoo-social, fiindcã "pute ca un țap". Ati intrat în legendã de mînã (copitã) cu oaia, el stã cu capra, într-un spatiu clausturant și în deridere i se face culcus sub capra de tãiat lemne.

Pe lîngã voi, cei ce sînteți porcul arabilor, țapul face figurã tristã, ca poștasul pe lîngã ministrul postelor.

TAURUL: Este ca un bou cu constiința misiunii sale de perpetuare a speciei! Evitați persoanele cu numele de belciug. Vi se aratã o tragere în jug, alãturi de bou, ceea ce incompatibilitate se cheamã, fiindcã aveți țeluri diferite. Dacã vi se propune un drum în Spania, refuzați dar nu motivați cu summitul de la Madrid, motivați cu caz de boalã în familie; nu uitati, bou arã, caii mănîncã și agricultura se face de la sine! Vine si ziua cînd se va recunoaște cã ati sfîșiat nãdragii torcadorului (cu continut cu tot) prin inteligentã nervoasã ca lama de Toledo. Într-o bunã zi, acoperit de gloria recunoasterii proporțiilor egale, între greutate și creier, veti trãi fericit și nespãrat lîngã vaca visatã, marea iubire.

GEMENII: - Nu țineți xerox lîngã pat pentru a nu repeta "dubla".

Pentru reușita în cãsnicie, cãutați surori siameze: dacã nu sînt surori, bune-s și verișoarele siameze. Cu eforturi, gemenii vor rãzbate social și se vor impune politic: unul dintre ei va ajunge în parlament si va fi un model de parlamentar, pentru cã atunci cînd nu-i arde de ședințã, îl înlocuiește frate-sãu, deci e prezent mereu. Iar în acest timp de absențã veti gãsi finul în carul cu ace si veti înțelege de ce Zeul Ianus a fost de acord cu expresiunea biblicã referitoare la întoarcerea celuiilalt obraz pentru pãlmuire. Fiți calm, sociabil, simpatic în timpul zilei. Noaptea, în schimb dormiți, cu dubla personalitate sub pernã.

O sã visați mereu la puterea a doua: 1.000.000², dacã se poate în dolari, mașina, femeia-actritã ce vã obsedeazã e preferabil sã rãmînã fãrã sînii suplimentari. Asa e obiceiul din strãmoși...

RACUL: Vi se aratã o afacere cu clestii! Învãtați sã mergeti înainte, pentru a zãpãci notiunea de progres! Cînd plecați la drum, întoarceți-vã cu spatele la sensul de mers. Încercați, discret, sã vã schimbați culoarea, pentru a nu mai auzi timpita expresie, demult apusã și foarte actualã: "rosu ca racul!" Vai de el, român sãracu' merge înapoi ca racul! Deci, deviza dumneavoastrã: tot înapoi! Marile realizãri, au fost, fie întîmplare, fie un împlinit apel la trecut, în cam toate principiile fãtarnic numite "noi" și se aflã bine conservate.

Vreți un viitor luminos? Invitați trecutul glorios, cu adãugarea lucșilor personalitãții. Veti strãluci atunci ca faru' de la Tuzla, ca monzile noi, ca fundul de ceaun, veti face istorie, ce mai încolo, încoace si lateral!

LEUL: Regele junglei, într-un cuvînt, fiara! Seamãnã leit cu domnu' Ciumara, cel care l-a dresat fãrã teamã și aluzii la o anume mamã! Leul nostru este o pisicã cu ambiții dar mai cu bicul, zahãrul și parul, va bate repede la fund dolaru'! Leilor li se aratã în cuînd o ofertã tentantã: angajarea la unul dintre circurile noastre de stat sau private, numite bãnci. Refuzați oferta, nu vã lãsați si mai mult devalorizat, cãci asa cum just grãieste proverbul: "Leului nu-i este ciudã cã l-a lovit vîntorul, ci cã l-a pãlit mãgarul!". Ceasul al bun, zcii ecologiei vã vor îndruma labele cãtre poiana unde adastã vîntul cel fraged, cãprioara-reforma...

Nu rãspundeti la provocãri de genul: "Am un leu și vreu sã-l beu", ori "Societatea Dumneavoastrã e datoare la Banca Naționalã cu 80 de miliarde de lei". Ati luat, sã vã fie de bine!

FECIOARA: Și el, virilul poate fi fecioara! Zodia cea mai gingasã și mai aleasã! Toti marii bãrbați politici au fost fecioare, apoi pe parcurs, au devenit scorpioni, vãrsãtori sau pesti... Fecioara! Termen care în dicționarele milenului trei va fi trecut ca un arhaism... Fecioara, înseamnã cãsnicie durabilã, în cazul nostru poate înseamna și altceva, dar de unde nu-i nici Dumnezeu nu pretinde! Și stie poporul cînd spun cã: "fata mare e mai grea ca fata de moarã!" ori se cunoaște cã la noi morile tradiționale au fost înlocuite în cazul reformei, cu morile de vînt, așezate în preajma unor castele clãdite pe nisip. Nu e departe ziua cînd bãietii cu cereci în nãri vã vor dedica diafane poeme anarhice, zdrãngãnîndu-și fermecãtor cerecii! Efebul vostru sã fie un luptãtor de comando, lucrați sub acoperire. Cel mai bine e sã vã trageți o pãturã pe cap...

crima artisticã

Filmografie detectivã parțialã (III)

Livia PAPUC

Într-o amplã carte, al cãrei titlu vorbește de la sine (*The Literature of Crime and Detection. An Illustrated History from Antiquity to the Present*, ed. germanã din 1984, ed. americanã din 1988, Ungar, New York), Waltraud Woelher și Bruce Cassidy considerã cã: "Trei scriitori americani care au lucrat în domeniul *crime thriller* au devenit importanți nu pentru opera scrisã, ci pentru filmele clasice care-au fost modelate dupã povestirile și cãrțile lor. Succesul imens al adaptãrilor cinematografice dupã romanele lor a pus cu mult în umbrã valoarea intrinsecã a operelor originale, ei au ajuns cunoscuți, în mod obscur, ca fumizori de marenal pentru arta filmului". Scriitorii la care se face referințã sînt pomeniții James M.Cain și W.R. Burnett, la care se adaugã Cornell Woolrich.

Acesta din urmã (1903-1968), cunoscut și sub pseudonimele William Irish și George Hopley, a avut un fler special pentru amestecul de *horror* și *suspense*, care-au dat culoare deosebitã celor trei filme realizate pe

baza scrierilor sale. Dupã *Phantom Lady* (1944), anul 1954 vede isteata adaptare, de cãtre Alfred Hitchcock, a povestirii *Rear Window*, cu excelentul James Stewart în rolul principal. O carte mai veche, *The Bride Wore Black* (*Mireasa era îmbrãcatã în negru* - 1940), a devenit un film de referințã în regia lui Francois Truffaut, în 1968, avîndu-i drept protagoniști pe Jeanne Moreau și Jean-Claude Brialy. Cititorul român, cãruia nu-i stau la dispoziție decît editii în limbi strãine de-ale acestui autor, trebuie sã creadã în afirmatiile unor experti ai genului, care-l numesc pe Cornell Woolrich "Edgar Allan Poe al secolului al XX-lea".

Nu mira foarte mult trecerea cu vederea, din punct de vedere filmic, a unui proeminent scriitor. Ross Macdonald (pseudonimul lui Kenneth Millar, 1915-1983), adevãratul succesor al lui Hammet și Chandler, odatã ce opera sa este mult mai elaboratã stilistic, cu aluziuni frecvente, în care "acțiunea" are loc în mare parte în mintea investigatorului Lew Archer. Romanul sãu *The Moving Target* (1949) a oferit, totuși, posibilitatea lui Paul Newman sã se illustreze în filmul *Harper*, din 1966.

Intrigile elaborate ale Agathe Christie (1890-1976), deși transpuse pe ecran în numãr destul de mare, n-au produs și mari succese ale genului. Spectatorul român a avut ocazia sã-i vadã, totuși, pe Albert Finney în *Murder on the Orient Express*, pe Marlene Dietrich și Charles Laughton în *Witness for the Prosecution* (*Martorul acuzãrii*), pe Margaret Rutherford intruchipînd-o pe Miss Marple în alțea filme (canalul de televiziune TNT are grijã sã ne ofere destule filme de gen bine făcute). Sã adãugãm aici scenarii fidele dupã *Death on the Nile* și *The Mirror Crack'd*.

O discuție mai amplã poate avea loc pe marginea capodoperei *Ten Little Niggers* (*Zece negri mișitei* - 1939), care-a fost scrisã ulterior, de cãtre autoare, și sub formã de piesã de teatru, urmare a succesului de public înregistrat. Aceasta din urmã a stat la baza a trei versiuni cinematografice, *And Then There Were None* (1945) și *Ten Little Indians* (în 1965 și 1975). Interesantã aici este, din nou, intervenția cineștilor, atît în final, cît și mai ales, în plasarea acțiunii: de pe o insulã izolatã, ca în carte și-n prima versiune, acțiunea se mutã în cel de-al doilea film într-un castel înzãpezit din Alpi, pentru ca în cel de-al treilea s-o aflãm într-un hotel luxos din desertul iranian.

De o situație similarã, cu foarte multe filme inspirate de cãrțile sale (majoritatea avîndu-l protagonist pe Jean Gabin), s-a bucurat Georges Simenon, care-a beneficiat de atmosfera specificã pe care-a creat-o. Un alt european, Alain Robbe-Grillet (n. 1922), s-a manifestat în egalã mãsura ca romancier și cineast. Romanul sãu detectiv *Les Gammes* (*Gumele* - 1953), transpus și pe ecran, oferã o altã viziune asupra genului, anchetatorul devenind din greșealã, criminalul cãutat. Importante sînt și realizãrile cuplului Boileau-Narcejac, care-au dus la cîteva filme, dintre care se remarcã *Les Diaboliques* (1965), în regia lui Clouzot, ecranizare a romanului *Celle qui n'etait plus* (1954), sau faimosul *Vertigo* (1958) al lui Hitchcock, cu Anthony Perkins în rolul principal, ambele însã cu pronunțatã tentã psihologicã.

Deși realizãri deosebite, toate aceste filme au avut mai puțin impact asupra publicului decît produsele americane ale genului, scrise în *flash-uri*, cu acțiuni rapide și fundaluri ample.

urnal (de) ludic

Bogdan ULMU

Un citat amar/sarcastic din Val Gheorghiu: "Romãnul nu s-a nãscut poet, cum știam, ci analist politic". Corect. Adevãrul e cã m-am sãturat sã vãd, aproape în fiecare searã, la televizor, aceleasi figuri explicînd cît de prosti sînt politicienii nostri! (chiar dacã-i așa, în multe cazuri). "Critica e usoarã, ARTA este grea!" spunea cineva. Asta s-a demonstrat în cazul Ilie Serbãnescu, un excelent comentator politic si-un ministru anodin...

Pe de altã parte, nu pot sã nu regret perioada în care colaboram cu Stelian Tãnasã la niste reviste de umor. Atunci nu știam cã el va deveni un redevabil analist politic. El însã, știa sigur asta prin noiembrie 1989, așa cum o știau toti cei care s-au întilnit în balconul de la C.C.

De unde se vede iar cã, pur și simplu, eu nu am vocatione de politician...

Un fapt senzational, descoperit într-o revistã pe care oamenii serioși nu o citesc (Mache): bãiatul de încredere al lui Caragiale din localul lui buzoian, un tinerel de 19 ani. Stefan Stãnescu, avea sã devinã, peste o vreme... tatãl Suzanei Gãdea! Sã mai zicã vreun rãu-voitor cã purtãtoarea de coc & mesã cãruntã nu avea antecedente în culturã...

Lucrez anul ăsta, o lunã jumate, într-un teatru în care, constat, dormice de o viațã mai bunã, actrițele renunțã, pe rînd, la meserie, mãritîndu-se cu foști mașinisti (electricieni) ai instituției, fugiti în

America! Aceștia le (cuceresc) impresioneazã permițîndu-si sã vorbeascã la telefon cu ele, tocmai de-acolo, pe banii lor, cite o orã! (plãtînd, pentru asta, sute de dolari!).

Sãraca tagmã sãracã!...

Mã întilnesc în redacția unei reviste literare cu Al. I. Fridus. Îmi oferã o carte (*Jocul de-a himerele*). Îmi propun sã rãsfotesc volumul dar, pe nesimțite, mã "prinde": memorialistica m-a pasionat întotdeauna. În plus, pe ici, pe colo, descopãr reflectii subtile, inteligente. Povestile sînt și ele bine selectate.

E o lecturã agreabilã, odihnitoare, care picã bine în agitația sterilã a afacerilor cotidiene...

Într-un spectacol de acum un deceniu, îl puneam pe Voinițchi (*Unchiul Vanea*) sã mănînce flori; mi se pãrea, atunci, un "truvai" artistic!

Ca anul acesta, la Reșița, sã aflũ cã excelentul poet Doelin, la betie, face același lucru! Cãci, nu-i așa, viața imitã arta...

Și-n același oraș (interesant, cum se vede, fie și numai din rubrica de fatã!) un poet care acum conduce un (fel de) teatru prin București, era întrebãt, într-o adunare de convivi nesimțitori în fața ideii de abstenențã, "ce e poezia?". Poetul cu nume de pasãre alintatã, a meditat o (frã, apoi a exemplificat scurt, "elocvent" și absurd: si-a scos cãciula, a întors-o pe dos și a trîntit-o cu putere de pãmînt. Apoi, arãtînd cu indexul spre ea, a clamat: "Iatã poezia, trompeti!"

Nebãnuite sînt și cãile esteticii, nu doar ale Domnului...

Într-o emisiune tv dedicatã veșnicei "chestiuni evreiești", subtilul H. Wald zice douã lucruri care mi se par nu doar demne de meditație și frumos exprimate: 1) Evreul este mereu CELĂLALT, Strãinul; 2) evreii nu sînt legați prin sîngele pe care-l au, ci prin cel scurs din ei, în timp...

Cum se naște un spectacol... gata defect? Iatã cum: o scenografã, S., stã un an într-un oraș (sã zicem B.) și face cele 120 de pãpuși ale unui frumos proiect cu o dramaturgie pentru copii ale unei cãrți de Iordan - sã-i zicem C. Dupã ce a "bibilit" cele 120 de pãpuși (sã-i zicem, record în lumea spectacolelor pentru copii), adicã dupã un an, vine regizorul (sã-i zicem G.) și, dupã ce cere un avans (sã spunem de 5 milioane de lei) face cinci repetiții cu actorii - plus pãpușile atît de migãlite și constatã... cã scenografia e o tîmpenie! Pleacã, regretînd timpul irosit, dupã ce injurã, ca la usa cortului, pe plasticianã.

Premiera n-a mai ieșit. Baniul au fost recuperați din sponsorizãri.

Altfel, viața merge înainte...

În anul 1990, chiar în luna ianuarie, o jurnalistã ieșeanã (actualmente sefã în București) vrea sã-i ia un interviu "dur", fãrã menajamente, unui prozator care, fiind mai în vîrstã, în mod sigur era și compromis politic. Tînãra de-atunci a pus o singurã condiție: sã i se rãspundã la absolut toate întrebãrile.

Ipoteticul interviu e pus și el, una singurã: sã rãspundã gazetara la întrebarea: cum de-a terminat ea facultatea cu media 10,50?

Interviul n-a mai avut loc.

Incredibil! Un gazetar bãtrîn, nenea Colea, îmi spune cã a fãcut trei luni de canal alături de... Dinu Sãraur și Corneliu Leu! Sãuzi si sã nu crezi!

Deși, comunistii aveau obiceiul ca ori la-nceput, ori la final, sã-i bage la zdup tovarășii. Asta în cazul în care nu-i omorau (ca pe Pãtrășcanu, Dej, Chivu Stoica, Ceausescu, Nicolșki, Drãghici și multi alții).

Ce a fost comunismul (la noi si nu numai)? A fost mutarea în viațã a titlului de roman *N-au dansat decît o varã*. O varã mai lungã, ori mai scurtã, dupã noroc. Puțini comunisti cu funcții au murit de moarte bunã - mã mir cã n-au observat cei ce se buluceau sã intre-n PCR!...

Iulian BREAHNĂ

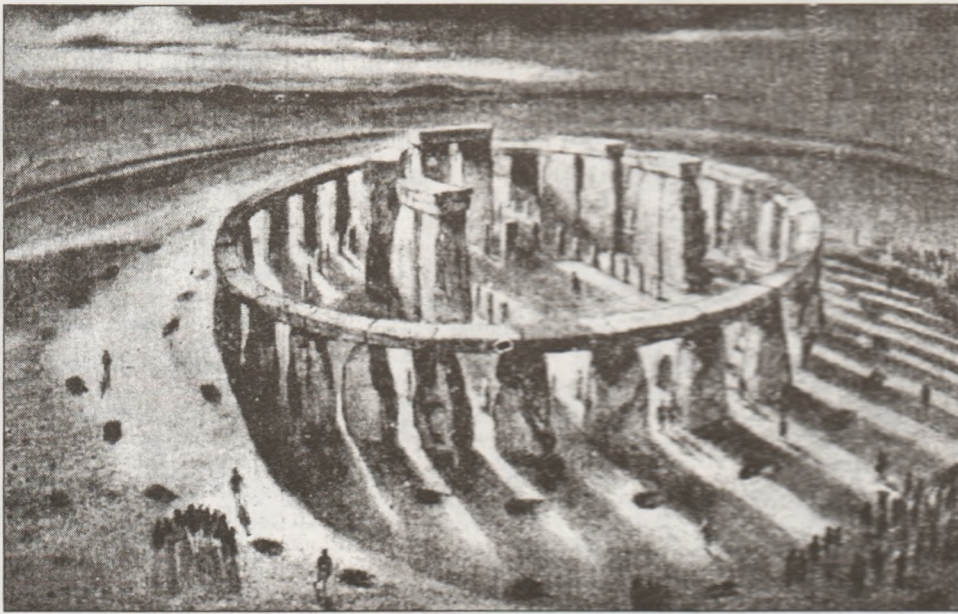
Calendarul reprezintă un sistem convențional pentru împărțirea și măsurarea intervalelor mai mari de timp, având la bază fenomene astronomice periodice legate nemijlocit de activitatea umană.

Orice calendar folosește ca unitate de timp "ziua solară medie", unitate determinată de rotația proprie a Pământului și de rotația sa orbitală. Ziua solară medie reprezintă de fapt media, duratei zilelor scurse într-un interval de circa 400 de ani.

În succesiunea permanentă a zilelor, Pământul ocupă, pe durata unei perioade orbitale (anul tropical), patru poziții particulare care fixează începuturile anotimpurilor, perioade ce reglementează activitatea de zi cu zi a oamenilor, a florei și faunei.

Începuturile celor patru anotimpuri sînt definite riguros în astronomie dar pot fi exprimate și mai simplu prin: echinocliul de primăvară, cînd durata zilei este egală cu durata nopții; solstițiul de vară, cînd durata zilei are valoare maximă; echinocliul de toamnă, cînd din nou ziua este egală cu noaptea; și solstițiul de iarnă, cînd durata zilei este minimă. La echinoclii duratele menționate sînt aceleasi pentru orice punct de pe suprafața Pământului, cu excepția polilor.

În timp ce în punctele situate pe ecuator zilele sînt egale cu nopțile în tot cursul anului, nu același fapt se petrece la nord și la sud de ecuator unde raportul zi-noapte este variabil și are valoare maximă, respectiv minimă, la solstiții. Așa de exemplu, în vecinătatea cercului polar nordic, la

Complexul de la Stonehenge, Anglia (circa 1400 î.e.n.). Reconstituire după R. Atkinson

solstițiul de vară, momentul cînd răsare Soarele coincide cu momentul cînd apune, răsărind și apunînd simultan în punctul cardinal nord (o zi de 24 ore), iar în ziua solstițiului de iarnă Soarele nu răsare timp de 24 de ore (răsare și apune simultan în punctul cardinal sud). La Petrograd la miezul nopții solstițiului de vară se poate citi ziarul în lumina crepusculară ("Noaptea albă") deoarece Soarele nu coboară sub orizont mai mult de 7-8 grade.

Dificultatea instituirii oricărui calendar, fie solar, fie lunar sau luni-solar, constă în faptul că intervalul de timp dintre două echinoclii de același fel nu se exprimă printr-un număr întreg de zile, în timp ce activitatea umană se desfășoară după succesiunea zi-noapte. Ūrmare a acestei necesități, sistemul de numărare a zilelor, respectiv calendarul, trebuie să conțină un număr întreg de zile, așa cum sîntem obișnuiți să numărăm zilele fiecărui an.

Fiind determinați să adoptăm ca durată a anului un număr întreg de zile, comitem o eroare sistematică și care se transmite, cumulat, de la an la an. Iată în continuare un mic calcul: durata anului tropical definită mai sus este de 365 de zile, 5 ore, 48 minute și 46, 43 secunde, sau exprimate în sistem zecimal un an tropical = 365,2422 zile solare medii. Dacă am lua ca durată a anului calendaristic 365 de zile și am începe numărarea zilelor de la echinocliul de primăvară, pentru următorul început de an, conform calendarului adoptat, echinocliul va fi indicat cu 0,24... zile mai devreme, după încă un an se va mai acumula încă aproape un sfert de zi, pentru că după 4 ani calendarul s-a avansat cu aproximativ o zi. Ce se va întîmpla după o jumătate din viața unui om? Dacă atribuim acestei jumătăți 40 de ani, atunci calendarul va avansa cu 10 zile iar la sfîrșitul acelei vieți avansul nu va fi mai mic de 20 de zile. Este ușor de imaginat ce se va întîmpla după trecerea mai multor secole sau milenii.

Unul din sistemele calendaristice cele mai vechi a fost calendarul egiptean, întocmit pe baza unei durate de 365 de zile. Cauzele confuziilor generate de acest calendar rezultă din următorul calcul elementar:

Să înmulțim durata anului calendaristic de 365 zile cu 1508, iar durata anului tropical de 365,2422 zile să o înmulțim cu 1507. Cele două numere obținute, ca rezultat al înmulțirilor, sînt sensibil egale, fiind de 550420, respectiv 550419,99. Cu alte cuvinte 1508 ani calendaristici se succed în 1507 ani tropici. Dacă luăm ca început de an echinocliul de primăvară, peste 754 ani calendarul va indica echinocliul de primăvară în timp ce în realitate va fi echinocliul de toamnă.

La egipteni, preoții aveau și datoria de a se ocupa cu întocmirea calendarului. Ei știau că dura-

ta anului tropical era de 365,25 zile. Cunoșcînd această perioadă, apropiată de durata exactă a anului tropical, puteau să calculeze cu suficientă precizie data începerii revărsării Nilului, fenomen vital pentru poporul egiptean, dar țineau secret acest calcul pentru a menține cu autoritate puterea faraonilor și divinitatea zeilor.

Grecii, arabii, evreii, galii, saxonii și alte popoare vechi au avut la începuturi calendare bazate pe miscarea Lunii, miscare remarcată prin timpul necesar ca Luna să revină la faza de Lună nouă, revenire numită *perioada sinodică*. Mai tîrziu au introdus calendare luni - solare, avînd în vedere că revenirea anotimpurilor dădea o măsură mai naturală a activității umane.

Din cauza combinării și complexității mișcărilor aparente a celor două corpuri, Luna și Soarele, calculul calendarului era destul de complicat și adesea conducea la încurcături, încît datele prevăzute nu se mai potriveau cu fenomenele astronomice amintite. Aceste neajunsuri au fost semnalate și de Aristofan, care într-una din comedii lui introduce un actor care venind la Atena s-a întîlnit cu Diana (ce reprezenta Luna) căreia i s-a plîns că zeii erau supărați deoarece rămîneau flămînzii din cauza calendarului (sacrificiile de animale ce trebuiau făcute zeilor în anumite zile nu se mai potriveau cu cele prevăzute de calendar).

La romani, pe la începutul întemeierii Romei, calendarul avea o durată arbitrară de 340 de zile. O

ani comuni, să conțină 365 de zile, iar următorul an să aibă 366 zile. Pentru a fi la îndemîna oricui calculul unui calendar, s-a convenit ca anii divizibili cu patru să conțină 366 zile, ani numiți și *bisecti*.

Originea denumirii de an bisect își găsește explicația în modul cum romanii numărău zilele unei luni. Numărarea se făcea înapoi, începînd cu prima zi a lunii următoare, zile numite calendae. Cea de-a 366-a zi s-a hotărît a fi atașată lunii februarie, lună închinată divinităților rele și de aceea trebuia să conțină un număr care să se termine cu cifra 8, cifră nefastă pentru romani, așa cum unii consideră astăzi că ar fi numărul 13. Intercalînd ziua a 29-a în a șasea zi înaintea calendaelor lui martie, zi numită "sexto die ante calendae martias", aceasta s-a numit "bis sexto..." și de aici denumirea de an bisect sau bisextil.

Calendarul iulian este departe de a fi un calendar perfect, din cauza diferenței ce există între numărul ce exprimă durata anului tropical și durata medie a anului calendaristic. Dacă socotim durata anului calendaristic de 365,25 zile și o înmulțim cu 384, iar durata anului tropical o înmulțim cu același număr și scădem cele două rezultate, o să găsim că diferența este 3. Aceasta înseamnă că 384 ani calendaristici sînt mai lungi cu 3 zile decît același număr de ani tropici. Cu alte cuvinte, anul calendaristic fiind mai lung, va rămîne în urmă cu 3 zile în intervalul de timp luat în calcul.

Într-un interval de o sută-două de ani rămînerea în urmă a calendarului nu este deranjantă, dar dacă ne referim la intervalele mai mari de timp, rămînerea în urmă devine alarmantă. Alarma a fost dată prin anii 700 e.n., însă din cauza inertei factorilor de decizie reprezentanți de pontifii vremurilor, modificarea calendarului a întîrziat mai mult de un mileniu.

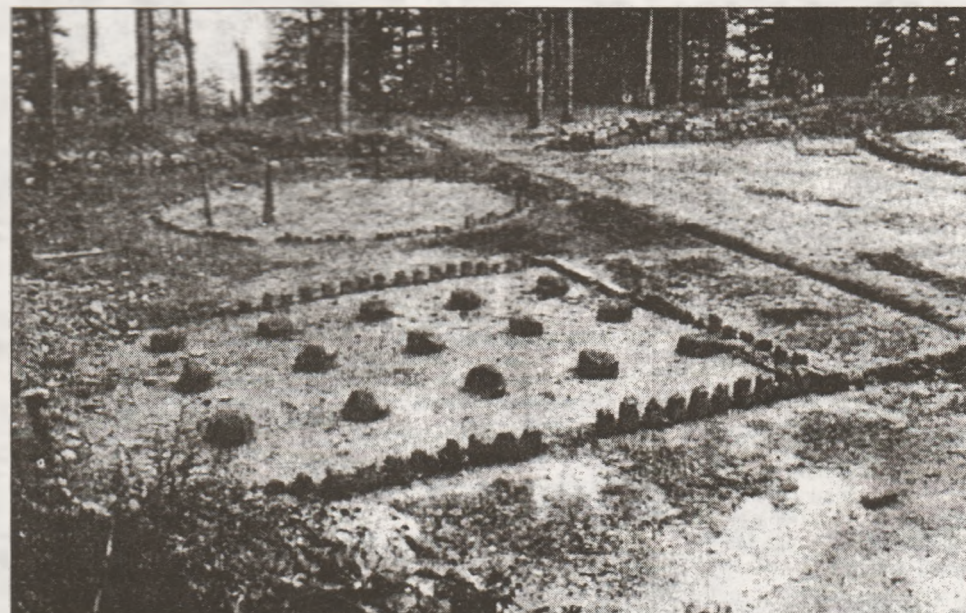
Pe parcursul secolelor au fost propuse numeroase proiecte pentru reformarea calendarului dar abia în secolul XVI Papa Grigore al XIII-lea hotărîste înlocuirea calendarului Iulian după proiectul astronomului Aloisius Lilius din Verona, hotărîre determinată mai mult din motive religioase, legate de calculul datei Paștelui, decît din necesități practice.

Reforma s-a aplicat în luna octombrie a anului 1582, cînd calendarul Iulian rămăsese în urmă cu 10 zile. Pentru a se compensa în viitor rămînerea în urmă cu 3 zile la fiecare 384 de ani, s-a hotărît să se mențină convenția anilor bisecti din calendarul Iulian, însă anii seculari, a căror parte semnificativă nu este divizibilă cu 4, să nu mai fie considerați ani bisecti ca în calendarul pe stil vechi. Astfel, anii 1700, 1800 și 1900 vor fi ani comuni, urmînd ca anul 2000 să fie un bisect, așa cum a fost stabilit prin reforma calendarului Iulian.

Si acest nou calendar este imperfect, întrucît compensarea nu se face în interiorul a 384 de ani, ci pe durata a 400 de ani. Imperfecțiunea se traduce printr-o rămînere în urmă cu o zi la 3330 de ani, ceea ce este puțin semnificativ pentru o perioadă așa de mare.

Multe din țările europene au adoptat cu întîrziere noua reformă, cunoscută și sub numele de *stil nou*, întîrziere atribuită în primul rînd neînțelegerilor de natură religioasă. Astfel, Anglia, Germania, Danemarca, Suedia, care se separaseră de Vatican în prima jumătate a secolului XVI, au trecut la stilul nou după anul 1700. Trecînd peste orizontul Europei, reforma gregoriană a fost introdusă în Japonia în anul 1873, în China în 1912, iar patriarhia română, pentru a fi în concordanță cu datele calendaristice din viața civilă, trece la stilul nou abia în anul 1924.

Există proiecte de calendare perfecționate, întocmite astfel încît fiecare trimestru să aibă 91

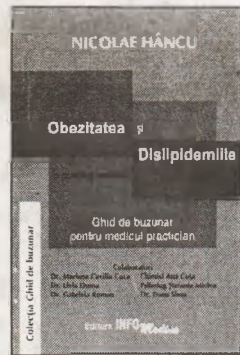

Complexul de la Sarmizegetuza, România. Reconstituire după H. Daicoviciu

timp să fie ușor de calculat. Cum romanii cultivau numai literele și oratoria, avînd și grijă de a-și întinde și mentine dominația, dar neglijînd complet științele, Iulius Cesar cheamă la Roma pe astronomul alexandrin Sosigene căruia îi dă sarcina de a întocmi un nou calendar.

Calendarul Iulian, sau calendarul pe stil vechi, avea o durată medie de 365,25 zile. Cum o zi fracționară în intervalul unui an nu era posibilă, s-a hotărît ca trei ani consecutivi, numiți

de zile a cîte 13 săptămîni, prima lună a fiecărui trimestru avînd 31 de zile, începînd duminică. Întrucît 4 trimestre au 364 de zile, anii comuni urma să aibă o zi cu data "zero", declarată zi internațională de odihnă, iar în anii bisecti să se mai adauge o zi asemănătoare, după data de 30 iunie. Acest nou proiect urma să se aplice în anul 1939, însă din cauza declanșării celei de a doua conflagrații mondiale și a consecințelor acesteia proiectul nu s-a aplicat nici pînă în prezent.

Nicolae HÂNCU

ghid de buzunar pentru medicul practicant
Obezitatea și dislipidemiile în practica medicală

Colaboratori: dr. Mariana Cecilia Coca, dr. Livia Duma, dr. Gabriela Roman, chimist Ana Cota, psiholog Stefania Miclea, dr. Dana Simu)

Prof. dr. Jan HURJUI

Atenție! Atît obezitatea cît și dislipidemiile sînt boli populaționale severe și costisitoare. Nu există specialitate medicală care să nu constate la persoanele asistate clinic, frecvența obezității și a dislipidemiilor, ceea ce imprimă o particularitate a acestor bolnavi, prin aceea că au risc cardio-vascular important care grevează asupra bolii lor, oricare ar fi ea!

Cartea de față (Editura Info Medica, București, 1998) se adresează medicilor practicieni, nu numai diabetologi, nutriționiști, lipidologi. Este o carte de lucru pentru toți specialiștii. Beneficiul tratamentului obezității se repercutează evident asupra scăderii lipidelor, dar și a normalizării glicemiei, a tensiunii arteriale și asupra atenuării manifestărilor datorate anginei pectorale frecventă la bolnavii dislipidemici. Efectul benefic privind reducerea mortalității din diabet (la obezi), cu peste 30% este de consemnat. La fel, reducerea mortalității din cancer (mortalitate corelată cu obezitatea la peste 40% dintre aceste cazuri). Controlul dislipidemiilor este esențial. Fiecare capitol are concluzii (sau "în loc de concluzii") și bibliografie. Bibliografia este predominant din anii 1995, 1996, 1997 și, de asemenea, mai ales din literatura medicală anglosaxonă. De menționat definirea termenilor, la fiecare capitol, ceea ce ușurează înțelegerea și face volumul recenzat aici accesibil pentru toți cei interesați în problemă. Întrucît în România 53 % din populația adultă este supraponderală, interesul cunoașterii obezității și al dislipidemiilor este de înțeles, ca fiind foarte important. Factorii de risc și/sau cauzali ai obezității se încadrează și ei în definiția "multifactorială" posibilă, factorul genetic fiind de luat în considerare la 25-75% dintre cazuri (50%, în medie).

Aș sublinia că aspectele legate de screening, de strategii și metode privind managementul clinic sînt de utilitate maximă, pentru abordarea nu numai globală, ci și individuală a depistării, dar și evaluării, a abordării profilaxiei și terapiei. Istoria personală și examenul fizic la un caz dat este decisivă pentru încadrarea (selecția) persoanelor cu risc crescut și pentru cuantificarea riscului cardio-vascular, în mod special. Foarte important este că în această carte se subliniază, la fiecare capitol, o metodologie de abordare a problemei, metodologie rezultată din experiența autorilor, recunoscută în plan național și internațional.

Dl. prof. dr. Nicolae Hancu are o platformă profesională unică în ceea ce privește subiectul temei, aprofundată în acest manual exemplar și care răspunde cerințelor actuale, din punct de vedere practic și teoretic, în aceeași măsură. Dietele, exercitiul fizic, medicația sînt recomandate adecvat, funcție de încadrarea obezității, a dislipidemiilor. Cartea are la fiecare capitol tabele sinoptice, rod al unei sinteze extrem de folositoare cititorului. Să mai menționăm stilul didactic propriu și efectele acestuia asupra înțelegerii detaliilor. "Anexele" de la finele volumului sînt de cercetat, medicul practicant avînd la îndemînă un ghid, as zice "fără care nu se poate"!

Dl. profesor N. Hancu și echipa pe care o conduce, despre a căror activitate științifică de vîrf am cunoștință de mulți ani și căroră le sîntem datori, din acest punct de vedere, aduc de la Cluj, prin această carte, "un aer de înnoire" și un punct de vedere nou. Inclusiv posibilitatea morții subite la dislipidemici, notată în literatura de specialitate și pe care am amintit-o și eu, ca problemă, la întîlnirea de la Iasi, cu dl. prof. dr. N. Hancu. Toate acestea arată că subiectul volumului recenzat este de prioritate absolută în apărarea sănătății și vieții oamenilor.

RIP VAN WINKLE

sau "Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte" în literatura americană

Omagiu scriitorului WASHINGTON IRVING (1783-1859)

Eugenia IONESCU

Rip van Winkle este de la apariție, din 1820, cel mai straniu și popular personaj din literatura americană, erou al povestirii singulare, excepționale: Rip van Winkle.

Nu aparține literaturii pentru copii, chiar dacă se învânte cu două basme celebre ale lumii - Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte și respectiv Urasima Taro (sau Pescarul și fiica dragonului mării); nu este science-fiction, pentru că nu anticipază, ci povesteste o întâmplare neobișnuită din trecut și nici nu este simplă fantezie, pentru că se asemănă cu povestiri străvechi din diferite culturi și continente: - trimiterea mai nimerită dintre toate ar fi: mitologia omenirii: capitolul "SPECIAL".

Dacă Petre Ispirescu a pus în carte "Tinerete fără bătrânețe..." la 1862, adusă din Sacra Oralitate legendară, iar Washington Irving publica în 1820 "Rip..." - navelă preluată din foclorul autentic, atunci literatura japoneză face excepție: legenda Urasima Taro e păstrată ca atare, având valoare absolută ca legendă. (fără un autor anume), cu o covârșitoare importanță în educarea a zeci și zeci de generații înspre cunoașterea cât mai completă a lumii.

Realitatea, oricât de surprinzătoare uneori, nu trebuie negată, ci, dimpotrivă, respectată și înțeleasă cât mai profund posibil.

Acesta ar fi meritul, poate involuntar, al scriitorului Washington Irving, de la a cărui naștere s-ar împlini anul acesta 215 ani, iar anul care vine, anul de grație 1999, s-ar împlini 140 de la moarte.

Un merit asemănător vom mai găsi la Petre Ispirescu (1830-1887), pe care am putea să-l onorăm: în anul 2000 vor fi 170 de ani de la nașterea sa.

Cum este însă drept, opera (în esența și în oralitatea ei de fond) va fi întotdeauna mai bine cunoscută decât autorul. Așa cum Fiintarea, în toată diversitatea ei, este mai

accesibilă înțelegerii noastre decât Divinitatea Creatoare. Anonimatul ia treptat locul celebrității personale dar OPERA rămâne, durează, TRĂIEȘTE, este VIE, se povesteste, se metamorfozează, se răspindește - ca simplă povestire sau ca mit, legendă, pildă, parabolă, baladă, ghicitoare, istorie, refren, proverb, descîntec, incantații, strigături sau fabule...

Tot astfel Rip van Winkle, eroul povestirii omonime este mai cunoscut ca Irving.

Inițial, Washington Irving a scris eseuri amuzante împreună cu William Irving și J.K. Pauling, respectiv volumul *Scrisorile domnului Jonathan Oldstyle* (1802-1803) și *Salmagundi* (1807-1808). Sub un pseudonim ca Diedrich Knickerbocker, el publică în 1809 *A History of New York*, se pare, prima carte de literatură americană comică.

Dar ceea ce îl consacră și acasă și peste hotare va fi volumul *The Sketch Book of Geoffrey Crayon, Gent.* (1820), care cuprinde și bine-cunoscutele "creații" - Rip van Winkle și *Legenda de la Sleepy Hollow*.

Urmează colecția de scheciuri fermecătoare, cu subiecte spaniole *The Alhambra* (1832) din perioada în care scriitorul lucrase la Madrid ca diplomat: 1826-1829.

Întors în Statele Unite scrie cărți despre Vestul American, cum ar fi *A tour of the Prairies* (Privire asupra preriilor), 1835. Irving își va petrece viața la Sunnyside, proprietatea sa de lângă Tarrytown, New York. Acolo se va hotărî să scrie biografia lui George Washington în cinci volume: 1855-1859.

Scriitor blînd satiric, așa cum ar putea fi caracterizat, Washington Irving a fost un maestru al grației scriitoricești, OPERA sa poate, pe drept cuvînt, să învingă Timpul...

"Stilul schitelor e stilul caracteristic al lui Irving - pur, cast, spumos, curgător; adesea elegant și întotdeauna potrivit temei tratate;

gîndul și lumea

bogat, dar nu extravagant, cu imagini variate și pertinente - frumoase flori de stil, amestecate cu grație, înfățișându-se nu într-o coplesitoare abundentă, ca în unele grădini artificiale, ci într-un fel de ordine și variație naturală, ca în podobele florale care ne întâmpină cînd privim niste peisaje frumoase" - scrie în 1870 Charles Adams în cartea *Memoirs of Washington Irving*, p. 93.

Edmund Gosse afirma în 1883 în *Irving's Sketch-Book*: "În Cartea de schițe e un scriitor matur, clasic..."

Nu putem, de aceea, să adoptăm un punct de vedere facil sau comun. Rip van Winkle poartă însemne speciale, rarissime.

Împreună cu *Tinerete fără bătrînețe și viață fără de moarte*, pitită în colțul cel mai inobservabil al Culturii române, dar știută de toată lumea în mod inexplicabil parcă; și împreună cu legenda nemuritoare japoneză *Urasima Taro* (sau *Pescarul și fiica dragonului mării*), Rip van Winkle formează un triunghi unic: sînt poartă de intrare spre înțelegerea coexistenței lumilor paralele, o cheie spre un Paradis posibil sau, o vizită adevărată pe un alt tărîm, într-un alt timp, diferit de al nostru printr-un flux propriu, deosebit.

Rip van Winkle, un omuleț de vîrstă mijlocie, familist, dornic de liniște și relaxare în natură, urcă pe deal într-o frumoasă zi, însoțit doar de cîinele său.

După o întîlnire imprevizibilă pe munte cu un fel de pitici (care păreau să joace un joc ciudat cu bile/sfere) și înghițirea unei licori ciudate, Rip adoarme. După un "somm" mai profund și mai lung decît obișnuit, Rip se trezește și negăsindu-și cîinele nicidecum, neliștit și de întîrzierea acasă, revine în orașul său, în care, însă, trecuseră, obiectiv, douăzeci de ani. Uluit de schimbările evidente și de recunoașterea fiicei, devenită între timp mamă, Rip se stinge, foarte îmbătrînit, la mormîntul soției sale, sub privirile consternate ale localnicilor.

Urasima Taro, tînărul pescar japonez, pleacă pe mare ca de obicei, dar după o întîmplare inexplicabilă petrecută în larg, ajunge pe un alt tărîm (unde va în/prin/pe sub ape) căsătorit cu fiica Dragonului Mării. După un timp revine la tărîm, în satul natal să-și revadă părintii dragi - despre care află însă că au murit de mult (cîteva sute de ani...). Aflat la mormîntul vechi, părăginit al părinților, deschide caseta specială primită de la iubita lui soție ne-obisnuită. Înțelegînd într-o secundă acum diferența de perspectivă și de valoare temporală dintre cele două "tărîmuri", pe cînd "fumul, ca un nouas alburii se înalta îndreptîndu-se cît ai clipi spre Palatul Dragonului Mării", Urasima Taro își strigă deznădăduit soția dragă, Otohime și o aude la rîndu-i strigîndu-l. Soarbe ultimul firisor din norul alburii și - transformat instantaneu în cocor - pleacă în zbor spre "insula iubirii și a fericirii vesnice". Soția, redevenită, în planul accesibil lumii noastre, broască testoasă, pomeste la rîndu-i spre el. Legenda japoneză oferă un final complex prin detasarea simbolurilor esențiale: cocorul - pasăre (care dansează și trăiește în pereche reîmprospătînd mereu timpul Vietii aducînd urmași) și care

reprezintă timpul terestru care zboară - și broasca testoasă, însoțitoarea, completarea, jumătatea lui și care ar semnifica nemurirea... acea valoare temporală lentă care nu pare să avanseze sau care totuși se deplasează abia-abia, insesizabil și care durează o vesnicie parcă.

Pînă pe la 1920 sau poate chiar 1955, aceste lucruri ar mai fi fost "literatură" doar, sau "basme".

Dar fizica atomică și bio-fizica, mecanica cuantică precum și teoria cîmpurilor și a coexistenței lor dovedită ne schimbă astăzi perspectiva abordării acestei teme de la mister la limpezie, la înțelegere superioară. "Cîtă varietate a construcției prezintă Templul Științei!" - va exclama inegalabilul Albert Einstein în unul din capitolele cărții sale *Cum vād eu lumea* (eseuri reunite; ediția franceză 1934, editura Flammarion, Paris; Capitolul V: Știința; articolul *Principiile cercetărilor științifice*, p. 151). La pagina 155 a aceleiași cărți, Einstein completează: "Menirea cea mai înaltă a fizicianului este căutarea acelor legi elementare, cele mai generale, de la care se pleacă pentru a ajunge, prin deducție simplă, la imaginea completă și corectă a lumii".

În cartea sa celebră *TaoFizica* (deci Calea Fizicii - o explorare a paralelelor dintre fizica modernă și marile revelații străvechi ale lumii), re-editată după succesul deosebit din 1974), fizicianul american Fritjof Capra scria: "Noile descoperiri în fizică au necesitat revizuirea profundă a unor concepte ca timp, spațiu, materie, obiect, cauză, efect etc., (...) noțiuni fundamentale pentru modul nostru de a concepe realitatea". (p. 45 în ediția românească, București, Editura Tehnică, 1995, traducere fiz. Doina Timpău). Dar "Conceptele cuantice nu au fost ușor de acceptat nici după ce au fost formulate matematic". (p. 57) Stim însă că în toate timpurile, majoritatea marilor descoperiri ale Umanității au socat la început, după care s-au așezat în mod firesc alături de celelalte achiziții ale Cunoașterii-Tezaur.

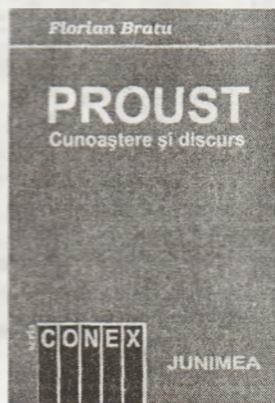
"Influența fizicii moderne merge dincolo de tehnologie. Ea se extinde asupra gîndirii și culturii, conducînd la o revizuire a concepției noastre despre Univers și despre legătura noastră cu el" (*TaoFizica*, p. 15).

Opera de artă poate arăta uneori măiestrit tocmai lucrul acesta. Prețioase Cuvînte. Omagiu Tuturor Marilor Creatori ai Timpurilor. Realitatea, în concretetea ei și în ceea ce ne scapă adesea, e mai fantastică decît am fi crezut.

Astăzi, sînd la doi pași de anul 2000, trăim bucuria recunoașterii marilor eroi deschizători de drumuri și nu arderea lor pe rug sau excluderea lor nedreaptă. Confirmările adevărului vin imediat sau foarte-foarte repede prin Premii Nobel, "Doctor Honoris Causa", teze, lucrări, cărți-mărturie și mai ales această tehnologie de vîrf atît de palpabilă și de necontestat astăzi, "HI-TECH" (high technology) - prin chiar principiile speciale, noi, deosebite, pe care se bazează (sistemul binar, realitatea virtuală, rețeaua INTERNET, clonarea, LASER-ul, sau vizualizarea în infra-roșu etc. etc.).

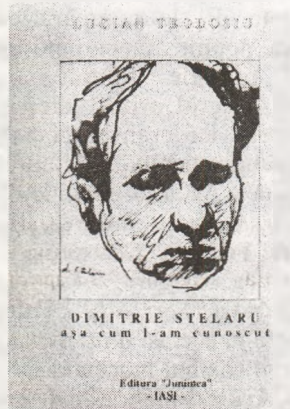
Astfel, invitația de aprofundare a basmelor rămîne mereu vie.

Cărți apărute la Editura

JUNIMEA
IASI-ROMANIA

PETRU CARAMAN
STUDII
DE
ETNOGRAFIE
SI
FOLCLOR
EDITURA JUNIMEA
IASI 1997

P.S. Cărțile dumneavoastră mi se par destul de sumbre. Ca autor, ce credeți despre ele?

M.L. În primul rând, cred că orice carte este ca un han spaniol. Cititorul intră în el cu ce aduce de acasă. O temă poate foarte bine să treacă neobservată în ochii unui cititor, dar să pară dominantă în ochii altuia. De fapt, pe aceasta se și întemeiază adevărata literatură: ea permite tot atâtea interpretări cîți cititori există, adică oferă acestora un spațiu de libertate totală, departe de limba de lemn. În al doilea rând, cred că aveți dreptate: culoarea cărților mele este cenușiu, dar nu uniform, ci într-o infinitate de nuanțe, conjugat în toate tonalitățile. În orice caz, cred că o carte nu trebuie să fie amabilă, adică autorul să nu se angajeze într-un proces de fermecare, de cucerire a cititorului. O carte poate să seducă pe moment și apoi să fie uitată după terminarea lecturii. O carte ce refuză concesiile făcute modei, sentimentelor frumoase, care nu îndulcește pastila amară a medicamentului, care își asumă riscul de a displace, rezistă mai bine la drum. Tulbură, deranjează, șochează, dar continuă să-l preocupe pe cititor. As spune că există o literatură de consum imediat și o literatură de digestie lentă.

P.S.: Umbra este necesară pentru a pune în evidență lumina.

M.L.: Exact așa gîndesc și eu. Întreaga mea căutare literară se articulează în jurul acestui contrast umbră/lumină și al intervalului ce derivă dintre ele, momentele de crepuscul care asigură trecerea. În aceste momente individul nu știe prea bine pe ce versant se află, pe partea zilei sau pe cea a nopții, ceea ce îl face să-si piardă reperele și îl obligă să se întrebe despre sine, chiar să-si facă propriul proces.

P.S.: Este vorba de negrul transparent de care vorbiți în primul dumneavoastră roman, O viață de pasăre, care a obținut premiul Rossel în 1988?

M.L.: Da. În acest roman, unul din personaje, pictorul Fouchet, caută o culoare care ar reuși să exprime exact relațiile pe care le are cu Mireille, tînara lui iubită. El le compară cu culoarea nopții, atunci cînd se aprind primele lumini ale orasului. Negrul evocă durerea, opacitatea, iar transparenta - nevinovăția, speranța, «viitorul care cîntă». Această imagine de negru transparent am reluat-o din carte în carte. De exemplu, ultima mea culegere de nuvele se intitulează *Seri albe*. Titlul sugerează în același timp melancolia serii și albul inocenței.

P.S. Acest demers este determinat de o anumită etică?

M.L.: Da, o etică a libertății: personajele mele sînt libere să aleagă ziua sau noaptea, sau să prefere, eventual, penumbra, *no man's land*. Mi se pare că etica și estetica se confundă. Personajele mele sînt oameni simpli, domnul și doamna Oricine, dar trăiesc momente de criză. Recurgînd la un stil economic, lipsit de efecte, autorul se pune la nivelul lor și nu deviază privirea cititorului spre artificii de limbaj. Aceasta

oarecum detașat, distantat, decalat, ceea ce sporește impresia de bizar.

P.S.: Ați scris două romane și trei culegeri de nuvele. Unde situați diferențele dintre cele două specii literare?

M.L.: În roman, timpul este personajul principal. El face și desface destinele, personajele se întretaie, se pierd din vedere, se reîntînesc, ca într-un fel de balet invizibil. Alții înaintea

de a calcula efectele, de a construi intriga.

P.S.: Cum definiți nuvela?

M.L.: Intri într-o cafenea, te așezi la masă, comanzi ceva. La masa vecină o pereche discută. În timp ce consumi, nu poți să nu auzi crîmpeie din această conversație. Cînd ieși, nu mai știi ce se va spune mai tîrziu, așa după cum, atunci cînd ai intrat, nu știai nimic din ceea ce se spusese mai înainte. Prin urmare ieși în stradă

care o pusesem în mișcare: această «deviere» provoacă emoție. Este bine că la un moment dat ele se revoltă și ies de sub tutela mea.

P.S.: Scrieți ușor?

M.L.: Foarte greu. Îmi trebuie uneori o lună întreagă pentru a găsi primele două sau trei fraze. Acestea sînt capitale pentru mine, deoarece conțin întregul roman sau nuvela și închid în ele un fel de muzică; vor da tonul ansamblului, deci vor influența personalitatea eroilor (sau a anti-eroilor), și chiar desfășurarea evenimentelor.

P.S.: Ce înseamnă autobiografia în scrisul dumneavoastră?

M.L.: Scriitura: ea traduce cel mai bine sufletul scriitorului. «Stilul este omul», spunea nu mai știu cine. Fantasmă trimis, de asemenea, la eul profund al creatorului, adeseori foarte diferit de eul său social. Restul - adică personajele și istorisirea - este o chimie foarte complexă, în care procentul de observație nu este neglijabil. Ca și cel de experiență trăită, cu condiția să răspundă formulei lui Mauriac: «Scriitorul privește lucrurile cu lupa: dintr-o simplă ceartă familială face un cuib de vipere». Iar Roger Grenier spunea că scriitorul minte tot timpul, dar nu trisează niciodată. Ceea ce povestește este parțial în întregime fals, dar impresia generală, de disperare sau de veselie, care se desprinde este adevărată.

P.S.: Meseria dumneavoastră de ziarist intră în concurență cu cea de scriitor?

M.L.: Da și nu. Da, pentru că-mi ia mult timp, dar trebuie să-mi cîștig existența, să-mi întretin familia. Nu, în măsura în care îmi permite să îmi înțeleg mulți oameni, să pătrund în medii foarte diferite, producîndu-mi astfel materiale care îmi vor alimenta ficțiunea.

P.S.: Cînd ați început să scrieți?

M.L.: Vă voi da răspunsul clasic: de îndată ce am început să citesc. Pentru mine orice cititor este un scriitor. A citi înseamnă a scrie. Cînd, obligat să imaginezi, să recrezi lumea plecînd de la semnele lăuate de autor. Cred foarte mult în colaborarea dintre autor și cititor. Autorul face prima jumătate a drumului, cititorul - cealaltă.

P.S.: În încheierea discuției noastre, ce «frazе frumoase» v-ar plăcea să citați ca reprezentative pentru stilul dumneavoastră?

M.L.: Chiar cu riscul de a vă decepționa, nici una. Nu sînt amator de «frazе frumoase». Nu am încredere în ele. Așa cum alții au spus-o înainte mea, a scrie bine nu înseamnă a scrie frumos.

Louvain-la-Neuve,
25 februarie 1998

Premiile Academiei regale de limbă și literatură franceză din Belgia

MICHEL LAMBERT: «Lire, c'est écrire»

Academia Regală de limbă și literatură franceză din Belgia a decernat la 23 februarie 1998 cele unsprezece premii anuale pentru poezie, teatru, roman, nuvelă, eseu. Premiul «Henri Cornélus» a fost atribuit lui Michel Lambert, pentru volumul de nuvele *Preferenții*. Am avut sansa să asist la această ceremonie și să-l văd laureatului, cîteva zile mai tîrziu, u n interviu exclusiv pentru revista «Cronica».

Michel Lambert s-a născut în 1947 în Zair, unde tatăl, inginer pe un santier, a aflat despre năsterea copilului prin semnale de tam-tam transmise din sat în sat la cincizeci de km. Licentiat în științe economice. Cadru didactic la Universitatea din Liège. În prezent ziarist la «*Télé-moustique*» din Bruxelles. Publică primul text de ficțiune în 1981 în «*Le Monde*», apoi cîteva nuvele în reviste franceze și belgiene. Co-fondator, în 1991, împreună cu scriitorul Carlo Masoni, al premiului «*Renaissance de la nouvelle*».

Bibliografie: *De très petites félures* (Mici fisuri, nuvele, 1987, premiul Uniunii scriitorilor de limbă franceză), *Une vie d'oiseau* (O viață de pasăre, roman, 1988, premiul Rossel), *La rue qui monte* (Strada care urcă, roman, 1992), *Les préférés* (Preferenții, nuvele, 1997, premiul «Henri Cornélus» al Academiei Regale de limbă și literatură franceză din Belgia), *Soirées blanches* (Seri albe, nuvele, 1998).

înseamnă două lucruri: în primul rând, că autorul preferă să se eclipseze în favoarea personajelor sale: în al doilea rând, că înlesnește identificarea dintre cititor și personaje.

P.S.: Există o atmosferă stranie, chiar fantastică, în cărțile dumneavoastră.

M.L.: Se poate. Acest climat apare din banalitatea însăși a situațiilor pe care le pun în scenă. Lucrurile pot derapa dintr-odată, iar această alunecare este percepută, prin contrast, ca fantastică. Să nu uităm că Belgia este o țară desprinsă de Istorie, fără proiecte sociale, în care nu se petrece mare lucru. Astfel încît cel mai mic eveniment din viața zilnică ia proporții de epopee, de mare aventură. În afară de aceasta, scrisul meu este

mea au comentat îndelung aceste lucruri. În nuvelă, mai ales

contemporană, conțea numai clipa, cînd totul se răstoarnă, cînd destinul își schimbă direcția. După această clipă, nimic nu va mai fi ca înainte. Nu este nevoie de multe lucruri: o replică, o privire, un gest schitat... Romancierul consideră că o viață este sedimentarea tuturor evenimentelor, chiar dacă unele sînt mai importante ca altele. Nuvelistul consideră că într-o viață conțea numai cîteva momente forte, privilegiate, determinate. Cine are dreptate? Nu știu. De aceea îmi place să trec de la o specie la alta. Este un demers pasionant, pentru că miza formală este diferită - ritmul, respirația, modul de a plasa personajele,

cu o poveste în minte, fără început și fără sfîrșit. Această «felie de viață» este o nuvelă. Cititorul trebuie să-și imagineze trecutul și viitorul personajelor, plecînd de la indicii culeși în cafenea. Nuvela se sprijină pe tăceri, pe inexplicabil, pe ambiguitate. Este un spațiu făcut din libertate.

P.S.: Personajele vă «scapă» uneori?

M.L.: Da. Cînd scriu, mă străduiesc să-mi plasez personajele pe un anumit itinerar logic. Le dau tîrcoale mult timp, ca un actor, înainte de a mă strecura în personalitatea lor. După ce am reușit, le fac să evolueze în funcție de ce mi se pare că este destinul lor. Dar, deodată, fără să vreau, ele «derapează», sfîdînd logica pe

prezentare și interviu Petruța SPĂNU

Revista se editează
cu sprijinul
Ministerului Culturii

I.S.S.N.: 1220-4560

Poziția în Catalogul Presei
Interne: 3031.

Cont în lei 45.10.09.72 deschis la B.C. Iași.

Casa de Presă și Editură CRONICA

Redactor-șef: Valeriu STANCU

Redacția: ● Vasile CONSTANTINESCU ● Bogdan Mihai MANDACHE ● Mariana STANCU ●

Redactori pentru străinătate: ● Pierre-Yves SOUCY, Francis TESSA (Belgia); Hélène DORION (Canada); Jean-Pierre VALLOTTON (Elveția); Yves BROUSSARD, Jean PONCET (Franța); Emil CIRA, Christian W. SCHENK (Germania)

Secretariat tehnic: ● Adela GACEA ● Cătălin NICOLAU ● Angela MAFTEI ●

Număr tipărit cu sprijinul
Consiliului Județean Iași
și al Fundației pentru
o Societate Deschisă.

Tiparul: MULTIPRINT, str. Sf.
Lazăr, nr. 49, Iași - 6600. Tel. 230060

Redacția și administrația: str. V.
Alecsandri nr. 6, Iași - 6600.

Telefon redactor-șef: 032/146433.